

Η Ελληνική Οικονομία

3/16

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 85, Οκτώβριος 2016

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2016 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

<p>Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977) http://www.iobe.gr</p>
--

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟ ΣΤΟΝ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΟΡΙΖΟΝΤΑ	7
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	11
<i>Μικρή εξασθένιση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2016, αβέβαιη η επιτάχυνσή της το επόμενο έτος.....</i>	<i>11</i>
<i>Προς τα κάτω αναθεώρηση της ύφεσης στο πρώτο τρίμηνο το 2016, συνέχισή της με τον ίδιο ρυθμό στο επόμενο τρίμηνο.....</i>	<i>12</i>
<i>Ανακοπή της πτώσης του ΑΕΠ στο δεύτερο εξάμηνο του 2016, προοπτικές ανάκαμψης το 2017</i>	<i>14</i>
<i>Υπέρβαση στόχων του Κρατικού Προϋπολογισμού από συγκράτηση πρωτογενών δαπανών και υπέρβαση εισπράξεων έμμεσων φόρων.....</i>	<i>19</i>
<i>Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2017: Έμφαση σε φορολογικά έσοδα και μειώσεις εγγυήσεων για την επίτευξη των στόχων.....</i>	<i>20</i>
<i>Επιβράδυνση της υποχώρησης της ανεργίας στο τρέχον εξάμηνο, συνέχιση της πτώσης της με σταθερό ρυθμό το 2017.....</i>	<i>20</i>
<i>Αποπληθωρισμός έως το τέλος του 2016, αύξηση τιμών κυρίως από έμμεσους φόρους και άνοδο τιμής πετρελαίου το ερχόμενο έτος.....</i>	<i>21</i>
<i>Ειδική Μελέτη: «Οικονομικές επιδρά-σεις από την ιδιωτικοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς».....</i>	<i>22</i>
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	23
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	23
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	35
A) Οικονομικό κλίμα	35
B) Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές στο οκτάμηνο Ιανουαρίου – Αυγούστου 2016	43
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	51
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις.....	51
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας.....	77
3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας.....	88
3.4 Απασχόληση – Ανεργία.....	95
3.5 Τιμές Καταναλωτή	104
3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών.....	109
4. Οικονομικές επιδράσεις από την ανάπτυξη της περιοχής του Ελληνικού.....	117
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ.....	123

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την τρίτη έκθεσή του για το 2016, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται σε μια περίοδο στην οποία έχουν γίνει αισθητές στην ελληνική οικονομία οι θετικές επενέργειες της ολοκλήρωσης της πρώτης αξιολόγησης του τρίτου Μνημονίου, όμως είναι αυξημένη η ανησυχία για το μείγμα της ακολουθούμενης οικονομικής πολιτικής. Ιδιαίτερα κρίσιμο γεγονός προσεχώς θα είναι η διαπραγμάτευση για το δημόσιο χρέος, στη βάση της απόφασης του Eurogroup της 25^{ης} Μαΐου 2016. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες**, ενώ συνοδεύεται από το **Παράρτημα** διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται κείμενο στο οποίο εξετάζεται το εάν, κατόπιν και της ολοκλήρωσης της πρόσφατης αξιολόγησης, δημιουργούνται στην οικονομία οι συνθήκες για αναπτυξιακή στροφή της μεσοπρόθεσμα.

Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** στο δεύτερο τρίμηνο του 2016, καθώς και τις προοπτικές για το υπόλοιπο του έτους, με βάση την πλέον πρόσφατη έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, καθώς και στοιχεία άλλων διεθνών φορέων β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα στο τρίτο τρίμηνο φέτος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, γ) την αποτίμηση υλοποίησης του **Κρατικού Προϋπολογισμού** το 2016, έως τον Αύγουστο, καθώς και την παρουσίαση των βασικών μεγεθών από το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2017.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στο πρώτο εξάμηνο του 2016. Χαρτογραφείται καταρχάς το **μακροοικονομικό περιβάλλον** (εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών στο α' εξάμ. 2016) και παρουσιάζονται οι τάσεις του στο υπόλοιπο του τρέχοντος έτους. Καταγράφονται οι **εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς** του πρώτους έξι μήνες του 2016, ενώ παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στο αρχικό επτάμηνο φέτος. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην **αγορά εργασίας** στο δεύτερο τρίμηνο του 2016. Επίσης, αναλύεται η τάση του **πληθωρισμού** στο οκτάμηνο Ιανουαρίου - Αυγούστου. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την αποτίμηση του **ισοζυγίου πληρωμών** στην περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου του 2016.

Στην τέταρτη ενότητα παρουσιάζεται ειδική μελέτη του IOBE, για τις οικονομικές επιδράσεις από την ανάπτυξη της περιοχής του Ελληνικού. Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 07/10/2016. Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα μέσα Ιανουαρίου του 2017.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟ ΣΤΟΝ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΟΡΙΖΟΝΤΑ

Όπως ήταν αναμενόμενο, η ελληνική οικονομία ανακάμπτει σταδιακά από την ύφεση που διαρκεί από το 2015, μετά τη βραχύβια ήπια ανάκαμψη του 2014, και κινείται στο δεύτερο μισό του έτους προς θετικούς ρυθμούς, έχοντας απορροφήσει ένα μέρος από τις έντονες αναταράξεις που επήλθαν με επίκεντρο τον Ιούλιο του 2015. Ο δείκτης οικονομικού κλίματος που καταγράφει το IOBE είναι συνεπής με αυτή την εξέλιξη. Συνολικά, για το τρέχον έτος προβλέπεται οριακή ύφεση. Αυτή η βελτίωση σχετικά με το αμέσως προηγούμενο χρονικό διάστημα είναι φυσικά ευπρόσδεκτη, χωρίς να μπορεί να ξεφύγει από την προσοχή μας ότι η ελληνική οικονομία παρουσιάζει τους χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρώπη για δεύτερο έτος στη σειρά, την ώρα ακριβώς που μια στροφή σε υψηλούς ρυθμούς είναι αναγκαία και επείγουσα.

Αναφορικά με τη δυναμική που αναπτύσσεται, τα επιμέρους δεδομένα κατά τους τρέχοντες μήνες είναι, όπως είναι ίσως φυσιολογικό, μεικτά. Συνδυασμός διαφορετικών θετικών και αρνητικών παραγόντων, όπως η ευνοϊκή επίδραση που είχαν εξωτερικές εξελίξεις στις αφίξεις τουριστών στο δεύτερο μισό του καλοκαιριού, οι χαμηλές τιμές ενέργειας διεθνώς, η αυξημένη τάση καταγραφής συναλλαγών δραστηριότητας λόγω χρήσης ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής, η τάση αναπλήρωσης αποθεμάτων από τις επιχειρήσεις, η επίπτωση της αύξησης των φορολογικών συντελεστών, η επιβάρυνση του ευρωπαϊκού επενδυτικού κλίματος λόγω του δημοψηφίσματος στο Ην. Βασίλειο, και ασφαλώς η δυσχέρεια χρηματοδότησης, η υψηλή φορολόγηση και η παρατεταμένη αβεβαιότητα οδηγούν από κοινού σε μια σύνθετη εικόνα χωρίς ισχυρή τάση στο μακροοικονομικό και δημοσιονομικό επίπεδο. Η τελική έκβαση για την ανάπτυξη στο έτος δύσκολα μπορεί να προβλεφθεί με ακρίβεια με βάση τα εκ του παρόντος διαθέσιμα στοιχεία. Όμως, στη βάση των διαθέσιμων δεδομένων, ο ετήσιος πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης για το έτος φαίνεται ότι θα κυμανθεί σε περιοχή οριακά δυσμενέστερη από ό,τι προβλέπεται από τον προϋπολογισμό και το πρόγραμμα και σε περιοχή που δεν οδηγεί σε ανατροπές την εκτέλεσή τους.

Αν και η ακριβής τιμή που θα λάβει τελικά η μέτρηση του ρυθμού ανάπτυξης το τρέχον έτος έχει γίνει πρόσφατα αντικείμενο σημαντικού ενδιαφέροντος, η πραγματική σχετική της σημασία είναι περιορισμένη. Αυτό που έχει σχετικά μεγαλύτερη σημασία είναι αν δημιουργούνται σταδιακά οι συνθήκες για βιώσιμη ανάπτυξη μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Η σχετική σταθεροποίηση που επέρχεται το τρέχον διάστημα είναι μια σημαντική βάση, όμως το αν οι οριακές διακυμάνσεις θα είναι τελικά λίγο μεγαλύτερες ή μικρότερες δεν συσχετίζεται απαραίτητα με το αν τίθενται οι βάσεις για μια βιώσιμη αναπτυξιακή πορεία της οικονομίας. Επιπλέον, τόσο οι επενδυτές όσο και τα νοικοκυριά κινούνται, για τις σημαντικές αποφάσεις τους, με βάση τις προσδοκίες που δημιουργούνται άρα, ακόμη και βραχυπρόθεσμα, η ανάκαμψη θα παραμένει αναιμική αν δεν δημιουργηθεί πρώτα το πλαίσιο για να στηριχτούν ορθολογικές προσδοκίες για θετικές εξελίξεις στο μέλλον. Η συνεχιζόμενη επενδυτική αποχή, συμπεριλαμβανοντας και τις εξελίξεις στην αγορά

ομολόγων και το ελληνικό χρηματιστήριο τους τελευταίους μήνες, σηματοδοτεί ότι τέτοιες θετικές προσδοκίες επί του παρόντος δεν υπάρχουν σε επαρκή βαθμό.

Το ζήτημα λοιπόν είναι αν στην οικονομία δημιουργούνται οι συνθήκες για αναπτυξιακή στροφή μεσοπρόθεσμα. Θετικές εξελίξεις υπάρχουν, καθώς η διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας αποτελεί μια αναγκαία βάση, η διαχείριση της δημόσιας περιουσίας στο νέο ταμείο θα μπορούσε υπό όρους να οδηγήσει σε υψηλότερη αξία και αποτελεσματικότητα, ενώ υπάρχουν ενδείξεις κινητικότητας σε τμήματα της αγοράς εργασίας. Όμως είναι απαραίτητο να έχει κανείς μια περισσότερο συνολική οπτική. Αν και η ελληνική κρίση πυροδοτήθηκε από τις αρνητικές διεθνείς εξελίξεις του 2008, έχει βαθιές ρίζες σε στρεβλώσεις και παθογένειες που σωρευτικά την έφεραν σε ευάλωτη θέση. Η ελληνική οικονομία πριν την κρίση δεν ήταν επαρκώς εξωστρεφής και διεθνώς ανταγωνιστική, ενώ ταυτόχρονα υπερβολικά μεγάλο τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας εξαρτιόταν, άμεσα ή έμμεσα, από τη λειτουργία του κράτους και έναν αναποτελεσματικό δημόσιο τομέα.

Μια πυξίδα που θα μπορούσε λοιπόν κανείς να χρησιμοποιήσει για να ελέγξει αν η οικονομία κινείται γενικά προς τη σωστή κατεύθυνση είναι αν η οικονομική δραστηριότητα γίνεται περισσότερο διεθνώς ανταγωνιστική και μη εξαρτώμενη από τη λειτουργία του δημοσίου. Υπάρχουν εκεί επιμέρους θετικές εξελίξεις, καθώς ορισμένοι κλάδοι και μεμονωμένες επιχειρήσεις ανταποκρίνονται στην αλλαγή των σχετικών τιμών, που καθιστούν την εξωστρεφή επιχειρηματικότητα σχετικά περισσότερο ελκυστική από την εγχώρια, ενώ και ορισμένες δράσεις του δημοσίου έχουν αναγκαστικά περιοριστεί λόγω της δημοσιονομικής στενότητας. Συνολικά όμως, παρατηρούμε ότι μέσω της κρίσης δεν έχει επέλθει η αναγκαία θετική στροφή. Η σχετική συμμετοχή του δημοσίου τομέα στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας δεν υποχωρεί, καθότι έχει μεν περιοριστεί, αλλά λιγότερο από την υπόλοιπη οικονομία. Ως ένα επιμέρους σχετικό σημείο, η καθυστέρηση με την οποία αποπληρώνει το δημόσιο τους προμηθευτές του, μπορεί να βελτιώνει την ταμειακή δημοσιονομική εικόνα, αλλά υποσκάπτει την ανταγωνιστικότητά της οικονομίας και της προοπτικές των επιχειρήσεων άρα και της ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, η οικονομία μας παραμένει από τις πλέον κλειστές στην Ευρώπη και με τάση περαιτέρω σχετικής επιδείνωσης, όπως για παράδειγμα μπορεί να καταγράφεται από το άθροισμα εξαγωγών και εισαγωγών ως ποσοστό του εθνικού προϊόντος. Αντίστοιχα, η χώρα παραμένει πολύ χαμηλά στους σύνθετους δείκτες που μετρούν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα. Σημαντικές ροές για άμεσες και άλλες επενδύσεις επίσης δεν καταγράφονται, γεγονός σε ένα βαθμό σχετιζόμενο και με τη συνεχιζόμενη επιβολή ελέγχων κεφαλαίου που ασφαλώς δεν θα μπορεί να αρθεί αν η οικονομία δεν δείξει πρώτα αλλά πειστικά σημάδια διατηρήσιμης ανάπτυξης. Συνολικά λοιπόν, είναι κομβικής σημασίας η οικονομική πολιτική, τόσο όσο αφορά δομικές μεταρρυθμίσεις όσο και δημοσιονομικά μέτρα, να υποβοηθήσει την στροφή της οικονομίας προς την εξωστρεφή και καινοτόμα και όχι εσωστρεφή και κρατικοδίαιτη επιχειρηματικότητα.

Ένα από τα ζητήματα που τυγχάνει σημαντικής προσοχής είναι αυτό του εξωτερικού χρέους, όχι χωρίς λόγο, εφόσον αυτό ανέρχεται σε ένα υψηλό ποσοστό του εθνικού εισοδήματος. Άμεσα σχετιζόμενο είναι και το επίπεδο πρωτογενών πλεονασμάτων που προβλέπονται στο πρόγραμμα προσαρμογής, όπως και το πώς και πότε η χώρα θα επανέλθει στις διεθνείς αγορές για τη χρηματοδότηση της. Οι κύριες σχετικές παράμετροι είναι οι παρακάτω. Το ελληνικό χρέος έχει ιδιάζοντα χαρακτηριστικά ως προς τη φύση, τη διάρκεια και τα επιτόκια του και η σωστή αποτύπωση της επίπτωσης του στην οικονομία δεν μπορεί να είναι επιφανειακή. Η άμεση πίεση που δημιουργεί στον προϋπολογισμό για τα επόμενα λίγα χρόνια είναι μικρή σχετικά, ιδίως και με άλλες οικονομίες. Όμως η αβεβαιότητα που δημιουργεί το συνολικό βάρος του, ιδίως καθώς μια αύξηση των μελλοντικών επιτοκίων σίγουρα δεν μπορεί να αποκλειστεί, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την οικονομική δραστηριότητα. Θα ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητικό εάν με σαφή και έμπρακτο τρόπο ενισχυόταν η πεποίθηση ότι η διαχείριση του χρέους δεν θα αποτελεί βαρίδι στον ορατό ορίζοντα για την ελληνική οικονομία όσο αυτή κινείται προς μια σωστή αναπτυξιακή κατεύθυνση.

Η υπερβολική επιμονή σε δημοσιονομικά πλεονάσματα και η σχετικά μικρότερη σημασία του δίνεται, εκ των πραγμάτων, στην αποτελεσματική λειτουργία των αγορών και της δημόσιας διοίκησης, δεν ευνοεί μεσοπρόθεσμα την οικονομία. Από την άλλη, η επιμονή για σχετικά υψηλά πλεονάσματα στο άμεσο μέλλον μπορεί ενδεχομένως να εκληφθεί ως αντανάκλαση ενός ελλείματος αξιοπιστίας που διαχρονικά έχει δημιουργηθεί για την οικονομική πολιτική στη χώρα. Μια «ανταλλαγή» δομικών αναπτυξιακών μεταρρυθμίσεων με μεγαλύτερο «δημοσιονομικό χώρο» θα είναι προς όφελος όλων των εμπλεκόμενων στην ελληνική κρίση.

Ένα ακόμη ζήτημα που προσελκύει προσοχή το τελευταίο διάστημα είναι αυτό της λειτουργίας των θεσμών στη χώρα. Όσο και αυτή έχει και ευρύτερη σημασία, επηρεάζει άμεσα και την οικονομική δραστηριότητα και μάλιστα όχι μόνο το γενικό επίπεδο της αλλά και τη σύνθεση της. Η διεθνής εμπειρία και σύγχρονη οικονομική ανάλυση οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, ιδίως για οικονομίες που φιλοδοξούν να παραμείνουν σε υψηλό επίπεδο εισοδημάτων, οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι μεσοπρόθεσμα άμεση συνάρτηση της καλής λειτουργίας των θεσμών. Όσο λιγότερο διαφανής, ανεξάρτητη και αποτελεσματική είναι η λειτουργία θεσμών όπως η απονομή δικαιοσύνης, τα μέσα ενημέρωσης, το σύστημα εκπαίδευσης, οι ανεξάρτητες Αρχές, τόσο δυσχερέστερο θα είναι να πειστούν όσοι δυνητικά θα επένδυαν μακροπρόθεσμα στην ελληνική οικονομία, με κάθε τρόπο, ακόμη και σε «ανθρώπινο κεφάλαιο», να το κάνουν. Είναι ακριβώς αυτή η εύρυθμη λειτουργία των θεσμών που προστατεύει φυσικά και νομικά πρόσωπα από ενδεχόμενες αυθαιρεσίες της κεντρικής εξουσίας, ενθαρρύνοντας με αυτό τον τρόπο όσους πραγματικά μπορούν να συμβάλλουν στην οικονομία και δεν σκοπεύουν να επωφεληθούν από το να την απομυζούν.

Συνολικά, η ελληνική οικονομία σταδιακά εξισορροπεί εκ νέου αλλά, καθώς η ενίσχυση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης είναι επιβεβλημένη το συντομότερο, η οικονομική πολιτική βρίσκεται και πάλι μπροστά σε κρίσιμα διλήμματα. Η συγκυρία προσφέρεται για τουλάχιστον

δύο επιμέρους παρεξηγήσεις, που έχουν ευκαιριακά εκφραστεί όσο πλευρές που συμμετέχουν στο ελληνικό πρόγραμμα, ιδίως από το εξωτερικό. Η μία παρεξήγηση συνοψίζεται στο ότι η απλή εφαρμογή του τρέχοντος προγράμματος, ιδίως όσον αφορά το δημοσιονομικό του σκέλος και χωρίς ουσιαστική εμβάθυνση στις δομικές μεταρρυθμίσεις στην πράξη, άρση των αντικινήτρων για εργασία και παραγωγή και ενίσχυση της αξιοπιστίας της οικονομικής πολιτικής, αυτόματα να επαρκεί για να επιτευχθούν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης στο άμεσο μέλλον. Η δεύτερη παρεξήγηση συνίσταται στην άποψη ότι, ναι μεν η τρέχουσα πολιτική δεν επαρκεί για την ανάπτυξη, όμως είναι το καλύτερο που η χώρα μπορεί να κάνει. Αντίθετα, η ελληνική οικονομία έχει σημαντικά, δυνητικά πλεονεκτήματα και υψηλά περιθώρια ανάπτυξης στη βάση και της προσαρμογής που έχει επιτευχθεί κατά τη διάρκεια της κρίσης και μπορεί να κινηθεί θετικά στο επόμενο διάστημα. Προϋπόθεση είναι να ενισχύεται σταδιακά η αξιοπιστία της οικονομικής πολιτικής προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας. Η επίτευξη του στόχου αυτού μπορεί να έχει καθυστερήσει αλλά είναι εφικτή όσο και απαραίτητη.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μικρή εξασθένιση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2016, αβέβαιη η επιτάχυνσή της το επόμενο έτος

Από τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία για το δεύτερο τρίμηνο του 2016, φαίνεται ότι η μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας εξασθένησε εκ νέου. Το ΑΕΠ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ αυξήθηκε κατά 1,6% στη συγκεκριμένη περίοδο, έναντι ανόδου 1,7% στο πρώτο τρίμηνο φέτος και 2,3% στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι. **Κατόπιν αυτής της εξέλιξης, συμπληρώθηκε ένα έτος συνεχούς επιβράδυνσης της παγκοσμίας ανάπτυξης.** Η νέα υποχώρησή της μάλλον προέρχεται από τις πλέον ανεπτυγμένες οικονομίες (G7), στις οποίες καταγράφηκε άνοδος του ΑΕΠ κατά 1,2%, έναντι 1,4% στις αρχές του 2016. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην ανησυχία για το αποτέλεσμα του επικείμενου τότε δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και στις αναταραχές στις μεγαλύτερες χρηματαγορές, γεγονός τα οποία αμφότερα επηρέασαν και το διεθνές εμπόριο. Μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών, η εντονότερη κάμψη σημειώθηκε στις ΗΠΑ, με το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ να περιορίζεται από 1,6% στο αρχικό τρίμηνο φέτος σε 1,2% στο επόμενο, ενώ πριν ένα χρόνο βρισκόταν στο 3,0%. Στον αντίποδα η εντονότερη επιτάχυνση σημειώθηκε στην Ιαπωνία, από 0,1% σε 0,8%. Έκπληξη αποτελεί η μικρή επιτάχυνση στο Ηνωμένο Βασίλειο, από 2,0% σε 2,2%, όσο και στην ίδια περίοδο πέρυσι. Στις μεγάλες αναπτυσσόμενες οικονομίες η εντονότερη

εξασθένιση της μεγέθυνσης σημειώθηκε στην Ινδία, από 7,9% σε 7,1%. Ωστόσο στην Κίνα επικρατούν σταθεροποιητικές τάσεις στην ανάπτυξη, τουλάχιστον προσωρινά (6,7% καθ' όλο το α' εξάμηνο).

Βασικές παραμέτρους του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος την τρέχουσα περίοδο και τα επόμενα τρίμηνα αποτελούν: 1) οι άμεσες επιδράσεις του Brexit, όταν αυτό ξεκινήσει, αλλά και οι παράπλευρες, οι οποίες έγκεινται στην ανάκαμψη ενός ρεύματος εθνικού προστατευτισμού και πολιτικού λαϊκισμού, 2) η αναθέρμανση της ζήτησης για βασικά εμπορεύματα, 3) η εν εξελίξει μεταβολή του αναπτυξιακού υποδείγματος της Κινέζικης οικονομίας από εξωστρεφές και στηριζόμενο σε επενδύσεις σε εξαρτώμενο από την καταναλωτική ζήτηση, 4) η διαφανιζόμενη εξάντληση των δυνατοτήτων της επεκτατικής νομισματικής πολιτικής και η αναζήτηση νέου μείγματος οικονομικής πολιτικής.

Η ήπια ενίσχυση της ζήτησης βασικών εμπορευμάτων από ανεπτυγμένες οικονομίες, υπό την επίδραση των εργαλείων νομισματικής πολιτικής, περιορίζει τις πιέσεις στις οικονομίες των παραγωγών, κυρίως αναπτυσσόμενων οικονομιών. Ακολούθως, θα μετριαστούν οι κλυδωνισμοί στον χρηματοπιστωτικό τομέα τους και θα βελτιωθούν ελαφρώς τα δημόσια οικονομικά τους. Από την άλλη πλευρά, η αυξανόμενη εσωστρέφεια της Κινέζικης οικονομίας προβληματίζει τους προμηθευτές της. Επιπλέον, η βιωσιμότητα του νέου αναπτυξιακού της υποδείγματος, το

οποίο βασίζεται σε μέτρα τόνωσης της ζήτησης θεωρείται αβέβαιη. Οι δυνητικές επιπτώσεις από την κατάρρευσή του ενισχύονται από το γεγονός ότι από την 1^η Οκτωβρίου του γουάν έχει ενταχθεί στο καλάθι του ΔΝΤ με τα διεθνή αποθεματικά νομίσματα. Σε κάθε περίπτωση, θεωρείται ότι οι αναπτυσσόμενες οικονομίες θα πρέπει να προσαρμοστούν σε χαμηλότερους αναπτυξιακούς ρυθμούς από εκείνους του τέλους της περασμένης δεκαετίας.

Πλέον κομβική εξέλιξη των τελευταίων μηνών στις αναπτυσσόμενες οικονομίες αποτελεί το εν πολλοίς απρόσμενο αποτέλεσμα στο δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου. Πέρα από τις οικονομικές επιδράσεις που αναμένεται να έχει όταν ξεκινήσει η υλοποίηση του Brexit, στο διεθνές εμπόριο και τις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, έχει κλιμακώσει τον πολιτικό σκεπτικισμό στις χώρες της ΕΕ. Αυτός ενισχύεται από το μεταναστευτικό ζήτημα. Το συγκεκριμένο πολιτικό ρεύμα βρίσκεται σε φάση διαμόρφωσης και τα χαρακτηριστικά και η δύναμή του είναι προς το παρόν ασαφή. Όμως αναμένεται να επηρεάσει τη λήψη αποφάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά κυρίως τους συσχετισμούς από τις προσεχείς εκλογικές αναμετρήσεις στην Ευρώπη. Για την αντιμετώπιση των πιθανών κλυδωνισμών από το Brexit και τις προσφυγικές ροές, αλλά και για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνοχής, αναμένεται ο σχεδιασμός και η εφαρμογή κοινοτικών και κρατικών δημοσιονομικών πολιτικών, οι οποίες είτε θα διαδεχθούν τα νομισματικά μέτρα, είτε θα συνδυαστούν με αυτά. Σε ότι αφορά στην

οικονομία των ΗΠΑ, η διαφαινόμενη ήπια άνοδος προσεχώς των τιμών του πετρελαίου θα συμβάλει στη μερική κάλυψη του επενδυτικού κενού επί ενάμισι έτος στην ενέργεια, που αποτελεί μια από τις βασικές αιτίες της επιβράδυνσής της.

Υπό αυτές τις συνθήκες και τις προοπτικές στην παγκόσμια οικονομία, που είχαν σε μεγάλο βαθμό διαφανεί από τα μέσα του τρίτου τριμήνου, οι προβλέψεις των διεθνών οργανισμών για μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας υψηλότερη του 3,0% αναθεωρήθηκαν πρόσφατα επί τα χείρω, όπως είχε εκτιμηθεί στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE. **Για αυτό η προηγούμενη πρόβλεψη του IOBE για ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας με ρυθμό οριακά χαμηλότερα του 3,0% παραμένει. Σε ότι αφορά το 2017, δεν αναμένεται σημαντική μεταβολή του ρυθμού παγκόσμιας οικονομικής μεγέθυνσης.**

Προς τα κάτω αναθεώρηση της ύφεσης στο πρώτο τρίμηνο το 2016, συνέχισή της με τον ίδιο ρυθμό στο επόμενο τρίμηνο

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία του ΑΕΠ για το β' τρίμηνο του 2016, η πτώση του ΑΕΠ στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο ήταν 1,0%, αντί πτώσης 1,4% στα αντίστοιχα στοιχεία που είχαν ανακοινωθεί για αυτό. Με την υποχώρηση του ΑΕΠ κατά 0,9% στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, η ελληνική οικονομία συμπλήρωσε ένα έτος σε ύφεση. Στο σύνολο του πρώτου φετινού εξαμήνου του τρέχοντος

έτους το εγχώριο προϊόν περιορίστηκε κατά 1,0%, ενώ στο ίδιο εξάμηνο πέρυσι αυξανόταν κατά 0,6%.

Ως προς τις τάσεις στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ στο πρώτο εξάμηνο του 2016, η **εγχώρια κατανάλωση περιορίστηκε κατά 1,6% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι, όταν διευρυνόταν κατά 0,8%**. Η μείωσή της ενισχύθηκε ελαφρώς στο δεύτερο τρίμηνο σε σύγκριση με το πρώτο (1,9% από 1,3%), από την εντονότερη κάμψη των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών (1,7% από 1,0%). Σε αμφότερα τα πρώτα δύο τρίμηνα του 2016 ο περιορισμός της δημόσιας κατανάλωσης ήταν της τάξης του 2,6%.

Η μικρή άνοδος των **επενδύσεων** στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους συνεχίστηκε και ενισχύθηκε έντονα στο επόμενο τρίμηνο, φθάνοντας το 22,8%. **Στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου φέτος** οι επενδυτικές δαπάνες ήταν **12,1% υψηλότερες από πέρυσι, όταν σημείωναν πτώση 3,5%**. Όμως, η αύξηση δεν προήλθε κυρίως από το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου, καθώς αυτός ήταν μόλις 2,0% μεγαλύτερος από ότι πριν ένα χρόνο. Η άνοδος των επενδύσεων οφείλεται πρωτίστως στη διαφορετική τάση των αποθεμάτων, τα οποία διευρύνθηκαν κατα περίπου €440 εκατ. στο πρώτο εξάμηνο του 2016, ενώ στο ίδιο χρονικό διάστημα του περασμένου έτους υποχωρούσαν κατά €572 εκατ.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η κάμψη της **εξαγωγικής δραστηριότητας**

συνεχίστηκε με αμείωτη ένταση καθ' όλο το εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου του τρέχοντος έτους, παρά τη χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων τον περασμένο Μάρτιο. **Ως αποτέλεσμα, οι εξαγωγές ήταν 11,4% λιγότερες από ότι πριν ένα χρόνο, περίοδος στην οποία είχαν διευρυνθεί κατά 2,6%**. Καθώς οι εξαγωγές προϊόντων αυξήθηκαν ήπια σε αμφότερα τα τρίμηνα του πρώτου εξαμήνου του 2016 (μ.ο. 2,3%), η ισχυρή συρρίκνωση των εξαγωγών υπηρεσιών, η οποία συνεχίστηκε στο β' τρίμηνο (-26,5%) αποτελεί την αιτία της φθίνουσας πορείας του συνόλου των εξαγωγών. Η πτωτική τάση στις εξαγωγές υπηρεσιών οφείλεται στην υποτονική ζήτηση διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών και λοιπών υπηρεσιών, όχι σε πολύ χαμηλότερες τουριστικές εισπράξεις.

Η μερική άρση των capital controls τον Μάρτιο φαίνεται ότι είχε στο δεύτερο τρίμηνο θετικές επενέργειες για τις **εισαγωγές**: για πρώτη φορά από την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων υποχώρησαν λιγότερο από τις εξαγωγές, αναλογικά και σε απόλυτο μέγεθος. Η πτώση των εισαγωγών στο πρώτο εξάμηνο του 2016 διαμορφώθηκε στο 9,6%, ενώ στην αντίστοιχη περίοδο πέρυσι αυτές αυξάνονταν ελαφρώς (+2,8%). **Καθώς η κάμψη των εισαγωγών στο σύνολο του εξαμήνου Ιανουαρίου – Ιουλίου ήταν μικρότερη εκείνης στις εξαγωγές, για πρώτη φορά την τελευταία τριετία το έλλειμμα του εξωτερικού τομέα σε εθνολογιστικούς όρους διευρύνθηκε, κατά €262 εκατ., στα €2,8 δισεκ. (3,0% του ΑΕΠ).**

Ανακοπή της πώσης του ΑΕΠ στο δεύτερο εξάμηνο του 2016, προοπτικές ανάκαμψης το 2017

Η αβεβαιότητα για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας έχει ελαφρώς καμφθεί από την ολοκλήρωση της κύριας φάσης της πρώτης αξιολόγησης του τρίτου Μνημονίου τον περασμένο Μάιο. Ως σχετικές ενδείξεις καταγράφονται η αύξηση των καταθέσεων επιχειρήσεων και νοικοκυριών κατά €2,2 δισεκ. στο τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου και η ήπια άνοδος του δείκτη Οικονομικού Κλίματος. Επιπλέον, το τραπεζικό σύστημα, επωφελούμενο και από την ανάκτηση της πρόσβασης στο βασικό μηχανισμό παροχής ρευστότητας της ΕΚΤ (επαναφορά του waiver), έχει ήδη επιβραδύνει το ρυθμό πιστωτικής συρρίκνωσης προς τις επιχειρήσεις, από 6,6% στην περίοδο Ιανουαρίου – Μαΐου σε 2,9% στο επόμενο τρίμηνο.

Η σταδιακή άρση της αβεβαιότητας για την ελληνική οικονομία ευνοείται και από το γεγονός ότι έως τώρα το αποτέλεσμα για Brexit στο δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν είχε αισθητές επιπτώσεις στην ευρωπαϊκή και στην παγκόσμια οικονομία. Από την άλλη πλευρά, στο θέμα των προσφυγικών ροών από τη Συρία και τις χώρες της Νοτιοδυτικής Ασίας, τα δεδομένα έχουν επιδεινωθεί, κυρίως λόγω των ανακατατάξεων στην Τουρκία μετά τα γεγονότα της 15^{ης} Ιουλίου. Αυτές προκαλούν ρευστότητα στις σχέσεις με την ΕΕ και θέτουν εν αμφιβόλω τη συνέχιση εφαρμογής της συμφωνίας τους για την επανεισδοχή των παράνομων μεταναστών στην Τουρκία.

Τα σημάδια εξασθένησης της αβεβαιότητας δεν συνεπάγονται ότι έχει αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στην ελληνική οικονομία. Άλλωστε, το μεγαλύτερο μέρος των καταθέσεων οι οποίες αποσύρθηκαν από τις τράπεζες δεν έχει επιστρέψει σε αυτές, οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων συνεχίζονται για περισσότερο από ένα χρόνο, χωρίς να μπορεί να εκτιμηθεί έστω προσεγγιστικά το πότε θα αρθούν. Επιπλέον, δεν έχει ξεκινήσει η διαχείριση των «κόκκινων δανείων», υπό τις δυνατότητες που παρέχει το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο, διαδικασία με επιδράσεις στα διαθέσιμα κεφάλαια και τον πραγματικό πλούτο επιχειρήσεων και νοικοκυριών που δεν μπορούν να προβλεφθούν. Επίσης, επισημαίνεται ότι, παρά την άνοδο του μετά το τέλος της αξιολόγησης, ο δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης βρίσκεται το τρέχον έτος συνεχώς κάτω από το περυσινό, ήδη χαμηλό επίπεδο του. Η εξέλιξη του οφείλεται στις προβλέψεις των νοικοκυριών για την οικονομική κατάσταση τους, καθώς και για την οικονομική κατάσταση της χώρας στο επόμενο δωδεκάμηνο, που παραμένουν πολύ πιο δυσμενείς από ότι την ίδια περίοδο πέρυσι.

Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις, οι αποφάσεις οι οποίες λήφθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης αξιολόγησης για θέματα όπως ο φόρος στα κέρδη εταιρειών που τηρούν βιβλία β' κατηγορίας, ο φόρος μερισμάτων και οι ασφαλιστικές εισφορές, τους δημιουργούν νέες επιβαρύνσεις. Ειδικά για τους ελεύθερους επαγγελματίες, η αύξηση του ΦΠΑ, η αλλαγή του τρόπου υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών

από 1^η Ιανουαρίου 2017, αλλά και η παραμένουσα ασάφεια για το πως αυτός θα εφαρμοστεί, αναμένεται να οδηγήσουν σε ανακατατάξεις στις επιχειρήσεις και στην αγορά εργασίας από τους τελευταίους μήνες του 2016. Ως πλέον πιθανές εξελίξεις από αυτές τις μεταβολές θεωρούνται η αλλαγή νομικής μορφής από ένα τμήμα των επιχειρήσεων (σε ΙΚΕ ή ΑΕ) ή η μεταφορά έδρας εκτός Ελλάδας. Σε κάθε περίπτωση, αυτό το μεταβατικό στάδιο θα επενεργήσει περιοριστικά τουλάχιστον φέτος στη δραστηριότητα όσων επιχειρήσεων εισέλθουν σε αυτή τη διαδικασία, με αρκετά πιθανή μια πτωτική επίδραση στα φορολογικά έσοδα και τις ασφαλιστικές εισφορές από το καταληκτικό τρίμηνο του 2016.

Ανεξάρτητα από τις σημαντικές επιπτώσεις επιβαρύνσεων, εκκρεμοτήτων και των ασαφειών στο φορολογικό σύστημα και στις εργασιακές σχέσεις, την αβεβαιότητα για τον τρόπο ρύθμισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων κ.ά., η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης αίρει σταδιακά την επιφυλακτικότητα για τη συνέχιση των διαρθρωτικών αλλαγών και της δημοσιονομικής προσαρμογής. Σε αυτή την εξέλιξη συμβάλλει η αυξημένη τους τελευταίους μήνες κινητικότητα στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων (επικύρωση νέας σύμβασης για το Ελληνικό, πώληση ΤΡΑΙΝΟΣΕ, μεταβίβαση στην ΕΔΗΣ ΑΕ εταιρειών του Δημοσίου και περίπου 70.000 ακινήτων). Η δραστηριότητα στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων αναμένεται να αποτυπωθεί στις επενδύσεις από το 2017, καθώς απαιτείται χρόνος για την τυπική

ολοκλήρωση των σχετικών διαγωνιστικών διαδικασιών και την αδειοδότηση των επενδυτικών σχεδίων.

Πλέον σημαντική εξέλιξη προσεχώς θα αποτελέσει η εκκίνηση των διαπραγματεύσεων για το δημόσιο χρέος. Οι αποφάσεις του Eurogroup της 25^{ης} Μαΐου 2016 για τα βραχυπρόθεσμα μέτρα με σκοπό την ελάφρυνση της εξυπηρέτησής του θα αποτελέσουν τη βάση των διαπραγματεύσεων, από τις οποίες θα εξαρτηθεί και η συμμετοχή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στο τρίτο πρόγραμμα. Η διευκόλυνση της εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους με τις παραπάνω ρυθμίσεις, ενδεχομένως και με πρόσθετες, θα περιορίσει την αβεβαιότητα για τη βιωσιμότητά του και θα βελτιώσει τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές της οικονομίας της, ενισχύοντας έτσι την ελκυστικότητά της.

Ανεξάρτητα από τις προοπτικές και τη δυναμική στην ελληνική οικονομία που ενδεχομένως θα προσδώσουν πολιτικοοικονομικές εξελίξεις τους επόμενους μήνες, σε ότι αφορά τις τρέχουσες συνθήκες, η ρευστότητα εξακολουθεί να υπολείπεται αρκετά εκείνης πριν από τη μαζική απόσυρση καταθέσεων και τα capital controls. Απαιτείται η επιστροφή πολύ μεγαλύτερου μέρους των καταθέσεων, η οποία εξαρτάται από τη σταθερότητα στην υλοποίηση του προγράμματος, καθώς και η εισροή ξένων κεφαλαίων, που επηρεάζεται από τα χαρακτηριστικά του επενδυτικού περιβάλλοντος (ρόλος - λειτουργικότητα κράτους, φορολογικό σύστημα, εργασιακές σχέσεις, απονομή δικαιοσύνης), προκειμένου να

διευρυνθεί αρκετά η κεφαλαιακή βάση του τραπεζικού συστήματος και να καταστεί δυνατή μια σταθερή, επεκτατική πιστωτική πολιτική.

Μια ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων μπορεί να επέλθει από την εξόφληση των ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους προς τους προμηθευτές του. Από τα €1,8 δισεκ. της αρχικής υποδότησης για την πρώτη αξιολόγηση τα οποία προορίζονταν για την κάλυψη των ληξιπρόθεσμων οφειλών, €1,35 δισεκ. καταβλήθηκαν στο δίμηνο Ιουλίου - Αυγούστου. Σύμφωνα με το προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2017, έως το πρώτο εξάμηνό του, προβλέπεται ειδική χρηματοδότηση περίπου €6,6 δισεκ. από τη Σύμβαση Χρηματοδοτικής Στήριξης για την εξόφληση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων. Η διαθεσιμότητα επενδυτικών κεφαλαίων ενισχύεται ελαφρώς σε σύγκριση με πέρυσι από την περισσότερο εμπροσθοβαρή υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (+€610 εκατ. ή +39%). Πάρα ταύτα, οι δημόσιες επενδυτικές δαπάνες υπολείπονται αισθητά του στόχου (-€880 εκατ. ή -28,9%).

Στον εξωτερικό τομέα της ελληνικής οικονομίας, η συμπλήρωση τον Ιούλιο ενός έτους από την επιβολή των capital controls, τεχνικά εξουδετερώνει την επίδρασή τους στις ετήσιες μεταβολές εξαγωγών και εισαγωγών. Αυτό το γεγονός επιτρέπει την ανάδειξη των πραγματικών τάσεων που πλέον υφίστανται στην εγχώρια ζήτηση για εισαγωγές και στη διεθνή ζήτηση για ελληνικά προϊόντα. Από τα στοιχεία του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών για τον περασμένο Ιούλιο

προκύπτει η σχετική ανθεκτικότητα των εξαγωγών αγαθών - υπηρεσιών (+3,7%), κατόπιν της σημαντικής ανόδου τους στα προηγούμενα έτη. Όμως τη βελτίωση του ισοζυγίου από τις υψηλότερες εξαγωγές υπεραντιστάθμισε η κατακόρυφη άνοδος των εισαγωγών (+29,9%). Αυτές οι τάσεις, που συνεχίζονται τον Αύγουστο στα προϊόντα (στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ.), επιβεβαιώνουν την παραμένουσα υψηλή εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από τις εισαγωγές. Επισημαίνεται ότι οι συγκεκριμένες εξαγωγικές επιδόσεις σημειώθηκαν σε μια περίοδο στην οποία τα δεδομένα για τη διεθνή ανταγωνιστικότητα είναι ευνοϊκά: η τιμή του πετρελαίου βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο τουλάχιστον των τελευταίων οκτώ ετών, ενώ και η ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου δεν είναι υψηλή.

Συνεκτιμώντας τις πολιτικοοικονομικές εξελίξεις των τελευταίων μηνών, όσες είναι πιθανές προσεχώς και τις πρόσφατες τάσεις σε οικονομικά μεγέθη για την πραγματοποίηση προβλέψεων για τις συνιστώσες του ΑΕΠ και λοιπά μακροοικονομικά μεγέθη, τα νέα δημοσιονομικά μέτρα θα ασκήσουν πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα και την **κατανάλωση των νοικοκυριών** από το τρέχον εξάμηνο. Η επίδρασή τους θα εκδηλωθεί πλήρως το 2017, και με την εφαρμογή όσων έχει προγραμματιστεί να ξεκινήσουν από την αρχή του (π.χ. μεταβολή άμεσης φορολογίας ελεύθερων επαγγελματιών και αλλαγή του τρόπου υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών τους). Από την άλλη πλευρά, το τεχνικό αποτέλεσμα της χαμηλής κατανάλωσης -

βάσης σύγκρισης στο δεύτερο εξάμηνο του 2015, διευκολύνει τη διεύρυνση των καταναλωτικών δαπανών ένα χρόνο μετά. Την ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα στηρίξει και η συνέχιση της υποχώρησης της ανεργίας, όμως η κάμψη της αναμένεται να εξασθενήσει από το τέταρτο τρίμηνο του 2016, υπό τις πιέσεις των αυξημένων ασφαλιστικών εισφορών και της υψηλής φορολογίας εισοδήματος.

Συνισταμένη των αντίρροπων επιδράσεων στην ιδιωτική κατανάλωση στο δεύτερο εξάμηνο θα είναι η μικρή άνοδος της, όμως δεν θα αποτρέψει τη μείωσή της στο σύνολο του 2016, κατά 0,3% με 0,5%. Σε ότι αφορά το 2017, προβλέπεται αύξησή της κατά 1,0% έως 1,5%.

Οι περικοπές στη **δημόσια κατανάλωση** κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016 θα συνεχιστούν στο υπόλοιπό του. Όμως, η επανεκκίνηση της δημοσιονομικής προσαρμογής στο β' εξάμηνο του 2015 και οι προσπάθειες επίτευξης του στόχου για το πρωτογενές έλλειμμα, είχαν οδηγήσει σε συγκράτηση καταναλωτικών δαπανών στο δημόσιο τομέα. Ακολούθως, έχει διαμορφωθεί μια σχετικά χαμηλή βάση σύγκρισης για το τρέχον εξάμηνο του 2016, καθιστώντας πιθανή τη μικρή διεύρυνση της δημόσιας κατανάλωσης.

Παρά την αναμενόμενη ήπια αύξηση στο δεύτερο εξάμηνο, τα καταναλωτικά έξοδα του δημόσιου τομέα θα περισταλούν κατά 0,8% με 1,2% φέτος. Η έμφαση για τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής το 2017 δίνεται στην ενίσχυση των φορολογικών εσόδων, σύμφωνα με τα δημοσιονομικά

μέτρα στο προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού και τις προβλέψεις για τα έσοδα και τις δαπάνες. **Υπό τις δημοσιονομικές παρεμβάσεις που έχουν σχεδιαστεί για το 2017 και τις προβλεπόμενες αποδόσεις τους, η δημόσια κατανάλωση μάλλον θα διευρυνθεί ήπια.**

Σε ότι αφορά τις **επενδύσεις**, παρουσιάστηκαν προηγουμένως οι εξελίξεις σε μεγέθη τα οποία διαμορφώνουν τη ρευστότητα (επιστροφή καταθέσεων, επαναφορά waiver, αποκλιμάκωση πιστωτικής συρρίκνωσης). Αυτές, σε συνδυασμό με ορισμένες θετικές τάσεις σε τμήματα της παραγωγής (εκτεταμένη αύξηση παραγωγής στη Μεταποίηση από τον Απρίλιο, οριακή κάμψη στις Κατασκευές το πρώτο εξάμηνο από τα δημόσια έργα), ευνοούν μια σταδιακή αναθέρμανση της επενδυτικής δραστηριότητας. Βεβαίως, υπάρχουν μεγάλα περιθώρια βελτίωσης των παραμέτρων οι οποίες καθορίζουν το ύψος των επενδύσεων, αλλά και των προσδοκιών για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, η εξάντληση των οποίων συναρτάται κυρίως από τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων.

Την ανάληψη επενδυτικού ρίσκου σε ορισμένους κλάδους του πρωτογενή τομέα και της Μεταποίησης ευνοούν η σχετική σταθερότητα της εξαγωγικής ζήτησης πλησίον του υψηλού επιπέδου του προηγούμενου έτους και το ενεργειακό κόστος, λόγω της σταθερότητας της τιμής του πετρελαίου σε χαμηλά επίπεδα, τάση η οποία δεν αναμένεται να μεταβληθεί σημαντικά άμεσα, αλλά και της κατάργησης του ειδικού φόρου κατανα-

λωσης για το φυσικό αέριο που χρησιμοποιείται για βιομηχανική χρήση.

Στον αντίποδα, ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα των επενδύσεων ατομικών και μικρών επιχειρήσεων αποτελούν η μεταβολή του φόρου στα κέρδη εταιρειών που τηρούν βιβλία β' κατηγορίας, καθώς και της άμεσης φορολογίας και των ασφαλιστικών εισφορών για τους ελεύθερους επαγγελματίες. Οι επικείμενες αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο για την αγορά εργασίας θα αναβάλουν την πραγματοποίηση μέρους των επενδύσεων μέχρι τη διαμόρφωσή του. Διαδικασία η οποία θα επιδράσει ανασταλτικά σε επιχειρήσεις και τράπεζες, για την υλοποίηση και τη χρηματοδότηση επενδύσεων αντίστοιχα, είναι η διαχείριση των «κόκκινων δανείων». Η επίδρασή της θα εκδηλωθεί σε όλο το 2017.

Σε ότι αφορά τη συμμετοχή του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα, θα ενισχυθεί ελαφρώς φέτος από την περισσότερο εμπροσθοβαρή υλοποίηση του ΠΔΕ και τη μικρή αύξηση των ενισχύσεων του. Καθώς ο προϋπολογισμός δαπανών του ΠΔΕ για το επόμενο έτος δεν διαφέρει από το τρέχον (€6,75 δισεκ.), δεν αναμένεται να τονώσει περαιτέρω τις επενδύσεις. Αντιθέτως, αρκετά μεγαλύτερη από φέτος ώθηση θα προέλθει την προσεχή χρονιά από τις επενδύσεις οι οποίες αφορούν σε ιδιωτικοποιήσεις και παραχωρήσεις οι οποίες ολοκληρώθηκαν το τρέχον έτος, όπως το Ελληνικό, τα περιφερειακά αεροδρόμια, ο Αστέρας κ.ά.

Σημαντική τεχνική ενίσχυση των επενδύσεων κατά το δεύτερο εξάμηνο του

2016 θα επέλθει, όπως και στο πρώτο, από τα αποθέματα. Συνεκτιμώντας τις παραπάνω, αντίρροπες επιδράσεις τρεχουσών και αναμενόμενων εξελίξεων στις επενδύσεις, **αυτές μάλλον θα αυξηθούν το 2016, κατά 10-11%. Η ανοδική τάση αναμένεται να συνεχιστεί το προσεχές έτος, με παραπλήσιο ρυθμό.**

Στον εξωτερικό τομέα, η υποχώρηση του συνόλου των **εξαγωγών** θα εξασθενήσει κατά το τρέχον εξάμηνο, λόγω της τεχνικής εξουδετέρωσης της επίδρασης των capital controls. Ακολουθώντας, η ήπια αύξηση των εξαγωγών αγαθών στο αρχικό εξάμηνο του 2016 θα ενισχυθεί στο επόμενο. Στην πλευρά των εξαγωγών υπηρεσιών, η ανάσχεση της ισχυρής πτώσης στο πρώτο εξάμηνο θα προέλθει κυρίως από την απότομη αλλαγή τάσης, από κατακόρυφη πτώση σε άνοδο, στις υπηρεσίες μεταφορών και τις λοιπές υπηρεσίες. Δεν αναμένεται σημαντική μεταβολή στα έσοδα από το διεθνή τουρισμό το τρέχον εξάμηνο. **Κατόπιν της ήπιας ανόδου των εξαγωγών στο δεύτερο εξάμηνο, η τάση τους σε όλο το 2016 θα παραμείνει πτωτική, εξαιτίας της μείωσής τους στο πρώτο εξάμηνο. Η ετήσια υποχώρησή τους θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 5,5%.** Το 2017, η σταδιακή ανάκαμψη της εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία, η περαιτέρω άρση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και η επιτάχυνση του παγκόσμιου εμπορίου θα ενισχύσουν τις εξαγωγές αγαθών περισσότερο από φέτος, κατά 4,5% με 5,0%. Ελαφρώς μεγαλύτερη αναμένεται να είναι η διεύρυνση των εξαγωγών υπηρεσιών. **Συνισταμένη των**

τάσεων στις επιμέρους συνιστώσες των εξαγωγών το 2017 θα είναι η διαμόρφωσή τους περίπου 5,0% υψηλότερα από φέτος.

Η κατακόρυφη πτώση των **εισαγωγών** στο δεύτερο εξάμηνο του 2015, που υπερέβη εκείνη στις εξαγωγές, αποτελεί μια χαμηλή βάση σύγκρισης για τα φετινά μεγέθη. Τη διεύρυνση των εισαγωγών υποβοηθά ήδη από τον Μάρτιο η χαλάρωση των capital controls, καθώς άμβλυσε αισθητά στο δεύτερο τρίμηνο τη συρρίκνωσή τους. Την αύξηση των εισαγωγών αγαθών θα μετριάσει στη διάρκεια της περιόδου Ιουλίου - Δεκεμβρίου η πλήρης εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων που επηρεάζουν το διαθέσιμο εισόδημα μισθωτών και συνταξιούχων, η οποία θα εξασθενήσει την καταναλωτική ζήτηση. **Η ισχυρή αύξηση των εισαγωγών στο τρέχον εξάμηνο θα μετριάσει αισθητά την κάμψη τους σε όλο το έτος, στην περιοχή του 1,5% με 2,0%.** Η προβλεφθείσα κλιμάκωση της εγχώριας ζήτησης το 2017 θα διοχετευθεί σε μεγάλο βαθμό στη ζήτηση για εισαγωγές. Το 2014, στο οποίο η εγχώρια ζήτηση ενισχύθηκε κατά 1,2%, η ποσοστιαία αύξηση των εισαγωγών ήταν πολλαπλάσια (+7,8%). Από την άλλη πλευρά, η διατήρηση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων τουλάχιστον στη μεγαλύτερη διάρκεια του επόμενου έτους θα ανασχέσει την αύξηση των εισαγωγών. Συνεκτιμώντας τη συσχέτιση εγχώριας ζήτησης – εξαγωγών και τις επιδράσεις των capital controls, **οι εισαγωγές προβλέπεται να είναι 6-7% υψηλότερες το 2017.**

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το τρέχον εξάμηνο, καθώς και την αναθεώρηση της πτώσης του στο αρχικό τρίμηνο του 2016 και την έντασή της στο πρώτο εξάμηνό του, η πρόβλεψη του IOBE για την ύφεση αναθεωρείται προς τα κάτω, στην περιοχή του 0,3-0,5%. Σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα, το 2017 η ελληνική οικονομία αναμένεται να ανακάμψει, με το προϊόν της να αυξάνεται κατά 1,5%-2,0%.

Υπέρβαση στόχων του Κρατικού Προϋπολογισμού από συγκράτηση πρωτογενών δαπανών και υπέρβαση εισπράξεων έμμεσων φόρων

Βάσει των οριστικών στοιχείων για την **υλοποίηση του Κρατικού Προϋπολογισμού** στο πρώτο οκτάμηνο φέτος, **το έλλειμμα του διαμορφώθηκε στα €1,05 δισεκ.**, έναντι στόχου για έλλειμμα €3,9 δισεκ. **Το πρωτογενές αποτέλεσμα ήταν πλεονασματικό, κατά €3,75 δισεκ.**, €2,77 δισεκ. υψηλότερο από το σχετικό στόχο. Η υπέρβαση του στόχου για το πρωτογενές πλεόνασμα προήλθε **αποκλειστικά από τη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών**, κατά €3,36 δισεκ. Αντιθέτως, τα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού εμφάνισαν υστέρηση €589 εκατ. έναντι του σχετικού στόχου, λόγω όμως των **χαμηλών απολήψεων** από την ΕΕ του **Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων** (-€1,05 δισεκ.), αφού τα **έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού υπερέβησαν τα προβλεπόμενα**, κατά €458 εκατ.

Η υπέρβαση του στόχου για τις πρωτογενείς δαπάνες προέρχεται κυρίως από τη συγκράτηση των πληρωμών αποδοχών - συντάξεων, τον περιορισμό των επιχορηγήσεων ασφαλιστικών ταμείων και την υποεκτέλεση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Αναλυτικά ως προς τα τακτικά έσοδα, οι εισπράξεις φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων ήταν 14,1% υψηλότερες των αναμενόμενων, κυρίως λόγω της αύξησης της προκαταβολής φόρου, όμως τα έσοδα από φορολογία φυσικών προσώπων υπολείπονταν των αναμενόμενων. Σχεδόν όλοι οι στόχοι για τις εισπράξεις έμμεσων φόρων επιτεύχθηκαν, εκτός εκείνων για το ΦΠΑ πετρελαιοειδών, τον ΕΦΚ ενεργειακών προϊόντων και τους λοιπούς φόρους κατανάλωσης. Ωστόσο λαμβάνοντας υπόψη το πλήθος και την ένταση των φορολογικών ρυθμίσεων από τον Ιούλιο του 2015 και μετά, η απόδοση στα έσοδα είναι μάλλον μέτρια.

Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2017: Έμφαση σε φορολογικά έσοδα και μειώσεις εγγυήσεων για την επίτευξη των στόχων

Το προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2017 προβλέπει μείωση του ελλείμματός του κατά €1,25 δισεκ., σε €3,45 δισεκ. ή 1,9% του ΑΕΠ. Το πρωτογενές πλεόνασμα προβλέπεται να αυξηθεί κατά €1,15 δισεκ., σε €2,1 δισεκ. ή 1,2% του ΑΕΠ. Η βελτίωση θα προέλθει από τη μείωση των δαπανών του Τακτικού

Προϋπολογισμού κατά €1,33 δισεκ., κυρίως λόγω λιγότερων εγγυήσεων σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης κατά €731 εκατ., καθώς και την αύξηση των καθαρών εσόδων του (+€129 εκατ.). Όμως, τα φορολογικά έσοδα (άμεσοι + έμμεσοι φόροι) θα είναι αυξημένα κατά €1,84 δισεκ., από τα πρόσφατα και νέα φορολογικά μέτρα τα οποία θα ισχύσουν από την 1^η Ιανουαρίου 2017. Τα έσοδα από εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων θα παρουσιάσουν τη μεγαλύτερη υποχώρηση, κατά €1,04 δισεκ. Συνεπώς, η επίτευξη του στόχου για το ισοζύγιο του Κρατικού Προϋπολογισμού το προσεχές έτος βασίζεται πρωτίστως στην ενίσχυση των φορολογικών εσόδων.

Επιβράδυνση της υποχώρησης της ανεργίας στο τρέχον εξάμηνο, συνέχιση της πτώσης της με σταθερό ρυθμό το 2017

Η έντονη αναθέρμανση της παραγωγής στη Μεταποίηση στο δεύτερο τρίμηνο, η παραμονή της δραστηριότητας στον τουριστικό τομέα λίγο χαμηλότερα από το περυσινό, υψηλό επίπεδο, και η ανακοπή της πτώσης στις Κατασκευές, άσκησαν θετικές επιδράσεις στην απασχόληση. Η δημιουργία θέσεων εργασίας σε σχέση με την περίοδο Απριλίου – Ιουνίου του 2015 οφείλεται και στη σημαντική συμβολή του δημόσιου τομέα, μέσω των προγραμμάτων προσωρινής, κοινωφελούς εργασίας. Από την άλλη πλευρά, η προεξόφληση από τα νοικοκυριά των επερχόμενων τότε μέτρων τα οποία επηρεάζουν αρνητικά το διαθέσιμο εισόδημά τους, περιόρισε τις καταναλωτικές τους δαπάνες, οδηγώντας σε μείωση της

απασχόλησης στο Χονδρικό-λιανικό εμπόριο-επισκευές οχημάτων/μοτοσικλετών, για πρώτη φορά από το τελευταίο τρίμηνο του 2014. **Με τις τονωτικές επιδράσεις των παραπάνω κλάδων, η απασχόληση αυξήθηκε κατά 2,1% στο β' τρίμηνο σε σχέση με ένα χρόνο πριν και το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε στο 23,1%, το χαμηλότερο των τελευταίων τεσσάρων ετών. Κατά μέσο όρο στο πρώτο εξάμηνο του 2016, η απασχόληση διευρύνθηκε κατά 2,5% και η ανεργία διαμορφώθηκε στο 24,0%, 1,6 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα από ότι ένα χρόνο νωρίτερα.**

Οι κλάδοι του ιδιωτικού τομέα οι οποίοι με την απασχόλησή τους συνέβαλαν στην κάμψη της ανεργίας στο αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους, θα συνεχίσουν να ασκούν αυτή την επίδραση στο τρέχον εξάμηνο. Εξάλλου η ισχυρή αύξηση της δραστηριότητας στη Μεταποίηση συνεχίζεται στην αρχή του τρίτου τριμήνου (+9,2% ο δείκτης παραγωγής τον Ιούλιο), όπως και η διαφαινόμενη από τη μικρή μείωση των διεθνών εισπράξεων στον Τουρισμό αφομοίωση της σημαντικής ανόδου τους στα έτη 2013 – 2015. Από την άλλη πλευρά, η τονωτική επίδραση του δημόσιου τομέα στην απασχόληση θα μετριαστεί, καθώς οι ωφελούμενοι των υλοποιούμενων σε αυτή την περίοδο προγραμμάτων του ΟΑΕΔ μάλλον θα είναι λιγότεροι από πέρυσι. Επιπλέον, οι αλλαγές στην άμεση φορολογία και τις ασφαλιστικές εισφορές στους ελεύθερους επαγγελματίες από 01/01/2017 θα προκαλέσουν ανακατατάξεις από το τελευταίο τρίμηνο του 2016, με επιπτώσεις στην

απασχόλησή τους. **Συνεκτιμώντας αυτές τις επιδράσεις, αναμένεται επιβράδυνση της πτώσης της ανεργίας στο δεύτερο εξάμηνο του 2016. Στο σύνολο του τρέχοντος έτους θα υποχωρήσει κάτω από το 24%, περίπου μία ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα από πέρυσι. Το 2017, η ανεργία θα υποχωρήσει με ρυθμό παραπλήσιο με το φετινό και θα διαμορφωθεί ελαφρώς υψηλότερα από 22,5% (βλ. μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις στην ενότητα 3.5).**

Αποπληθωρισμός έως το τέλος του 2016, αύξηση τιμών κυρίως από έμμεσους φόρους και άνοδο τιμής πετρελαίου το ερχόμενο έτος

Παρά τη διαφαινόμενη από τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία άνοδο της κατανάλωσης στο τρίτο τρίμηνο και την αύξηση του ΦΠΑ, ο αποπληθωρισμός δεν εξασθένησε. Διαμορφώθηκε στο 1,0% στο δίμηνο Ιουλίου – Αυγούστου, όπως και το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (1,1%). Στο οκτάμηνο Ιανουαρίου - Αυγούστου ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή υποχώρησε κατά 0,9%, έναντι αποπληθωρισμού 2,2% την ίδια περίοδο του 2015. Η εντονότερη μείωση τιμών το 2016 σημειώνεται στις κατηγορίες αγαθών/υπηρεσιών «Στέγαση» και «Μεταφορές», κατά 4,5% και 4,0%, λόγω των χαμηλών τιμών πετρελαίου. Άνοδος τιμών 2,6% και 1,4% σημειώθηκε στα «Ξενοδοχεία – Καφέ – Εστιατόρια» και στα προϊόντα «Καπνός – Αλκοολούχα Ποτά» αντίστοιχα, αντανakλώντας την επίδραση τιμές του υψηλότερου ΦΠΑ.

Σημαντική άνοδος συνεχίζει να καταγράφεται στην «Υγεία» (+2,5%). Η συνέχιση του αποπληθωρισμού στο τρίτο τρίμηνο με τον ίδιο ρυθμό, παρά τις μεταβολές από την 1^η Ιουνίου στο ΦΠΑ, αντανακλά την παραμένουσα χαμηλή ζήτηση. Δεδομένου ότι στο τελευταίο τετράμηνο του 2015 η πτώση των τιμών είχε καμφθεί, το επίπεδο του Γενικού Δείκτη Τιμών είναι σχετικά υψηλότερο από τους προηγούμενους μήνες, **ευνοώντας μια μικρή κλιμάκωση του αποπληθωρισμού ένα χρόνο μετά. Κατόπιν αυτής, η πτώση τιμών στο σύνολο του 2016 θα διαμορφωθεί στο 1,1%, 0,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από πέρυσι.**

Ο βασικός παράγοντας που συντήρησε τον αποπληθωρισμό στην ελληνική οικονομία το 2016, η πτώση των τιμών του πετρελαίου, πιθανότατα δεν θα συνεχίσει να υφίσταται στο επόμενο έτος. Η πρόσφατη απόφαση για μείωση της διεθνούς πετρελαϊκής παραγωγής θα οδηγήσει σε άνοδο των τιμών στη διάρκεια του. Ανασχετικά στη συνέχιση του αποπληθωρισμού αναμένεται να επενεργήσουν και οι νέοι έμμεσοι φόροι ή οι αυξήσεις ήδη υπάρχοντων, που προβλέπεται να εφαρμοστούν από την 1^η Ιανουαρίου του 2017. **Η προβλεπόμενη άνοδος του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή το 2017 αναμένεται να είναι της τάξης του 1,3%.**

Ειδική Μελέτη: «Οικονομικές επιδράσεις από την ιδιωτικοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς»

Το IOBE ολοκλήρωσε πρόσφατα μελέτη για τον προσδιορισμό των οικονομικών επιδράσεων από την ανάπλαση του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού και του παράκτιου μετώπου του Αγ. Κοσμά, με βάση τους όρους που προβλέπει η μεταβίβαση των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. στην Hellinikon Global I S.A. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε δυο επίπεδα – επιδράσεις στην ευρύτερη περιοχή της ανάπλασης και επιδράσεις στο σύνολο της οικονομίας.

Από την ανάλυση προκύπτει ότι στο τέλος της περιόδου (το έτος 2041) το ΑΕΠ της χώρας αναμένεται να είναι κατά €7,4 δισεκ. (2,4%) υψηλότερο από αυτό που θα είναι αν δεν πραγματοποιηθεί η επένδυση. Σε όρους απασχόλησης, ο αριθμός των εργαζομένων στην περιοχή αναμένεται να ξεπεράσει τα 25 χιλ. άτομα στα μέσα της δεκαετίας του 2030. Λαμβάνοντας υπόψη τις ευρύτερες μακροοικονομικές αλληλεπιδράσεις, εκτιμάται ότι η επίδραση της ανάπλασης στην απασχόληση στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας θα ξεπεράσει τις 90 χιλ. πρόσθετες θέσεις εργασίας το 2041.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Από τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία για το δεύτερο τρίμηνο του 2016, φαίνεται ότι η μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας εξασθένησε εκ νέου στη διάρκειά του. Το ΑΕΠ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ αυξήθηκε κατά 1,6% στη συγκεκριμένη περίοδο, έναντι ανόδου 1,7% στο πρώτο τρίμηνο φέτος και 2,3% στο αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι. Κατόπιν αυτής της εξέλιξης, ολοκληρώθηκε ένα έτος συνεχούς επιβράδυνσης της ανάπτυξης. Η υποχώρησή της μάλλον προέρχεται από την παρόμοια τάση στις πλέον ανεπτυγμένες οικονομίες (G7), στις οποίες καταγράφηκε άνοδος του ΑΕΠ κατά 1,2%, έναντι 1,4% στις αρχές του 2016 και 2,1% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2015. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην ανησυχία για το αποτέλεσμα του επικείμενου τότε δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και στις αναταραχές στις μεγαλύτερες χρηματαγορές, γεγονός τα οποία αμφότερα επηρέασαν και το διεθνές εμπόριο.

Μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών, η εντονότερη κάμψη σημειώθηκε στις ΗΠΑ, με το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ να περιορίζεται από 1,6% στο αρχικό τρίμηνο φέτος σε 1,2% στο επόμενο, ενώ πριν ένα χρόνο βρισκόταν στο 3,0%. Ακολούθησε σε επιβράδυνση η Ιταλία (από 1,0% σε 0,7%). Στον αντίποδα η

εντονότερη επιτάχυνση σημειώθηκε στην Ιαπωνία, από 0,1% στο α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε 0,8% στο επόμενο. Έκπληξη αποτελεί η μικρή επιτάχυνση στο Ηνωμένο Βασίλειο, από 2,0% σε 2,2%, όσο και στην ίδια περίοδο πέρυσι. Στις μεγάλες αναπτυσσόμενες οικονομίες η εντονότερη εξασθένηση της μεγέθυνσης σημειώθηκε στην περίοδο Απριλίου – Ιουνίου στην Ινδία, από 7,9% σε 7,1%. Ωστόσο σε άλλες αναπτυσσόμενες χώρες είτε επικρατούν σταθεροποιητικές τάσεις (Κίνα, στο 6,7%), είτε η τάση του ΑΕΠ βελτιώνεται (πχ. εκ νέου επιβράδυνση της ύφεσης στη Βραζιλία, από 5,4% σε 3,8%, η χαμηλότερη των τελευταίων χρόνων).

Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Οκτώβριος 2016), στο σύνολο του 2016, η παγκόσμια οικονομία αναμένεται να επεκταθεί κατά 3,1%, οριακά λιγότερο από πέρυσι, καθώς και από όσο αναμενόταν από το ΔΝΤ νωρίτερα φέτος (3,2% σε αμφότερες τις περιπτώσεις). Για το προσεχές έτος προβλέπεται ήπια επιτάχυνση της παγκόσμιας ανάπτυξης, στο 3,4%, επίσης οριακά λιγότερο από ότι αναμενόταν στις προηγούμενες προβλέψεις του ΔΝΤ (3,5%). Αναλυτικά σε ότι αφορά το τρέχον έτος, εντοπίζεται εξασθένηση των ρυθμών μεγέθυνσης στις περισσότερες χώρες ή ζώνες χωρών. Στα ανεπτυγμένα κράτη, ισχυρή αβεβαιότητα προκάλεσε το δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες καθοριστικός παράγοντας παραμένει η τάση στην ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας, η οποία είναι αποδυναμωμένη σε σύγκριση με πέρυσι.

Δεδομένων των παραπάνω, η ανάπτυξη στην Ασία τείνει να διαμορφωθεί σε χαμηλότερα επίπεδα από ότι το 2015, κυρίως λόγω της επιβράδυνσης της Κινεζικής οικονομίας, ενώ σταθεροποιημένη εμφανίζεται η ανάπτυξη στην Ινδία, αντισταθμίζοντας την επίδραση της κινεζικής οικονομίας. Η μεγέθυνση της αναδυόμενης και αναπτυσσόμενης Ευρώπης επίσης θα αποκλιμακωθεί σε σύγκριση με πέρυσι, παραμένοντας ωστόσο αρκετά υψηλότερα από το ρυθμό που παρουσιάζουν οι ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες. Αντιθέτως, στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών αναθεωρήθηκε σημαντικά επί τα βελτίω ο εκτιμώμενος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ για το 2016, από -1,1% στις εαρινές προβλέψεις του ΔΝΤ σε -0,3% στις πρόσφατες. Η κάμψη της ύφεσης προέρχεται την αναμενόμενη παρόμοια εξέλιξη στη Ρωσία. Ισχυρότερη άνοδος του ΑΕΠ από ότι νωρίτερα φέτος εκτιμάται και για τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, κατά 3,4%, 1,1 ποσοστιαία μονάδα υψηλότερα από ότι στο προηγούμενο έτος.

Ο όγκος του παγκόσμιου εμπορίου εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 2,3% το 2016, έναντι 2,6% το 2015. Η εκτίμηση αύξησης είναι 0,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερη από την εαρινή, υπό την επίπτωση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο στις

διεθνείς αγορές και στην οικονομική δραστηριότητα στην ΕΕ, αλλά και τις αναταραχές στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, παράγοντες οι οποίοι υποσκάπτουν το διεθνές εμπόριο. Στις προηγμένες οικονομίες, η εισαγωγική ζήτηση αναμένεται να εξασθενήσει σημαντικά το 2016, καθώς θα αυξηθεί κατά 2,4%, έναντι 4,2% το 2015, όμως προβλέπεται αναθέρμανσή της το 2017. Παραπλήσιες τάσεις σημειώνονται και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς η ζήτηση στράφηκε σε εγχώρια παραγωγή. Στο ίδιο πλαίσιο βρίσκονται και οι εξαγωγές των προηγμένων χωρών, με αύξηση 1,8% το 2016, έναντι 3,6% το 2015. Η ζήτηση εισαγωγών από την πλευρά των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών θα αυξηθεί το 2016 κατά 2,3%, έπειτα από τη μείωση του 2015 (-0,6%), ενώ οι εξαγωγές τους αναμένεται να αυξηθούν σταδιακά μέχρι το 2017.

Η αβεβαιότητα που είχε δημιουργηθεί στις αγορές λόγω του δημοψηφίσματος του Ηνωμένου Βασιλείου, πέρα από τις άμεσες μετά από αυτό διακυμάνσεις που προκάλεσε, τις έφερε σε μια στάση αναμονής στη διάρκεια του επόμενου, τρίτου τριμήνου έναντι των εξελίξεων σχετικά με την υλοποίηση του αποτελέσματός του. Σύμφωνα με αναλυτές, η πραγματική αποτύπωση των επιδράσεων του ενδεχομένως να ξεκινήσει στο τρέχον τρίμηνο και για αυτό το λόγο έχουν αναθεωρηθεί προς τα κάτω οι προβλέψεις για την παραγωγική δραστηριότητα και το διεθνές εμπόριο. Έτσι, οι βασικοί παράγοντες αβεβαιότητας που επηρεάζουν την παγκόσμια

οικονομική δραστηριότητα παραμένουν η **στάσιμη και χαμηλή σε σχέση με το παρελθόν ανάπτυξη στις ανεπτυγμένες οικονομίες**, η **αδύναμη διεύρυνση του παγκόσμιου εμπορίου**, ως απόρροια της αποδυνάμωσης της ανάπτυξης των αναδυόμενων κρατών και της στροφής στην εγχώρια ζήτηση από την πλευρά των ανεπτυγμένων, η βραδύτητα στην επενδυτική δραστηριότητα, οι δυνητικές επιπτώσεις από το αποτέλεσμα του **δημοψηφίσματος στη Μεγάλη Βρετανία**, ο **υψηλός δανεισμός** και ο κίνδυνος χρέους στις αναπτυσσόμενες οικονομίες και οι σημαντικές **διακυμάνσεις στις χρηματαγορές**. Οι τελευταίες συνδέονταν με την ενσωμάτωση του κινεζικού νομισματός στο καλάθι νομισμάτων του ΔΝΤ τα οποία αναγνωρίζει ως διεθνή αποθεματικά νομίσματα, από την 1^η Οκτωβρίου 2016. Σε αυτό περιλαμβάνονταν ήδη το αμερικανικό δολάριο, το ευρώ και η στερλίνα.

Ωστόσο, ένας επιπλέον παράγοντας που αποτελεί δυνητική τροχοπέδη στην ανάπτυξη και βρίσκεται στον πυρήνα της οικονομικής πολιτικής είναι τα περιθώρια άσκησης νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής. Εξαπλώνεται διεθνώς η άποψη ότι, κατόπιν των προγραμμάτων ποσοτικής χαλάρωσης σε ΗΠΑ, Ιαπωνία, Ευρωζώνη και προσφάτως στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι κεντρικές τράπεζες έχουν πλέον εξαντλήσει τα εργαλεία άσκησης νομισματικής πολιτικής. Τούτου δεδομένου, καθίσταται επιτακτική η παράλληλη δημοσιονομική επέκταση για την ενίσχυση της απασχόλησης και του

εισοδήματος, κυρίως στις ανεπτυγμένες χώρες. Η δημοσιονομική πολιτική θα πρέπει να τονωθεί έπειτα από μια περίοδο δημοσιονομικής προσαρμογής και μείωσης των δαπανών σε αρκετές χώρες, εφόσον, λαμβάνοντας υπόψη και την ηπιότερη διεύρυνση των εξαγωγών, αυτές οι χώρες επιθυμούν να διατηρήσουν το ρυθμό μεγέθυνσής τους. Η συνέχιση της ποσοτικής χαλάρωσης, χωρίς εμφανή αποτελέσματα στην απασχόληση, ενδεχομένως να διακυβευτεί και το κύρος των Κεντρικών Τραπεζών, οι ενέργειες των οποίων θα πρέπει να αποτελέσουν το αναγκαίο συμπλήρωμα της δημοσιονομικής πολιτικής, εάν και όταν αυτή ασκηθεί από τις χώρες.

Αναλυτικότερα σε ότι αφορά τις προοπτικές στις σημαντικότερες οικονομίες παγκοσμίως:

Στις **ΗΠΑ**, παρατηρείται σημαντική επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στο πρώτο εξάμηνο του 2016 σε σχέση με το δεύτερο μισό του 2015. Ωστόσο η άνοδος της κατανάλωσης δεν υποχωρεί, τροφοδοτούμενη από τη σχετικά ισχυρή αγορά εργασίας και την αύξηση των μισθών. Αντιθέτως, αναμένεται εξασθένιση της θετικής επίδρασης από το σκέλος των δημοσίων δαπανών και των επενδύσεων. Οι επενδύσεις (εκτός κατοικίας) παραμένουν υποτονικές, λόγω της κάμψης των επενδύσεων στον ενεργειακό τομέα από τη χαμηλή τιμή του πετρελαίου, ενώ το ενισχυμένο δολάριο λειτουργεί ανασχετικά στην εξαγωγική ζήτηση. Για το τέταρτο τρίμηνο του έτους αναμένεται σχετική αναθέρμανση της οικονομικής

δραστηριότητας, ενώ για το σύνολο του 2016 η μεγέθυνση σύμφωνα με το ΔΝΤ θα διαμορφωθεί στο 1,6%, από 2,6% το 2015. Σε ότι αφορά το 2017, εκτιμάται επιτάχυνση, σε 2,2%.

Στην **Ιαπωνία**, το ΑΕΠ εμφάνισε αυξημένο ρυθμό μεγέθυνσης στο δεύτερο τρίμηνο του έτους, στο 0,8%. Η ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση ενισχύονται το 2016, όπως και ο σχηματισμός κεφαλαίου, ωστόσο αντισταθμιστικά λειτουργεί η αδύναμη εξωτερική ζήτηση. Για το σύνολο του τρέχοντος έτους εκτιμάται ότι θα σημειωθεί αναιμική ανάπτυξη, της τάξης του 0,5%, όπως και το 2015.

Μεταξύ των αναπτυσσόμενων οικονομιών, η **Κίνα** κατέγραψε μεγέθυνση 6,7%-7,0% στο πρώτο εξάμηνο του έτους, έναντι 7,0% το 2015. Για το 2016 συνολικά προβλέπεται ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ 6,6%, καθώς έχει υποχωρήσει η εξωτερική ζήτηση, ενώ η Κινέζικη οικονομία είναι ευάλωτη στις αναταραχές των χρηματιστηριακών αγορών. Επιπλέον, είναι ακόμα σε εξέλιξη μια μετατόπιση της οικονομικής δραστηριότητας από τη βιομηχανία στις υπηρεσίες, με αποτέλεσμα την προσπάθεια μετάβασης της οικονομίας σε ένα νέο σημείο ισορροπίας.

Στην οικονομία της **Ρωσίας** αναθεωρούνται οι πολύ αρνητικές εκτιμήσεις για το 2016, σε ύφεση 0,8%, έναντι 1,8% στις εαρινές εκτιμήσεις. Σε κάθε περίπτωση, οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου σε συνδυασμό με τις διεθνείς κυρώσεις συνεχίζουν να ασκούν πιέσεις στη Ρώσικη οικονομία. Από την άλλη πλευρά, οι πρόσφατες εξελίξεις σχετικά με την παραγωγή πετρελαίου, που σημειώθηκαν στο Διεθνές Ενεργειακό Φόρουμ στην Αλγερία (μείωση παγκόσμιας ημερήσιας παραγωγής έως 740 χιλ. βαρέλια), προμηνύουν θετικές επιδράσεις στα έσοδα της Ρωσικής οικονομίας από εξαγωγές.

Σε ότι αφορά τις προσδοκίες για το προσεχές χρονικό διάστημα, αποκλιμάκωσή τους αποτυπώνει ο δείκτης οικονομικού κλίματος για την παγκόσμια οικονομία τον οποίο εκτιμά το IFO. Καταγράφεται υποχώρηση του, εξέλιξη αναμενόμενη έπειτα από το αποτέλεσμα για Brexit στο δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Έπειτα από τη σημαντική βελτίωση του δεύτερου τριμήνου, η οποία προήλθε από τις καλύτερες προσδοκίες, καθώς η αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης επιδεινώθηκε, σημειώνεται υποχώρηση στο τρίτο τρίμηνο.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – IMF, World Economic Outlook (ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ, σε πραγματικές τιμές)

	2015	2016	2017
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	2,6	1,6	2,2
Ιαπωνία	0,5	0,5	0,6
Αναπτυσσόμενη Ασία	6,6	6,5	6,3
<i>εκ των οποίων Κίνα</i>	<i>6,9</i>	<i>6,6</i>	<i>6,2</i>
<i>εκ των οποίων Ινδία</i>	<i>7,6</i>	<i>7,6</i>	<i>7,6</i>
ΑΕSEAN-5	4,8	4,8	5,1
Ευρωζώνη	2,0	1,7	1,5
Αναδυόμενη και αναπτυσσόμενη Ευρώπη	3,6	3,3	3,1
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	-2,8	-0,3	1,4
<i>εκ των οποίων Ρωσία</i>	<i>-3,7</i>	<i>-0,8</i>	<i>1,1</i>
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική (MENA)	2,3	3,4	3,4
Λατινική Αμερική	0,0	-0,6	1,6
<i>εκ των οποίων Βραζιλία</i>	<i>-3,8</i>	<i>-3,3</i>	<i>0,5</i>
Υποσαχάρια Αφρική	3,4	1,4	2,9
Παγκόσμια οικονομία	3,2	3,1	3,4
Παγκόσμιο Εμπόριο			
Όγκος Παγκόσμιου Εμπορίου (αγαθά και υπηρεσίες)	2,6	2,3	3,8
Προηγμένες Οικονομίες	4,2	2,4	3,9
Αναδυόμενες & Αναπτυσσόμενες Οικονομίες	3,6	1,8	3,5
Εισαγωγές	-0,6	2,3	4,1
Εξαγωγές	1,3	2,9	3,6

Αναπτυσσόμενη Ασία (εξαιρουμένης της Ιαπωνίας): Ανατολικό Τιμόρ, Βανουάτου, Βιετνάμ, Ινδία, Ινδονησία, Καμπότζη, Κίνα, Κιριμπάτι, Λάος, Μαλαισία, Μαλδίβες, Μίανμαρ, Μογγολία, Μπαγκλαντές, Μπουτάν, Μπρουνέι, Νεπάλ, Νησιά Μάρσαλ, Νησιά Σολομώντα, Ομόσπονδες Πολιτείες της Μικρονησίας, Παλάου, Παπούα Νέα Γουινέα, Σαμόα, Σρι Λάνκα, Ταϊλάνδη, Τόνγκα, Τουβαλού, Φιλιππίνες, Φίτζι

ΑΕSEAN-5: Βιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική: Αφγανιστάν, Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Ην. Αρ. Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράκ, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Πακιστάν, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Συρία, Υεμένη, Τζιμπουτί, Τυνησία.

Υποσαχάρια Αφρική: Αγκόλα, Αιθιοπία, Ακτή Ελεφαντοστού, Γκαμπόν, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν, Κένυα, Κονγκό, Μαυρίκιος, Μποτσουάνα, Ναμίμπια, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Ουγκάντα, Πράσινο Ακρωτήριο, Σεϋχέλλες, Σουαζιλάνδη, Τανζανία, Τσαντ, κ.α.

Πηγή: World Economic Outlook, IMF, October 2016

Αναλυτικά, ο δείκτης παγκόσμιου οικονομικού κλίματος διαμορφώθηκε στις 86,0 μονάδες, έναντι 90,5 μονάδων στο δεύτερο τρίμηνο, επίπεδο πολύ χαμηλότερο και από το αντίστοιχο περυσινό. Η υποχώρησή του οφείλεται αποκλειστικά στον παράγοντα που νωρίτερα φέτος είχε οδηγήσει στην ενίσχυσή του, τις προσδοκίες, με το σχετικό δείκτη να μειώνεται στο τρίτο τρίμηνο από τις 94,7 στις 86 μονάδες, ενώ βρίσκεται αρκετά χαμηλότερα και έναντι του τρίτου τριμήνου του 2015. Ο

δείκτης παρούσας κατάστασης δεν μεταβλήθηκε στο τρίτο τρίμηνο.

Από την εξέταση του δείκτη οικονομικού κλίματος του IFO στις βασικές οικονομικές ζώνες προκύπτει υποχώρησή του σε όλες ανεξαιρέτως. Με βάση την εξέλιξη των δεικτών ανά περιφέρεια, φαίνεται ότι η επιδείνωση του κλίματος σε Ευρώπη και Ασία συμπαρέσυραν το συνολικό, παγκόσμιο δείκτη σε πτώση. Αναλυτικά, στην **Ευρώπη** ο δείκτης οικονομικού κλίματος το τρίτο τρίμηνο του 2016 διαμορφώθηκε στις 101,0

μονάδες, υποχωρώντας συνεχώς από τις 120 μονάδες στα μέσα του 2015. Ειδικότερα στην **Ευρωζώνη**, ο δείκτης εξασθένησε στις 111,6 μονάδες, επίπεδο σαφώς χαμηλότερο επίπεδο έναντι του 2015. Στη **Βόρεια Αμερική** ο δείκτης υποχώρησε ηπιότερα, στις 91,2 μονάδες έναντι 93,7 στην προηγούμενη μέτρηση. Τέλος, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην **Ασία** διαμορφώθηκε στις 71,1 μονάδες, επίπεδο που είναι το χαμηλότερο των τελευταίων 2,5 ετών.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως της Ευρωζώνης, γνώρισαν

σημαντική ανάκαμψη το 2015, ως αποτέλεσμα των ευνοϊκών εξελίξεων σε παραμέτρους της παγκόσμιας οικονομίας, όπως οι χαμηλές τιμές ενέργειας, η βελτίωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου και η χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής από την ΕΚΤ. Από την άλλη πλευρά, από την αρχή του 2016 καταγράφεται μια σταδιακή αποκλιμάκωση του ρυθμού ανάπτυξης, που είναι εντονότερη στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ αυξήθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2016 κατά 1,8% στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έναντι ανόδου 2,2% στην ίδια περίοδο του 2015, ενώ στην Ευρωζώνη η ανάπτυξη ήταν της τάξης του 1,6% φέτος, από 2,3% στο δεύτερο τρίμηνο του 2015.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο/Έτος	III/14	IV/14	I/15	II/15	III/15	IV/15	I/16	II/16	III/16
Οικονομικό Κλίμα	105	95	95,9	99,5	95,9	89,6	87,8	90,5	86,0
Παρούσα Κατάσταση	95,3	91,6	91,6	95,3	87,9	86,0	87,9	86,0	86,0
Προσδοκίες	114	98,2	100	103,5	103,5	93,0	87,7	94,7	86,0

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES, No. 03/ August 2016

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο/Έτος	III/14	IV/14	I/15	II/15	III/15	IV/15	I/16	II/16	III/16
Βόρεια Αμερική	110,5	101,3	107,1	97,9	96,2	91,2	85,4	93,7	91,2
Ευρώπη	117,5	101	108,7	120,4	116,4	113,6	110,7	107,8	101,0
<i>Ευρωζώνη</i>	<i>118,9</i>	<i>102,3</i>	<i>112,7</i>	<i>129,2</i>	<i>124,0</i>	<i>122,0</i>	<i>118,9</i>	<i>112,7</i>	<i>111,6</i>
Ασία	99,1	93,9	90,4	93,0	87,7	75,4	78,9	78,1	71,1

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES, No. 03/ August 2016

Η εξασθένιση στο δεύτερο τρίμηνο δεν προήλθε όπως αναμενόταν από την ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση, καθώς διατήρησαν τον ίδιο ρυθμό με το δεύτερο τρίμηνο του 2015, αλλά από την επιβράδυνση της ανόδου της επενδυτικής δραστηριότητας, όσο και από την εμφανώς μικρότερη αύξηση των εξαγωγών έναντι της πτώσης των εισαγωγών. Στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, σημειώθηκε σε όλες τις χώρες θετικός ρυθμός ανάπτυξης, πλην της Ελλάδας που εμφάνισε ύφεση 0,9%. Αναλυτικά, οι χώρες που παρουσίασαν τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης ήταν η Ρουμανία (5,9%), η Ιρλανδία (4,3%), η Σουηδία (3,4%) και η Ισπανία (3,2%). Για το σύνολο του έτους, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναμένεται μεγέθυνση 1,8% στην ΕΕ28 και στο 1,6% στην Ευρωζώνη, ενώ για το 2017 αναμένεται οριακή ενδυνάμωση του ρυθμού μεγέθυνσης, ιδιαίτερα στην Ευρωζώνη.

Την πορεία της ευρωπαϊκής οικονομίας συνεχίζουν να επηρεάζουν εσωτερικοί παράγοντες, όπως η ανεπαρκής εγχώρια ζήτηση, παρά την ενίσχυσή της το τελευταίο διάστημα, η αδυναμία άσκησης αποτελεσματικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, το αποτέλεσμα

του δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο. Στους εξωτερικούς συγκαταλέγεται η εξασθένιση του διεθνούς εμπορίου αλλά και η αβεβαιότητα από το ογκούμενο ρεύμα προστατευτισμού των χωρών και των οικονομιών, το οποίο τροφοδοτείται και από το προσφυγικό ζήτημα και τα τρομοκρατικά χτυπήματα σε Γαλλία και Βέλγιο.

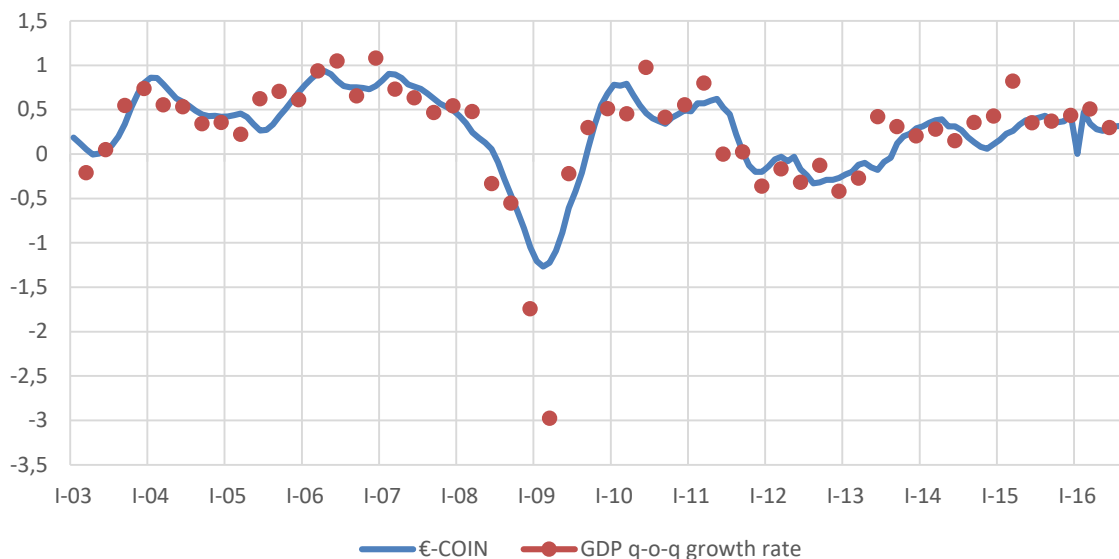
Οι βασικοί πρόδρομοι δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως ο δείκτης €-COIN¹, παρουσιάζουν σχετική σταθερότητα την περίοδο Ιουλίου-Αυγούστου και ελαφρά άνοδο τον Σεπτέμβριο. Η τιμή του δείκτη διαμορφώθηκε τον Σεπτέμβριο στις 0,34 μονάδες, από 0,32 μονάδες τον Αύγουστο, ενώ στο πρώτο εννεάμηνο βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με το 2015 (0,33 μονάδες). Η μικρή άνοδος τον τελευταίο μήνα συνδέεται με την αντίστοιχη ανάκαμψη των χρηματιστηρίων, έπειτα από την αναταραχή του προηγούμενου διαστήματος, τη σχετική ενίσχυση της βιομηχανικής παραγωγής και του πληθωρισμού. Η αύξηση του δείκτη σηματοδοτεί ανάπτυξη της Ευρωζώνης τους επόμενους τρεις μήνες έναντι των προηγούμενων, η οποία όπως έχει αναλυθεί παραπάνω, μάλλον θα προέλθει από την εσωτερική ζήτηση.

¹ Το ερευνητικό κέντρο Centre of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη

σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org) και Bank of Italy

Σύμφωνα με το δείκτη οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αυτό επιδεινώθηκε υποχώρησε στο τρίτο τρίμηνο του 2016 σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (-0,8 μονάδες), ενώ δεν μεταβλήθηκε στην Ευρωζώνη. Σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015 καταγράφεται ακόμα μεγαλύτερη κάμψη στην ΕΕ (-2 μονάδες), ενώ σημειώνεται μικρή πτώση στην Ευρωζώνη (-0,2 μονάδες).

Όμως τον Σεπτέμβριο ο δείκτης οικονομικού κλίματος καταγράφει βελτίωση σε σχέση με τον Αύγουστο, τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ευρωζώνη, παραμένοντας ωστόσο κάτω από τα περυσινά επίπεδα. Συγκεκριμένα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε στις 105,6 μονάδες τον Σεπτέμβριο, έναντι

103,8 μονάδων τον προηγούμενο μήνα, ενώ στην Ευρωζώνη, ο δείκτης βρέθηκε στις 104,9 μονάδες έναντι 103,5 τον Αύγουστο. Η άνοδος του δείκτη στην ΕΕ οφείλεται στη βελτίωση όλων των επιμέρους δεικτών, κυρίως της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Στην Ευρωζώνη, καταγράφεται μικρή καλυτέρευση των προσδοκιών στη Βιομηχανία, στο Λιανικό εμπόριο και στον τομέα των Κατασκευών, ενώ στις Υπηρεσίες ο δείκτης ήταν σχεδόν αμετάβλητος έναντι του προηγούμενου μήνα. Οριακή άνοδος καταγράφηκε στην καταναλωτική εμπιστοσύνη στην Ευρωζώνη. Σε επίπεδο χωρών, το κλίμα βελτιώθηκε οριακά και στις πέντε μεγαλύτερες οικονομίες της Ευρωζώνης, περισσότερο στην Ολλανδία (+1,7), ενώ ακολούθησαν η Γερμανία (+1,6), η Γαλλία (+0,9), η Ισπανία (+0,5) και η Ιταλία (+0,4).

Πίνακας 2.4

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-28 & Ευρωζώνης (1990-2015=100)*

Μήνας	Ιαν-15	Φεβ-15	Μαρ-15	Απρ-15	Μαϊ-15	Ιουν-15	Ιουλ-15	Αυγ-15	Σεπ-15	Οκτ-15	Νοε-15	Δεκ-15
ΕΕ-28	104,8	105,2	106,0	106,4	106,4	105,5	106,6	107,0	107,6	107,7	107,6	108,9
Ευρωζώνη	101,5	102,3	103,9	103,8	103,8	103,5	104,0	104,1	105,6	106,1	106,1	106,8

Μήνας	Ιαν-16	Φεβ-16	Μαρ-16	Απρ-16	Μαϊ-16	Ιουν-16	Ιουλ-16	Αυγ-16	Σεπτ-16	Οκτ-16	Νοε-16	Δεκ-16
ΕΕ-28	106,7	105,3	104,6	105,1	105,6	105,7	104,7	103,8	105,6			
Ευρωζώνη	105,1	103,9	103,0	104,0	104,6	104,4	104,5	103,5	104,9			

* Οι σταθμίσεις των χωρών και η χρονοσειρά στο δείκτη στην ΕΕ έχουν αναθεωρηθεί λόγω της ένταξης σε αυτή της Κροατίας από την 1η Ιουλίου 2013

Πηγή: European Commission (DG ECFIN)

Πίνακας 2.5

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-28, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-28			Ευρωζώνη		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
ΑΕΠ	2,0	1,8	1,9	1,7	1,6	1,8
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,0	2,1	1,8	1,7	1,8	1,5
Δημόσια Κατανάλωση	1,4	1,5	1,2	1,3	1,4	1,2
Επενδύσεις	3,4	3,0	3,8	2,9	2,9	3,8
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	5,3	3,5	4,6	5,2	3,5	4,7
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	5,9	4,7	5,1	6,0	4,6	5,3
Απασχόληση	1,1	1,0	0,9	1,1	1,0	1,0
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	9,4	8,9	8,5	10,9	10,3	9,9
Πληθωρισμός	0,0	0,3	1,5	0,0	0,2	1,4
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-2,4	-2,1	-1,8	-2,1	-1,9	-1,6
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	86,8	86,4	85,5	92,9	92,2	91,1
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	2,0	2,2	2,1	3,6	3,7	3,6

Πηγή: European Economic Forecast, Spring 2016, European Commission

Πληρέστερη πληροφόρηση για τα βασικά οικονομικά μεγέθη που συνθέτουν το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και της ΕΕ, καθώς και για τις δυνητικές τάσεις τους κατά το προσεχές χρονικό διάστημα, παρέχεται στη συνέχεια της παρούσας ενότητας. Προέρχεται από την ποσοστιαία μεταβολή τους που καταγράφηκε το δεύτερο τρίμηνο του 2016 σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι, αλλά και στις

εκτιμώμενες τάσεις τους για το 2016 και 2017, όπως αυτές προκύπτουν από την πλέον πρόσφατη έκθεση προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Άνοιξη 2016).

Αναλυτικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, η **ιδιωτική κατανάλωση** ενισχύθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο δεύτερο τρίμηνο του 2016 κατά 2,1% σε

σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015, έναντι παραπλήσιας αύξησης 2,0% το 2015. Στην Ευρωζώνη η αντίστοιχη αύξηση έφτασε το 1,7%, όσο δηλαδή και πέρυσι. Σημαντική θετική επίδραση ασκεί η συνεχής βελτίωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας, τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ευρωζώνη. Υπενθυμίζεται ότι για το σύνολο του 2016 η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,1% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 1,8% στην Ευρωζώνη, λόγω και των ευνοϊκών οικονομικών συνθηκών οι οποίες ενισχύουν την κατανάλωση (χαμηλές τιμές πετρελαίου, χαμηλά επιτόκια κ.ά.). Οι τάσεις αναμένεται να αντιστραφούν το 2017, με εξασθένιση της ιδιωτικής κατανάλωσης και επαναφορά της δυναμικής των εξαγωγών, ανάλογα βεβαίως με τις εξελίξεις στο διεθνές εμπόριο.

Η επιτάχυνση της **δημόσιας κατανάλωσης** στο τελευταίο τρίμηνο του 2015 και στο πρώτο του 2016 δεν διατηρήθηκε στο επόμενο, με το σχετικό ρυθμό να υποχωρεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο 1,7% και στην Ευρωζώνη 1,8%, έναντι περίπου 2% στα προηγούμενα τρίμηνα. Πάρα ταύτα, η αύξηση και στις δύο ζώνες παραμένει υψηλότερη έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2015 όπου είχε διαμορφωθεί στο 1,3%. Σημαντική άνοδος της δημόσιας κατανάλωσης σημειώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο σε Ιρλανδία, Πολωνία και Γερμανία, της τάξης του 3,9% και άνω, παρόλο που στην Γερμανία εμφανίζεται εξασθένιση του ρυθμού. Στον αντίποδα βρίσκεται και πάλι η Ελλάδα με περιορισμό των

δημοσίων καταναλωτικών δαπανών κατά 2,7% και η Βουλγαρία με μείωσή τους κατά 0,7%. Σε χώρες όπου είχε καταγραφεί μείωση στο προηγούμενο τρίμηνο όπως η Δανία, η Φινλανδία και το Βέλγιο, παρουσιάζεται αύξηση στο δεύτερο τρίμηνο του 2016. Για το σύνολο του τρέχοντος έτους αναμένεται ελαφρά ενίσχυση της δημόσιας κατανάλωσης, κατά 1,5% και 1,4% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη αντίστοιχα, ενώ για το 2017 αναμένεται να επεκταθεί με χαμηλότερους ρυθμούς.

Οι **επενδύσεις** στην ΕΕ αυξήθηκαν κατά 1,9% στο δεύτερο τρίμηνο του 2016, έναντι 2,2% στο προηγούμενο τρίμηνο και 3,5% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2015, ενώ στην Ευρωζώνη η διεύρυνση έφτασε το 2,4% από 2,8% πριν ένα χρόνο. Μεταξύ των χωρών, σημαντική άνοδος επενδύσεων σημειώθηκε στην Ιρλανδία (+19,6%) εξαιτίας της μεταφοράς της έδρας αμερικανικών και άλλων επιχειρήσεων στη χώρα. Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με διεθνείς αναλυτές η μεταφορά αυτή αφορά σε λογιστική απεικόνιση, καθώς πολλές επιχειρήσεις τεχνολογίας που είχαν το τμήμα των ευρεσιτεχνιών τους σε «φορολογικούς παραδείσους», έσπευσαν να μεταφέρουν τα πάγια τους στην Ιρλανδία. Υψηλές επενδύσεις σημειώνονται επίσης στην Ρουμανία, με αύξηση πάνω από 10% και στο Βέλγιο. Για το σύνολο του 2016 οι επενδύσεις αναμένεται να επεκταθούν κατά 3,0% στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έναντι 3,4% το 2015, ενώ στην Ευρωζώνη εκτιμάται σταθεροποίηση της αύξησης, στο 2,9%. Σαφής επιτάχυνση

εκτιμάται για το 2017 σε αμφότερες τις περιοχές.

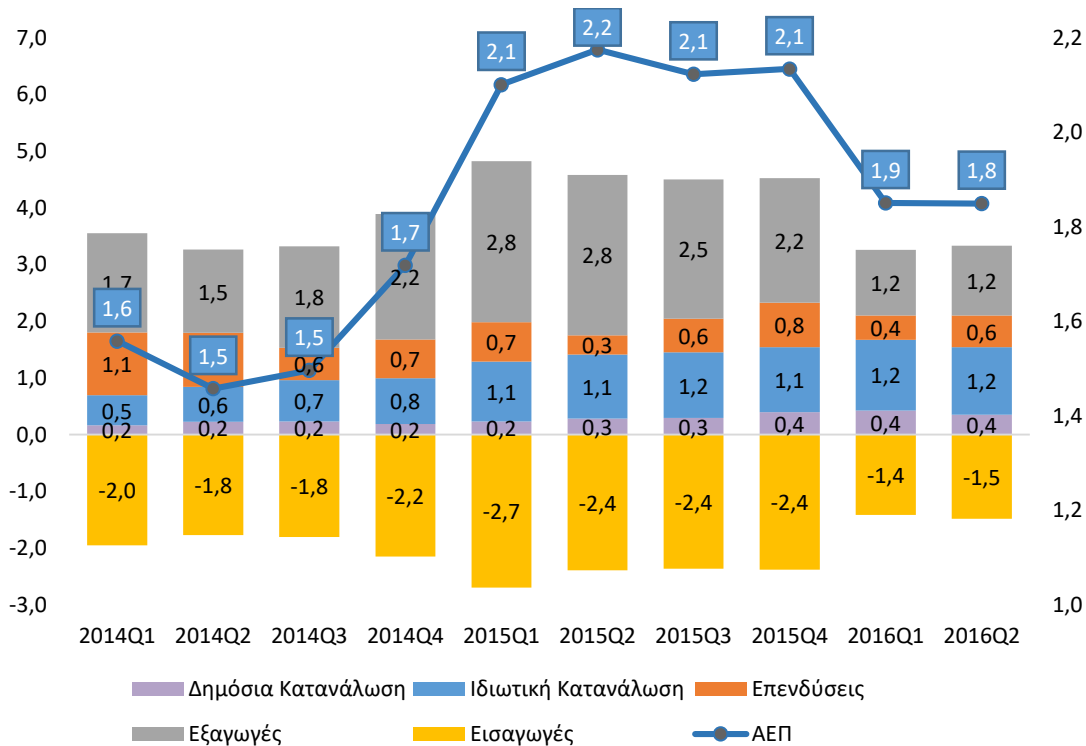
Στο σκέλος των **εξαγωγών** αγαθών και υπηρεσιών καταγράφεται σταδιακή αποδυνάμωση στην ΕΕ και στην ΕΖ, καθώς αυτές αυξήθηκαν στο δεύτερο τρίμηνο του 2016 κατά 2,7% και 2,2% έναντι πολύ υψηλότερων ρυθμών, 6,5% και 7,0% στην ίδια περίοδο 2015. Η εκτεταμένη επιβράδυνση προήλθε από την αντίστοιχη τάση στο διεθνές εμπόριο. Μόνο σε πέντε χώρες επιταχύνθηκε ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών, με την Πολωνία και την Ισπανία να επιτυγχάνουν εκ των υψηλότερων ρυθμών στο δεύτερο τρίμηνο. Για το σύνολο του 2016

αναμένεται ισχυρή αποκλιμάκωση του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών, στο 3,5% σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες, έναντι 5,3% το 2015, η οποία αναμένεται να αντιστραφεί το 2017, με βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων.

Αντίστοιχη μεταβολή παρουσίασαν και οι **εισαγωγές**, με επέκτασή τους 3,5% και 2,8% το δεύτερο τρίμηνο σε Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη αντίστοιχα, έναντι 5,9% και 6,1% το 2015. Για το σύνολο του 2016 οι εισαγωγές αναμένεται να διευρυνθούν κατά 4,7% στην ΕΕ και 4,6% στην Ευρωζώνη και ακόμα ταχύτερα το 2017, ιδίως στην Ευρωζώνη.

Διάγραμμα 2.2

Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ στη μεταβολή του (ΕΕ-28)

Πηγή: Eurostat

Αξιοποιώντας τα στοιχεία για τις συνιστώσες του ΑΕΠ για την Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να αναδειχθεί κατά πόσο κάθε μια εξ' αυτών επηρέασε το ρυθμό μεταβολής του, προκύπτει ότι η επιβράδυνση της ανάπτυξης στην ΕΕ οφείλεται κυρίως στην εξασθένιση των εξαγωγών, η οποία εν μέρει αντισταθμίστηκε από τον περιορισμό των εισαγωγών. Η ιδιωτική κατανάλωση σταθεροποιεί τη σημαντική συμβολή της τα τελευταία τρίμηνα, η οποία υπερβαίνει τη μια μονάδα του ΑΕΠ, όπως και οι δημόσιες δαπάνες με συμβολή κοντά στις 0,4 μονάδες. Έτσι, συνεχίστηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2016 η μετατόπιση των παραγόντων οι οποίοι υποστηρίζουν την ανάπτυξη στην ΕΕ από την εξωτερική ζήτηση στην εσωτερική.

Η **μεταβολή τιμών** στην Ευρωζώνη και την ΕΕ διαμορφώθηκε στο -0,1% στο δεύτερο τρίμηνο του έτους, ωστόσο στο διάστημα Ιουλίου - Αυγούστου καταγράφηκε πληθωρισμός 0,2% στην Ευρωζώνη, ενώ οι αρχικές εκτιμήσεις για τον Σεπτέμβριο δείχνουν πληθωρισμό 0,4%. Αφαιρώντας την επίδραση των τιμών καυσίμων, λόγω των χαμηλών διεθνών τιμών, ο πληθωρισμός τον Σεπτέμβριο εκτιμήθηκε στο 0,8%. Η έστω σταδιακή επίτευξη του στόχου για αύξηση των τιμών (με ρυθμό 1,8%-2,0%), ενδεχομένως να προκαλέσει σταδιακή υποχώρηση του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης εκ μέρους της ΕΚΤ τους επόμενους μήνες. Αναφορικά με το δεύτερο τρίμηνο του έτους ανάμεσα στις χώρες παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις, με έντονο αποπληθωρισμό σε Βουλγαρία, Ρουμανία

και Κύπρο (<-2%), ενώ στον αντίποδα, ο υψηλότερος πληθωρισμός σημειώθηκε στο Βέλγιο (+1,6%) και στη Σουηδία (+1,0%). Για το σύνολο του 2016 αναμένεται εκδήλωση ήπιου πληθωρισμού στην ΕΕ και την Ευρωζώνη, της τάξης του 0,3% και 0,2% αντίστοιχα, υπό τις προσδοκίες μη περαιτέρω πτώσης των τιμών του πετρελαίου και ενδυνάμωσης των αποτελεσμάτων του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης. Όμως το 2017 αναμένεται ισχυρή άνοδος των τιμών, στην περιοχή του 1,5% και στις δύο ζώνες.

Οι συνθήκες στην **αγορά εργασίας** βελτιώθηκαν και στο δεύτερο τρίμηνο του 2016 σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015, με επέκταση της απασχόλησης κατά 1,5% και 1,4% στην ΕΕ και την ΕΖ αντίστοιχα. Ισχυρή βελτίωση, άνω του 3,0%, σημειώθηκε σε Ουγγαρία και Σλοβακία, ενώ συρρίκνωση ή στασιμότητα της απασχόλησης παρατηρείται σε Κροατία και Ρουμανία. Για το σύνολο του έτους αναμένεται διεύρυνση 1,0% της απασχόλησης σε αμφότερες τις ζώνες. Ακολουθώντας, στο σύνολο του 2016, η ανεργία αναμένεται να υποχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο 8,9%, έναντι 9,4% πέρυσι και στην Ευρωζώνη στο 10,3%, από 10,9% το 2015, με περαιτέρω αποκλιμάκωση το 2017. Με βάση τα στοιχεία εργατικού δυναμικού της Eurostat, η ανεργία στην ΕΕ και στην ΕΖ υποχώρησε στο 2^ο τρίμηνο του 2016 στο 8,6% και 10%, από 9,5% και 10,9% στο ίδιο τρίμηνο του 2015.

Αναφορικά με τις **δημοσιονομικές επιδόσεις**, το έλλειμμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης περιορίστηκε στο

πρώτο τρίμηνο του 2016, στο 2,3% και 3,1% στην ΕΕ και ΕΖ αντίστοιχα, έναντι 3,1% και 3,8% ένα χρόνο νωρίτερα. Υψηλά ελλείμματα καταγράφουν το Βέλγιο, η Γαλλία και η Ιταλία, ενώ ισχυρά πλεονάσματα έχουν στο πρώτο τρίμηνο η Βουλγαρία και η Κύπρος. Μικρή αποκλιμάκωση καταγράφεται στο δημόσιο χρέος στην ΕΕ στο πρώτο τρίμηνο, στο 84,8% του ΑΕΠ, ενώ στην Ευρωζώνη σημειώνεται διεύρυνσή του, στο 91,6% του ΑΕΠ.

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Α) Οικονομικό κλίμα

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και στην πορεία του ΑΕΠ. Αναλυτικότερα:

Ο δείκτης οικονομικού κλίματος βελτιώνεται το τρίτο τρίμηνο του 2016 σε σχέση με το δεύτερο.

Συνολικά, ο δείκτης καταγράφει συνεχώς ανάκαμψη των προσδοκιών μετά το κατώτατο σημείο στο οποίο είχαν διαμορφωθεί το καλοκαίρι του 2015 και αποτυπώνει τη σταδιακή επιστροφή στην κανονικότητα σε πλευρές της οικονομίας, κυρίως λόγω της εκτέλεσης του

προγράμματος προσαρμογής και των επιδράσεων του (ομαλή χρηματοδότηση κρατών, επαναφορά *waiver* από την ΕΚΤ). Από την άλλη πλευρά, ο δείκτης οικονομικού κλίματος δεν έχει επιστρέψει στα επίπεδα του 2014. Αυτό το γεγονός αποδίδεται, κατά ένα μέρος, στις πρόσθετες δημοσιονομικές πιέσεις, φορολογικές και λοιπές (π.χ. ασφαλιστικές εισφορές), που αντιμετωπίζουν τόσο τα νοικοκυριά όσο και οι επιχειρήσεις. Βασική παράμετρος στη λειτουργία της οικονομίας που δεν υπήρχε προ διετίας είναι οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων. Στην τρέχουσα περίοδο στην πλευρά των επιχειρήσεων, χωρίς να καταγράφεται κάτι αξιοσημείωτα θετικό, φαίνεται να διαμορφώνεται ένα λιγότερο ρευστό περιβάλλον, τουλάχιστον σε σχέση με αυτό στις αρχές του έτους, ως προς την υλοποίηση του προγράμματος. Στην πλευρά των καταναλωτών, η πολύ δύσκολη συγκυρία που αντιμετωπίζουν οι πολίτες, λόγω των αλλαγών στην άμεση και την έμμεση φορολογία, καθώς και στο ασφαλιστικό σύστημα, αντισταθμίζεται από την προσδοκία καλύτερευσης της οικονομικής κατάστασης της χώρας στον επόμενο χρόνο. Τα νοικοκυριά εκτιμούν ότι θα ευνοηθούν από αυτή την τάση, κυρίως ως προς την απασχόλησή τους. Αναλυτικά:

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2016 σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου καταγράφει μικρή βελτίωση, κινούμενος κατά μέσο όρο στις 91,6 (από 89,2) μονάδες, σε επίπεδο σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με το μέσο

αντίστοιχο περυσινό (στις 80,7 μον. κατά μέσο όρο).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος δείκτης διαμορφώθηκε στα ίδια επίπεδα κατά την εξεταζόμενη τριμηνιαία περίοδο σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο στην Ευρωζώνη, ενώ υποχώρησε ελαφρά στην ΕΕ. Συγκεκριμένα, ο δείκτης κλίματος διαμορφώθηκε εκ νέου κατά μέσο όρο στις 104,3 μονάδες σε Ευρωζώνη και στις 104,7 (από 105,5) στην ΕΕ. Σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι, ο δείκτης κλίματος της Ευρωζώνης δεν έχει επί της ουσίας μεταβληθεί, ενώ έχει μειωθεί στην ΕΕ (106,7 μον.)

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα βελτιώνονται το τρίτο τρίμηνο του νέου έτους σε σχέση με το προηγούμενο στις Υπηρεσίες (κατά 5 μον.), ενώ στην άνοδο του μέσου δείκτη συμβάλλει και η βελτίωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης (κατά 3 μον.). Στους υπόλοιπους τομείς καταγράφεται πτώση προσδοκιών το εξεταζόμενο τρίμηνο. Συγκεκριμένα, στη Βιομηχανία, η μείωση του δείκτη το τρίτο τρίμηνο του έτους σε σχέση με το προηγούμενο είναι μικρή (1 μον.), όπως και στο Λιανικό Εμπόριο (κατά 2 μον.), με τις Κατασκευές να καταγράφουν τη μεγαλύτερη υποχώρηση, κατά 19 μονάδες.

Σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι μέσοι δείκτες έχουν αυξηθεί σε όλους τους τομείς, εκτός των Κατασκευών, όπου καταγράφεται σταθερότητα, ενώ αντιθέτως η Καταναλωτική Εμπιστοσύνη

έχει επιδεινωθεί. Συγκεκριμένα, οι δείκτες στη Βιομηχανία και το Λιανικό Εμπόριο έχουν αυξηθεί το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό κατά 19 και 33 μονάδες αντίστοιχα, ενώ στις Υπηρεσίες η αύξηση φθάνει τις 17 μονάδες. Ως προς την Καταναλωτική Εμπιστοσύνη, το σχετικό ισοζύγιο το εξεταζόμενο τρίμηνο έχει απωλέσει 8 μονάδες συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου σε σχέση με εκείνο του Απριλίου – Ιουνίου διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -68,4 (από -71,2) μονάδες, σε χαμηλότερη επίδοση έναντι της αντίστοιχης περυσινής (-60,6 μονάδες). Σε επίπεδο χωρών, οι Έλληνες κατατάσσονται μακράν πρώτοι σε απαισιοδοξία. Ο αντίστοιχος μέσος ευρωπαϊκός δείκτης παραμένει σχεδόν στο ίδιο επίπεδο το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο στην Ευρωζώνη (στις -8,2 από -7,8 μονάδες), ενώ στην ΕΕ υποχωρεί στις -7,3 (από -6,1) μονάδες. Σε αμφότερες τις ζώνες οι δείκτες βρίσκονται σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα περυσινά τους επίπεδα (στις -7 και -5,2 μονάδες αντίστοιχα κατά μέσο όρο).

Οι τάσεις στα επιμέρους βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη είναι μικτές το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο: οι προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο και για την εξέλιξη της ανεργίας παραμένουν σταθερές, ενώ οι προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση της χώρας

βελτιώνονται και η πρόθεση για αποταμίευση υποχωρεί ελαφρά.

Συγκεκριμένα, κατά το γ' τρίμηνο του έτους, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους στο επόμενο 12μηνο παραμένει κατά μέσο όρο στο 73-74%, με το 24% (από 21%) να κρίνει ότι αυτή θα παραμείνει αμετάβλητη. Επίσης, διατηρείται στο 80-81% το ποσοστό των Ελλήνων καταναλωτών που διατυπώνουν δυσοίονες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 12% (από 10%) να θεωρεί ότι θα παραμείνει αμετάβλητη. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν θεωρούν πιθανή την πραγματοποίηση αποταμίευσης το επόμενο 12μηνο αυξάνεται οριακά, κατά μέσο όρο στο 91%, ενώ στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας διαμορφώνεται εκ νέου στο 77% το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 7% κατά μέσο όρο να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» παραμένει και το γ' τρίμηνο του 2016 στο 14%, επίπεδο ίδιο και με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015, ενώ διαμορφώνεται ξανά στο 10%, το ποσοστό των ερωτηθέντων καταναλωτών που δήλωσαν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ. Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» βρίσκεται εκ νέου στο 64% και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» παραμένει επίσης στο 12%.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη **Βιομηχανία** κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο διαμορφώθηκε στις 91,1 (από 91,9) μονάδες, υψηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή του επίδοση (71,9 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής επιδεινώνονται κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο (+9 από +13 μον. κατά μέσο όρο ο δείκτης), ενώ θετική τάση παρουσιάζουν οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -18 από -21 μον. ο σχετικός δείκτης). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων υποδηλώνουν οριακή κλιμάκωση (στις +13 από +11μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ στα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι μικτές, αφού οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου επιδεινώνονται, με τις τρέχουσες εκτιμήσεις για τις εξαγωγές του τομέα να βρίσκονται στα ίδια επίπεδα και τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και ζήτηση εξωτερικού να βελτιώνονται. Στις προβλέψεις για την απασχόληση, το σχετικό μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο κινείται πτωτικά κατά 5 μονάδες, στις -7, επίδοση σαφώς ανώτερη σε σχέση με το μέσο όρο του γ' τριμήνου του 2015 (-24 μον.). Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού μειώνεται κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο στο 67,5% (από 68,8%), ωστόσο είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2015 (62%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής διαμορφώνονται κατά μέσο όρο στους 4,1 (από 4,5), ελαφρώς

υψηλότερα δηλαδή σε σχέση με πέρυσι (3,5 μήνες).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το υπό εξέταση τρίμηνο κάμπτεται ελαφρά σε σχέση με το προηγούμενο, φθάνοντας στις 98,6 (από 100,2) μονάδες, επίδοση όμως καλύτερη συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (65,8 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, το μέσο ισοζύγιο για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων αυξάνεται στις +14 (από +8) μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, κινείται εκ νέου στο 42% το ποσοστό εκείνων που κρίνουν ότι οι πωλήσεις τους αυξήθηκαν, ενώ ως προς τις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο σχετικός δείκτης περιορίζεται σημαντικά, στις +10 (από +27) μονάδες, με τα αποθέματα να εκτιμώνται σε χαμηλότερα επίπεδα (στις -2 από +4 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, αρνητική είναι η μεταβολή στο ισοζύγιο των προβλέψεων για τις παραγγελίες προς προμηθευτές (0 από +7 μονάδες η μέση τιμή τριμήνου), ενώ και στην απασχόληση του τομέα, το μέσο ισοζύγιο βραχυπρόθεσμων προβλέψεων υποχωρεί στις +5 (από +24) μονάδες. Τέλος, σε όρους τιμών, το σχετικό ισοζύγιο των +16 μονάδων περιορίζεται κατά το ήμισυ το τρέχον τρίμηνο, με το 6% των επιχειρήσεων να εκφράζει εκ νέου προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 76% (από 73%), να προβλέπει σταθερότητα.

Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, καταγράφεται το τρίτο τρίμηνο του νέου έτους σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο βελτίωση των επιχειρη-

ματικών προσδοκιών στα Είδη οικιακού εξοπλισμού, τα Πολυκαταστήματα και τα Οχήματα & Ανταλλακτικά.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** υποχωρούν αισθητά κατά το τρίτο τρίμηνο του 2016 σε σύγκριση με το προηγούμενο, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 43,9 (από 62,8) μονάδες κατά μέσο όρο. Αυτή η επίδοση βρίσκεται πλησίον της αντίστοιχης περυσινής. Στις βασικές μεταβλητές, οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα καταρρακουλών στις -42 (από -16) μονάδες κατά μέσο όρο, με το 48% (από 33%) των επιχειρήσεων να αναμένουν λιγότερες και το 7% (από 17%) περισσότερες θέσεις εργασίας. Οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους βαίνουν επίσης πιο απαισιόδοξες (στις -75 από -64 μον. ο δείκτης), ενώ σχετικά με τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών τους, αυτές δεν μεταβλήθηκαν το τρέχον τρίμηνο, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -24 μονάδες. Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα διαμορφώνονται στους 8,9 (από 9,6). Το αρνητικό ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών αμβλύνεται ελαφρώς κατά το υπό εξέταση τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο, κατά 4 μονάδες, στις -27, με το 33% (από 36%) των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους βραχυπρόθεσμα και το 6% εκ νέου αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του παραμένει στο 4-5%, ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 33% κρίνει ως

σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση, το 46% την ανεπαρκή χρηματοδότηση και ένα 15% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι, η υψηλή φορολογία, η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά.

Σε κλαδικό επίπεδο, η επιδείνωση των συνολικών επιχειρηματικών προσδοκιών του τομέα το εξεταζόμενο τρίμηνο προέρχεται τόσο από τις Ιδιωτικές Κατασκευές (52,1 από 82,6 μον. το μέσο σχετικό ισοζύγιο), όσο και από τις Κατασκευές Δημοσίων Έργων (στις 40,5 από 53 μον. το μέσο ισοζύγιο).

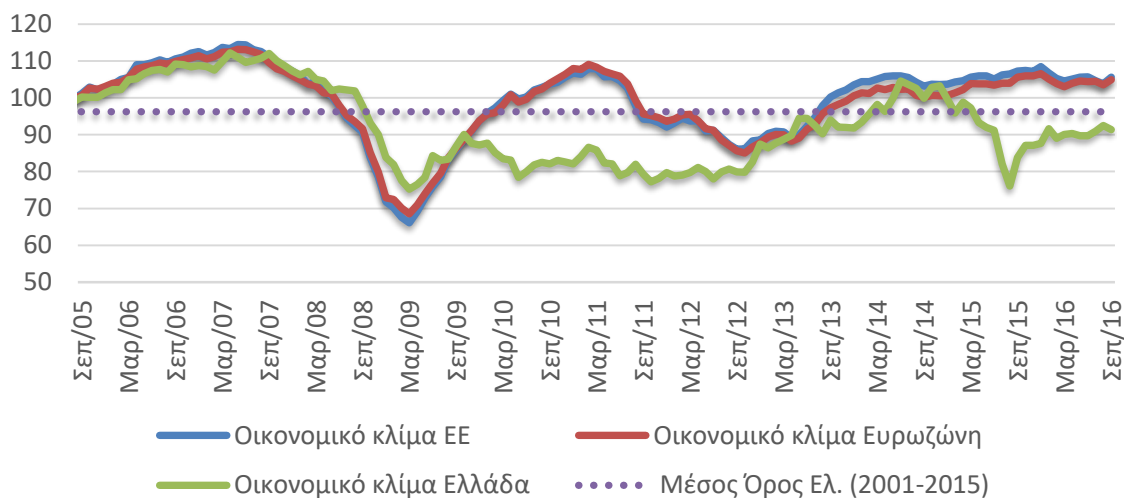
Στις **Υπηρεσίες**, ο μέσος Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το γ' τρίμηνο του 2016 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο κινήθηκε ανοδικά, στις 79,3 (από 74,3) μονάδες, υψηλότερα και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (62,4 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση κερδίζουν έδαφος, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -3 (από -12) μονάδες κατά μέσο όρο. Άνοδο καταγράφουν οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (-1 από -10 μον. το μέσο ισοζύγιο), ενώ αντίθετα οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα κάμπτονται ήπια (-1 από +1 μον. το ισοζύγιο). Από τα

υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, δεν μεταβλήθηκε το ισοζύγιο στις προβλέψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση (στις -7 μον. κατά μέσο όρο). Σχετικά με τις τιμές, οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης παραμένουν και αυτές στο ίδιο επίπεδο, με τον αντίστοιχο δείκτη να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -3 μονάδες και το 11% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωση τιμών. Τέλος, αυξάνεται στο 25% (από 18%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 29% να δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του και από ένα 20% αμφότερα την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και τους λοιπούς παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, τον κεφαλαιακό έλεγχο, το κλείσιμο των τραπεζών, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών κ.ά.

Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες προσδοκιών βελτιώνονται το τρέχον τρίμηνο του έτους σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο σε όλους εξ' αυτών και περισσότερο στα Ξενοδοχεία, Εστιατόρια, Τουριστικά πρακτορεία, τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και την Πληροφορική.

Διάγραμμα 2.3

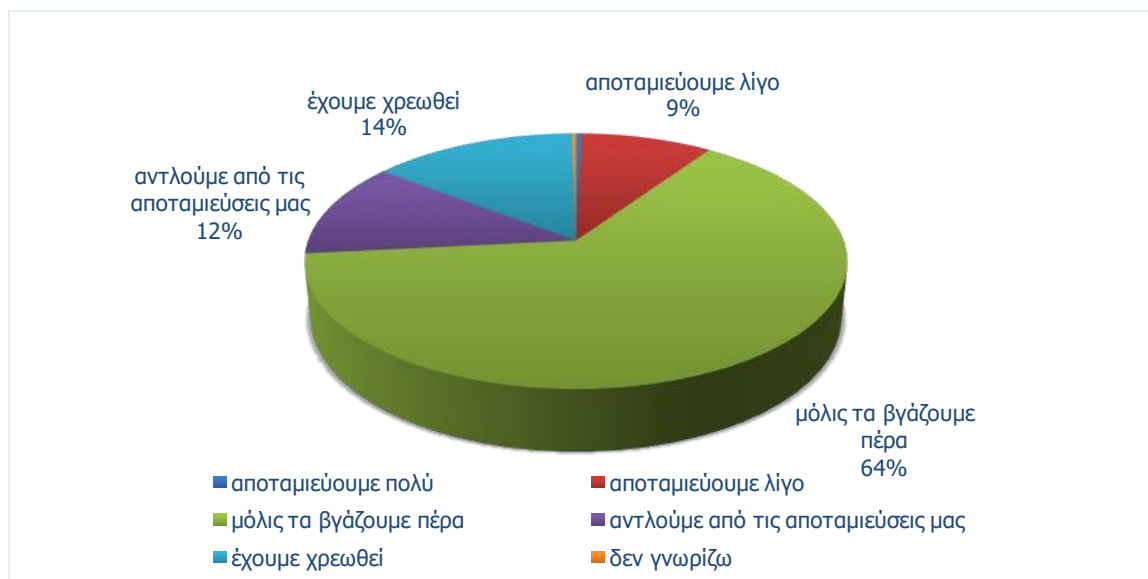
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε.-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα, (1990-2014=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Διάγραμμα 2.4

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, (μέσος όρος Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2016)

Πηγή: IOBE

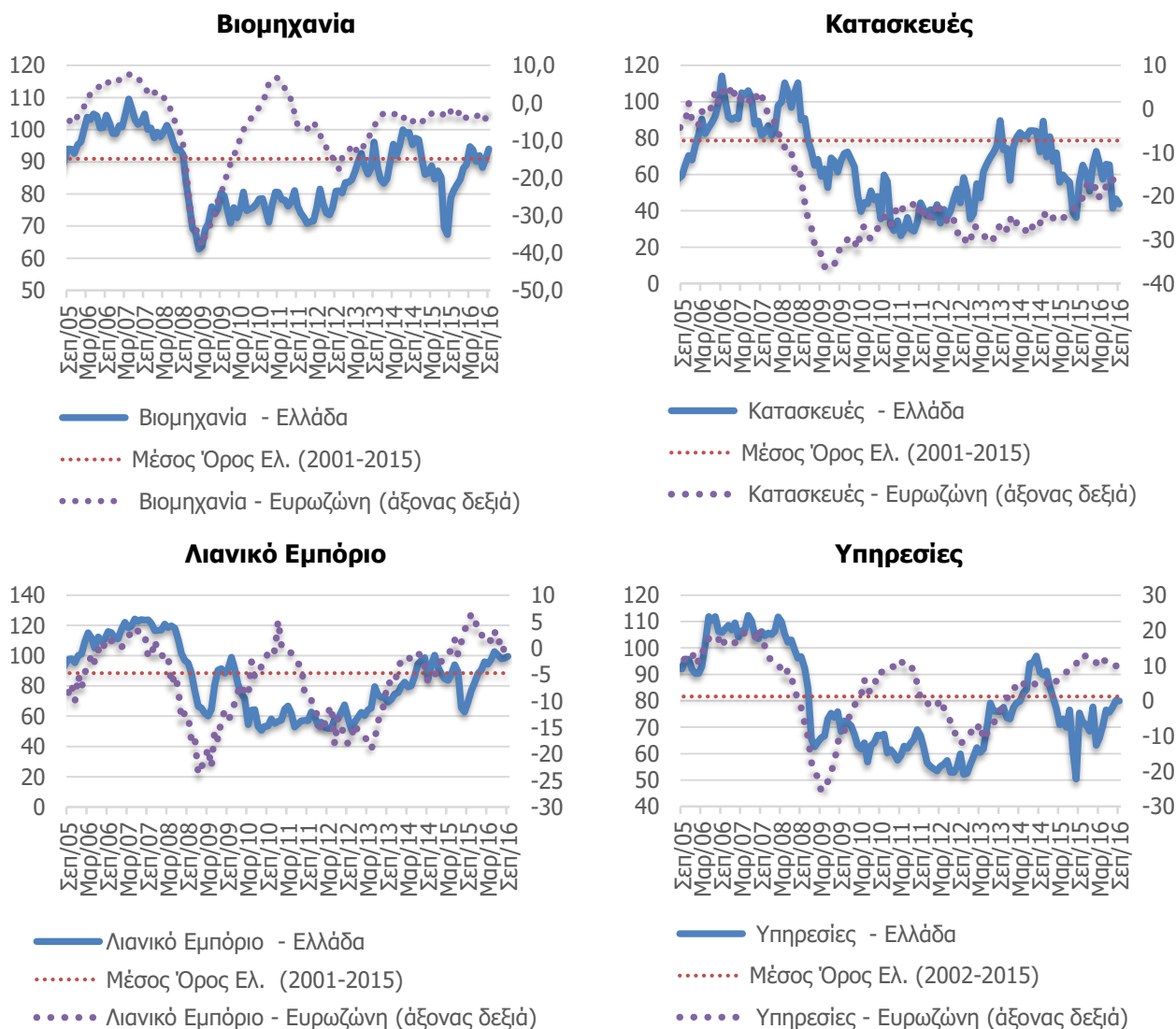
Πίνακας 2.6
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος

Χρονική περίοδος	Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ¹			Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ευρωζώνη	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	96,8	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27,5
2003	95,4	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39,4
2004	103,3	101,6	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-25,8
2005	100,8	100,5	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-33,8
2006	108,3	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33,3
2007	111,0	110,6	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28,5
2008	93,3	94,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46,0
2009	79,3	80,2	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-45,7
2010	101,2	101,6	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63,4
2011	100,3	102,4	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74,1
2012	90,9	90,6	80,0	77,2	43,2	57,1	54,8	-74,8
2013	95,7	93,8	90,4	87,8	65,0	70,2	70,4	-69,3
2014	105,1	101,6	99,3	94,6	81,5	89,1	87,2	-55,0
2015	106,7	104,3	88,7	81,9	56,4	81,0	70,6	-50,7
α' τρίμηνο 2015	105,4	102,6	96,8	87,2	65,0	85,5	76,4	-37,0
β' τρίμηνο 2015	106,1	103,7	91,6	85,7	57,6	90,4	73,2	-43,6
γ' τρίμηνο 2015	107,1	104,6	79,9	71,9	44,0	65,8	62,4	-60,6
δ' τρίμηνο 2015	108,0	106,3	86,7	82,9	58,8	82,4	70,5	-61,6
α' τρίμηνο 2016	105,5	104,0	90,2	90,7	68,0	93,6	69,0	-67,5
β' τρίμηνο 2016	105,5	104,3	89,9	91,9	62,9	100,2	74,3	-71,2
γ' τρίμηνο 2016	105,6	104,9	91,4	94,0	43,8	99,6	79,3	-65,9

Πηγές: ¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ²ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 2.5

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

Πηγή: ΙΟΒΕ

B) Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές στο οκτάμηνο Ιανουαρίου – Αυγούστου 2016²

Από τα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ) για το οκτάμηνο προκύπτει, εκ πρώτης όψεως, μία πολύ θετική εικόνα, όπως και την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Το έλλειμμα του ΚΠ είναι πολύ μικρότερο από τον αντίστοιχο στόχο του οκταμήνου (έλλειμμα: €1.040 εκατ., στόχος: €3.880 εκατ.) και το πρωτογενές πλεόνασμα είναι σχεδόν τετραπλάσιο από τον στόχο (πρωτογενές πλεόνασμα: €3.752 εκατ., στόχος: €980 εκατ.).

Το δεύτερο κύριο χαρακτηριστικό της εκτέλεσης του προϋπολογισμού στο οκτάμηνο είναι ότι οι ομοιότητες με το αντίστοιχο οκτάμηνο του 2015. Τόσο το έλλειμμα, όσο και το πρωτογενές αποτέλεσμα του ΚΠ στο οκτάμηνο του 2016 είναι ουσιαστικά τα ίδια με αυτά της αντίστοιχης περιόδου του 2015 (Πίνακας 2.7). Επίσης, και στα δύο οκτάμηνα παρατηρείται μεγάλη συγκράτηση των δαπανών του ΚΠ σε σχέση με τους αντίστοιχους στόχους (2016: €3.429 εκατ., 2015: €4.744 εκατ.). Τέλος και στα δύο οκτάμηνα τα έσοδα του προϋπολογισμού επενδύσεων (ΠΔΕ) είναι ακριβώς τα ίδια (επίσης Πίνακας 2.7).

Αντιθέτως, σε ότι αφορά τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού (ΤΠ), οι εξελίξεις είναι πολύ καλύτερες το τρέχον έτος σε σχέση με το 2015, εξαιτίας του

πλήθους των φορολογικών μέτρων που υιοθετήθηκαν από τον Ιούλιο του 2015 έως και τον Ιούνιο του 2016. Ωστόσο, κάποια από τα μέτρα δεν είναι φιλικά προς την ανάπτυξη (π.χ. αύξηση φορολογικού συντελεστή επιχειρήσεων από το 26% στο 29%), ενώ ορισμένα από αυτά μάλλον δυσχεραίνουν την επιστροφή των καταθέσεων στις τράπεζες (πχ. αύξηση φόρου καταθέσεων).

Ταυτόχρονα, η μεγάλη συγκράτηση των δαπανών, που δεν οφείλεται σε μόνιμες ρυθμίσεις διαρθρωτικού χαρακτήρα, έχει δημιουργήσει πολλά προβλήματα. Για παράδειγμα, ορισμένα από τα μεγαλύτερα ασφαλιστικά ταμεία της χώρας αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρές ταμειακές δυσχέρειες, ενώ οι επιχορηγήσεις τους από τον ΤΠ μειώθηκαν στο οκτάμηνο (-1,2%). Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του Δημοσίου αυξήθηκαν την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου³ κατά €216 εκατ., ενώ και οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων αυξήθηκαν (στο οκτάμηνο) κατά €58 εκατ., επιτείνοντας ελαφρώς το τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις.

Συνολικά, η εικόνα του οκταμήνου μεν είναι καλύτερη από την αντίστοιχη περίοδο του 2015, δε χάρις στα πολλά φορολογικά μέτρα και κυρίως στην προσωρινή συγκράτηση των δαπανών. Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα εν πολλοίς θα κριθεί στο τελευταίο τετράμηνο του έτους, όπου έχει προγραμματιστεί να εισπραχθούν σημαντικά έσοδα, αλλά ταυτόχρονα θα

² Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού του ΓΑΚ (Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης ΚΠ).

³ Οι υποχρεώσεις αυτές ήταν μεγαλύτερες αλλά στο δίμηνο Ιουλίου - Αυγούστου εξοφλήθηκαν €1.354 εκατ., αφότου η

Ελλάδα έλαβε μέρος της πρώτης δόσης (7,5 δισεκ.), μετά την ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης. Ωστόσο η μείωση των υποχρεώσεων ήταν μικρότερη (1.010 εκατ.), αντανakλώντας τη δημιουργία καινούργιων σε αυτό χρονικό διάστημα.

υπάρχει και μεγάλη πίεση για αύξηση των δαπανών (π.χ. ενίσχυση των ασφαλιστικών ταμείων, ληξιπρόθεσμες οφειλές, καταβολή των 2/3 των δαπανών του ΠΔΕ κλπ.).

Έλλειμμα και πρωτογενές πλεόνασμα ΚΠ

Το έλλειμμα του ΚΠ στο οκτάμηνο συγκρατήθηκε στα €1.040 εκατ., όσο περίπου και το 2015, έναντι στόχου για έλλειμμα €3.880 εκατ. Στο ίδιο διάστημα το πρωτογενές πλεόνασμα του ΚΠ έφθασε

τα € 3.752 εκατ., σχεδόν τετραπλάσιο από τον αντίστοιχο στόχο (Πίνακας 2.7).

Ο περιορισμός του ελλείμματος οφείλεται αποκλειστικά στη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών του ΚΠ έναντι του στόχου (- €3.360 εκατ.), εκ των οποίων € 883 εκατ. αφορούν σε δαπάνες του ΠΔΕ. Αντιθέτως, τα έσοδα του ΚΠ εμφάνισαν υστέρηση ύψους € 589 εκατ., η οποία οφείλεται κυρίως στα λιγότερα έσοδα του ΠΔΕ (υστέρηση € 1.048 εκατ. έναντι του στόχου), ενώ τα έσοδα του ΤΠ υπερέβησαν τον στόχο κατά €458 εκατ.

Πίνακας 2.7

Η εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος- Αύγουστος 2016 (εκατ. €)

	Ιανουάριος- Αύγουστος			% μεταβολή	
	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Καθαρά έσοδα ΚΠ	32.919	30.765	31.945	-6,5	3,8
1. Καθαρά Έσοδα ΤΠ	29.571	28.698	29.877	-3,0	4,1
α. Έσοδα ΤΠ προ επιστροφών φόρων	31.749	30.470	31.783	-4,0	4,3
β. Επιστροφές φόρων	2.178	1.772	1.906	-18,6	7,6
2. Έσοδα ΠΔΕ	3.348	2.067	2.067	-38,3	0,0
Δαπάνες ΚΠ	35.769	31.869	32.985	-10,9	3,5
3. Δαπάνες ΤΠ	32.461	30.306	30.813	-6,6	1,7
α. Πρωτογενείς δαπάνες *	27.666	25.404	26.021	-8,2	2,4
β. Τόκοι	4.795	4.902	4.792	2,2	-2,2
4. Δαπάνες ΠΔΕ	3.308	1.563	2.172	-52,8	39,0
Αποτέλεσμα ΚΠ	-2.850	-1.104	-1.040		
% στο ΑΕΠ	-1,6	-0,6	-0,6		
Πρωτογενές αποτέλεσμα ΚΠ	1.945	3.797	3.752		
% στο ΑΕΠ	1,1	2,2	2,1		
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	177.559	176.023	176.197		

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού Ιανουαρίου – Αύγουστου 2016, ΓΛΚ, Σεπτέμβριος 2016.

*Περιλαμβάνονται και εξοπλιστικά προγράμματα, καταπτώσεις εγγυήσεων και προμήθειες EFSF.

Έσοδα ΤΠ

Στο οκτάμηνο οι εισπράξεις του ΤΠ (έσοδα προ επιστροφών φόρων) αυξήθηκαν κατά 4,3% έναντι των αντίστοιχων εσόδων του 2015, φθάνοντας τα €31.783 εκατ. Τα έσοδα είναι αυξημένα και σε σχέση με το στόχο, κατά 1,8%. Από τα αναλυτικά στοιχεία προκύπτει ότι η αύξηση προέρχεται αποκλειστικά από τα φορολογικά έσοδα, ιδίως την έμμεση φορολογία (αύξηση 10,9%, βλ. Πίνακα 2.8). Ιδιαίτερα αυξημένα είναι τα έσοδα από το ΦΠΑ (12,0%), λόγω της μετάταξης πολλών αγαθών από το 13% στο 23% και της κατάργησης της μείωσης του 30% σε πολλά νησιά του Αιγαίου τον Ιούλιο του 2015, καθώς επίσης και της αύξησης του κανονικού συντελεστή από 23% σε 24% τον Ιούνιο του 2016. Επίσης, μεγάλη αύξηση (13,2%) παρουσίασαν και τα έσοδα από τη φορολογία καπνού, επειδή οι καπνοβιομηχανίες το πρώτο εξάμηνο αποθεματοποίησαν προϊόντα, ενόψει της αύξησης του ΕΦΚ και του ΦΠΑ. Αντιθέτως, τα έσοδα από τα υγρά καύσιμα μειώθηκαν έναντι του 2015 κατά 0,9%. Επίσης, τα έσοδα από το τέλος ταξινόμησης αυτοκινήτων αυξήθηκαν κατά 55,6%, πιθανόν επειδή οι καταναλωτές έσπευσαν το πρώτο πεντάμηνο του έτους να αγοράσουν αυτοκίνητα, πριν την αύξηση του τέλους. Τέλος, τα έσοδα από τους έμμεσους φόρους ΠΟΕ αυξήθηκαν κατά 54,9% και έφθασαν τα €584 εκατ.

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία αυξήθηκαν επίσης κατά 2,1%, αλλά υστέρησαν έναντι του στόχου κατά €244 εκατ. Σημαντική αύξηση, της τάξης του 25,8%, παρουσίασαν τα έσοδα από τη

φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων, κυρίως λόγω της αύξησης της προκαταβολής φόρου. Αντιθέτως, τα έσοδα από τα φυσικά πρόσωπα ήταν μειωμένα έναντι του 2015 κατά 0,8% , παρά την καταβολή της πρώτης δόσης του φόρου εισοδήματος για το 2015 τον Ιούλιο. Αυξημένα κατά 9,0% ήταν τα έσοδα από τους φόρους στην περιουσία καθώς και τα έσοδα από τους λοιπούς άμεσους φόρους (4,1%).

Τέλος, τα μη φορολογικά έσοδα μειώθηκαν στο οκτάμηνο κατά 12,4%, καθώς οι τράπεζες εξόφλησαν το 2015 ορισμένες υποχρεώσεις που είχαν προς το δημόσιο, από τα μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας του 2008, ενώ το 2016 δεν υπήρξαν αντίστοιχα έσοδα.

Από όσα προαναφέρθηκαν προκύπτει ότι η καλή πορεία των εσόδων οφείλεται αποκλειστικά στα φορολογικά έσοδα και ειδικότερα στο πλήθος των φορολογικών μέτρων που λήφθηκαν από τον Ιούλιο του 2015 και μετά, ακόμη και αυτών που θα ίσχυαν αργότερα. Είναι χαρακτηριστικό ότι π.χ. τα έσοδα του ΦΠΑ είναι αυξημένα κατά €1,06 δισεκ. (12,0%) των ασφαλιστρών κατά 33,1%, της φορολογίας καπνού κατά 13,2% κλπ. Σε σχέση όμως με το πλήθος (και την ένταση) των φορολογικών ρυθμίσεων, η απόδοση σε έσοδα είναι μάλλον μέτρια. Περισσότερο ασφαλή συμπεράσματα θα είναι δυνατόν να εξαχθούν προς το τέλος του έτους, καθώς εκκρεμεί η είσπραξη ολόκληρου του ΕΝΦΙΑ, των 2/3 της φορολογίας εισοδήματος και των τελών κυκλοφορίας. Εξάλλου, αυξημένα έσοδα εισπράχθηκαν και το τελευταίο τετράμηνο του 2015,

οπότε το 'αποτέλεσμα βάσης' από τις χαμηλές περυσινές εισπράξεις που επηρέασε θετικά το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2016 θα αναστραφεί.

Δαπάνες ΤΠ

Στην εξεταζόμενη περίοδο οι δαπάνες του ΤΠ παρουσίασαν ήπια αύξηση, 1,7% σε

σχέση με πέρυσι, και έφθασαν τα €30.813 εκατ. Πάρα ταύτα, υπολείπονται του στόχου κατά €2.546 εκατ. Η αύξηση αυτή εντοπίζεται αποκλειστικά στις πρωτογενείς δαπάνες (2,4%), ενώ οι δαπάνες για τόκους μειώθηκαν κατά 2,3% (Πίνακας 2.9).

Πίνακας 2.10

'Εσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

Κατηγορίες εσόδων	Ιανουάριος-Αύγουστος			% μεταβολή	
	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
1.Καθαρά έσοδα ΚΠ (2+4)	32.919	30.765	31.945	-6,5	3,8
2. Καθαρά Έσοδα ΤΠ	29.571	28.698	29.877	-3,0	4,1
Επιστροφές φόρων	2.178	1.772	1.906	-18,6	7,6
3. Έσοδα ΤΠ	31.749	30.470	31.783	-4,0	4,3
Άμεσοι Φόροι	12.707	11.527	11.773	-9,3	2,1
--Φόροι στο εισόδημα	7.712	7.348	7.511	-4,7	2,2
--Φόροι στην περιουσία	1.547	1.083	1.180	-30,0	9,0
--Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	1.588	1.361	1.278	-14,3	-6,1
--Λοιποί άμεσοι φόροι	1.860	1.734	1.805	-6,8	4,1
Έμμεσοι Φόροι	15.083	14.642	16.245	-2,9	10,9
--Φόροι συναλλαγών (εξ ων ΦΠΑ)	9.513	9.098	10.132	-4,4	11,4
--Φόροι κατανάλωσης	4.948	4.960	5.303	0,2	6,9
--Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ	373	377	584	1,1	54,9
--Λοιποί έμμεσοι φόροι	250	207	226	-17,2	9,2
Μη φορολογικά έσοδα	3.958	4.301	3.766	8,7	-12,4
--Απολήψεις από ΕΕ	87	76	266	-12,6	250,0
--Μη τακτικά έσοδα (εξ ων: ANFA's και SMP's)	1.399	1.490	675	6,5	-54,7
--Άδειες και δικαιώματα	-	212	58	-	-72,6
--Λοιπά	2.472	2.524	2.766	2,1	9,6
4. Έσοδα ΠΔΕ	3.348	2.067	2.067	-38,3	0,0

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού Ιανουαρίου – Αύγουστου, 2016, ΓΛΚ, Σεπτέμβριος 2016.

Από τις επιμέρους κατηγορίες πρωτογενών δαπανών, μείωση 3,4% παρουσίασαν οι αποδοχές και συντάξεις. Σε όλες τις άλλες κατηγορίες πρωτογενών δαπανών σημειώθηκε αύξηση. Συγκεκριμένα, οι κοινωνικές δαπάνες ανήλθαν κατά 2,1%, λόγω των αυξημένων πληρωμών για κοινωνική προστασία και για επιχορηγήσεις προς τον ΟΑΕΔ. Αντιθέτως, οι επιχορηγήσεις των ασφαλιστικών οργανισμών μειώθηκαν κατά 1,2% και αποτελούν μια από τις αιτίες των σημαντικών ελλειμμάτων στο ΙΚΑ, τον ΟΑΕΕ κλπ (Πίνακας 2.9). Επίσης, οι λειτουργικές δαπάνες αυξήθηκαν κατά 13,4%, λόγω αυξημένων επιχορηγήσεων προς διάφορους φορείς του Δημοσίου καθώς και αυξημένες καταναλωτικές δαπάνες.

Εκτιμάται ότι, όπως το 2015, θα υπάρξει μεγάλη πίεση για αύξηση των δαπανών του ΤΠ στο τελευταίο τετράμηνο. Για το λόγο αυτό δεν είναι σαφές το που θα διαμορφωθούν τελικά οι δαπάνες στο σύνολο του τρέχοντος έτους.

Ο προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων (ΠΔΕ)

Στο οκτάμηνο τα έσοδα του ΠΔΕ έφθασαν τα €2.067 εκατ. , όσο ακριβώς και το 2015. Όμως, οι πληρωμές του ΠΔΕ αυξήθηκαν κατά 39,0% έναντι του 2015, στα €2.172 εκατ. Ως αποτέλεσμα, το ΠΔΕ εμφάνισε στο οκτάμηνο μικρό έλλειμμα (€105 εκατ. - Πίνακας 2.7).

Σημειώνεται ότι τα έσοδα του ΠΔΕ (κυρίως απολήψεις από τα Ταμεία της ΕΕ) είναι μειωμένα έναντι του στόχου κατά € 1.048 εκατ., με κίνδυνο να χαθούν κοινοτικά κονδύλια εάν δεν επιταχυνθεί στο τελευταίο τετράμηνο η απορροφητικότητα. Πάντως, στην ίδια περίοδο του 2015 οι απολήψεις από την ΕΕ ήταν μικρότερες των φετινών, αλλά στο σύνολο του περασμένου έτους έφθασαν τα €3.900 εκατ., επίπεδο το οποίο δεν απέχει σημαντικά από το στόχο για ολόκληρο το 2016⁴. Ο ρυθμός εκταμίευσης των δαπανών είναι δυνατόν να επιταχυνθεί προς το τέλος του έτους, όπως και το 2015, που το μισό σχεδόν των πληρωμών έγινε τον Δεκέμβριο.

⁴ (€4.196 εκατ. στο Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού του 2017

Πίνακας 2.9

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

Κατηγορία δαπάνης	Ιανουάριος-Αύγουστος			% μεταβολή	
	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
1. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	35.769	31.869	32.985	-10,9	3,5
2. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού	32.461	30.306	30.813	-6,6	1,7
Τόκοι	4.795	4.902	4.791	2,2	-2,3
Πρωτογενείς δαπάνες	27.665	25.404	26.024	-8,2	2,4
--Αποδοχές & συντάξεις	12.214	12.450	12.021	1,9	-3,4
Μισθοί	7.962	7.998	7.634	0,5	-4,6
Λοιπές παροχές	207	210	169	1,4	-19,5
Συντάξεις	4.045	4.242	4.218	4,9	-0,6
--Κοινωνικές δαπάνες	8.231	7.778	7.939	-5,5	2,1
Επιχορηγήσεις ασφ. ταμείων	6.948	7.109	7.026	2,3	-1,2
Κοινωνική προστασία	926	406	569	-56,2	40,1
Επιχορηγήσεις ΟΑΕΔ	327	240	315	-26,6	31,3
Λοιπές	30	23	29	-23,3	26,1
-Λειτουργικές & λοιπές	4.858	3.704	4.200	-23,8	13,4
Επιχορηγήσεις	1.057	558	788	-47,2	41,2
Καταναλωτικές	748	533	669	-28,7	25,5
Αντικριζόμενες	1.495	1.568	1.465	4,9	-6,6
Λοιπές*	1.557	1.045	1.278	-32,9	22,3
--Αποδιδόμενοι πόροι	2.362	1.472	1.864	-37,7	26,6
3. Δαπάνες ΠΔΕ	3.308	1.563	2.172	-52,8	39,0

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης προϋπολογισμού Ιανουαρίου –Αύγουστου 2016, ΓΛΚ, Σεπτέμβριος 2016.

*Περιλαμβάνουν κάλυψη ελλειμμάτων και εξόφληση χρεών νοσοκομείων, εξοπλιστικές δαπάνες, προμήθειες EFSF και καταπτώσεις εγγυήσεων.

Ο Προϋπολογισμός του 2017

Σύμφωνα με το Προσχέδιο⁵, ο ΚΠ του 2016 εκτιμάται ότι θα κλείσει με έλλειμμα €4.689 εκατ. (ή 2,7% του ΑΕΠ) και με πρωτογενές πλεόνασμα €961 εκατ. (0,5% του ΑΕΠ),

έναντι αρχικών προβλέψεων για έλλειμμα €3.527 εκατ. (ή 2,0% του ΑΕΠ) και €2.403 εκατ. (ή 1,4% του ΑΕΠ) αντίστοιχα. Η επιδείνωση αυτή, παρά την καλή πορεία του προϋπολογισμού έως τον Αύγουστο, οφείλεται ουσιαστικά στην απώλεια μη

⁵ Πίνακας 2.1., σελ. 25 του Προσχεδίου. Σε αυτόν τον πίνακα ακολουθείται νέος τρόπος παρουσίασης των μεγεθών του ΚΠ σε σχέση με τον αρχικό Προϋπολογισμό του 2016.

φορολογικών εσόδων του ΤΠ από τα κέρδη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και των εθνικών κεντρικών τραπεζών από τη διακράτηση ελληνικών ομολόγων⁶, ύψους €1.316 εκατ. Επίσης, τα έσοδα από εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων (περιφερειακά αεροδρόμια, Ελληνικό κλπ.) θα υστερήσουν κατά €326 εκατ. Μέρος της υστέρησης καλύπτεται από την καλύτερη απόδοση άλλων κατηγοριών εσόδων, ενώ οι δαπάνες έχουν αυξηθεί λόγω αλλαγής του τρόπου καταχώρησής των καταπτώσεων εγγυήσεων.

Σε σχέση με το 2016, ο Κρατικός Προϋπολογισμός του 2017 προβλέπει μείωση του ελλείμματος του ΚΠ κατά €1.240 εκατ. και συγκράτησή του στα €3.449 εκατ. ή 1,9 % του ΑΕΠ. Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα του ΚΠ θα αυξηθεί κατά €1,141 εκατ. και θα διαμορφωθεί σε €2.102, ή 1,2% του ΑΕΠ.

Η βελτίωση αυτή προέρχεται από μείωση των δαπανών του ΤΠ κατά €1.332 εκατ. και από αύξηση των καθαρών εσόδων του κατά €129 εκατ. Ειδικότερα, τα φορολογικά έσοδα (άμεσοι + έμμεσοι φόροι) θα είναι αυξημένα κατά €1.835 εκατ. λόγω των υφιστάμενων αλλά και των νέων φορολογικών μέτρων τα οποία θα ισχύσουν από την 1^η Ιανουαρίου 2017 (αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο και στο υγραέριο κίνησης, επιβολή τέλους στους

συνδρομητές σταθερής τηλεφωνίας, αύξηση του φόρου κατανάλωσης στον καπνό και τα τσιγάρα, επιβολή φόρου στην εισαγωγή καφέ). Από την άλλη πλευρά, τα έσοδα από εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων προβλέπονται αισθητά μειωμένα, κατά € 1.039 εκατ. και τα μη φορολογικά έσοδα θα είναι λιγότερα κατά €334 εκατ. Σημειώνεται τέλος ότι οι δαπάνες του ΠΔΕ προβλέπονται στα €6.750 εκατ., όπως ακριβώς και το 2016.

Σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης (στοιχεία εθνικών λογαριασμών) το έλλειμμα του 2017 θα μειωθεί στο 1,3% του ΑΕΠ, έναντι 2,8% το 2016 και το πρωτογενές πλεόνασμα θα αυξηθεί στο 2,2% του ΑΕΠ, έναντι 0,9% το 2016. Έτσι υπερκαλύπτεται ο στόχος του τρίτου μνημονίου για πρωτογενές πλεόνασμα 1,75% του ΑΕΠ το 2017.

Επισημαίνεται ότι οι προβλέψεις για το 2017 έχουν βασισθεί σε ένα αισιόδοξο μακροοικονομικό σενάριο, με θετικό ρυθμό ανάπτυξης 2,7%. Η επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης αναμένεται να προέλθει από σημαντική αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης, των επενδύσεων και των εξαγωγών. Παρά τη σημαντική άνοδο της εγχώριας ζήτησης, προβλέπεται στον προϋπολογισμό ιδιαίτερα ήπια διεύρυνση της εισαγωγικής ζήτησης.

⁶ Σύμφωνα με όλες τις σχετικές πληροφορίες και ενδείξεις (απάντηση Pierre Moscovici στην ερώτηση P-000596-16 από το Ευρωκοινοβούλιο προς την Επιτροπή), έχουν χαθεί οριστικά €5 έως 6 δισεκ. που θα λάμβανε η χώρα από την επιστροφή των κερδών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και των εθνικών κεντρικών τραπεζών από τη διακράτηση ελληνικών ομολόγων. Τα ποσά αυτά, που αφορούσαν στα έτη 2014 και 2015, απωλέσθησαν επειδή η Ελλάδα δεν ολοκλήρωσε την τελευταία αξιολόγηση του δεύτερου μνημονίου. Επιπλέον, έχουν απωλεσθεί και οι αντίστοιχες επιστροφές για το 2016. Η απόφαση του Eurogroup της 25^{ης}

Μαΐου 2016, μεταξύ άλλων περιλαμβάνει μέτρα για την επίτευξη του στόχου των ακαθάριστων χρηματοδοτικών αναγκών (GFN) του ελληνικού κράτους, εφόσον από την ανάλυση της βιωσιμότητας του χρέους του στο τέλος του τρέχοντος προγράμματος προκύψει ότι αυτά είναι αναγκαία. Σε αυτά περιλαμβάνεται η επαναφορά της μεταφοράς των κερδών ANFA και SMP στην Ελλάδα (από το οικονομικό έτος 2017), προκειμένου να λειτουργήσει ως εσωτερικό αποθεματικό ασφαλείας του ΕΜΣ προκειμένου να μειωθούν οι μελλοντικές ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες.

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Η ελληνική οικονομία συμπλήρωσε στο δεύτερο τρίμηνο του 2016 ένα έτος σε ύφεση. Στο συγκεκριμένο τρίμηνο το ΑΕΠ υποχώρησε κατά 0,9%.⁷ Ουσιαστικά, η πτώση του σε αυτό το χρονικό διάστημα ήταν ίδιας έκτασης με την –αναθεωρημένη– υποχώρησή του στο αρχικό τρίμηνο του τρέχοντος έτους. **Στο σύνολο του πρώτου φετινού εξαμήνου το εγχώριο προϊόν περιορίστηκε κατά 1,0%, μείωση οριακά μικρότερη σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Όμως στο ίδιο εξάμηνο πέρυσι αυξανόταν κατά 0,6%.** Η υψηλή αβεβαιότητα εξαιτίας της συνέχισης της αξιολόγησης του νέου Οικονομικού Προγράμματος στη μεγαλύτερη διάρκεια της περιόδου Απριλίου – Ιουνίου, πλέον για περισσότερο από ένα εξάμηνο, καθώς και οι επιδράσεις των επερχόμενων δημοσιονομικών μέτρων και ορισμένων διαρθρωτικών αλλαγών, επενέργησαν ανασταλτικά ή ακόμα και αποτρεπτικά στις οικονομικές ενέργειες κυρίως των νοικοκυριών, αλλά και των επιχειρήσεων. Η υψηλότερη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων, οι περικοπές συντάξεων, οι αυξήσεις έμμεσων φόρων, η διαχείριση των "κόκκινων" δάνειων από τις τράπεζες, προεξοφλούταν από τα νοικοκυριά ότι θα

ασκήσουν πιέσεις στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημά τους και τον πλούτο τους.

Τα «κόκκινα» δάνεια αποτελούν κρίσιμο παράγοντα και για τις προοπτικές των επιχειρήσεων, όπως και η αναμενόμενη – τότε – αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών, επιδρώντας έτσι ανασταλτικά στη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων. Από την άλλη πλευρά, η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης, επέτρεψε την επαναπρόσβαση του τραπεζικού συστήματος στο βασικό μηχανισμό χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, δημιουργώντας προσδοκίες ευκολότερης πρόσβασης σε κεφάλαια από τις τράπεζες, με χαμηλότερο κόστος. Επιπλέον, οι επερχόμενες αλλαγές κυρίως στη φορολογία, οδήγησαν σε επίσπευση ορισμένων αγορών, τονώνοντας πρόσκαιρα την εγχώρια ζήτηση, χωρίς να έχουν ταυτόχρονη επίπτωση στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας. Επίδραση σε αυτό φαίνεται ότι άσκησε η άρση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων τον περασμένο Μάρτιο, κυρίως στο σκέλος των εισαγωγών, των οποίων η πτώση εξασθένισε. Στο δημόσιο τομέα, η δημοσιονομική προσαρμογή περιορίωσε τη δημόσια κατανάλωση, τάση η οποία οφείλεται και στο ότι ένα χρόνο νωρίτερα η λειτουργία του δημόσιου τομέα ήταν

⁷ Όλες οι μεταβολές των στοιχείων στην τρέχουσα υπό-ενότητα είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα. Τα στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών

αφορούν σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σε τιμές έτους 2010.

επηρεασμένη από τον εκλογικό κύκλο και τις τότε πολιτικές εξελίξεις.

Αναλυτικά ως προς τις τάσεις στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ το πρώτο εξάμηνο του 2016, η **εγχώρια κατανάλωση περιορίστηκε κατά 1,6% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι, όταν διευρυνόταν κατά 0,8%.**

Η μείωσή της αυξήθηκε ελαφρώς στο δεύτερο τρίμηνο φέτος έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου (1,9% από 1,3%), λόγω της εντονότερης κάμψης των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών (1,7% από 1,0%). Ωστόσο, σε αμφότερα τα πρώτα δύο τρίμηνα του 2016 ο – σταθερός- περιορισμός της δημόσιας κατανάλωσης ήταν αναλογικά μεγαλύτερος εκείνου στην κατανάλωση των νοικοκυριών και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στο αρχικό εξάμηνο στο 2,6%, σαφώς ισχυρότερος από ότι ένα χρόνο πριν (-0,6%). Όπως είχε επισημανθεί στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση, εκτός των περικοπών σε ορισμένες κατηγορίες δαπανών του δημόσιου τομέα, η συγκράτηση των καταναλωτικών του εξόδων επιτεύχθηκε και μέσω της συνέχισης της διευρύνσης των ληξιπρόθεσμων οφειλών του, οι οποίες έφτασαν τον περασμένο Ιούνιο τα €5,93 δισεκ., €1,2 δισεκ. υψηλότερα σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2015.

Η μικρή άνοδος των **επενδύσεων** στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους συνεχίστηκε και ενισχύθηκε έντονα στο επόμενο τρίμηνο, φθάνοντας το 22,8%, με αποτέλεσμα **στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου φέτος να είναι 12,1% υψηλότερες από πέρυσι, όταν**

σημείωναν πτώση 3,5%. Όμως, επισημαίνεται ότι αυτή η αύξηση δεν προέρχεται κυρίως το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου, ο οποίος ήταν μόλις 2,0% υψηλότερος σε σχέση με πριν ένα χρόνο. Η άνοδος των επενδύσεων οφείλεται πρωτίστως στη διαφορετική τάση των αποθεμάτων, τα οποία διευρύνθηκαν κατά περίπου €440 εκατ. κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016, ενώ στο ίδιο χρονικό διάστημα του περασμένου έτους υποχώρησαν κατά €572 εκατ. Επιπλέον, όπως θα φανεί από τις τάσεις στις κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου στη συνέχεια, η αύξηση των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου δεν αντανakλά μια παραπλήσια, ανοδική τάση σε όλες ή στις περισσότερες εξ' αυτών, αλλά στηρίζεται στις υψηλότερες δημόσιες επενδύσεις και στην πολύ μεγάλη αύξηση στην απόκτηση εξοπλισμού μεταφορών κατά το δεύτερο τρίμηνο, εξέλιξη την οποία προκάλεσε η αύξηση του τέλους ταξινόμησης αυτοκινήτων από την 1^η Ιουνίου 2016.

Περνώντας στις τάσεις στις επιμέρους κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου, **ο εξοπλισμός μεταφορών σημείωσε τη μεγαλύτερη άνοδο στο αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους (+11,5%),** όπως και στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2015, όταν η αύξηση των σχετικών επενδύσεων ήταν πολύ ισχυρότερη (+55,7%). Ωστόσο, **η ανοδική τάση οφείλεται αποκλειστικά στην κατακόρυφη αύξηση στο δεύτερο τρίμηνο (+31,9%), από τη συγκυριακή, πρόσκαιρη επίδραση του υψηλότερου τέλους ταξινόμησης στη ζήτηση για οχήματα.** Οι λοιπές κατασκευές, στις οποίες υπάγονται και

τα δημόσια έργα, ήταν η κατηγορία πάγιου κεφαλαίου που παρουσίασε τη δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση, της τάξης του 5,6%, σε αντίθεση με την υποχώρηση κατά 11,3% πριν ένα χρόνο. Έπονται σε ενίσχυση οι επενδύσεις τα αγροτικά μηχανήματα (+4,3%), έναντι ισχυρής κάμψης πέρυσι (-28,0%). Δεδομένου του πολύ μικρού μεριδίου τους στις επενδύσεις (0,3%), οι μεταβολές τους δεν επηρεάζουν την τάση τους.

Στις υπόλοιπες κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου η τάση ήταν πτωτική, με την ευρύτερη συρρίκνωση να σημειώνεται -για ακόμα ένα έτος - στις κατοικίες, με ταχύτητα ίδια με εκείνη στην αντίστοιχη περίοδο του 2015 (-20,3%, σε συνέχεια μείωσης 20,9%). Η κάμψη των επενδύσεων εξοπλισμού τεχνολογίας πληροφορικής - επικοινωνίας ήταν αρκετά ηπιότερη από ότι των κατοικιών (-6,0%), όμως ένα έτος νωρίτερα η τάση τους ήταν έντονα ανοδική (+18,10%). Παραπλήσια με εκείνη στον εξοπλισμό ΤΠΕ ήταν η διεύρυνση των επενδύσεων μηχανολογικού εξοπλισμού στο πρώτο εξάμηνο του 2015 (+16,2%). Πάρα ταύτα, και αυτή η κατηγορία παρουσιάζει φέτος υποχώρηση, έστω μικρής έκτασης (-1,7%).

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, **η κάμψη της εξαγωγικής δραστηριότητας συνεχίστηκε με αμειώτη ένταση καθ' όλο το εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου του τρέχοντος έτους, παρά τη χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων τον περασμένο Μάρτιο. Ακολούθως, οι εξαγωγές ήταν 11,4% λιγότερες από ότι πριν ένα χρόνο, περίοδος στην οποία είχαν διευρυνθεί κατά 2,6%**. Διατηρώντας τις

τάσεις του πρώτου φετινού τριμήνου, η ισχυρή συρρίκνωση των εξαγωγές υπηρεσιών, η οποία συνεχίστηκε στο β' τρίμηνο (-26,5%) αποτελεί την αιτία της φθίνουσας πορείας του συνόλου των εξαγωγών, αφού οι εξαγωγές προϊόντων αυξήθηκαν ήπια σε αμφότερα τα τρίμηνα του πρώτου εξαμήνου του 2016, λιγότερο πάντως από ότι ένα έτος νωρίτερα (+2,3%, από +3,9%). Η τάση στις εξαγωγές υπηρεσιών προέρχεται από την αναιμική ζήτηση διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών και λοιπών υπηρεσιών, όπως προκύπτει από τα στοιχεία ισοζυγίου πληρωμών της ΤτΕ (-38,8% και -32,5% αντίστοιχα κατά το α' εξάμ. φέτος, σε τρέχουσες τιμές), όχι σε πολύ χαμηλότερες τουριστικές εισπράξεις. Επισημαίνεται εκ νέου η σημαντική διαφορά μεταξύ των μεταβολών των εξαγωγών αγαθών σε τρέχουσες και σε σταθερές τιμές, καθώς αντί της σαφούς μείωσης σύμφωνα με το πρώτο μέτρο (-8,4%), με το δεύτερο κινούνται ανοδικά, όπως προαναφέρθηκε. Τη συγκεκριμένη μεταβολή στην τάση των εξαγωγών αγαθών φαίνεται ότι προκαλεί η υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου. Από την άλλη πλευρά, δεδομένου ότι η τιμή του πετρελαίου στο δεύτερο τρίμηνο δεν διίσταται εκείνης ένα χρόνο πριν, η ένταση της περιοριστικής επίδρασής της στον αποπληθωριστή των εξαγωγών αγαθών δεν μπορεί να ερμηνευθεί.

Η μερική άρση των capital controls τον Μάρτιο φαίνεται ότι είχε θετικές επενέργειες για τις εισαγωγές στο δεύτερο τρίμηνο: για πρώτη φορά από την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων υποχώρησαν λιγότερο από τις εξαγωγές, αναλογικά και σε απόλυτο μέγεθος. Η επιβράδυνση της

μείωσης ήταν μεγαλύτερη στα αγαθά, όπου δεν ξεπέρασε το 5,8%, ενώ στις υπηρεσίες παρέμεινε υψηλότερα από το 20% (24,1%). Ως αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης, η πτώση των εισαγωγών στο πρώτο εξάμηνο του 2016 διαμορφώθηκε στο 9,6%, ενώ στην αντίστοιχη περίοδο πέρυσι αυξάνονταν ελαφρώς (+2,8%). Επιπλέον και περισσότερο σημαντικό, **η κάμψη των εισαγωγών στο σύνολο του εξαμήνου Ιανουαρίου – Ιουλίου ήταν μικρότερη εκείνης στις εξαγωγές, οδηγώντας για πρώτη φορά την τελευταία τριετία σε διεύρυνση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα σε εθνολογιστικούς όρους κατά €262 εκατ., στα €2,8 δισεκ. (3,0% του ΑΕΠ).**

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της ήταν 0,7% χαμηλότερη στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, ενώ στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2015 παρουσίαζε αύξηση 0,9%. Επισημαίνεται η επιβράδυνση της μείωσης στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σύγκριση με εκείνη στο προηγούμενο, στο 0,5%, από 0,9%. **Η πτώση τάση οφείλεται πρωτίστως στην υποχώρηση του προϊόντος στον τομέα ο οποίος είχε τη μεγαλύτερη συμβολή στην αύξηση της παραγωγής πέρυσι, δηλαδή στο Χονδρικό - λιανικό εμπόριο, Επισκευές οχημάτων-μοτοσικλετών και Υπηρεσίες παροχής καταλύματος – εστίασης.** Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του μειώθηκε κατά 2,2%, έναντι ενίσχυσης κατά 3,8% πριν ένα χρόνο. Ειδικά στον Τουρισμό, ο κύκλος εργασιών περιορίστηκε κατά περίπου 6,0%,

αντισταθμίζοντας την περυσινή διεύρυνσή του. Μεγαλύτερη υποχώρηση από ότι στον τομέα του Χονδρικού – λιανικού εμπορίου κ.λπ. σημείωσε το προϊόν στις Χρηματοπιστωτικές - ασφαλιστικές δραστηριότητες (-3,2%, κατόπιν μικρής αύξησης 0,7% ένα χρόνο νωρίτερα), ωστόσο λόγω του σαφώς μικρότερου του μεριδίου στο ΑΕΠ η συμβολή του στην κάμψη της εγχώριας προστιθέμενης αξίας παραγωγής ήταν μικρότερη του Χονδρικού - λιανικού εμπορίου. Ακολούθησαν σε εξασθένιση προϊόντος, η Γεωργία – Δασοκομία – Αλιεία και οι Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες (-1,9%), όμως στην ίδια περίοδο του περασμένου έτους σημείωναν αύξηση, μικρής (+0,8% στη Γεωργία – Δασοκομία – Αλιεία) ή μεγάλης έκτασης (+9,8% στις Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες). Η μικρότερη συρρίκνωση σημειώθηκε στη Δημόσια διοίκηση - άμυνα - υποχρεωτική ασφάλιση – εκπαίδευση και τις Κατασκευές (-0,6% και -0,1% αντίστοιχα). Στον πρώτο τομέα είχε σημειωθεί στο αρχικό τρίμηνο του 2015 η τρίτη μεγαλύτερη αύξηση προϊόντος (+1,5%). Στις Κατασκευές, η οριακή κάμψη στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου φέτος αποτελεί τη μικρότερη πτώση σε αυτή την περίοδο από το 2007.

Μόνο σε τέσσερις τομείς διευρύνθηκε η παραγωγική δραστηριότητα στο αρχικό εξάμηνο του 2016: στη Βιομηχανία (+1,2%), τις Τέχνες-ψυχαγωγία-διασκέδαση (+1,2%), την Ενημέρωση – Επικοινωνία (+0,6%) και τη Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας (+0,2%). Με εξαίρεση τον τελευταίο τομέα, ο οποίος παρουσίασε την ίδια, οριακή αύξηση

προϊόντος και πριν ένα χρόνο, στους υπόλοιπους συνεχίζεται η περυσινή υποχώρηση, έκτασης από 1,8% (Βιομηχανία, Τέχνες-ψυχαγωγία-διασκέδαση) έως 3,9% (Ενημέρωση – Επικοινωνία). Επισημαίνεται η σημαντική ανοδική δυναμική στη Βιομηχανία κατά το δεύτερο τρίμηνο (+3,9%), η οποία οδήγησε στην ανάκαμψή της στο σύνολο πρώτου εξαμήνου και, εφόσον συνεχιστεί, θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα της τάσης του ΑΕΠ στο τρέχον εξάμηνο.

Στην αγορά εργασίας το δεύτερο φετινό τρίμηνο, εκτός από τις θετικές επιδράσεις στην απασχόληση της αναθέρμανσης της παραγωγής στους παραπάνω τομείς, καθώς και της ανακοπής της πτώσης στις Κατασκευές, η δημιουργία θέσεων εργασίας σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο προήλθε σε μεγάλο βαθμό από τα προγράμματα προσωρινής, κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ στο δημόσιο τομέα και την παραμονή της δραστηριότητας στον τουριστικό τομέα κοντά στο περυσινό, υψηλό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, η προεξόφληση από τα νοικοκυριά των επερχόμενων μέτρων τα οποία επηρεάζουν αρνητικά το διαθέσιμο εισόδημά τους (αύξηση άμεσης φορολογίας, περικοπές συντάξεων κ.ά.) περιόρισε τις καταναλωτικές τους δαπάνες, εξέλιξη η οποία αποτυπώθηκε στην μείωση της απασχόλησης στο Χονδρικό - λιανικό εμπόριο - επισκευές οχημάτων και μοτοσικλετών, για πρώτη φορά από το τελευταίο τρίμηνο του 2014. **Με τις τονωτικές επιδράσεις των παραπάνω παραγόντων, η απασχόληση αυξήθηκε κατά 2,1% στο β' τρίμηνο και το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε στο 23,1%, επίπεδο που είναι το**

χαμηλότερο των τελευταίων τεσσάρων ετών. Κατά μέσο όρο στα δύο πρώτα τρίμηνα του 2016, η απασχόληση διευρύνθηκε κατά 2,5% και η ανεργία διαμορφώθηκε στο 24,0%, 1,6 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα από ότι στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2015.

Σε επίπεδο κλάδων, η εξασθένιση της ανεργίας στο εξάμηνο Ιανουαρίου - Ιουνίου προήλθε από την υψηλότερη απασχόληση στη Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (+28,5 χιλ. ή +9,5%), τον Τουρισμό (+22,4 χιλ. ή +7,3%) και τη Μεταποίηση (+14,8 χιλ. ή +4,5%). Έπονται σε συμβολή στην ενίσχυση της απασχόλησης ο κλάδος Μεταφοράς - Αποθήκευσης (+12,1 χιλ. ή +7,2%) και οι Χρηματοπιστωτικές - ασφαλιστικές δραστηριότητες (+7,3 χιλ. ή +8,4%). Η απασχόληση μειώθηκε σε τέσσερις κλάδους. Η ευρύτερη πτώση σημειώθηκε στη Γεωργία – Δασοκομία – Αλιεία (-16,1 χιλ. ή -3,4%), εξαιτίας της μείωσής της στο πρώτο τρίμηνο, στις Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών (-6,1 χιλ. ή -12,7%) και στις Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών και Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες (-6,8 χιλ. ή -9,0%). Η απασχόληση στις Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες παρουσίασε τη μικρότερη υποχώρηση (-3,4 χιλ.), εξαιτίας αποκλειστικά της έντονης κάμψης της στο δεύτερο τρίμηνο.

Η πτωτική επίδραση της χαμηλής τιμής του πετρελαίου στις τιμές των προϊόντων τα οποία βασίζονται σε αυτό (πετρέλαιο θέρμανσης και κίνησης, καύσιμα αυτοκινήτων κ.ά.), σε συνδυασμό με την κλιμάκωση της εξασθένισης της κατανα-

λωτικής ζήτησης των νοικοκυριών, συνέχισαν κατά το β' τρίμηνο φέτος να υπεραντισταθμίζουν τις πληθωριστικές επιδράσεις του υψηλότερου από πέρυσι ΦΠΑ. Ακολούθως, **ο αποπληθωρισμός διατηρήθηκε στο τρίμηνο Απριλίου - Ιουνίου στο επίπεδο του αμέσως προηγούμενου τριμήνου (0,9%)**. Ωστόσο ήταν σαφώς χαμηλότερος από ότι στην ίδια περίοδο της προηγούμενης χρονιάς (2,3%), όταν η έντασή του ήταν η μέγιστη διαχρονικά. Η αποπληθωριστική επίδραση της τιμής του πετρελαίου και στο β' τρίμηνο αντανakλάται στη μειώσεις τιμών στις κατηγορίες αγαθών / υπηρεσιών «Στέγαση» και «Μεταφορές», που ήταν οι μεγαλύτερες μεταξύ των κατηγοριών προϊόντων - υπηρεσιών του Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (-4,6% και -4,7% αντίστοιχα). Στον αντίποδα, η αυξητική επίδραση του υψηλότερου ΦΠΑ στις τιμές, η οποία επηρέασε κυρίως τα νησιά, με την κατάργηση της εφαρμογής χαμηλότερων συντελεστών, αποτυπώνεται στην άνοδο των τιμών στα Ξενοδοχεία – Καφέ – Εστιατόρια κατά 2,9%, που ήταν η υψηλότερη από όλες τις κατηγορίες αγαθών – υπηρεσιών.

Ανακεφαλαιώνοντας, η κάμψη της εγχώριας καταναλωτικής ζήτησης, ιδίως από τα νοικοκυριά και παρά την αύξηση της απασχόλησης, καθόρισε την τάση του ΑΕΠ και στο δεύτερο φετινό τρίμηνο. Η σημαντική άνοδος στην έτερη βασική

συνιστώσα της εγχώριας ζήτησης, τις επενδύσεις, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε συγκυριακούς παράγοντες (αγορά εξοπλισμού μεταφορών λόγω αύξησης τελών ταξινόμησης), δεν απότρεψε την υποχώρησή της.

Αρνητική εξέλιξη αποτελεί η επιδείνωση του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα. Το γεγονός ότι τη χαλάρωση των capital controls τον Μάρτιο δεν ακολούθησε εξασθένιση της πτώσης των εξαγωγών, τάση η οποία εκδηλώθηκε στις εισαγωγές, προβληματίζει σχετικά με τη διεθνή ανταγωνιστικότητα κυρίως των εγχωρίως παραγόμενων υπηρεσιών. Ταυτόχρονα, αναδεικνύει τις ανάγκες σε εισαγωγές οι οποίες έχουν συσσωρευτεί από τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Ωστόσο στην πλευρά της παραγωγικής δραστηριότητας έλαβαν χώρα ορισμένες εξελίξεις οι οποίες την ενίσχυσαν. Η παραγωγή στη Βιομηχανία παρουσίασε σημαντική άνοδο στο β' τρίμηνο, η οποία προέρχεται από την ίδια τάση στη Μεταποίηση, όπως προκύπτει από τους επιμέρους δείκτες παραγωγής στη βιομηχανία και συνεχίζεται τουλάχιστον τον Ιούλιο.

Στις Κατασκευές, η υποχώρηση ήταν οριακή στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου, για πρώτη φορά από το 2008, καθώς έχει αναθερμανθεί η δραστηριότητα στα δημόσια έργα.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών–Εθνικοί Λογαριασμοί (εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2010)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2005	229.958	0,8%	200.664	3,5%	48.414	-10,6%	48.699	4,4%	68.713	2,5%
2006	242.759	5,6%	207.988	3,7%	59.936	23,8%	51.204	5,1%	77.774	13,2%
2007	250.431	3,2%	216.957	4,3%	65.030	8,5%	56.309	10,0%	88.872	14,3%
2008	249.891	-0,2%	221.514	2,1%	59.043	-9,2%	58.342	3,6%	89.805	1,0%
2009	239.149	-4,3%	219.942	-0,7%	43.183	-26,9%	47.744	-18,2%	71.680	-20,2%
α' 2010	59.017	0,5%	54.381	-0,1%	9.645	-2,3%	12.427	-0,7%	18.397	2,7%
β' 2010	57.234	-5,3%	52.754	-4,0%	9.999	-8,1%	12.582	4,3%	17.360	-2,5%
γ' 2010	55.263	-7,9%	50.494	-9,4%	9.257	-13,2%	11.999	2,2%	16.506	-9,8%
δ' 2010	54.510	-9,1%	49.473	-9,7%	9.664	-17,8%	12.819	12,3%	16.950	-4,0%
2010	226.023	-5,5%	207.102	-5,8%	38.565	-10,7%	49.827	4,4%	69.213	-3,4%
α' 2011	52.988	-10,2%	47.826	-12,1%	9.184	-4,8%	12.443	0,1%	16.142	-12,3%
β' 2011	52.073	-9,0%	47.566	-9,8%	8.250	-17,5%	12.564	-0,1%	16.295	-6,1%
γ' 2011	51.076	-7,6%	47.214	-6,5%	7.107	-23,2%	12.604	5,0%	16.168	-2,0%
δ' 2011	49.137	-9,9%	45.491	-8,0%	5.612	-41,9%	12.631	-1,5%	14.904	-12,1%
2011	205.274	-9,2%	188.097	-9,2%	30.152	-21,8%	50.241	0,8%	63.510	-8,2%
α' 2012	48.562	-8,4%	45.233	-5,4%	5.699	-37,9%	12.711	2,2%	14.642	-9,3%
β' 2012	47.727	-8,3%	43.671	-8,2%	5.960	-27,7%	12.384	-1,4%	14.245	-12,6%
γ' 2012	47.013	-8,0%	42.762	-9,4%	5.035	-29,1%	12.638	0,3%	14.315	-11,5%
δ' 2012	46.934	-4,5%	42.285	-7,0%	6.216	10,8%	13.036	3,2%	14.340	-3,8%
2012	190.236	-7,3%	173.952	-7,5%	22.910	-24,0%	50.770	1,1%	57.543	-9,4%
α' 2013	46.080	-5,1%	41.710	-7,8%	5.952	4,5%	12.764	0,4%	14.250	-2,7%
β' 2013	46.064	-3,5%	41.797	-4,3%	5.048	-15,3%	12.965	4,7%	13.844	-2,8%
γ' 2013	46.162	-1,8%	42.235	-1,2%	5.020	-0,3%	13.158	4,1%	14.399	0,6%
δ' 2013	46.005	-2,0%	42.331	0,1%	4.410	-29,1%	12.725	-2,4%	13.375	-6,7%
2013	184.312	-3,1%	168.073	-3,5%	20.431	-10,8%	51.611	1,7%	55.869	-2,9%
α' 2014	46.284	0,4%	42.079	0,9%	4.963	-16,6%	13.442	5,3%	14.225	-0,2%
β' 2014	46.149	0,2%	41.895	0,2%	5.602	11,0%	13.576	4,7%	15.187	9,7%
γ' 2014	46.782	1,3%	42.071	-0,4%	5.825	16,0%	14.353	9,1%	15.258	6,0%
δ' 2014	46.406	0,9%	41.980	-0,8%	6.053	4,0%	14.035	10,3%	15.537	16,2%
2014*	185.621	0,7%	168.025	0,1%	22.443	9,8%	55.406	7,4%	60.208	7,8%
α' 2015	46.450	0,4%	42.221	0,3%	5.580	12,4%	13.939	3,7%	15.546	9,3%
β' 2015	46.568	0,9%	42.391	1,2%	4.619	-17,5%	13.782	1,5%	14.689	-3,3%
γ' 2015	45.980	-1,7%	41.757	-0,7%	4.130	-29,1%	12.843	-10,5%	12.239	-19,8%
δ' 2015	46.008	-0,9%	41.884	-0,2%	5.177	-14,5%	12.736	-9,3%	13.591	-12,5%
2015*	185.006	-0,3%	168.254	0,1%	19.506	-13,1%	53.300	-3,8%	56.066	-6,9%
α' 2016	45.784	-1,4%	41.674	-1,3%	5.564	-0,3%	12.312	-11,7%	13.557	-12,8%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Αύγουστος 2016, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Ο κύκλος εργασιών στον Τουρισμό παρουσίασε ήπια υποχώρηση στο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου φέτος (-1,1%), ύστερα από τρία χρόνια συνεχούς, ευρείας ανόδου, που είχαν οδηγήσει σε σωρευτική αύξησή του κατά 22,0%. Συνεπώς, φαίνεται ότι καταφέρνει να συντηρήσει την εκτεταμένη ανάκαμψη των τελευταίων ετών. Αυτές οι τάσεις στην παραγωγή σημαντικών για την ελληνική οικονομία τομέων αποτυπώνονται θετικά στην απασχόληση, συμβάλλοντας στην εξασθένιση της ανεργίας. Εφόσον διατηρηθούν, οι συγκεκριμένοι τομείς θα συγκροτούν έναν πυρήνα δραστηριοτήτων στην ελληνική οικονομία ο οποίος με το προϊόν και την απασχόλησή του ασκεί σημαντική αντίρροπη επίδραση σε υφεσιακές τάσεις στους υπόλοιπους τομείς.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η κάμψη της αβεβαιότητας από την ολοκλήρωση της κύριας φάσης της πρώτης αξιολόγησης του τρίτου Μνημονίου τον περασμένο Μάιο, που είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, έχει αρχίσει να γίνεται αισθητή. Πλέον σημαντική ένδειξη αποτελεί η αύξηση των καταθέσεων επιχειρήσεων και νοικοκυριών κατά €2,2 δισεκ. στο τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου, εκ των οποίων τα €1,35 δισεκ. προήλθαν από τις επιχειρήσεις και €850 εκατ. από τα νοικοκυριά. Κατόπιν αυτής της εξέλιξης στο βραχύ χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει από την ολοκλήρωση της πρώτης

αξιολόγησης, οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα διαμορφώθηκαν στο υψηλότερο επίπεδο τους από τον Ιούνιο του 2015. Στην αύξηση των καταθέσεων μάλλον συνέβαλε η καταβολή ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημοσίου στους προμηθευτές του, για πρώτη φορά εντός του 2016, ύψους €1,35 δισεκ.⁸ Οι οικονομικοί πόροι για την πραγματοποίηση των πληρωμών προήλθαν από τα €1,8 δισεκ. στο πλαίσιο της πρώτης υποδότης τα οποία προορίζονταν για αυτό το σκοπό. Επιπρόσθετα, οι απαιτήσεις σε ξένες επενδύσεις περιορίστηκαν κατά €2,2 δισεκ. τον Ιούνιο, κυρίως εξαιτίας της μείωσης των τοποθετήσεων των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυτών σε καταθέσεις και γeros στο εξωτερικό κατά €1,8 δισεκ., γεγονός το οποίο επίσης σηματοδοτεί την υποχώρηση της αβεβαιότητας για την ελληνική οικονομία.

Επιπλέον, το τραπεζικό σύστημα, επωφελούμενο και από την ανάκτηση της πρόσβασης στο βασικό μηχανισμό παροχής ρευστότητας της ΕΚΤ (επαναφορά του waiver), έχει ήδη επιβραδύνει το ρυθμό πιστωτικής συρρίκνωσης προς τον ιδιωτικό τομέα: η μείωση του υπολοίπου των πιστώσεων διαμορφώθηκε στην περιοχή του 3,0% στο τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου, από 4,5% στο πρώτο πεντάμηνο του τρέχοντος έτους. Επισημαίνεται ότι αυτή η εξέλιξη προήλθε αποκλειστικά από την εξασθένιση της περιοριστικής πιστωτικής πολιτικής προς τις επιχειρήσεις. Προς τις μη-

⁸ Προσωρινά στοιχεία για Ιούλιο – Αύγουστο 2016. Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2017, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2016

χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις τα δάνεια μειώθηκαν κατά 2,9% στο πρόσφατο τρίμηνο, έναντι πτώσης 6,6% στο περίοδο Ιανουαρίου – Μαΐου φέτος. Ο ρυθμός περιορισμού των πιστώσεων προς τα νοικοκυριά ήταν 3,6% στην περίοδο Ιουνίου – Αυγούστου, όσος και στους προηγούμενους πέντε μήνες του 2016.

Η σταδιακή άρση της αβεβαιότητας για την ελληνική οικονομία ευνοείται και από το γεγονός ότι έως τώρα το αποτέλεσμα για Brexit στο δημοψήφισμα της 23^{ης} Ιουνίου δεν είχε αισθητές επιπτώσεις για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια οικονομία. Μια τέτοια εξέλιξη θα μπορούσε να αποτελέσει εστία οικονομικών κλυδωνισμών όχι μόνο στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και σε όσες εκ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών οι οικονομίες τους συνδέονται στενά με αυτή τη χώρα, καθώς και σε ορισμένες οικονομίες της Ευρωζώνης οι οποίες δεν έχουν επιλύσει όλα τα διαρθρωτικά και δημοσιονομικά προβλήματά τους. Ωστόσο, ενδεχόμενες αρνητικές επιδράσεις του Brexit στην ελληνική οικονομία είναι πρόωρο να εκτιμηθούν. Αφενός τα διαθέσιμα στοιχεία είναι ακόμα λίγα, αφετέρου –και σημαντικότερο-, η τάση για το τρέχον έτος σε ορισμένα οικονομικά μεγέθη της Ελλάδας τα οποία συνδέονται με το Ηνωμένο Βασίλειο, όπως η τουριστική κίνηση και οι σχετικές εισπράξεις, είχαν εν πολλοίς διαμορφωθεί πριν από το δημοψήφισμα, από τις κρατήσεις οι οποίες αφορούσαν κυρίως σε προπληρωμένα all inclusive πακέτα. Λαμβάνοντας αυτό το γεγονός υπόψη, τυχόν επιδράσεις του αποτελέσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο θα

αποτυπωθούν σε μεγέθη από το τέταρτο τρίμηνο του 2016 και το 2017. Από την άλλη πλευρά, στο θέμα των προσφυγικών ροών από τη Συρία και τις χώρες της Νοτιοδυτικής Ασίας, τα δεδομένα έχουν επιδεινωθεί, κυρίως λόγω των ανακατατάξεων στην Τουρκία μετά τα γεγονότα της 15^{ης} Ιουλίου. Αυτές προκαλούν ρευστότητα στις σχέσεις με την ΕΕ και θέτουν εν αμφιβόλω τη συνέχιση εφαρμογής της μεταξύ τους συμφωνίας της 18ης Μαρτίου 2016, για την επανεισδοχή των παράνομων μεταναστών στην Τουρκία.

Τα σημάδια εξασθένισης της αβεβαιότητας δεν συνεπάγονται ότι έχει αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στην ελληνική οικονομία. Άλλωστε, το μεγαλύτερο μέρος των καταθέσεων οι οποίες αποσύρθηκαν από τις τράπεζες στην περίοδο Δεκεμβρίου 2014 – Ιουνίου 2015 δεν έχει επιστρέψει σε αυτές, οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων συνεχίζονται για περισσότερο από ένα χρόνο, χωρίς να μπορεί να εκτιμηθεί έστω προσεγγιστικά το πότε θα αρθούν, η μείωση των πιστώσεών τους προς τον ιδιωτικό τομέα συνεχίζεται, ενώ ακόμα δεν έχει ξεκινήσει η διαχείριση των «κόκκινων δανείων», υπό τις δυνατότητες που παρέχει το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο. Επιπρόσθετα, ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, ο οποίος εκτιμάται από το IOBE, παρά τη μικρή άνοδο στο τρίτο τρίμηνο σε σύγκριση με το προηγούμενο, από τις 89,2 στις 91,6 μονάδες, παραμένει χαμηλότερα του μακροχρόνιου μέσου όρου του. Ειδικά ο δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης, παρά την άνοδό του μετά το τέλος της

αξιολόγησης, κυμαίνεται το τρέχον έτος συνεχώς κάτω από το περυσινό, ήδη χαμηλό επίπεδο του. Η εξέλιξη του οφείλεται στις δυσμενείς προβλέψεις των νοικοκυριών για την οικονομική κατάσταση τους στο επόμενο δωδεκάμηνο, καθώς και για την οικονομική κατάσταση τη χώρας, που ήταν και στο τρίτο τρίμηνο πολύ πιο δυσμενείς από πέρυσι. Αυτό το γεγονός αντανακλά την ανησυχία για τις επιπτώσεις των πρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων τα οποία λήφθηκαν για την ολοκλήρωση της αξιολόγησης στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημά τους (μείωση αφορολόγητου εισοδήματος, αλλαγή συντελεστών φορολογίας, αύξηση ασφαλιστικών εισφορών, περικοπές συντάξεων). Ο αρνητικός αντίκτυπος των νέων μέτρων αναμένεται να εκδηλωθεί από το τέταρτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους στις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών και να διαρκέσει μέχρι τουλάχιστον τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2017. Πάντως, τον Ιούλιο η καταναλωτική ζήτηση φαίνεται ότι παρουσίασε ισχυρή αύξηση, καθώς ο εποχικά διορθωμένος δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο αυξήθηκε κατά 8,8%. Ωστόσο, η άνοδος κατά κύριο λόγο οφείλεται στο πολύ χαμηλό επίπεδο του δείκτη πριν ένα χρόνο, λόγω της τότε αναταραχής στην ελληνική οικονομία από το δημοψήφισμα, την τραπεζική αργία και τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Αυτό το αποτέλεσμα βάσης εκτιμάται ότι θα αναστρέψει την τάση της ιδιωτικής κατανάλωσης σε θετική σε όλο το τρίτο τρίμηνο.

Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις, οι αποφάσεις οι οποίες λήφθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης αξιολόγησης για θέματα όπως ο φόρος στα κέρδη εταιρειών που τηρούν βιβλία β' κατηγορίας, ο φόρος μερισμάτων και οι ασφαλιστικές εισφορές, τους δημιουργούν νέες επιβαρύνσεις. Ειδικά για τους ελεύθερους επαγγελματίες, η αύξηση του ΦΠΑ, η αλλαγή του τρόπου υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών από 1^η Ιανουαρίου 2017, βάσει του φορολογητέου εισοδήματος προηγούμενων ετών, αλλά και η παραμένουσα ασάφεια για το πως αυτός θα εφαρμοστεί, αναμένεται να οδηγήσουν σε ανακατατάξεις στις επιχειρήσεις και στην αγορά εργασίας από τους τελευταίους μήνες του 2016. Ως πλέον πιθανές εξελίξεις από αυτές τις μεταβολές θεωρούνται η αλλαγή νομικής μορφής από ένα τμήμα των επιχειρήσεων (σε ΙΚΕ ή ΑΕ) ή η μεταφορά της έδρας τους εκτός Ελλάδας. Σε κάθε περίπτωση, το μεταβατικό στάδιο σε μια νέα κατάσταση θα επενεργήσει περιοριστικά τουλάχιστον φέτος στη δραστηριότητα όσων επιχειρήσεων εισέλθουν σε αυτή τη διαδικασία, με αρκετά πιθανή μια πτωτική επίδραση στα φορολογικά έσοδα και τις ασφαλιστικές εισφορές από το καταληκτικό τρίμηνο του 2016.

Σημαντικό ζήτημα όχι τόσο για τις υφιστάμενες θέσεις απασχόλησης, καθώς η αγορά εργασίας έχει αναδιαρθρωθεί εκτεταμένα τα τελευταία χρόνια, αλλά κυρίως για τη δημιουργία νέων, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις θα συνδέονται με επενδύσεις, αποτελούν οι αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις, οι οποίες θα βρεθούν

στο επίκεντρο των διαπραγματεύσεων προσεχώς, για τη δεύτερη αξιολόγηση του τρίτου Μνημονίου. Η αναμονή του νέου ρυθμιστικού πλαισίου για την αγορά εργασίας θα αναστείλει την πραγματοποίηση μέρους των επενδύσεων, όσων αφορούν σε επέκταση παραγωγικής δυναμικότητας ή δημιουργία νέας επιχείρησης, μέχρι τη διαμόρφωσή του. Όμως, δεν αναμένεται να μεταβάλλει αισθητά τις αποφάσεις των επιχειρήσεων για τις επενδύσεις και την απασχόλησή τους οι οποίες αφορούν στο τρέχον επίπεδο δραστηριότητας.

Μείζον θέμα για πολλές επιχειρήσεις και νοικοκυριά παραμένει η διευθέτηση των «κόκκινων δανείων» από τις τράπεζες, καθώς αποτελούν πρόσκομμα στην πρόσβασή τους σε τραπεζικό δανεισμό. Η εκκίνηση των σχετικών διαδικασιών στην προσεχή περίοδο, μετά τις αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο με το Ν. 4389/2016, θα επιδράσει ανασταλτικά στη λήψη αποφάσεων κυρίως από τις επιχειρήσεις, εν αναμονή των αποτελεσμάτων τους. Η διαδικασία αναδιάρθρωσης/παραχώρησης των επιχειρηματικών δανείων αναμένεται να συνεχιστεί στη μεγαλύτερη διάρκεια του 2017.

Ανεξάρτητα από τις επιπτώσεις των εκκρεμοτήτων και των ασαφειών στο φορολογικό σύστημα και στις εργασιακές σχέσεις, την αβεβαιότητα για τον τρόπο ρύθμισης μη εξυπηρετούμενων δανείων, η ολοκλήρωση της αρχικής φάσης της πρώτης αξιολόγησης, αλλά και η υλοποίηση των προαπαιτούμενων για το δεύτερο μέρος της με πρόσφατο νόμο (Ν. 4425/2016), χωρίς αποκλίσεις από το

χρονοδιάγραμμα το οποίο είχε τεθεί, αίρουν σταδιακά την επιφυλακτικότητα των επιχειρήσεων για τη συνέχιση των διαρθρωτικών αλλαγών και της δημοσιονομικής προσαρμογής. Σε αυτή την εξέλιξη συμβάλλει η αυξημένη τους τελευταίους μήνες κινητικότητα στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων, με ενέργειες όπως η πώληση της ΤΡΑΙΝΟΣΕ, η επικύρωση από τη βουλή της νέας σύμβασης για το Ελληνικό, η μεταβίβαση στην Εταιρεία Δημοσίων Συμμετοχών ΑΕ, η οποία είναι θυγατρική του νέου Ταμείου Αποκρατικοποιήσεων (ΕΕΣΠ ΑΕ), εταιρειών του Δημοσίου (ΔΕΗ, ΕΛΒΟ, ΕΛΤΑ, ΕΥΔΑΠ, ΕΥΑΘ, ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ), καθώς και περίπου 70.000 ακινήτων τα όποια μέχρι πρόσφατα βρίσκονταν υπό τον έλεγχο της Εταιρείας Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ ΑΕ). Η περαιτέρω πρόοδος στην εφαρμογή του προγράμματος, με την υλοποίηση των προαπαιτούμενων μεταρρυθμίσεων για τη δεύτερη αξιολόγηση, θα ενισχύσει την αξιοπιστία της ασκούμενης οικονομικής και μεταρρυθμιστικής πολιτικής και θα αναθερμάνει το χαμηλό επενδυτικό ενδιαφέρον για την ελληνική οικονομία.

Πλέον σημαντική εξέλιξη προσεχώς, κατόπιν της υλοποίησης των προαπαιτούμενων μέτρων για τη δεύτερη υποδόση, θα αποτελέσει η εκκίνηση των διαπραγματεύσεων για το ελληνικό δημόσιο χρέος. Οι αποφάσεις του Eurogroup της 24^{ης} Μαΐου 2016 για τα βραχυπρόθεσμα μέτρα με σκοπό την ελάφρυνση της εξυπηρέτησής του, τα οποία περιλαμβάνουν την εξομάλυνση της περιόδου αποπληρωμής του δανείου από το EFSF για το δεύτερο Μνημόνιο, τον περιορισμό του

κινδύνου επιτοκίου για το συγκεκριμένο δάνειο που ακολούθως θα μειώσει το κόστος δανεισμού για το ελληνικό κράτος κ.ά., θα αποτελέσουν τη βάση των διαπραγματεύσεων, από τις οποίες θα εξαρτηθεί και η συμμετοχή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στο τρίτο πρόγραμμα. Η διευκόλυνση της εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους με τις παραπάνω ρυθμίσεις, ενδεχομένως και με πρόσθετες, θα περιορίσει την αβεβαιότητα για τη βιωσιμότητά του και θα βελτιώσει τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές της οικονομίας της, ενισχύοντας έτσι την ελκυστικότητά της.

Ανεξάρτητα από τις προοπτικές και τη δυναμική στην ελληνική οικονομία που μπορούν να προσδώσουν πολιτικο-οικονομικές εξελίξεις τους επόμενους μήνες, σε ότι αφορά τις τρέχουσες συνθήκες σε αυτή, η ρευστότητα εξακολουθεί να υπολείπεται αρκετά εκείνης πριν από τη μαζική απόσυρση καταθέσεων και τα capital controls. Προς το παρόν, η ανάκτηση από τις τράπεζες της πρόσβασης στο βασικό μηχανισμό χρηματοδότησης της ΕΚΤ αξιοποιείται για το σταδιακό περιορισμό της έκθεσής τους στον ELA, όπως είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία. Από τις 22 Ιουνίου, όταν η ΕΚΤ επανέφερε το waiver, έως τις 4 Οκτωβρίου, τα κεφάλαια από τον ELA μειώθηκαν κατά €16,1 δισεκ. Η έως τώρα επιστροφή καταθέσεων είναι μικρή σε σύγκριση με τις εκροές των τελευταίων ετών από το τραπεζικό σύστημα προκειμένου να ενισχύσει αρκετά τα κεφάλαιά του και να καταστήσει δυνατή μια σταθερή,

επεκτατική πιστωτική πολιτική. Απαιτείται η επιστροφή πολύ μεγαλύτερου μέρους των καταθέσεων, η οποία εξαρτάται από τη συνέχιση της εφαρμογής των συμφωνημένων μέτρων και μεταρρυθμίσεων, καθώς και η εισροή ξένων κεφαλαίων, που επηρεάζεται από τα χαρακτηριστικά του επενδυτικού περιβάλλοντος (ρόλος - λειτουργικότητα κράτους, φορολογικό σύστημα, εργασιακές σχέσεις, απονομή δικαιοσύνης), προκειμένου να σταθεροποιηθεί το οικονομικό περιβάλλον και να ανακάμψει η εμπιστοσύνη των καταθετών. Σε συνδυασμό με ένα αποτέλεσμα από τη διαχείριση των "κόκκινων δανείων" το οποίο να μη δημιουργεί προβλήματα στο ενεργητικό των τραπεζών, θα διαμορφωθούν οι συνθήκες διεύρυνσης των τραπεζικών πιστώσεων στην ελληνική οικονομία. Ευνόητα, η τάση στις καταθέσεις θα καθορίσει και τα περαιτέρω βήματα για την άρση των capital controls.

Υπό τα δεδομένα και τις δυνητικές εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα τα οποία παρουσιάστηκαν, ο περιορισμός των πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις θα συνεχίσει να αμβλύνεται αργά στο υπόλοιπο χρονικό διάστημα του 2016, ενώ είναι πιθανή η μικρή αύξηση του δανεισμού προς αυτές εντός του πρώτου εξαμήνου του 2017. Στην ίδια περίοδο, τα δάνεια προς τα νοικοκυριά μάλλον θα συνεχίσουν να μειώνονται, με ρυθμό μικρότερο αυτού στο οκτάμηνο Ιανουαρίου - Αυγούστου φέτος (-3,6%).

Ανεξάρτητα από τις εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα, μια ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων μπορεί να επέλθει από

την ταχύτερη εξόφληση των ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους προς τους προμηθευτές του. Όπως προαναφέρθηκε, από τα €1,8 δισεκ. της αρχικής υποδότησης για την πρώτη αξιολόγηση του τρίτου προγράμματος τα οποία προορίζονταν για την κάλυψη των ληξιπρόθεσμων οφειλών, €1,35 δισεκ. καταβλήθηκαν στο δίμηνο Ιουλίου - Αυγούστου σε όσους οφείλονταν. Όμως σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η μείωση των ληξιπρόθεσμων οφειλών τον Ιούλιο ήταν μικρότερη έκτασης του ποσού που διατέθηκε για τη μείωσή τους, γεγονός το οποίο αναδεικνύει τη συνέχιση των καθυστερήσεων από το κράτος στην πληρωμή των υποχρεώσεών του.⁹ Συνεπώς, τα €1,8 δισεκ. από την πρώτη υποδότηση για την κάλυψη των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, σε συνδυασμό με τα €1,7 δισεκ. το οποίο έχουν προβλεφθεί για τον ίδιο σκοπό στη δεύτερη υποδότηση των €2,8 δισεκ., θα καλύψουν το μεγαλύτερο τμήμα των καθυστερήσεων στις πληρωμές του δημοσίου προς τους προμηθευτές του έως τον φετινό Ιούνιο (€5,9 δισεκ.). Όμως, κατόπιν της καταβολής αυτού του ποσού, οι καθυστερημένες οφειλές του κράτους θα έχουν περιοριστεί σε μικροτερό βαθμό, καθώς αυτό συνεχίζει να δημιουργεί καινούργιες. Επομένως, μετριάζεται η θετική επίδραση στη ρευστότητα των επιχειρήσεων.

Η διαθεσιμότητα επενδυτικών κεφαλαίων ενισχύεται ελαφρώς σε σύγκριση με πέρυσι από την περισσότερο εμπροσθοβαρή υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσίων

Επενδύσεων. Οι δαπάνες του ΠΔΕ στην περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου φέτος είναι υψηλότερες κατά €610 εκατ. (+39,0%) έναντι των αντίστοιχων το 2015, όταν όμως είχαν διαμορφωθεί σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο, εξαιτίας της μη χρηματοδότησης του ελληνικού δημοσίου από το δεύτερο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής για παραπάνω από ένα χρόνο. Πάρα ταύτα, οι δημόσιες επενδυτικές δαπάνες υπολείπονται αισθητά έναντι του σχετικού στόχου, κατά €880 εκατ. (-28,9%).¹⁰ Η υστέρηση προέρχεται αποκλειστικά από την υπούλοπιση του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους του ΠΔΕ, η οποία βρίσκεται στο 66,9% του στόχου (-€920 εκατ.), στα €2,17 δισεκ., και οφείλεται στις λιγότερες των προγραμματισμένων εισροές από την ΕΕ κατά €1,04 δισεκ. Ωστόσο, οι εισροές από την ΕΕ στην ίδια περίοδο του 2015 ήταν μικρότερες των φετινών, αλλά στο σύνολο του περασμένου έτους έφτασαν τα €3,9 δισεκ., επίπεδο το οποίο δεν απέχει σημαντικά από το στόχο για ολόκληρο το 2016 (€4,17 δισεκ.). Επομένως, είναι εφικτή η αύξηση των εισροών από την ΕΕ στους επόμενους μήνες και η διαμόρφωση των πληρωμών του ΠΔΕ κοντά στο προγραμματισμένο για το τρέχον έτος επίπεδο (€6,75 δισεκ.), λίγο υψηλότερα από ότι πέρυσι (€6,4 δισεκ.). Τούτων δεδομένων, συνεχίζει να αναμένεται μικρή τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας το 2016 από την υλοποίηση του ΠΔΕ.

Σε ότι αφορά τις επενδύσεις που προέρχονται από ιδιωτικοποιήσεις και

⁹ Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης - Ιούλιος 2016, Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2016

¹⁰ Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού - Αύγουστος 2016 (οριστικά στοιχεία), ΓΛΚ, Σεπτέμβριος 2016

παραχωρήσεις, οι πρόσφατα ολοκληρωθείσες σχετικές διαδικασίες, οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του ΤΑΙΠΕΔ (πώληση ΤΡΑΙΝΟΣΕ, κύρωση νέας σύμβασης για το Ελληνικό), η πραγματοποίηση του διαγωνισμού για τις τηλεοπτικές άδειες πανελλαδικής εμβέλειας, η μεταβίβαση στην ΕΔΗΣ επιχειρήσεων του δημοσίου, σηματοδοτούν την πρόθεση της κυβέρνησης για επιτάχυνση των ενεργειών στο συγκεκριμένο πεδίο πολιτικής. Ευνόητα, προκειμένου να προάγουν την ισοπολιτεία και την εύρυθμη λειτουργία στους κλάδους παραγωγής και τις αγορές, όλες οι σχετικές ενέργειες πρέπει να μην αντιβαίνουν το Σύνταγμα της χώρας και τις σχετικές δικαστικές αποφάσεις. Κατόπιν των εισπράξεων από τις πρόσφατες ιδιωτικοποιήσεις και αδειοδοτήσεις, ακόμα και εάν δεν ολοκληρωθεί φέτος η ιδιωτικοποίηση της Ελληνικής Εταιρείας Συντήρησης Σιδηροδρομικού Τροχαίου Υλικού, τα συνολικά έσοδα από για το τρέχον έτος αναμένεται να διαμορφωθούν στην περιοχή των €1,5 δισεκ., χαμηλότερα του στόχου στον Προϋπο-λογισμό του 2016 (€1,993 δισεκ.).

Η δραστηριότητα των τελευταίων μηνών στις αποκρατικοποιήσεις αναμένεται να αποτυπωθεί στις επενδύσεις από το 2017, καθώς απαιτείται ορισμένος χρόνος για την τυπική ολοκλήρωση των σχετικών διαγωνιστικών διαδικασιών, αλλά και για την πλήρη προετοιμασία και αδειοδότηση των επενδυτικών σχεδίων. Άλλωστε, η διαμόρφωση του εσωτερικού κανονισμού της νεοσυσταθείσας Ελληνικής Εταιρείας Συμ-

μετοχών και Περιουσίας ΑΕ δεν έχει ολοκληρωθεί. Συνεπώς, η οργάνωση και η εκκίνηση της λειτουργίας της ΕΕΣΠ δεν θα λάβουν χώρα αμέσως, μεταθέτοντας χρονικά προς τα πίσω την αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων τα οποία έχουν ήδη περιέλθει και θα περιέλθουν στο μέλλον στην κυριότητά της.

Στο πεδίο των δημόσιων οικονομικών, όπως είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, η μείωση σε κατηγορίες δαπανών οι οποίες περιλαμβάνονται στη δημόσια κατανάλωση συνεχίζεται. Συγκεκριμένα, παρότι ήταν €2,5 δισεκ. λιγότερες από το στόχο, οι δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού στην περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου του τρέχοντος έτους υπερέβησαν κατά €500 εκατ. (+3,5%) τις αντίστοιχες το 2015. Όμως, οι πληρωμές μισθών, που αποτελούν την κύρια συνιστώσα της δημόσιας κατανάλωσης, παρέμειναν στο συγκεκριμένο οκτάμηνο χαμηλότερες των περυσινών, κατά €175 εκατ. ή 2,3%.¹¹ Με την εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου και της επαναφοράς του κανόνα «5 αποχωρήσεις – 1 πρόσληψη» φαίνεται ότι επιτυγχάνεται ο περιορισμός του εργασιακού κόστους στο δημόσιο τομέα, με ίδια επίδραση στη δημόσια κατανάλωση. Πάντως για το 2017, η έμφαση για τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής δίνεται στην αύξηση των φορολογικών εσόδων, όχι στην περιστολή των δαπανών, σύμφωνα με το προσχέδιο του προϋπολογισμού για το επόμενο έτος.

¹¹ Ό.π.

Τα δεδομένα και οι πλέον πιθανές εξελίξεις στα διεθνή πολιτικά θέματα τα οποία ενδεχομένως να επηρεάσουν την ελληνική οικονομία (Brexit, μεταναστευτικές ροές και σχέσεις Τουρκίας - ΕΕ) παρουσιάστηκαν προηγουμένως. Ως προς τις τάσεις σε βασικά μεγέθη της διεθνούς οικονομίας, μετά την άνοδο της τιμής του πετρελαίου Brent στο περασμένο τετράμηνο Μαρτίου - Ιουνίου, αυτή κυμαίνεται έκτοτε στην περιοχή των \$45-50, ελαφρώς χαμηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο. Η απόφαση του πρόσφατου Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ στην Αλγερία, για μείωση της διεθνούς πετρελαϊκής παραγωγής μεταξύ 240.000 και 740.000 βαρελιών ημερησίως, στην περιοχή των 33 εκατ. βαρελιών, εκτιμάται ότι θα προκαλέσει μικρή αύξηση της τιμής του από τις επόμενες εβδομάδες. Καθώς δεν θα ασκηθούν ισχυρές ανοδικές πιέσεις στην τιμή του πετρελαίου στο υπόλοιπο χρονικό διάστημα του 2016, η μέση τιμή του στο σύνολο του έτους θα διαμορφωθεί χαμηλότερα από πέρυσι. Επιπλέον, το ενεργειακό κόστος των επιχειρήσεων σε χώρες οι οποίες είναι αγοραστές πετρελαίου, όπως η Ελλάδα, δεν θα αυξηθεί ιδιαίτερα. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης από την εκκίνηση της διάθεσής του στις επόμενες ημέρες, αναμένεται να επιδράσει ανασχετικά στην πτώση τιμών το τελευταίο τρίμηνο φέτος.

Παρά το αποτέλεσμα εξόδου από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου, η ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με πριν από αυτό, λίγο υψηλότερα από 1,1. Πιθανές πρόσκαιρες διακυμάνσεις,

από τις εκλογές στις ΗΠΑ ή ακόμα και μια απόφαση για το ελληνικό χρέος, δεν θα μεταβάλλουν την ισοτιμία για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Οι διεθνείς συναλλαγές της ελληνικής οικονομίας συνεχίζουν να επηρεάζονται από τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Όπως έχει επανειλημμένως αναφερθεί σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE και επαληθεύεται από τα στοιχεία εξαγωγών – εισαγωγών, η χαλάρωση των capital controls μετριάξει τις επιπτώσεις τους κυρίως στην πλευρά των εισροών στην ελληνική οικονομία, ενώ συνεχίζει να μην ευνοεί τις εξαγωγές, ακόμα και αυτές εξαιρουμένων πετρελαιοειδών και πλοίων. Αυτό το γεγονός γίνεται ιδιαίτερα αισθητό στα πλέον πρόσφατα στοιχεία για το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, του Ιουλίου, αφού, σε αντίθεση με τους προηγούμενους μήνες τα αντίστοιχα περυσινά πλέον ενσωματώνουν την επίδραση των αρχικών capital controls.

Συγκεκριμένα, βάσει των σχετικών στοιχείων από την Τράπεζα της Ελλάδος, τον Ιούλιο οι εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών διευρύνθηκαν κατά 3,7% έναντι του αντίστοιχου μήνα του 2015, στον οποίο επιβλήθηκαν οι περιορισμοί στην κίνηση των κεφαλαίων. Ωστόσο τη βελτίωση του ισοζυγίου από τις υψηλότερες εξαγωγές υπεραντιστάθμισε η κατακόρυφη άνοδος των εισαγωγών, κατά 29,9%. Αναλυτικότερα, η αύξηση στις εξαγωγές προήλθε από τη διεύρυνση των εξαγωγών υπηρεσιών κατά 7,7%, λόγω της έντονης ενίσχυσης – σε αντίθεση με τις τάσεις στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους- στις μεταφορικές υπηρεσίες

(+45,1%) και στις λοιπές υπηρεσίες (+81,1%). Επισημαίνεται ότι οι τουριστικές εισπράξεις παρέμειναν σε πτωτική τροχιά, όπως στην προηγούμενη περίοδο Ιανουαρίου – Ιουνίου, με ελαφρώς μικρότερη ταχύτητα (-3,5% αντί -5,8%). Οι εξαγωγές προϊόντων επίσης συνέχισαν να υποχωρούν τον Ιούλιο με χαμηλότερο ρυθμό από ότι στο αρχικό εξάμηνο του 2016, κατά 2,9% από 7,9%. Η εντονότερη μείωση σημειώθηκε για ακόμα ένα μήνα στις εξαγωγές καυσίμων, ωστόσο και οι εξαγωγές εξαιρουμένων των καυσίμων και των πλοίων συνέχισαν να φθίνουν, έστω οριακά (-0,5%).

Η έντονη ενίσχυση των εισαγωγών τον Ιούλιο προήλθε εξίσου από τις υψηλότερες εισαγωγές αγαθών (+€577,4 εκατ. ή +20,1%) και τη διεύρυνση των εισαγωγών υπηρεσιών (+€420,2 εκατ. ή +90,2%). Η ζήτηση ήταν φέτος μεγαλύτερη για όλες τις βασικές κατηγορίες υπηρεσιών, κυρίως για τις λοιπές υπηρεσίες (+208,2 εκατ. ή +277,7%). Η ευρύτερη άνοδος σε απόλυτα μεγέθη μεταξύ όλων των κατηγοριών εισαγωγών σημειώθηκε στα αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία και ήταν της τάξης των €607,7 εκατ. (+29,2%). Η πολύ μεγαλύτερη διεύρυνση των εισαγωγών από τις εξαγωγές επέφερε τον περιορισμό του πλεονάσματος του ισοζυγίου αγαθών - υπηρεσιών τον Ιούλιο κατά €782 εκατ. (-30,8%). Στο σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου – Ιουλίου το έλλειμμα του ίδιου ισοζυγίου ανήλθε κατά 97,4%, φθάνοντας τα €1,94 δισεκ. Από τις τάσεις σε εξαγωγές και εισαγωγές οι οποίες

μόλις παρατέθηκαν προκύπτει ότι εφόσον οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων χαλαρώσουν περισσότερο ως προς τις συναλλαγές με το εξωτερικό, μάλλον θα συμβάλλουν κυρίως στη σταθεροποίηση μιας σημαντικής ανόδου στις εισαγωγές και λιγότερο στη βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων.

Σε αντίθεση με τον εξωτερικό τομέα, στα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία για τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας εγχωρίως, καθώς και σε βραχυχρόνιους οικονομικούς δείκτες, αποτυπώνονται νέες ανοδικές τάσεις ή συνέχισή τους από το δεύτερο τρίμηνο. Εξαιρεση αποτελεί η οικοδομική δραστηριότητα, η οποία παραμένει σε πτωτική τροχιά.

Αναλυτικά, η βιομηχανική παραγωγή ανήλθε τον Ιούλιο κατά 4,1%, συνεχίζοντας τον υψηλό ρυθμό αύξησης του δεύτερου τριμήνου (+4,8%). Τον ίδιο μήνα πέρυσι η παραγωγή στη βιομηχανία υποχώρησε κατά 2,5%, όσο και στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο.¹² Η ανοδική τάση της βιομηχανικής παραγωγής προέρχεται σχεδόν αποκλειστικά από την ισχυρή άνοδο στη Μεταποίηση (+9,2% τον Ιούλιο, +7,3% στο β' τρίμηνο φέτος) και σε μικρό βαθμό από την αυξημένη δραστηριότητα στην Παροχή Νερού (+4,0% και +0,9% αντίστοιχα). Στον αντίποδα, σε έντονα πτωτική τροχιά παραμένουν τα Ορυχεία – Λατομεία, με τη μείωση να είναι της τάξης του 16,1% τον Ιούλιο. Μεγάλες διακυμάνσεις παρουσιάζει η παραγωγή στον Ηλεκτρισμό, καθώς την

¹² Όλα τα στοιχεία για τα μεγέθη που αφορούν σε μήνες του τρίτου τριμήνου του 2016 ή στο δεύτερο τρίμηνό του προέρχονται είτε από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., είτε

από την Τράπεζα της Ελλάδος. Οι αναφερόμενες μεταβολές των μεγεθών είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα.

ήπια πτώση στο δίμηνο Απριλίου – Μαΐου, της τάξης του 1,6%, διέκοψε απότομη αύξηση κατά 18,1% τον Ιούνιο, με το δείκτη να επανέρχεται σε πτώση τον Ιούλιο (-5,7%). Στο πεδίο της οικοδομικής δραστηριότητας, τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. αφορούν στον Ιούνιο, συνεπώς δεν παρέχουν πληροφόρηση για το τρίτο τρίμηνο. Πάντως, στο τέλος του δεύτερου τριμήνου, τα οικοδομικά έργα συνέχιζαν να υποχωρούν σε επιφάνεια και σε όγκο με υψηλούς ρυθμούς, ελαφρώς χαμηλότερους από ότι τους προηγούμενους μήνες (-15,3% και -22,7% αντίστοιχα τον Ιούνιο, από -24,8% και -31% κατά μέσο όρο στο δίμηνο Απριλίου - Μαΐου). Παρά αυτές τις ιδιαίτερα αρνητικές μεταβολές στο δεύτερο τρίμηνο, αλλά και από την αρχή του 2016, επισημαίνεται ότι ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων, που αποτελεί συνιστώσα του τριμηνιαίου δείκτη παραγωγής στις Κατασκευές, τον οποίο επίσης υπολογίζει η ΕΛ.ΣΤΑΤ., ανήλθε κατά 7,7% στο δεύτερο τρίμηνο. Αυτή η τάση δεν ερμηνεύεται από τα μηνιαία στοιχεία οικοδομικής δραστηριότητας.

Στην πλευρά των μεγεθών τα οποία αντανακλούν το κλίμα και τις διαθέσεις στην πλευρά της ζήτησης της οικονομίας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο εποχικά διορθωμένος δείκτης όγκου στο Λιανικό Εμπόριο ενισχύθηκε κατά 8,8% τον Ιούλιο, σε αντίθεση με τη μείωσή του κατά 3,7% κατά μέσο όρο στο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου. Αυτή η μεταβολή τάσης και η μεγάλη αύξηση οφείλονται στο πολύ χαμηλό επίπεδο του δείκτη πριν ένα χρόνο, λόγω της επίδρασης της αβεβαιότητας από

την προκήρυξη δημοψηφίσματος, την τραπεζική αργία και τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων στην καταναλωτική ζήτηση. Παρά τη διαφαινόμενη από τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία άνοδο της κατανάλωσης στο τρίτο τρίμηνο και την αύξηση του ΦΠΑ, ο αποπληθωρισμός δεν φαίνεται να εξασθενεί. Διαμορφώθηκε στο 1,0% στο δίμηνο Ιουλίου – Αυγούστου, όπως και το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (1,1%). Ήταν όμως ηπιότερος από ότι στην αντίστοιχη περίοδο του 2015 (1,8%). Τη μείωση των τιμών συνεχίζει να συντηρεί η χαμηλή τιμή πετρελαίου, αλλά και η κατάργηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης για το φυσικό αέριο που χρησιμοποιείται για βιομηχανική χρήση από τον Ιούνιο. Ακολούθως, σημειώθηκε πτώση τιμών κατά 4,2% και 4,1% στις κατηγορίες αγαθών / υπηρεσιών «Στέγαση» και «Μεταφορές», αντίστοιχα. Όμως η ευρύτερη μείωση σημειώθηκε στην «Ένδυση – Υπόδηση» (-7,7%). Η μεγαλύτερη άνοδος τιμών, 2,2%, σημειώθηκε στα «Ξενοδοχεία – Καφέ – Εστιατόρια», ενώ ακολούθησαν με αύξηση 1,8% αμφότερα τα προϊόντα «Καπνός – Αλκοολούχα Ποτά» και η «Υγεία». Οι υψηλότερες τιμές στις δύο πρώτες κατηγορίες υπηρεσιών και αγαθών οφείλονται στη νέα αύξηση του ΦΠΑ.

Συνοψίζοντας την έως τώρα ανάλυση και τις τάσεις στα στοιχεία τα οποία παρουσιάστηκαν, προκύπτει ότι η ολοκλήρωση της αρχικής και σημαντικότερης φάσης της πρώτης αξιολόγησης του νέου προγράμματος περιόρισε την επιφυλακτικότητα για την υλοποίησή του και τις προοπτικές ολοκλήρωσής τους.

Ακολουθώντας, εκδηλώθηκαν θετικές επενέργειες στην ελληνική οικονομία, όπως η ήπια βελτίωση των προσδοκίων, η επιστροφή καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα, η επαναφορά από την ΕΚΤ της επιλεξιμότητας των ελληνικών ομολόγων ως ενέχυρων για δανεισμό από αυτή, η εκκίνηση της εξόφλησης ληξιπρόθεσμων χρεών προς τους προμηθευτές του δημοσίου. Εξίσου σημαντικό γεγονός με τις παραπάνω πολιτικοοικονομικές εξελίξεις αποτελεί το ότι σχεδόν ταυτόχρονα εκδηλώνονται στην πλευρά της παραγωγής θετικές τάσεις οι οποίες δεν είχαν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια, όπως η σταθερή και υψηλή διεύρυνση της παραγωγής στη Μεταποίηση, η οριακή κάμψη στις Κατασκευές στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου του 2016, η αφομοίωση στον Τουρισμό της εκτεταμένης ανόδου των προηγούμενων ετών, όπως και στις εξαγωγές αγαθών. Συνεπώς, υφίστανται δυνατότητες αξιοποίησης των συνθηκών μετά την αξιολόγηση, ιδίως σε ό,τι αφορά τη ρευστότητα, για τη διευκόλυνση και ενίσχυση της παραγωγικής δραστηριότητας.

Ωστόσο για την εδραίωση ενός καλύτερου οικονομικού κλίματος απαιτείται σταθερότητα στην ασκούμενη οικονομική πολιτική. Η επίτευξη της σχετίζεται κυρίως με τη συνέχιση της υλοποίησης του τρίτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής, αλλά και με την ευρύτερη συνοχή των ασκούμενων πολιτικών. Σε αυτό το πλαίσιο στόχων, θα πρέπει να υλοποιηθούν οι προαπαιτούμενες ενέργειες για τη δεύτερη αξιολόγηση. Σε κάθε περίπτωση, η καλυτέρευση των μεσοπρόθεσμων

προοπτικών της ελληνικής οικονομίας δεν αναιρεί τις πιέσεις από τα νέα δημοσιονομικά μέτρα, κυρίως στα νοικοκυριά και τους ελεύθερους επαγγελματίες. Στο εξωτερικό περιβάλλον της ελληνικής οικονομίας, εστία αναταράξεων ενδέχεται να αποτελέσουν οι εξελίξεις στην Τουρκία και ο αντίκτυπός τους στις σχέσεις της με την ΕΕ, καθώς και οι προσφυγικές ροές από τη Μέση Ανατολή και τη Νοτιοδυτική Ασία.

Συνεκτιμώντας τα πρόσφατα πολιτικοοικονομικά γεγονότα, τις αναμενόμενες εξελίξεις και τα διαθέσιμα στοιχεία για τις τάσεις σε οικονομικά μεγέθη στην Ελλάδα στην πραγματοποίηση προβλέψεων για τις συνιστώσες του ΑΕΠ και λοιπά μακροοικονομικά μεγέθη, όπως έχει προβλεφθεί από την προηγούμενη έκθεση για την ελληνική οικονομία, τα νέα δημοσιονομικά μέτρα που λήφθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης αξιολόγησης του νέου προγράμματος, θα ασκήσουν πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα και την **κατανάλωση των νοικοκυριών** από το τρέχον εξάμηνο. Βεβαίως, η επίδρασή τους θα είναι πλήρης από την αρχή του 2017, με την εφαρμογή όσων έχει προγραμματιστεί να ξεκινήσουν από τότε (π.χ. μεταβολή άμεσης φορολογίας ελεύθερων επαγγελματιών και αλλαγή του τρόπου υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών τους). Επιπλέον επιβαρύνσεις θα προκύψουν από ορισμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις οι οποίες θα οριστικοποιηθούν κατά τη δεύτερη αξιολόγηση (π.χ. στα ειδικά μισθολόγια του δημόσιου τομέα). Από την άλλη

πλευρά, η ισχυρή περιοριστική επίδραση των capital controls στην κατανάλωση των νοικοκυριών κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2015, ιδίως στο τρίτο τρίμηνό του, έχει διαμορφώσει μια χαμηλή βάση σύγκρισης για το ίδιο χρονικό διάστημα φέτος. Κυρίως από την επίδρασή της θα προέλθει η διεύρυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης στο τρίτο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους, η οποία ενδεχομένως να είναι ισχυρή, άνω του 1,5%. Αυτό το τονωτικό αποτέλεσμα του χαμηλού περυσινού επιπέδου θα μετριάσει αρκετά στο τελευταίο τρίμηνο.

Τη διεύρυνση της κατανάλωσης των νοικοκυριών θα υποστηρίξει και η συνέχιση της υποχώρησης της ανεργίας, έναντι της αντίστοιχης περιόδου του προηγούμενου έτους. Όμως η κάμψη της αναμένεται να εξασθενήσει από το τέταρτο τρίμηνο του 2016 και κατά το 2017, υπό τις πιέσεις της υψηλής φορολογίας εισοδήματος και των αυξημένων ασφαλιστικών εισφορών. Η διαχείριση των «κόκκινων» δανείων των νοικοκυριών αναμένεται να είναι περιορισμένης έκτασης το 2017, επομένως και η επίδρασή τους στις αποφάσεις τους. **Συνισταμένη των αντίρροπων δυνάμεων που θα επιδράσουν στην ιδιωτική κατανάλωση στο δεύτερο εξάμηνο θα είναι η μικρή άνοδος της στη διάρκειά του. Όμως αυτή δεν θα αποτρέψει τη μικρής έκτασης μείωσή της στο σύνολο του 2016, κατά 0,3% με 0,5%. Σε ότι αφορά το 2017, προβλέπεται ότι θα αυξηθεί κατά 1,0% έως 1,5%.**

Οι περικοπές καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου τομέα κατά το πρώτο εξάμηνο

του 2016 θα συνεχιστούν στο υπόλοιπό του. Όμως, η επανεκκίνηση της δημοσιονομικής προσαρμογής στο β' εξάμηνο του 2015, μετά τη σύναψη του νέου Μνημονίου και οι προσπάθειες επίτευξης του στόχου για το πρωτογενές έλλειμμα ο οποίος είχε τεθεί, είχαν οδηγήσει σε συγκράτηση της **δημόσιας κατανάλωσης**, σε επίπεδα σαφώς χαμηλότερα του πρώτου περυσινού εξαμήνου. Αυτό το γεγονός έχει διαμορφώσει μια σχετικά χαμηλή βάση σύγκρισης για το τρέχον εξάμηνο του 2016, καθιστώντας πιθανή τη μικρή διεύρυνση των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου στη διάρκειά του, κατά περίπου 1,0%. **Παρά την αναμενόμενη ήπια αύξηση στο δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, τα καταναλωτικά έξοδα του δημόσιου τομέα θα περισταλούν κατά 0,8% με 1,2% φέτος.** Η έμφαση για τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής το 2017 δίνεται στην ενίσχυση των φορολογικών εσόδων, σύμφωνα με τα δημοσιονομικά μέτρα στο προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού για το προσεχές έτος, το οποίο κατατέθηκε προσφάτως στη βουλή. Επιπλέον τα μέτρα στο σκέλος των δαπανών αφορούν σχεδόν αποκλειστικά σε συντάξεις, επιδόματα και ασφαλιστικές εισφορές του δημοσίου. **Υπό τις δημοσιονομικές παρεμβάσεις που έχουν σχεδιαστεί για το 2017 και τις προβλεπόμενες αποδόσεις τους, η δημόσια κατανάλωση μάλλον θα διευρυνθεί ήπια.**

Σε ότι αφορά το έτερο σκέλος της εγχώριας ζήτησης, τις **επενδύσεις**,

παρουσιάστηκαν προηγουμένως οι εξελίξεις κατόπιν της πρώτης αξιολόγησης σε μεγέθη τα οποία διαμορφώνουν τη ρευστότητα (επιστροφή καταθέσεων, επαναφορά waiver, αποκλιμάκωση πιστωτικής συρρίκνωσης), καθώς και οι θετικές τάσεις στις επιχειρηματικές προσδοκίες και σε τμήματα της παραγωγής, που συνδυαστικά ευνοούν μια σταδιακή αναθέρμανση της επενδυτικής δραστηριότητας. Βεβαίως, υπάρχουν μεγάλα περιθώρια βελτίωσης των παραμέτρων οι οποίες καθορίζουν το ύψος των επενδύσεων, αλλά και των προσδοκιών για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, η εξάντληση των οποίων συναρτάται κυρίως από τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων. Η επίτευξη προόδου στη δεύτερη και τις προσεχείς αξιολογήσεις είναι εκ των βασικών προαπαιτούμενων για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης εγχωρίως και διεθνώς στη σταθερότητα και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, η οποία θα οδηγήσει σε επιστροφή καταθέσεων και εισροή διεθνών επενδυτικών κεφαλαίων, αρκετών για να της δώσουν την απαραίτητη ώθηση που χρειάζεται από τις επενδύσεις για την ανάκαμψή της.

Την ανάληψη επενδυτικού ρίσκου σε ορισμένους κλάδους του πρωτογενή τομέα και της Μεταποίησης ευνοούν η σχετική σταθερότητα της εξαγωγικής ζήτησης μετά την εκτεταμένη άνοδο των προηγούμενων ετών και το ενεργειακό κόστος, λόγω της επί μακρόν παραμονής της τιμής του πετρελαίου σε χαμηλά επίπεδα, τάση η οποία δεν αναμένεται να μεταβληθεί άμεσα, αλλά και της κατάργησης του

ειδικού φόρου κατανάλωσης για το φυσικό αέριο που χρησιμοποιείται για βιομηχανική χρήση

Η αυξημένη δραστηριότητα στα δημόσια έργα θα συνεχίσει να τονώνει τις Κατασκευές. Κατόπιν της οριστικοποίησης των φορολογικών επιβαρύνσεων στην ακίνητη περιουσία νοικοκυριών και επιχειρήσεων με τις σχετικές ρυθμίσεις που έγιναν φέτος, η οποία ήρε τη σχετική αβεβαιότητα, είναι πιθανή στο ερχόμενο έτος η ανακοπή της παρατεταμένης, έντονης συρρίκνωσης της οικοδομικής δραστηριότητας των προηγούμενων χρόνων και η αύξησή της, ή έστω η παραμονή της στα ίδιο επίπεδο με φέτος.

Στον αντίποδα, ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα των επενδύσεων ατομικών και μικρών επιχειρήσεων αποτελούν η μεταβολή του φόρου στα κέρδη εταιρειών που τηρούν βιβλία β' κατηγορίας, καθώς και της άμεσης φορολογίας και των ασφαλιστικών εισφορών για τους ελεύθερους επαγγελματίες. Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, οι επικείμενες αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο για την αγορά εργασίας θα αναβάλουν την πραγματοποίηση μέρους των επενδύσεων, ειδικά για επέκταση παραγωγικής δυναμικότητας ή δημιουργία νέας επιχείρησης, μέχρι τη διαμόρφωσή του. Από την άλλη πλευρά, δεν θα επηρεαστούν ιδιαίτερα από τις μεταβολές στους εργασιακούς κανονισμούς οι επενδύσεις και η απασχόληση υφιστάμενων επιχειρήσεων οι οποίες αφορούν στο τρέχον επίπεδο δραστηριότητας (πχ. Αντικατάσταση μηχανημάτων, εξοπλισμού). Διαδικασία η οποία θα επιδράσει

ανασταλτικά σε επιχειρήσεις και τράπεζες, για την υλοποίηση και τη χρηματοδότηση επενδύσεων αντίστοιχα, είναι η διαχείριση των «κόκκινων δανείων», υπό το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο (Ν. 4389/2016). Η επενέργειά της θα εκδηλωθεί κυρίως το 2017 και μάλλον σε όλη τη διάρκειά του.

Σε ότι αφορά τη συμμετοχή του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα, θα ενισχυθεί ελαφρώς σε σύγκριση με πέρυσι από την περισσότερο εμπροσθοβαρή υλοποίηση του ΠΔΕ και τη μικρή αύξηση των ενισχύσεων του. Σύμφωνα με το προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2017, ο προϋπολογισμός των δαπανών του ΠΔΕ για το επόμενο έτος δεν διαφέρει από το τρέχον (€6,75 δισεκ.). Συνεπώς, δεν αναμένεται να τονώσει περαιτέρω τις επενδύσεις. Αντιθέτως, αρκετά μεγαλύτερη από φέτος ώθηση εκτιμάται ότι θα προέλθει την προσεχή χρονιά από τις επενδύσεις οι οποίες αφορούν σε ιδιωτικοποιήσεις και παραχωρήσεις οι οποίες ολοκληρώθηκαν φέτος, όπως το Ελληνικό, τα περιφερειακά αεροδρόμια, ο Αστέρης κ.ά.

Σημαντική ενίσχυση των επενδύσεων κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2016 θα επέλθει, όπως και στο πρώτο, από τα αποθέματα. Επισημαίνεται ότι από τη διαφορετική τάση τους το τρέχον έτος σε σύγκριση με πέρυσι (διεύρυνση αντί περιορισμού) ερμηνεύεται το μεγαλύτερο τμήμα της ενίσχυσης των επενδύσεων στην περίοδο Ιανουαρίου – Ιουνίου, περίπου οι 10 από τις 12 ποσοστιαίες μονάδες αύξησής τους. Συνεκτιμώντας τις παραπάνω, αντίρροπες επιδράσεις τρεχουσών και αναμενόμενων εξελίξεων στις επενδύσεις, **αυτές μάλλον**

θα αυξηθούν το 2016, κατά 10-11%. Η ανοδική τάση αναμένεται να συνεχιστεί το προσεχές έτος, με παραπλήσιο ρυθμό.

Η παρέλευση ενός έτους από την επιβολή των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων τον Ιούνιο του 2016 συνεπάγεται ότι πλέον η επίδρασή τους υφίσταται τόσο στα φετινά, όσο και στα περυσινά μεγέθη του εξωτερικού τομέα. Ακολούθως, η υποχώρηση του συνόλου των **εξαγωγών** θα εξασθενήσει κατά το δεύτερο φετινό εξάμηνο. Στις επιμέρους κατηγορίες, η ήπια αύξηση των εξαγωγών αγαθών στο αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους θα ενισχυθεί στο επόμενο, ειδικά στο τρίτο τρίμηνο, εξαιτίας του πολύ χαμηλού επιπέδου τους ένα χρόνο πριν. Η διατήρηση των εξαγωγών αγαθών σε ανοδική τροχιά καθ' όλο το 2016 θα προέλθει και από την παραμένουσα χαμηλή ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου, η οποία δεν επηρεάστηκε από το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο και συνεχίζει να υποστηρίζει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊό- ντων.

Στην πλευρά των εξαγωγών υπηρεσιών, η ανάσχεση της ισχυρής πτώσης στο πρώτο εξάμηνο θα προέλθει κυρίως από την απότομη αλλαγή τάσης, από κατακόρυφη πτώση σε άνοδο, στις υπηρεσίες μεταφορών και τις λοιπές υπηρεσίες. Από την άλλη πλευρά, εκτιμάται ότι δεν θα επέλθει σημαντική μεταβολή στα έσοδα από το διεθνή τουρισμό το τρέχον εξάμηνο. Άλλωστε, αυτά πέρυσι δεν είχαν επηρεαστεί ιδιαίτερα από τα capital controls, λόγω της εξαίρεσης των

πιστωτικών καρτών ξένων τραπεζών από το μειωμένο όριο αναλήψεων και του γεγονότος ότι οι τουριστικές κρατήσεις είχαν γίνει πριν την επιβολή τους και δεν μεταβλήθηκαν αισθητά κατόπιν. Συνεπώς, οι διεθνείς τουριστικές εισπράξεις θα συνεχίσουν να περιορίζονται στο εξάμηνο Ιουλίου – Δεκεμβρίου φέτος, σε μικρότερο βαθμό από ότι προηγούμενο, διατηρώντας όμως σε ήπια πτώση το σύνολο των εξαγωγών υπηρεσιών τη συγκεκριμένη περίοδο.

Η ταχύτερη άνοδος των εξαγωγών αγαθών και η έντονη αποκλιμάκωση της υποχώρησης στις εξαγωγές υπηρεσιών κατά το β' εξάμηνο θα οδηγήσουν σε μικρή αύξηση του συνόλου των εξαγωγών στη διάρκεια του. **Κατόπιν της ήπιας ανόδου στο δεύτερο εξάμηνο, σε όλο το 2016 η τάση των εξαγωγών θα παραμείνει πτωτική, εξαιτίας της μείωσής τους στο πρώτο εξάμηνο και θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 5,5%.** Το 2017, η σταδιακή ανάκαμψη της εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία, η περαιτέρω άρση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, η επιτάχυνση του παγκόσμιου εμπορίου και η προβλεπόμενη διακύμανση της ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου πλησίον του φετινού της επιπέδου θα ενισχύσουν τις εξαγωγές αγαθών περισσότερο από φέτος, κατά 4,5% με 5,0%. Ελαφρώς μεγαλύτερη αναμένεται να είναι η διεύρυνση των εξαγωγών υπηρεσιών, λόγω κυρίως των περισσότερων μεταφορών, χάρη και στη λειτουργία του επιπλέον προβλήτα ο οποίος πρόσφατα εγκαινιάστηκε στον ΟΛΠ. **Συνισταμένη των τάσεων στις**

επιμέρους συνιστώσες των εξαγωγών το 2017 θα είναι η διαμόρφωσή τους περίπου 5,0% υψηλότερα από φέτος.

Όπως στις εξαγωγές, η ισχύς των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων για περισσότερο ένα χρόνο στο τρέχον εξάμηνο του 2016 τεχνικά εξουδετερώνει την επίδρασή τους στις ετήσιες μεταβολές των **εισαγωγών**. Επιπλέον, η κατακόρυφη πτώση τους στο αντίστοιχο εξάμηνο του 2015, που υπερέβη εκείνη στις εξαγωγές, αποτελεί μια χαμηλή βάση σύγκρισης για τα φετινά μεγέθη. Από τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία για τις εισαγωγές στο τρίτο τρίμηνο τα οποία παρατέθηκαν προηγουμένως, προκύπτει σημαντική άνοδος των εισαγωγών αγαθών, με την αύξηση στις εισαγωγές υπηρεσιών να είναι ακόμα μεγαλύτερη. Τη διεύρυνση των εισαγωγών υποβοηθά ήδη από τον Μάρτιο η χαλάρωση των capital controls και ως προς τις διεθνείς συναλλαγές, καθώς άμβλυνε αισθητά στο δεύτερο τρίμηνο τη συρρίκνωσή τους. Την αύξηση των εισαγωγών αγαθών θα μετριάσει στη διάρκεια της περιόδου Ιουλίου - Δεκεμβρίου η πλήρης εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων επηρεάζουν το διαθέσιμο εισόδημα μισθωτών και συνταξιούχων και θα μετριάσει την καταναλωτική ζήτηση, η οποία δεν είχε ολοκληρωθεί τον Ιούλιο. Πάρα ταύτα, οι εισαγωγές θα διευρυνθούν στο δεύτερο μισό του 2016, ιδίως στο τρίτο τρίμηνο, καθιστώντας πιθανή μια διψήφια ποσοστιαία αύξησή τους στο σύνολό του. **Η ισχυρή αύξηση των εισαγωγών στο τρέχον εξάμηνο θα μετριάσει αισθητά**

την κάμψη τους σε όλο το έτος, στην περιοχή του 1,5% με 2,0%.

Η προβλεφθείσα κλιμάκωση της εγχώριας ζήτησης το 2017, από την υψηλότερη ιδιωτική κατανάλωση και τις επενδύσεις, θα διοχετευθεί σε μεγάλο βαθμό στη ζήτηση για εισαγωγές. Επισημαίνεται ότι στο πλέον πρόσφατο έτος στο οποίο εκδηλώθηκε ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης (κατανάλωση και επενδύσεις), το 2014, κατά 1,2%, η ποσοστιαία αύξηση των εισαγωγών ήταν πολλαπλάσια (+7,8%). Επομένως, η ελαστικότητα των εισαγωγών προς την εγχώρια ζήτηση ήταν 6,7. Σε απόλυτα μεγέθη, η εγχώρια ζήτηση διευρύνθηκε κατά 2,2 δισεκ. και οι εισαγωγές κατά 4,3 δισεκ. Αυτό το γεγονός αντανakλά την παραμένουσα υψηλή εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από εισαγωγές. Από την άλλη πλευρά, η διατήρηση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων τουλάχιστον στη μεγαλύτερη διάρκεια του επόμενου έτους θα ανασχέσει την αύξηση των εισαγωγών. Συνεκτιμώντας τη συσχέτιση εγχώριας ζήτησης – εξαγωγών και τις επιδράσεις των capital controls, **οι εισαγωγές προβλέπεται να είναι 6,0-7,0% υψηλότερες το 2017.**

Ανακεφαλαιώνοντας τις προβλέψεις για τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το 2016, τα δημοσιονομικά μέτρα που λήφθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης αξιολόγησης θα ασκήσουν πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα και την κατανάλωση των νοικοκυριών. Ωστόσο, η ισχυρή περιοριστική επίδραση των capital controls στην κατανάλωση των νοικοκυριών στο δεύτερο εξάμηνο του 2015, έχει διαμορφώσει μια χαμηλή βάση σύγκρισης για το

ίδιο χρονικό διάστημα φέτος, η οποία θα ανασχέσει τεχνικά την υποχώρηση των καταναλωτικών δαπανών από τα νέα μέτρα. Οι περικοπές καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου τομέα που πραγματοποιήθηκαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016 θα συνεχιστούν στο υπόλοιπό του. Από την άλλη πλευρά, η επανεκκίνηση της δημοσιονομικής προσαρμογής στο β' εξάμηνο του 2015 είχε συγκρατήσει τη δημόσια κατανάλωση και έτσι είναι πιθανή μια μικρή διεύρυνσή της στο τρέχον εξάμηνο.

Η θετική επίδραση της ολοκλήρωσης της πρώτης αξιολόγησης έχει ήδη αποτυπωθεί στη βελτίωση των επιχειρηματικών προσδοκιών και σε μεγέθη τα οποία καθορίζουν τη ρευστότητα της ελληνικής οικονομίας (επιστροφή καταθέσεων, επαναφορά waiver), αμβλύνοντας την πιστωτική συρρίκνωση από τα τραπεζικά ιδρύματα προς τις επιχειρήσεις και ευνοώντας μια σταδιακή αναθέρμανση των επενδύσεων. Η ήδη αυξημένη δραστηριότητα στα δημόσια έργα θα συνεχίσει να τονώνει τις Κατασκευές, ενώ ενισχυμένη σε σύγκριση με πέρυσι είναι ευρύτερα η υποστήριξη του δημόσιου τομέα στις επενδύσεις, από την περισσότερο εμπροσθοβαρή υλοποίηση και τη μικρή αύξηση του ΠΔΕ. Όμως οι ιδιωτικοποιήσεις – παραχωρήσεις που πραγματοποιήθηκαν ή θα ολοκληρωθούν φέτος θα οδηγήσουν σε επενδύσεις από το επόμενο έτος. Ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα των επενδύσεων ατομικών και μικρών επιχειρήσεων στην τρέχουσα περίοδο αποτελεί η μεταβολή της άμεσης φορολογίας και των ασφαλιστικών εισφορών για τους ελεύθερους επαγγελματίες.

Επιπλέον, οι επικείμενες αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο για την αγορά εργασίας θα αναστείλουν την πραγματοποίηση μέρους των επενδύσεων έως την οριστικοποίησή του, ειδικά για επέκταση παραγωγικής δυναμικότητας ή δημιουργία νέας επιχείρησης, μέχρι τη διαμόρφωσή του.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η ισχύς των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων για περισσότερο ένα χρόνο στο τρέχον εξάμηνο του 2016 τεχνικά εξουδετερώνει την επίδρασή τους στις ετήσιες μεταβολές εξαγωγών και εισαγωγών. Η ήπια αύξηση των εξαγωγών αγαθών στο αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους θα ενισχυθεί στο επόμενο, ειδικά στο τρίτο τρίμηνο, λόγω του πολύ χαμηλού επιπέδου τους ενά χρόνο νωρίτερα. Η ανάσχεση της ισχυρής πτώσης στις εξαγωγές υπηρεσιών στο πρώτο εξάμηνο θα προέλθει κυρίως από την απότομη αλλαγή τάσης, από κατακόρυφη πτώση σε άνοδο, στις υπηρεσίες μεταφορών και τις λοιπές υπηρεσίες. Σε ότι αφορά τις εισαγωγές, τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία για το τρίτο τρίμηνο δείχνουν σημαντική άνοδο των εισαγωγών αγαθών, με την αύξηση στις εισαγωγές υπηρεσιών να είναι ακόμα μεγαλύτερη. Ωστόσο η τάση στις εισαγωγές αγαθών θα αμβλυνθεί από την επίδραση της πλήρους εφαρμογής των δημοσιονομικών μέτρων του περασμένου Μαΐου, που αφορούν σε μισθούς και

συντάξεις, στην καταναλωτική ζήτηση. **Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω τάσεις σε παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το τρέχον εξάμηνο, καθώς και την προς τα κάτω αναθεώρηση της πτώσης του στο αρχικό τρίμηνο του 2016 και ευρύτερα, την έντασή της στο πρώτο εξάμηνό του, η πρόβλεψη του IOBE για τη μεταβολή του ΑΕΠ αναθεωρείται επί τα βελτίω, σε ύφεση στην περιοχή του 0,3-0,5%. Σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα, το 2017 η ελληνική οικονομία αναμένεται να ανακάμψει, με το προϊόν της να αυξάνεται κατά 1,5%-2,0%.**

Ο πυρήνας δραστηριοτήτων στην ελληνική οικονομία (Μεταποίηση – Τουρισμός – Κατασκευές), ο οποίος κατά το πρώτο εξάμηνο με το προϊόν και την απασχόλησή του άσκησε σημαντική αντίρροπη επίδραση σε υφεσιακές τάσεις, συμβάλλοντας καθοριστικά και στην εξασθένιση της **ανεργίας**, θα συνεχίσει να ασκεί αυτές τις επιδράσεις στο εξάμηνο Ιουνίου – Δεκεμβρίου. Η ισχυρή αύξηση της δραστηριότητας στη Μεταποίηση συνεχίζεται στην αρχή του τρίτου τριμήνου του 2016 (+9,2% ο δείκτης παραγωγής τον Ιούλιο), όπως και η διαφαινόμενη από τη μικρή μείωση των διεθνών εισπράξεων στον Τουρισμό αφομοίωση της σημαντικής ανόδου στον κύκλο εργασιών στα έτη 2013 – 2015.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2010)

	2014	2015	2016	2017
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	0,7	-0,2	-0,3	2,7
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,5	0,3	-0,4	1,8
Δημόσια Κατανάλωση	-2,6	0,0	-0,5	-0,1
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-2,8	0,7	-0,9	11,6
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	7,5	-3,8	0,5	4,2
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	7,7	-6,9	-0,1	3,8
Απασχόληση	0,1	1,9	0,5	2,0
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	-2,1	-1,7	-0,8	1,5
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	-0,4	1,1	0,2	0,0
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	-1,4	-1,1	-0,3	0,6
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-0,6	0,3	-0,5	2,5
Καθαρές Εξαγωγές	-0,3	1,2	0,2	0,1
Αποθέματα	1,5	-1,7	0,0	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-3,6	-7,2	-3,1	-1,8
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-3,0	-0,2	0,6	1,3
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	180,1	176,9	182,8	178,8
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	26,5	24,9	24,7	23,6

Πηγή: European Economic Forecast, spring 2016, European Commission, Μάιος 2016

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2015 - 2017
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2010, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
ΑΕΠ	-0,2	-0,3	2,7	-0,2	-0,3	2,7	-0,3	-0,2	1,9	-0,2	0,1	2,8
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	:	:	:	-2,0	-0,3	2,9	0,3	-0,1	1,2	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	0,3	-0,6	1,8	0,3	-0,4	1,8	0,3	-0,1	1,3	:	:	:
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	-1,1	0,0	0,6	-1,1	-0,3	0,6	-1,1	-0,5	0,0	-1,1	-0,1	0,6
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	0,7	3,3	9,1	0,7	-0,9	11,6	0,9	3,6	4,0	:	:	:
Ανεργία (%)*	24,9	23,5	22,4	24,9	24,7	23,6	24,9	24,0	23,2	25,0	23,3	21,5
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	0,73**	0,63**	1,8**	-7,2	-3,1	-1,8	-7,3	-1,9	-0,5	:	:	:
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-0,2	0,6	1,3	-0,1	-1,6	-0,9	0,0	0,0	0,0
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)***	176,9	178,9	174,8	176,9	182,8	178,8	177,4	176,9	172,7	:	:	:

* Βάσει της μεθοδολογίας της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού

** Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης

*** Στις προβλέψεις για το Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος, περιλαμβάνονται εκτιμήσεις για τις δαπάνες ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζικών ιδρυμάτων

Πηγές: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2017, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2016 – European Economic Forecast, spring 2016, European Commission, Μάιος 2016 - OECD Economic Outlook No. 99, Ιούνιος 2016 – World Economic Outlook, IMF, Οκτώβριος 2016

Αυτές οι τάσεις και η ανοδική δυναμική στις Κατασκευές, θα στηρίξουν την άνοδο της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα και κατά το τρέχον εξάμηνο. Από την άλλη πλευρά, η τονωτική επίδραση του δημόσιου τομέα σε αυτή θα μετριαστεί, ενδεχομένως και να σταματήσει, καθώς οι ωφελούμενοι των υλοποιούμενων σε αυτή την περίοδο προγραμμάτων του ΟΑΕΔ μάλλον θα είναι λιγότεροι από πέρυσι. Επιπλέον, οι αλλαγές στην άμεση φορολογία και τις ασφαλιστικές εισφορές στις δραστηριότητες των ελεύθερων επαγγελματιών από 01/01/2017, με το Ν. 4387/2016, θα προκαλέσουν ανακατατάξεις, με επιπτώσεις στην απασχόλησή τους από το τελευταίο τρίμηνο του 2016. **Συνεκτιμώντας αυτές τις επιδράσεις στην απασχόληση, αναμένεται επιβράδυνση της πτώσης της ανεργίας στο δεύτερο εξάμηνο του 2016. Στο σύνολο του τρέχοντος έτους αυτή θα υποχωρήσει οριακά κάτω από το 24%, περίπου μία ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα από πέρυσι.**

Σε ότι αφορά το 2017, η διεύρυνση της απασχόλησης στους κλάδους του ιδιωτικού τομέα με τη μεγαλύτερη συμβολή στην εξασθένιση της ανεργίας φέτος, μάλλον θα οδηγήσει σε περαιτέρω κάμψη της. Ιδιαίτερη κλιμάκωση της απασχόλησης αναμένεται στον κλάδο των Κατασκευών στο δεύτερο εξάμηνο του ερχόμενου έτους, όταν θα έχουν εκκινήσει οι επενδύσεις σε ιδιωτικοποιήσεις – παραχωρήσεις οι οποίες ολοκληρώθηκαν το 2016 (π.χ. περιφερειακά αεροδρόμια, Ελληνικό). Τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την πραγματοποίηση επενδύσεων

εκτιμάται ότι θα ευνοήσουν οι επερχόμενες αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας οι οποίες αποτελούν προαπαιτούμενα για την ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης του τρίτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Ωστόσο οι αλλαγές στην άμεση φορολογία και τις ασφαλιστικές εισφορές των ελεύθερων επαγγελματιών από την αρχή του 2017, τουλάχιστον σε πρώτη φάση θα επενεργήσουν αποτρεπτικά σε επενδύσεις και αρνητικά στην απασχόληση στους κλάδους τους. Η σημαντική δημιουργία θέσεων απασχόλησης από προγράμματα του ΟΑΕΔ θα συνεχιστεί: σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2017, για την προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, μεταξύ άλλων θα δημιουργηθούν βραχυπρόθεσμες ευκαιρίες απασχόλησης για 52.000 μακροχρόνια άνεργους, ενώ θα απασχοληθούν 43.000 άνεργοι σε δημόσια έργα. **Συνεπώς, υφίστανται δυνατότητες διατήρησης της ανεργίας σε πτωτική τροχιά για τέταρτο συνεχόμενο έτος το 2017, με ταχύτητα παραπλήσια με τη φετινή. Ως αποτέλεσμα, αυτή θα διαμορφωθεί ελαφρώς υψηλότερα από 22,5%.**

Στο πεδίο των **τιμών**, η συνέχιση του αποπληθωρισμού στο τρίτο τρίμηνο με τον ίδιο ρυθμό με τα προηγούμενα, παρά την αύξηση από την 1^η Ιουνίου του βασικού συντελεστή ΦΠΑ, την κατάργηση της έκπτωσης του ΦΠΑ σε 9 νησιά, αντανάκλα την παραμένουσα χαμηλή ζήτηση. Η σημαντική αύξηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών η οποία θα αποτυπωθεί στα στοιχεία του ΑΕΠ για το τρίτο τρίμηνο,

οφείλεται κατά κύριο λόγο στο τεχνικό αποτέλεσμα από το πολύ χαμηλό επίπεδο της πριν ένα χρόνο και ένα μεγάλο μέρος της δεν αποτελεί πραγματική ενίσχυση της ζήτησης. Καθώς δεν έχει προγραμματιστεί άλλη αύξηση φόρων έως το τέλος του 2016 εκτός από την αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης, δεν προβλέπεται ανακοπή της αποπληθωριστικής τάσης. Άλλωστε, οι χαμηλές διεθνείς τιμές του πετρελαίου, που οδήγησαν κατά κύριο λόγο στον αποπληθωρισμό, δεν φαίνεται να ανέρχονται άμεσα μετά την πρόσφατη απόφαση του Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ για μείωση της ημερήσιας παραγωγής πετρελαίου. Δεδομένου ότι στο τελευταίο τετράμηνο του 2015 η πτώση των τιμών είχε καμφθεί, το επίπεδο του Γενικού Δείκτη Τιμών είναι σχετικά υψηλότερο από τους προηγούμενους μήνες, ευνοώντας μια μικρή κλιμάκωση του αποπληθωρισμού ένα χρόνο μετά. **Κατόπιν μιας μικρής εκ νέου κλιμάκωσης του αποπληθωρισμού στο τελευταίο τρίμηνο φέτος, αυτός θα διαμορφωθεί στο 1,1% στο σύνολο του 2016, 0,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από πέρυσι.**

Ο βασικός παράγοντας που συντήρησε τον αποπληθωρισμό το 2016 στην ελληνική οικονομία, η πτώση των τιμών του πετρελαίου, δεν θα συνεχίσει να υφίσταται. Η προαναφερθείσα απόφαση του Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ για την ημερήσια διεθνή πετρελαϊκή παραγωγή, θα οδηγήσει σε άνοδο των τιμών στο επόμενο έτος. Ανασχετικά στη συνέχιση του αποπληθωρισμού στην ελληνική οικονομία για πέμπτο χρόνο αναμένεται να

επενεργήσουν και οι νέοι έμμεσοι φόροι ή οι αυξήσεις ήδη υπάρχοντων οι οποίοι προβλέπεται να εφαρμοστούν από την 1^η Ιανουαρίου του 2017, όπως η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο και στο υγραέριο κίνησης, η επιβολή τέλους στους συνδρομητές σταθερής τηλεφωνίας, η αύξηση του φόρου κατανάλωσης στον καπνό και τα τσιγάρα, η επιβολή φόρου στην εισαγωγή καφέ. Η ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης, κυρίως από τη διεύρυνση της απασχόλησης και όχι από την αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, το οποίο θα περιοριστεί από την άνοδο της άμεσης φορολογίας και τις υψηλότερες ασφαλιστικές εισφορές σε σύγκριση με φέτος, επίσης θα αποτρέψει μια νέα πτώση τιμών στην ελληνική οικονομία. **Η προβλεπόμενη άνοδος του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή το 2017 αναμένεται να είναι της τάξης του 1,3%.**

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Βιομηχανία

Η βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα ενισχύεται κατά το πρώτο επτάμηνο του 2016 κατά 3,2% έναντι μείωσης κατά 0,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Η άνοδός της προέρχεται από την περίοδο Απριλίου – Ιουλίου (+4,6%). Αντιθέτως, στην περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου ο δείκτης κύκλου εργασιών στη βιομηχανία υποχώρησε σημαντικά, κατά 11,5%, έναντι μείωσης κατά 8,3% κατά το πρώτο επτάμηνο του 2015. Η διάσταση ανάμεσα στις τάσεις στην παραγωγή και τον κύκλο εργασιών στη βιομηχανία ερμηνεύεται σε μεγάλο βαθμό από την υποχώρηση των

τιμών παραγωγού στη βιομηχανία: στο εξεταζόμενο εξάμηνο ο σχετικός δείκτης υποχώρησε κατά 8,4%, περισσότερο από ότι στην ίδια περίοδο πριν ένα χρόνο (-6,3%).

Την ίδια περίοδο στην Ευρωζώνη (19 κράτη μέλη), η βιομηχανική παραγωγή διευρύνθηκε κατά 1,5%, ρυθμός παρόμοιος με αυτόν στο πρώτο επτάμηνο του 2015.

Σε κλαδικό επίπεδο στην Ελλάδα, η μεγαλύτερη υποχώρηση σημειώθηκε στα Ορυχεία – Λατομεία, όπου η παραγωγή κατά το πρώτο επτάμηνο περιορίστηκε κατά 19,5% σε συνέχεια μείωσης κατά 9,5% το 2015. Έπεται ο κλάδος του Ηλεκτρισμού, όπου όμως σημειώθηκαν οριακές απώλειες, της τάξης του 1,2% αντί 3,7% πέρυσι. Στον αντίποδα, σημαντική αύξηση παραγωγής σημειώθηκε στον κλάδο της Μεταποίησης, κατά 5,0%, κατόπιν σαφώς ηπιότερης αύξησης κατά 1,2% πριν ένα χρόνο. Τέλος, ουσιαστικά αμετάβλητη από πέρυσι ήταν η Παροχή νερού (+0,2%).

Στα **Ορυχεία**, σε τρεις από τους τέσσερις υποκλάδους σημειώνεται κατακόρυφη αύξηση. Ενδεικτικά, το προϊόν της άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου υπερδιπλασιάστηκε (+124,0%, κατόπιν απωλειών 9,6% πέρυσι) ενώ αύξηση 7,7% καταγράφηκε στην Εξόρυξη Μεταλλούχων Μεταλλευμάτων (αντί απωλειών 9,4% στο προηγούμενο έτος). Ωστόσο οι παραπάνω ανοδικές τάσεις υπεραντισταθμίστηκαν από τις εκτε-

ταμένες απώλειες στην εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη (-38,4% αντί -10,9%).

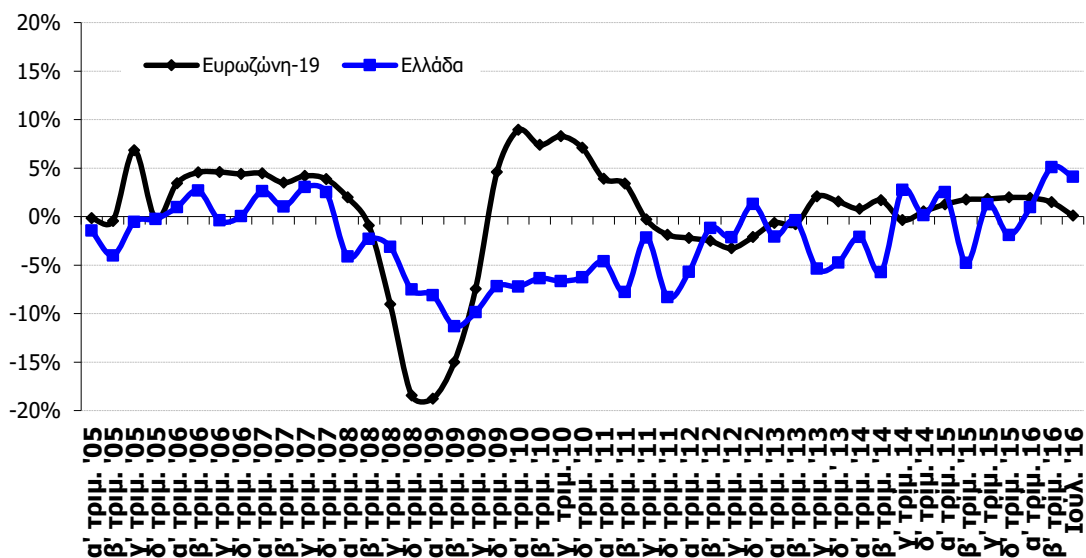
Αναλυτικότερα στη **Μεταποίηση**, καταγράφονται απώλειες σε 6 από τους 24 υποκλάδους κατά το πρώτο επτάμηνο του 2016. Στους κλάδους με ειδική βαρύτητα για την ελληνική οικονομία, η παραγωγή ενισχύθηκε στα Βασικά Φαρμακευτικά προϊόντα (+4,5%, από +5,6% πριν ένα χρόνο), στα Τρόφιμα (+4,5% έναντι απωλειών 1,6% πριν ένα χρόνο) και στα Βασικά Μέταλλα, όπου διευρύνθηκε κατά 3,8%, λιγότερο όμως από την αντίστοιχη περυσινή περίοδο (+5,6%).

Μεταξύ των υπόλοιπων μεταποιητικών κλάδων, η μεγαλύτερη κάμψη το πρώτο επτάμηνο του 2016 καταγράφεται στην παραγωγή Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων (-25,3%, αντί αύξησης 40,2% πέρυσι), στα Είδη Ένδυσης (-12,7% αντί -14,2%) και στα Μηχανοκίνητα Οχήματα (-7,7% σε σχέση με -15,9%).

Στον αντίποδα, εκτεταμένη αύξηση, της τάξης του 13,9%, σημειώνεται στην παραγωγή Μη Μεταλλικών ορυκτών, έναντι απωλειών 1,3% πριν ένα χρόνο, καθώς και στα Δέρματα και είδη υπόδησης (+13,5% σε σχέση με κάμψη κατά 20,0%). Με σχεδόν διπλάσιο ρυθμό σε σχέση με πέρυσι διευρύνεται η παραγωγή στα Μηχανήματα και Είδη Εξοπλισμού (+12,1% αντί +6,5%), ενώ σημαντικά ενισχυμένη είναι η παραγωγή και στα Έπιπλα (+11,2% έναντι +2,0%).

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-19 Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Στις κύριες ομάδες βιομηχανικών αγαθών, κατά το πρώτο επτάμηνο του 2016 σημειώνεται μείωση στην παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών (-2,3% αντί +4,8%) και στην Ενέργεια (-0,01% έναντι -2,6%). Από την άλλη πλευρά, αυξάνεται η παραγωγή στα Μη Διαρκή καταναλωτικά αγαθά (4,4% σε σχέση με +0,3%), στα Ενδιάμεσα αγαθά (+4,4% αντί +2,0%) και στα Διαρκή Καταναλωτικά αγαθά (+0,6% αντί για -0,4%).

Κατασκευές

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016, ο δείκτης παραγωγής στον κλάδο των Κατασκευών ενισχύθηκε κατά 2,3%, όταν την αντίστοιχη περυσινή περίοδο κατέγραφε σημαντική αύξηση της τάξης του 22,0%. Η άνοδος στη συγκεκριμένη περίοδο προέρχεται εξολοκλήρου από την ίδια τάση στο δεύτερο τρίμηνο, στο οποίο η παραγωγή του Κατασκευαστικού τομέα

ανήλθε κατά 9,7%. Από τους επιμέρους δείκτες προκύπτει ότι η διεύρυνση της παραγωγής προέρχεται αποκλειστικά από την υψηλότερη δραστηριότητα στα οικοδομικά έργα, κατά 2,5%, όταν πέρυσι αυξανόταν κατά 24,2%. Αντιθέτως, ο δείκτης παραγωγής πολιτικού μηχανικού περιορίστηκε κατά 2,1%, σε αντίθεση με τη σημαντική αύξηση κατά 28,9% πέρυσι. Ωστόσο επισημαίνεται ότι την εξεταζόμενη περίοδο, οι δείκτες οικοδομικής δραστηριότητας της ΕΛ.ΣΤΑΤ. που δημοσιεύονται σε μηνιαία βάση και αφορούν στην επιφάνεια και στον όγκο της περιορίστηκαν κατά 20,8% και 19,8% αντίστοιχα σε σχέση με το 2015. Η εκτεταμένη υποχώρηση της οικοδομικής δραστηριότητας βάσει των σχετικών μηνιαίων στοιχείων καθ'όλο το πρώτο εξάμηνο του 2016, καθιστά δυσερμίνευτη την άνοδο της σύμφωνα με το δείκτη παραγωγής στα οικοδομικά έργα, αποκλειστικά από την εκτεταμένη αύξησή

του σε ένα τρίμηνο (β' τρίμ.: +9,7%). Σε συνάφεια με την τάση στην Ελλάδα, η παραγωγή στις Κατασκευές στην Ευρωζώνη (19 μέλη) αυξήθηκε στο αρχικό εξάμηνο του 2016 με ρυθμό 2,0%, σημαντικά μειωμένο σε σχέση με το ίδιο εξάμηνο του 2015 (26,1%).

Λιανικό Εμπόριο

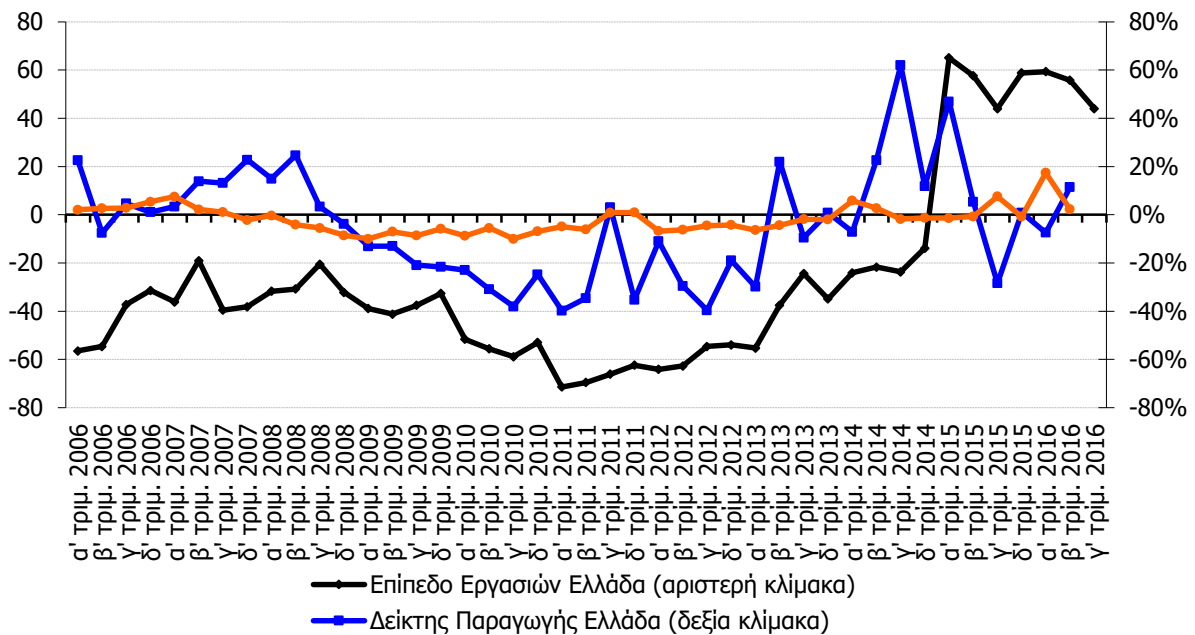
Κατά το πρώτο επτάμηνο του 2016, ο δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο υποχώρησε κατά 1,8%, ρυθμός που είναι διπλάσιος από αυτόν της αντίστοιχης περιόδου του 2015 (-0,9%).

Ο κύκλος εργασιών ενισχύθηκε σε 4 από τους 8 υποκλάδους. Αναλυτικά, στους κλάδους με τη μεγαλύτερη ενίσχυση το

πρώτο επτάμηνο του 2016 συγκαταλέγονται τα Πολυκαταστήματα (+11,2%, αντί απωλειών 5,2% πέρυσι), η Ένδυση-Υπόδηση (8,7% αντί +5,3%) και τα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός (0,6% αντί -5,8%). Αντιθέτως, η μεγαλύτερη κάμψη στην περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου του 2016 σημειώθηκε στον κλάδο Καυσίμων και Λιπαντικών Αυτοκινήτων, με το σχετικό δείκτη να περιορίζεται κατά 4,8%, σε συνέχεια ηπιότερης μείωσης κατά 0,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Ακολούθησαν οι πωλήσεις τα Φαρμακευτικών - Καλλυντικών (-4,2% αντί -0,9%) και τα Βιβλία-Χαρτικά (-3,6% αντί +4,9%). Τέλος, απώλειες σημειώνονται και στα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων (-1,5% αντί +0,1%).

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

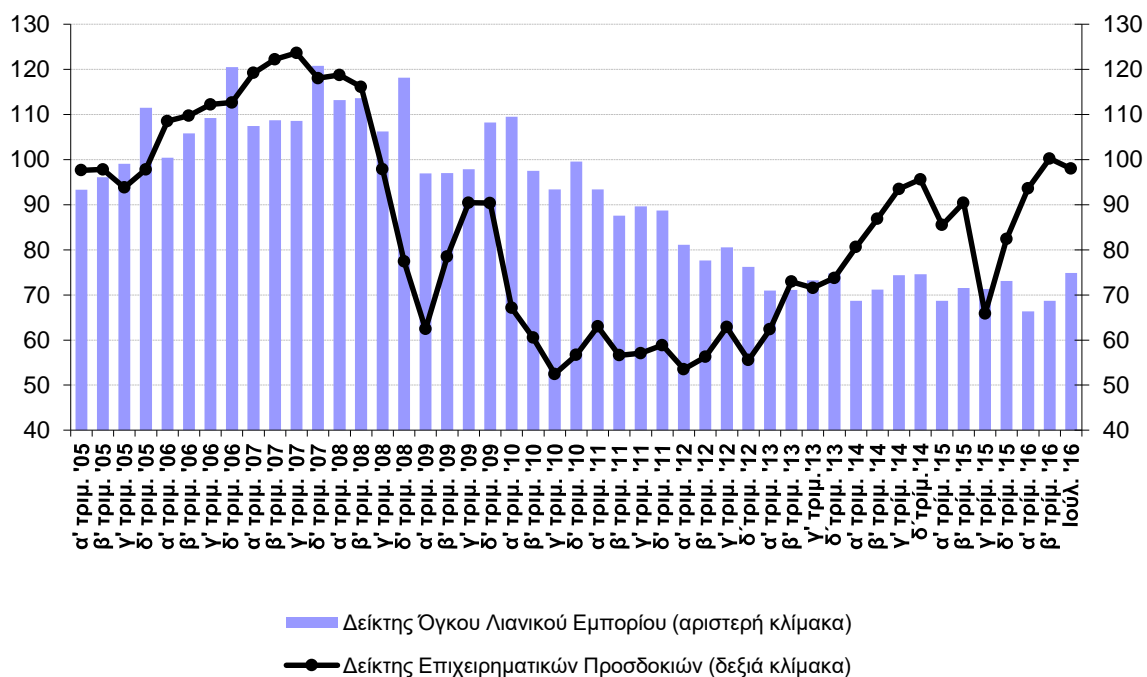
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Eurostat

Οι προσδοκίες στο Λιανικό Εμπόριο βελτιώνονται κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2016, σύμφωνα με τους πρόδρομους **δείκτες των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE**. Ο σχετικός δείκτης για το σύνολο του λιανικού εμπορίου ενισχύθηκε κατά 17 μονάδες έναντι κάμψης 6,4 μονάδων πέρυσι. Χαρακτηριστικό γεγονός αποτελεί το ότι οι προσδοκίες ενισχύονται σε όλους ανεξαιρέτως τους σχετικούς υποκλάδους. Αναλυτικά, οι προσδοκίες βελτιώνονται στα Τρόφιμα – Ποτά (+32,9 μονάδες, αντί μείωσης κατά 3,6 μονάδες πέρυσι) καθώς και στα Πολυκαταστήματα (+19,9 σε σχέση με +14,8). Ακολουθούν τα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (+19,9 μονάδες σε σχέση με -13,2) και τα Είδη Ένδυσης – Υπόδησης (+10,0 αντί -25,4). Τέλος, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στην κατηγορία Οχήματα – Ανταλλακτικά ανακάμπτει σημαντικά στο τρίτο τρίμηνο του 2016, στις 95 μονάδες, σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2015 (76,7), ενώ παρουσιάζεται βελτίωση και σε σύγκριση με το δεύτερο τρίμηνο του 2016 (92,9). Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι στο τρίτο τρίμηνο του 2015 έλαβαν χώρα σημαντικά γεγονότα που κλιμάκωσαν την αβεβαιότητα, όπως το δημοψήφισμα, οι διαπραγματεύσεις για το τρίτο χρηματοδοτικό πρόγραμμα, αλλά και οι εθνικές

εκλογές του Σεπτεμβρίου. Στα επιμέρους στοιχεία του Δείκτη, οι εκτιμήσεις για τις **τρέχουσες πωλήσεις** καταγράφουν σημαντική βελτίωση που συμπαρασύρουν τον δείκτη, ενώ το ισοζύγιο όσων εκτιμούν αύξηση έναντι μείωσης πωλήσεων διαμορφώνεται στις 30 μονάδες, έναντι 16 μονάδων το 2015 στο αντίστοιχο διάστημα. Στην ίδια τάση βρίσκονται και οι **προβλέψεις** για τις πωλήσεις του επόμενου τριμήνου καθώς βελτιώθηκαν, στις 14 μονάδες, έναντι 8 μονάδων το 2015. Το ισοζύγιο των **αποθεμάτων** διαμορφώθηκε στα ίδια περίπου επίπεδα με το 2015, κοντά στις -13 μονάδες, ενώ το 80% των επιχειρήσεων θεωρεί ότι τα αποθέματα είναι στα φυσιολογικά τους επίπεδα. Σε άλλα στοιχεία δραστηριότητας του κλάδου, οι **προβλέψεις για τις παραγγελίες**, έπειτα από τη δυσμενή συγκυρία του 2015 ανακάμπτουν, στις -24 μονάδες στο τρίτο τρίμηνο, έναντι -74 μονάδων το 2015. Τέλος, ο σχετικός δείκτης με τις προβλέψεις για την εξέλιξη της **απασχόλησης** του κλάδου σημειώνει βελτίωσης, καθώς μειώνεται σημαντικά το ποσοστό όσων ανέμεναν μείωση των θέσεων εργασίας στον κλάδο. Στα επίσημα στοιχεία του κλάδου, οι πωλήσεις καινούριων επιβατικών στο πρώτο εννεάμηνο του 2016 βρίσκονται κατά 9% υψηλότερα έναντι του 2015.

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2010=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2010=100)				Π. Μεταβολή 2016/2015
	Ιαν. – Ιουλ. 2014	Ιαν. Ιουλ. 2015	Ιαν. – Ιουλ. 2016	Π. Μεταβολή 2015/2014	
Γενικός Δείκτης	70,5	69,9	68,6	-0,9%	-1,8%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	71,3	71,3	70,9	0,0%	-0,6%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	78,8	78,9	77,8	0,1%	-1,5%
Πολυκαταστήματα	79,9	75,7	84,2	-5,2%	11,2%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	66,7	66,4	63,2	-0,4%	-4,8%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	66,7	62,8	63,2	-5,8%	0,6%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	68,3	67,7	64,8	-0,9%	-4,2%
Ένδυση-Υπόδηση	66,1	69,6	75,6	5,3%	8,7%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	61,2	58,9	59,6	-3,7%	1,1%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	84,7	88,9	85,7	4,9%	-3,6%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν. - Σεπ. 2014	Ιαν. - Σεπ. 2015	Ιαν. - Σεπ. 2016	Π. Μεταβολή 2015/2014	Π. Μεταβολή 2016/2015
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	87,2	83,6	116,5	-4,1%	39,3%
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	102,5	77,1	87,1	-24,8%	13,0%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	78,4	65,2	85,0	-16,8%	30,4%
Οχήματα-Ανταλλακτικά	113,0	95,2	98,1	-15,8%	3,0%
Πολυκαταστήματα	63,1	77,9	97,8	23,5%	25,5%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	87,0	80,6	97,5	-7,4%	21,0%

Πηγή: IOBE

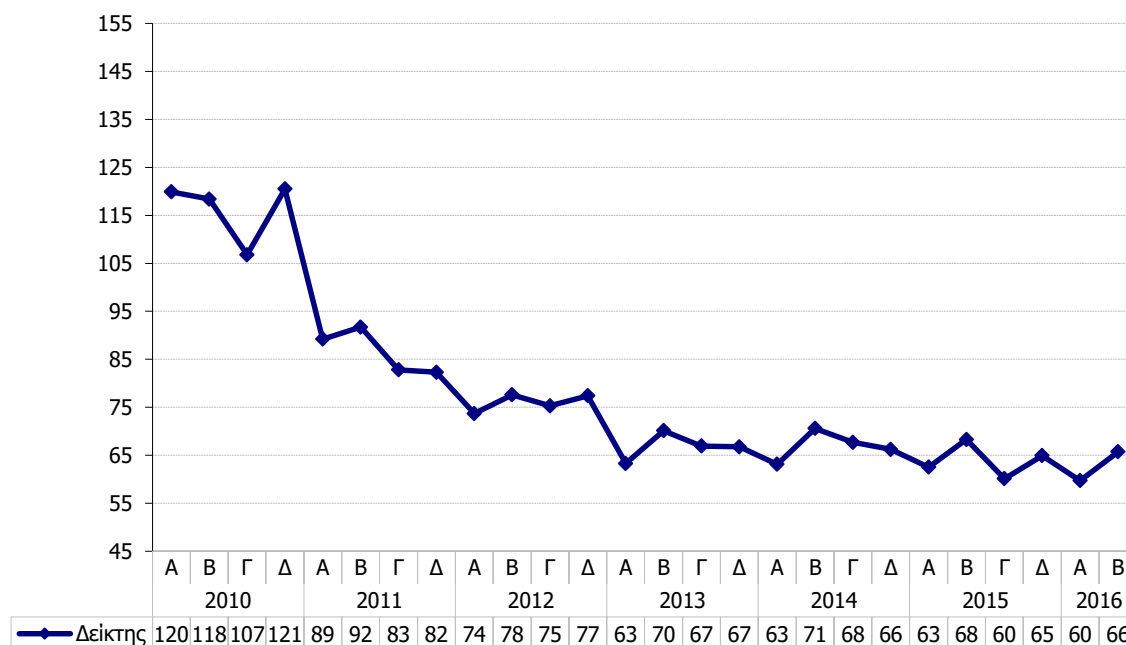
Χονδρικό Εμπόριο

Η επιδείνωση του λιανικού εμπορίου η οποία καταγράφηκε στην προηγούμενη ενότητα αντικατοπτρίζεται και στην τάση χονδρικό εμπόριο, του οποίου ο κύκλος εργασιών περιορίστηκε το πρώτο εξάμηνο του 2016 κατά 4,1%, σε συνέχεια κάμψης

κατά 2,2% την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Κατόπιν της υποχώρησής του στο εξάμηνο, ο δείκτης διαμορφώθηκε στις 63 μονάδες, που αποτελεί και τη χειρότερη επίδοση είναι η χειρότερη από το 2010.

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

Ο κύκλος εργασιών εξασθενεί σε έξι από τους από τους δεκατρείς σχετικούς υποκλάδους των Υπηρεσιών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016.

Η μεγαλύτερη υποχώρηση καταγράφεται στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού (κλάδος 81.2), όπου ο τζίρος εξακολουθεί να περιορίζεται με υψηλό ρυθμό (-35,3% αντί -18,0% στο α' εξάμηνο του 2015). Έπονται σε κάμψη οι υπηρεσίες νομικών, λογιστικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών (σωρευτικός κλάδος 69 και 70.2), με τον κύκλο εργασιών τους να περιορίζεται κατά 26,4%, έναντι οριακών απωλειών 0,8% το 2015. Η δραστηριότητα στις υπηρεσίες παροχής προστασίας και διενέργειας έρευνας (κλάδος 80) επίσης περιορίζεται με ρυθμό υψηλότερο από πέρυσι (-24,2% αντί -13,7%). Έντονες απώλειες καταγράφονται και στον τζίρο των υπηρεσιών δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφόρησης (κλάδος 63), όπου ο σχετικός δείκτης υποχώρησε κατά 12,7%, σε συνέχεια παραπλήσιων απωλειών 13,6%. Ο κύκλος εργασιών των υπηρεσιών ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53) περιορίστηκε κατά 10,7%, ρυθμός υποχώρησης παραπλήσιος με τον περυσινό (-11,0%).

Στον αντίποδα, ανάμεσα στους υποκλάδους με αυξημένη δραστηριότητα το πρώτο εξάμηνο του 2016 βρίσκονται οι υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου (κλάδος 82), όπου ο κύκλος εργασιών ενισχύθηκε κατά 60,8% σε

συνέχεια σαφώς ηπιότερης βελτίωσης πριν ένα χρόνο (+6,8%). Οι υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (κλάδος 73) ενισχύθηκαν κατά 21,4%, κατόπιν παρόμοιας βελτίωσης το 2015 (19,3%) ενώ ακολούθησαν σε άνοδο οι υπηρεσίες Πληροφορικής (κλάδος 62), όπου ο κύκλος εργασιών διευρύνθηκε κατά 16,8%, λιγότερο όμως από ότι το 2015 (+28,8%). Ενισχυμένες είναι και οι υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών (κλάδος 71) όπου ο τζίρος διευρύνθηκε κατά 13,8%, σε συνέχεια εντονότερης βελτίωσης κατά 28,2% πέρυσι.

Σύμφωνα με τους **πρόδρομους δείκτες οικονομικής συγκυρίας του IOBE** που αφορούν στο πρώτο εννεάμηνο του 2016, οι εκπρόσωποι του κλάδου των Υπηρεσιών εμφανίζονται περισσότερο αισιόδοξοι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Ο γενικός δείκτης υπηρεσιών αυξήθηκε κατά 3,5 μονάδες σε σχέση με το 2015, όταν είχε χάσει 16 μονάδες. Στους επιμέρους κλάδους, απώλειες σημειώνονται αποκλειστικά στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια (-7,0 μονάδες αντί +-5,5 μονάδες πέρυσι). Αντιθέτως, περισσότερο αισιόδοξοι εμφανίζονται οι εκπρόσωποι της Πληροφορικής (+21,1 μονάδες σε σχέση με έντονες απώλειες 32,0 μονάδων στο αντίστοιχο περυσινό εννεάμηνο) καθώς και οι εκπρόσωποι των λοιπών υπηρεσιών προς επιχειρήσεις (+5 μονάδες αντί -20 πέρυσι). Οριακά λιγότερο απαισιόδοξες είναι οι Χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, με το δείκτη να ενισχύεται μόλις κατά 2,4 μονάδες, κατόπιν σημαντικών απωλειών την προηγούμενη χρονιά (-32 μονάδες).

Πίνακας 3.6

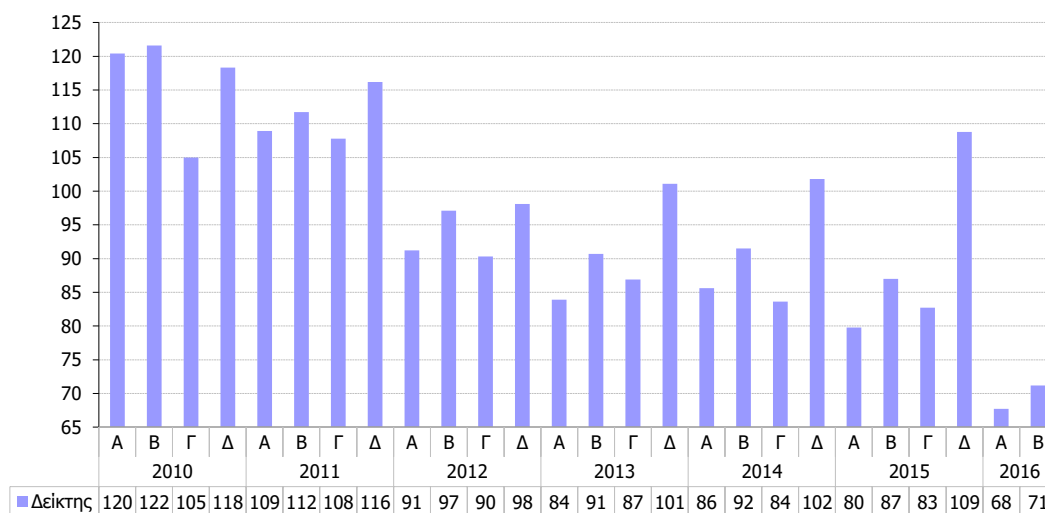
Δείκτης Κύκλου Εργασιών (Ετήσια Μεταβολή – 2010=100)

	α' εξάμ. 2014	α' εξάμ. 2015	α' εξάμ. 2016	Π. Μεταβολή 2015/2014	Π. Μεταβολή 2016/2015
Εμπόριο Αυτοκινήτου	48,1	58,5	71,9	21,5%	22,9%
Μεταφορές Χερσαίες και μέσω Αγωγών	85,1	81,3	78,1	-4,5%	-4,0%
Πλωτές Μεταφορές	55,9	55,7	53,7	-0,3%	-3,6%
Αεροπορικές Μεταφορές	93,8	97,4	101,6	3,8%	4,4%
Υποστηρικτικές προς τις Μεταφορές Υπηρεσίες & Υπηρεσίες Αποθήκευσης	80,3	85,8	91,9	6,8%	7,1%
Ταχυδρομικές και Ταχυμεταφορικές Δραστηριότητες	88,6	83,4	69,5	-11,0%	-10,7%
Εκδοτικές Δραστηριότητες	45,3	37,8	45,2	-16,6%	19,6%
Τηλεπικοινωνίες	61,8	61,9	71,1	0,2%	14,9%
Πληροφορική	52,2	67,2	78,1	16,8%	28,8%
Επεξεργασία Δεδομένων	129,4	153,5	97,6	18,6%	-36,4%
Νομικές, Λογιστικές, Συμβουλευτικές Υπηρεσίες	109,5	113,6	79,9	-0,8%	-24,2%
Αρχιτέκτονες, Μηχανικοί	32,9	42,3	47,9	28,2%	13,8%
Διαφήμιση, Έρευνα Αγοράς, Δημοσκοπήσεις	30,7	36,6	44,5	19,2%	21,4%
Διοικητικές Δραστηριότητες Γραφείου	69,9	74,5	119,7	6,7%	60,8%
Τουρισμός	68,3	75,6	69,7	10,8%	-7,8%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.5

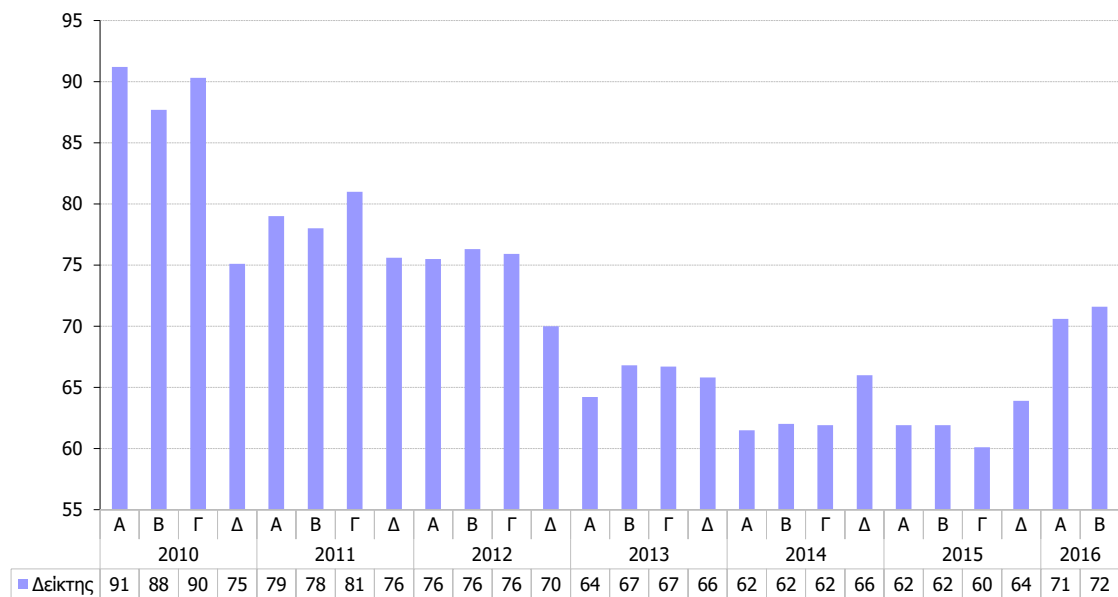
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.6

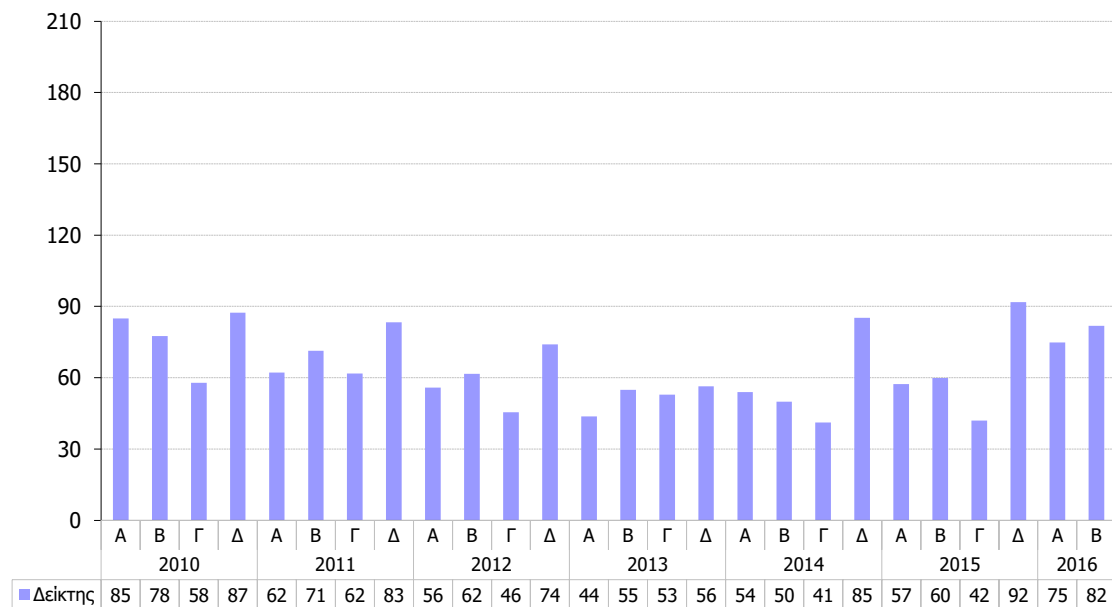
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

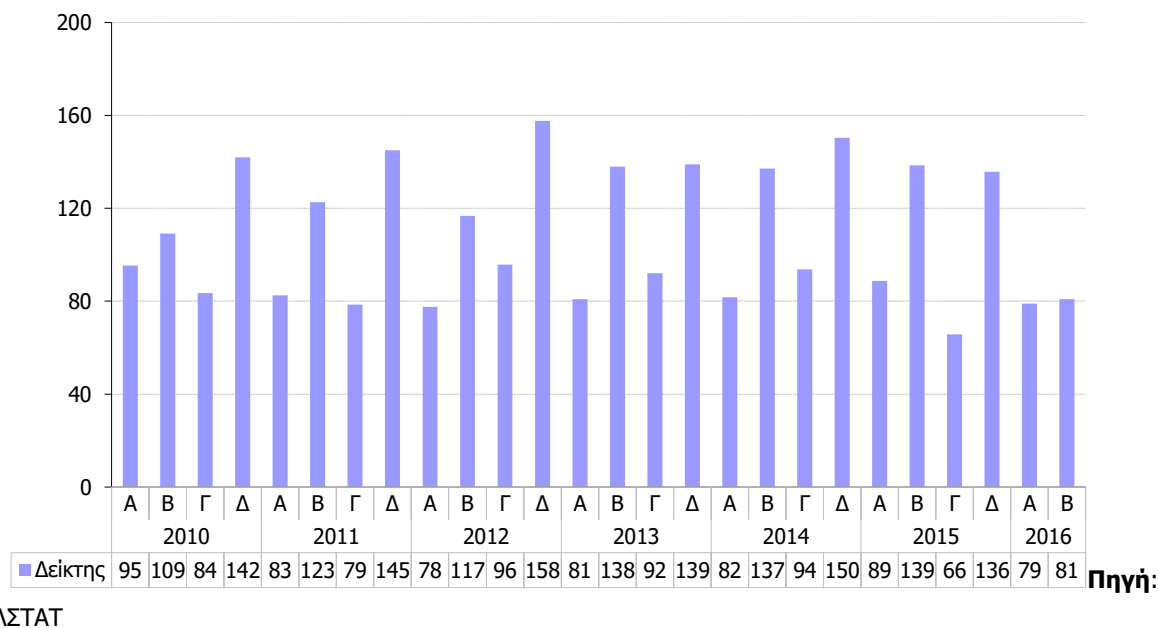
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Κλάδο Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

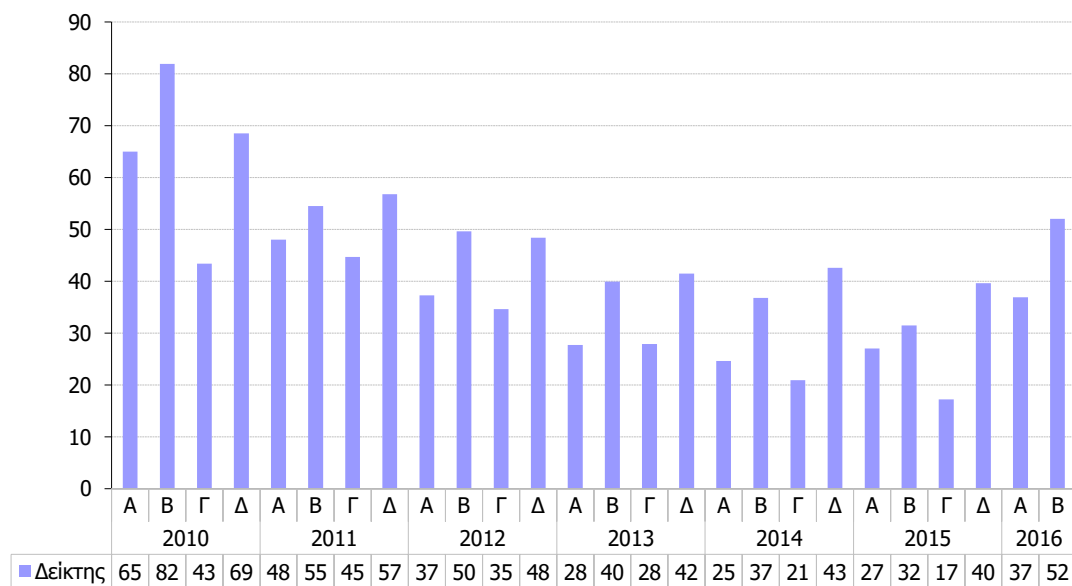
Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Νομικών, Λογιστικών & παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2)

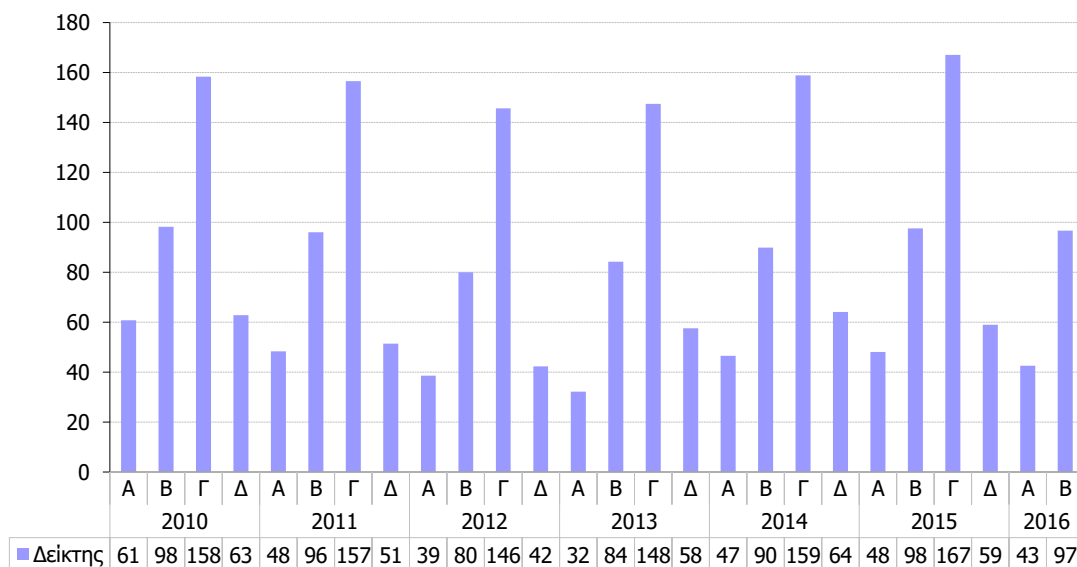
Διάγραμμα 3.9

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (Κλάδος 73)

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.7

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1996-2006=100)

	Ιαν. - Σεπτ. 2014	Ιαν. - Σεπτ. 2015	Ιαν. - Σεπτ. 2016	Π. Μεταβολή 2015/2014	Π. Μεταβολή 2016/2015
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά Γραφεία	99,8	94,3	87,3	-5,5%	-7,4%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	68,2	48,2	53	-29,3%	10,0%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	80,0	57,5	59,9	-28,1%	4,2%
Πληροφορική	85,7	53,7	74,8	-37,3%	39,3%
Σύνολο Υπηρεσιών	86,7	70,7	74,2	-18,5%	5,0%

Πηγή: IOBE

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Οι **εξαγωγές αγαθών** διαμορφώθηκαν στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου του 2016 στα €14 δισεκ., έναντι €15,1 δισεκ. το 2015, σημειώνοντας **υποχώρηση της τάξης του 7,2%**. Ωστόσο, **εάν δεν ληφθούν υπόψη οι εξαγωγές πετρελαιοειδών - πλοίων, οι υπόλοιπες εξαγωγές μειώθηκαν κατά 1,3%**, καθώς διαμορφώθηκαν στα €10,66 δισεκ. φέτος, από €10,79 δισεκ. το 2015 (Διάγραμμα 3.11). Επισημαίνεται ότι οι

πολύ μικρότερες εξαγωγές πετρελαιοειδών οφείλονται στην χαμηλότερη από πέρυσι τιμή του πετρελαίου, ειδικά στην περίοδο Ιανουαρίου – Μαρτίου. Συνεπώς η συρρίκνωση της αξίας τους δεν οφείλεται σε αντίστοιχες μεταβολές στις ποσότητες. Οι εισαγωγές παρουσίασαν το επτάμηνο του τρέχοντος μείωση μόλις κατά 1% και διαμορφώθηκαν σε €24,5 δισεκ., από €24,8 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εξωτερικού ισοζυγίου, το **εμπορικό έλλειμμα** διαμορφώθηκε €838,1 εκατ. υψηλότερα

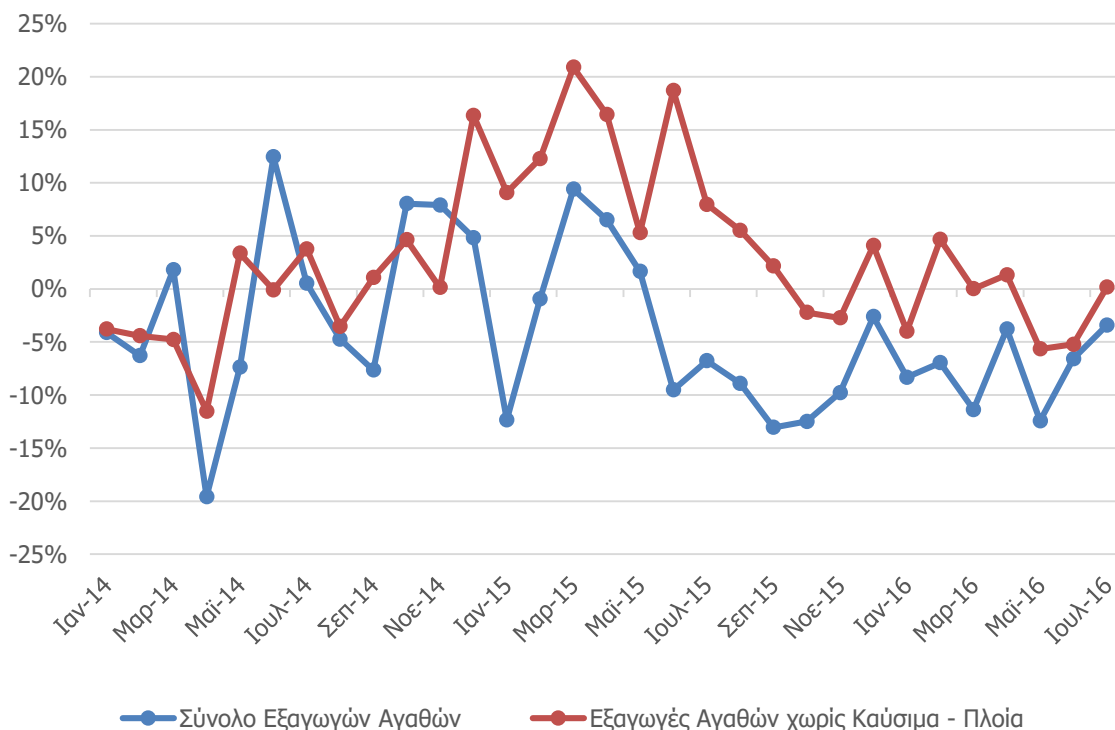
από ότι το 2015 (+8,7%)., στα €10,5 δισεκ., από €9,7 δισεκ. Ακολούθως, η **αξία των εξαγωγών προϊόντων** της ελληνικής οικονομίας **αντιστοιχεί στο 57,2% των εισαγωγών της**, ενώ πέρυσι έφθανε το 61,1%.

Επισημαίνεται ότι **τον τελευταίο μήνα της εξεταζόμενης περιόδου σημειώθηκαν διαφοροποιήσεις στις παραπάνω τάσεις**. Συγκεκριμένα, η συνολική αξία των εισαγωγών κατά τον περασμένο Ιούλιο ανήλθε στα €3,6 δισεκ., από €3,04 δισεκ. τον ίδιο μήνα το 2015, παρουσιάζοντας αύξηση 18,2%. Τον ίδιο μήνα, η συνολική αξία των εξαγωγών υποχώρησε στα €2,25 δισεκ., έναντι €2,33 δισεκ. τον

ίδιο μήνα πέρυσι, σημειώνοντας μείωση 3,4%. Ακολούθως, το έλλειμα του εμπορικού ισοζυγίου αυξήθηκε κατά 88,9%, στα €1,35 δισεκ. από €711,6 εκατ. Η εκτεταμένη αλλαγή στο ισοζύγιο του Ιουλίου οφείλεται στο ότι από αυτόν το μήνα και μετά τα αντίστοιχα περυσινά στοιχεία ενσωματώνουν την επίδραση των αρχικών capital controls. Συνεπώς, εφεξής, οι ετήσιες μεταβολές των εξαγωγών και των εισαγωγών δεν θα επηρεάζονται από τους - ακόμα υφιστάμενους- περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων, γεγονός που διευκολύνει την ανάδειξη των πραγματικών τάσεων τους κατά το τρέχον έτος.

Διάγραμμα 3.11

Σύνολο εξαγωγών αγαθών και εξαγωγών αγαθών χωρίς καύσιμα-πλοία (% μεταβολή)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία: Ι.Ο.Β.Ε.

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα παρουσίασαν αύξηση κατά 6,3% στην περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου φέτος, φθάνοντας τα €3,2 δισεκ., έναντι €3 δισεκ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους, ενώ στις εξαγωγές Κουσίμων σημειώθηκε πτώση 22,5%, με αποτέλεσμα να μην ξεπεράσουν τα €3,5 δισεκ., από €4,5 δισεκ. το 2015 (Πίνακας 3.8). Σημειώνεται ότι οι δύο συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων αντιστοιχούν στο 47,9% των ελληνικών εξαγωγών (από 49,8% πέρυσι). Η αύξηση στα Αγροτικά Προϊόντα προήλθε κυρίως από την άνοδο, κατά 11,6%, στη ζήτηση για προϊόντα Ποτά – Καπνού, η αξία των οποίων διαμορφώθηκε στα €429,4 εκατ. (από €384,6 εκατ. πριν ένα χρόνο), με αποτέλεσμα να διευρυνθεί και το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών, από 2,5% το 2015 σε 3,1% φέτος. Στην κατηγορία Τροφίμων - Ζωντανών Ζώων, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 74,4% των εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων, οι εξαγωγές σημείωσαν αύξηση της τάξης του 9,1%, από €2,2δισεκ. πέρυσι σε €2,4 δισεκ. το 2016. Στα Λάδια-Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 12,3% των εξαγωγών του κλάδου Αγροτικών Προϊόντων, η ζήτηση διαμορφώθηκε το επτάμηνο του 2016 στα €398,7 εκατ., μειωμένη κατά 11,8% σε σχέση με το 2015 (€452,2 εκατ.).

Στις εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων παρουσιάστηκε μείωση της τάξης του 1,5% την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου φέτος, με την αξία τους να αγγίζει τα €6,5 δισεκ., από €6,6 δισεκ. πριν ένα χρόνο.

Αυτή η μείωση ερμηνεύεται από την πτώση της διεθνούς ζήτησης για Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη κατά 8,8%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €2,3 δισεκ. (από €2,5 δισεκ. το 2015) καθώς και για τα Χημικά και Συναφή Προϊόντα, κατά 1,1% (στα €1,59 δισεκ. το τρέχον έτος, από €1,61 δισεκ. πέρυσι). Αντιθέτως, βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων σημειώθηκε στα Διάφορα βιομηχανικά Είδη, της τάξης του 7% (στα €1,08 δισεκ. φέτος από €1,0 δισεκ.), ενώ ανοδικά κινήθηκαν και οι εξαγωγές στα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών, κατά 4,8%, στα €1,55 δισεκ. από €1,48 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα.

Τέλος, μείωση σημειώθηκε στις εξαγωγές Πρώτων Υλών, της τάξης του 12,9% (από €564,8 εκατ. το επτάμηνο του 2015 σε €491,9 εκατ. την ίδια περίοδο φέτος), όπως επίσης στις εξαγωγές Ειδών και Συναλλαγών μη Ταξινομημένων κατά Κατηγορίες, κατά 25,5% (από €397,7 εκατ. πέρυσι στα €296,5 εκατ. το 2016).

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών ανά γεωγραφική περιοχή, ήταν ουσιαστικά αμετάβλητες προς τις χώρες της Ευρωζώνης (-0,1%), στα €5,79 δισεκ., με αποτέλεσμα να κατευθυνθεί προς αυτές φέτος πάνω από το 41% των ελληνικών προϊόντων. Προς την ΕΕ-28 σημειώθηκε οριακή μείωση, κατά 0,3% ή €23,2 εκατ. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών εξαγωγών, σημαντική αύξηση σημειώθηκε προς την Ολλανδία, κατά 22,8% (από €294,2 εκατ. το 2015 σε €361,3 εκατ. φέτος), ενώ μικρότερη ήταν η άνοδος προς την Γερμανία, της τάξης του

3,7% (από €1 δισεκ. πέρυσι σε € 1,1 δισεκ. φέτος). Άνοδο σημείωσαν οι εξαγωγές και προς την Ισπανία, κατά 3,6% (από €421,6 εκατ. το 2015 σε €437 εκατ. φέτος). Αντιθέτως, στην Ιταλία και στη Γαλλία σημειώθηκε μείωση εξαγωγών, της τάξης του 7,7%, στα €1,7 δισεκ. (από €1,8 δισεκ. στο προηγούμενο έτος) και 1,2%, στα €405,6 εκατ. (από €410,6 εκατ. το 2015) αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη ποσοστιαία συρρίκνωση των εξαγωγών το επτάμηνο του 2016 προς χώρα της Ευρωζώνης σημειώθηκε σε μια αγορά με σχετικά μικρή ζήτηση, τη Λετονία, όπου έφτασε το 37,6% ή τα €6,3 εκατ. (από €16,7 εκατ. στα €10,4 εκατ. φέτος). Στον αντίποδα, η υψηλότερη ποσοστιαία αύξηση σημειώθηκε προς στο Λουξεμβούργο (+69,6%).

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς τις οποίες οι συνολικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 0,8% ή €20,3 εκατ. (από €2,4 δισεκ. το 2015 σε €2,38 δισεκ. φέτος), η Βουλγαρία εξακολουθεί να αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό προορισμό, παρά τη μείωση των εκροών σε σχέση πέρυσι κατά 6,8% ή €50,1 εκατ. Στον αντίποδα, θετικές εξελίξεις σημειώθηκαν σε δύο άλλες χώρες της ΕΕ οι οποίες απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών, την Ρουμανία και την Πολωνία, προς τις οποίες οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 5,4% ή €22,5 εκατ., ανερχόμενες σε €439,1 εκατ., και κατά 11,4% ή 22,7 εκατ., φθάνοντας κατά €220,9 εκατ. Η μεγαλύτερη μείωση, της τάξης του 15,5%, σημειώθηκε προς στην Κροατία, όπου οι ελληνικές εξαγωγές

μειώθηκαν κατά €9,5 εκατ. (από €61 εκατ. σε €51,5 εκατ.).

Στην Τουρκία, έναν από τους σημαντικότερους εξαγωγικούς προορισμούς, παρουσιάστηκε κάθετη πτώση, η μεγαλύτερη μεταξύ όλων των χωρών προς τις οποίες εξάγει η Ελλάδα, της τάξης του 34,4% (ή κατά €365,2 εκατ.). Ως αποτέλεσμα, από €1 δισεκ. στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου πέρυσι να διαμορφωθούν στα €696,6 εκατ. το 2016.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής παρουσίασαν μείωση 14,3% (από €891,2 εκατ. την προηγούμενη χρονιά σε €763,4 εκατ. φέτος), κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ, κατά 18,3%, από τα €712,5 εκατ. το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2015 στα €582,3 εκατ. ένα χρόνο μετά, και δευτερευόντως από τη μείωση των εξαγωγών προς τον Καναδά κατά 3,5%. Αντιθέτως, αύξηση κατά 5,1% σημείωσαν οι εξαγωγές προς το Μεξικό. Οι εξαγωγές σημείωσαν μείωση προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής κατά 9,4% (από €2,1 δισεκ. το 2015 σε €1,9 δισεκ. φέτος), κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών προς ορισμένες χώρες της Βορείου Αφρικής. Συγκεκριμένα, προς την Αίγυπτο περιορίστηκαν κατά 32,8%, (στα €414,7 εκατ. από €616,8 εκατ.), και στην Αλγερία κατά 9,6% (από €101,6 εκατ. σε €112,4 εκατ.). Σε δύο άλλους σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς στη Μέση Ανατολή, τη Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 36,2% (στα €265,6 εκατ.) και 24,9% (στα €111,4 εκατ.) αντίστοιχα.

Μειωμένη ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων προς την Ωκεανία, με την αξία τους το επτάμηνο του 2016 να διαμορφώνεται στα €77,1 εκατ., όταν την ίδια περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα είχε φτάσει τα €87,8 εκατ. Η μείωση των εξαγωγών στην Αυστραλία ήταν της τάξης του 12,8% (από €80,7 εκατ. πέρυσι σε €70,4 εκατ. το 2016), ενώ στη Νέα Ζηλανδία σημειώθηκε πτώση 5,9% (€7,1 εκατ. το 2015 και €6,7 εκατ. φέτος).

Ισχυρή αύξηση, κατά 59,8%, παρουσιάστηκε στις εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής, με την αξία τους να διευρύνεται στα €189,6 εκατ., από €118,7 εκατ. το ίδιο χρονικό διάστημα ένα χρόνο πριν. Η βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων οφείλεται κυρίως στην έντονη κλιμάκωση της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από την Βραζιλία, κατά 225,5%, η οποία διαμόρφωσε την αξία τους στα €82,5 εκατ. το 2016, από €25,3 εκατ. το 2015.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2016*	2015*	2016*/2015*	2016*	2015*
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	3.231,0	3.038,9	6,3%	23,0%	20,1%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	2.402,9	2.202,1	9,1%	17,1%	14,5%
Ποτά και Καπνός	429,4	384,6	11,6%	3,1%	2,5%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	398,7	452,2	-11,8%	2,8%	3,0%
ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ	491,9	564,8	-12,9%	3,5%	3,7%
Πρώτες Ύλες μη Εδωδιμες εκτός από Καύσιμα	491,9	564,8	-12,9%	3,5%	3,7%
ΚΑΥΣΙΜΑ	3.494,8	4.507,7	-22,5%	24,9%	29,8%
Ορυκτά, Καύσιμα, Λιπαντικά κ.λπ.	3.494,8	4.507,7	-22,5%	24,9%	29,8%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	6.536,6	6.637,4	-1,5%	46,5%	43,8%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	1.596,0	1.614,3	-1,1%	11,4%	10,7%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	2.311,4	2.535,2	-8,8%	16,5%	16,7%
Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών	1.553,5	1.482,9	4,8%	11,1%	9,8%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.075,6	1.005,0	7,0%	7,7%	6,6%
ΆΛΛΑ	296,5	397,7	-25,5%	2,1%	2,6%
Είδη και Συναλλαγές μη Ταξινομημένα κατά Κατηγορίες	296,5	397,7	-25,5%	2,1%	2,6%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	14.050,7	15.146,5	-7,2%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ.

Αντιθέτως, μείωση της ζήτησης των ελληνικών αγαθών σημειώθηκε στις χώρες της Ασίας, κατά 22,5%, στα €588,4 εκατ. από €759,1 εκατ. το 2015. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από τη συρρίκνωση των εξαγωγών προς τη Νότια Κορέα (-75,7%, στα €52,7 εκατ. φέτος από €217,2 εκατ. το

2015), και το Χονγκ Κονγκ (-46,1%, στα €34,6 εκατ. από €64,2 εκατ. πέρυσι). Αντιθέτως, σημαντική άνοδος εξαγωγών ελληνικών προϊόντων, κατά 39,1%, καταγράφηκε προς την Κίνα (από €128,6 εκατ. το 2015 στα €178,9 εκατ. φέτος).

Πίνακας 3.9

Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2016 και 2015*

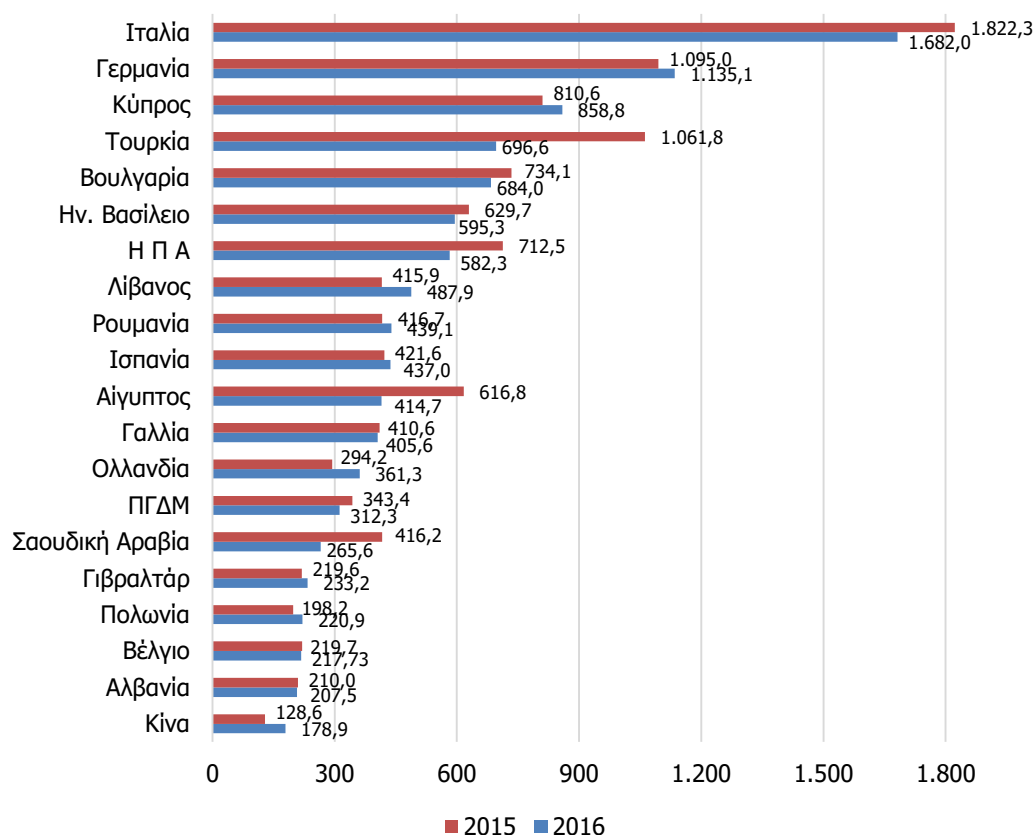
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2016	2015	2016/2015	2016	2015
ΚΟΣΜΟΣ	14.050,7	15.139,4	-7,2%	100,0%	100,0%
ΟΟΣΑ	8.001,5	8.502,9	-5,9%	56,9%	56,2%
Ε.Ε. (28)	8.173,2	8.196,5	-0,3%	58,2%	54,1%
Ευρωζώνη	5.794,5	5.797,5	-0,1%	41,2%	38,3%
G7	4.505,1	4.781,2	-5,8%	32,1%	31,6%
Βόρεια Αμερική	763,4	891,2	-14,3%	5,4%	5,9%
Χώρες BRICS	434,3	342,7	26,7%	3,1%	2,3%
Μ. Ανατολή & Β. Αφρική	1.940,2	2.141,7	-9,4%	13,8%	14,1%
Βόρεια Αφρική	797,4	939,8	-15,1%	5,7%	6,2%
Ωκεανία	77,1	87,8	-12,2%	0,5%	0,6%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	189,6	118,7	59,8%	1,3%	0,8%
Ασία	588,4	759,1	-22,5%	4,2%	5,0%
Χώρες ΟΡΕC	729,6	869,9	-16,1%	5,2%	5,7%

* Τα στοιχεία και για τα δύο έτη είναι προσωρινά

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων από το Κ.Ε.Ε.Μ.

Διάγραμμα 3.12

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων (σε εκατ. €), κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2016 και 2015

Πηγή: Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ. **Επεξεργασία:** Ι.Ο.Β.Ε.

Ανακεφαλαιώνοντας, το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2016 σημειώθηκε εκτεταμένη κάμψη των εξαγωγών της Ελλάδας τόσο στη συνολική αξία τους, όσο και στην αξία των εξαγωγών χωρίς πετρελαιοειδή-πλοία. Επισημαίνεται ότι οι εξαγωγικές επιδόσεις για το επτάμηνο του 2016 είναι οι χαμηλότερες από το 2012 μέχρι σήμερα, σε συνολική αξία εξαγωγών. Αυτή η σημαντική πτώση, σε συνδυασμό με τη μικρή έκταση υποχώρηση στις εισαγωγές, αναδεικνύει τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας που συνεχίζει να αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία, παρά την πολυετή οικονομική προσαρμογή.

Επιπλέον, αποτελεί πρόσκομμα στην ανάκαμψή της.

Από τη σύγκριση των πλέον πρόσφατων στοιχείων για το εμπορικό ισοζύγιο, του περασμένου Ιουλίου, με τα αντίστοιχα περυσινά, η οποία δεν επηρεάζεται από τα capital controls, καθώς επιβλήθηκαν τον ίδιο μήνα του 2015, προέκυψε ότι η πτώση των εξαγωγών δεν οφείλεται αποκλειστικά σε αυτά, αλλά εν μέρει στην εξασθένιση της διεθνούς ζήτησης για ελληνικά προϊόντα. Αντιθέτως, η φθίνουσα τάση στις εισαγωγές στο αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους μάλλον αποτελεί κατά κύριο λόγο επίπτωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, αφού φαίνεται ότι

υπάρχει σαφώς ενισχυμένη από πέρυσι εισαγωγική ζήτηση. Επομένως, σε περίπτωση περαιτέρω χαλάρωσης των capital controls ως προς τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές (όχι ως προς το περιθώριο αναλήψεων), είναι αρκετά πιθανό να τονωθούν περισσότερο οι εισαγωγές από τις εξαγωγές, επιδεινώνοντας το εμπορικό ισοζύγιο.

Σε κάθε περίπτωση, **κατόπιν της ολοκλήρωσης της επίδρασης των capital controls στη μεταβολή των εξαγωγών αγαθών στο πρώτο εξάμηνο του έτους, μέσω της υψηλής βάσης σύγκρισης πριν αυτά επιβληθούν πέρυσι, η μείωσή τους θα εξασθενήσει στο τρέχον εξάμηνο. Επιπλέον, είναι πιθανή η άνοδος τους σε κάποιον από τους μήνες του τρίτου τριμήνου (π.χ. τον Αύγουστο). Ως αποτέλεσμα, η πτώση του συνόλου των εξαγωγών στο πρώτο εξάμηνο του 2016 θα μετριαστεί, υποχωρώντας στο 2,5-3,5% κατά μέσο όρο σε όλο το έτος.** Αντιστοίχως, οι εξαγωγές εξαιρουμένων πλοίων και πετρελαιοειδών είτε θα παραμείνουν σταθερές, είτε θα αυξηθούν ελαφρώς, κατά 0,5-1,0%.

3.4 Απασχόληση – Ανεργία

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ., **η μη εποχικά διορθωμένη ανεργία στην Ελλάδα κατήλθε το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους στο 23,1%, από 24,6% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015 (μείωση κατά 1,5 ποσοστιαίες μονάδες) και από 24,9% σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο**

τρίμηνο του 2016 (μείωση κατά 1,8 ποσοστιαίες μονάδες). Επισημαίνεται ότι το συγκεκριμένο τρίμηνο ήταν το ένατο συνεχόμενο στο οποίο σημειώθηκε μείωση του ποσοστού ανεργίας σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Ο αριθμός των ανέργων, εμφάνισε πτώση κατά 5,8% σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2015 (από τους 1.180,1 χιλ. στους 1.112,1 χιλ.) και κατά 6,9% σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (1.195,1 χιλ. άνεργοι), ενώ η απασχόληση ήταν 2,1% υψηλότερη (στις 3.702,6 χιλ., από 3.625,5 χιλ.). **Ακολουθως, στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους η ανεργία διαμορφώθηκε στο 24,0%,** 1,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο. Η απασχόληση διευρύνθηκε κατά 2,5%, από τις 3.565 χιλ. στις 3.654,5 χιλ. Τον Ιούλιο η κάμψη της μη εποχικά διορθωμένης ανεργίας δεν συνεχίστηκε, καθώς διαμορφώθηκε εκ νέου στο 22,6%.

Παρά τη σημαντική υποχώρηση, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα παρέμεινε το υψηλότερο στην Ευρωζώνη-19 (EZ-19) από το τρίτο τρίμηνο του 2012, παρότι από το δεύτερο τρίμηνο του 2014 ακολουθεί πτωτική πορεία. Την Ελλάδα ακολουθεί η Ισπανία στην οποία το ποσοστό ανεργίας παρουσίασε για ενδέκατο συνεχόμενο τρίμηνο μείωση έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους, και διαμορφώθηκε στο 20%, από 22,4% ένα έτος πριν. Έπονται σε μεγάλη απόσταση η Ιταλία, με ποσοστό 11,5%, όπου η ανεργία παρουσίασε υποχώρηση για έκτο συνεχόμενο τρίμηνο, και η Κύπρος, με

παρόμοιο ποσοστό (11,4%), όπου παρέμεινε σε πτωτική τροχιά για πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Στη συνέχεια ακολουθεί η Πορτογαλία, που στο παρελθόν είχε ενταχθεί στο Μηχανισμό Στήριξης, με ποσοστό 11% (από 12,1% το β' τρίμ. πέρυσι) στην οποία σημειώθηκε υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας για δωδέκατο συνεχόμενο τρίμηνο. Τέλος, στην Ιρλανδία η ανεργία περιορίστηκε για 16^ο συνεχόμενο τρίμηνο, κατερχόμενη πλέον στο επίπεδο του 8,6%, έναντι 9,8% το ίδιο τρίμηνο του 2015.

Το δεύτερο τρίμηνο του 2016, τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας σημειώθηκαν στις Μάλτα και Γερμανία. Στην πρώτη χώρα η ανεργία διαμορφώθηκε στο 4%, από 5,4% το ίδιο τρίμηνο του 2015. Στη δεύτερη χώρα η ανεργία περιορίστηκε στο 4,2% από 4,7% το δεύτερο τρίμηνο πέρυσι.

Αναφορικά με τις υπόλοιπες μεγάλες οικονομίες της Ευρώπης, στη Γαλλία η ανεργία μειώθηκε από το 10,1% το β' τρίμ. του 2015 στο 9,6% φέτος, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο περιορίστηκε εκ νέου, στο 4,8% από 5,5%.

Όπως κατ' επανάληψη έχει επισημανθεί, **το πρόβλημα της ανεργίας στην Ελλάδα είναι εντονότερο στις γυναίκες**. Το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ήταν κατά οκτώ ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σύγκριση με αυτό των ανδρών (27,6% έναντι 19,6%), ωστόσο παρουσιάζει πτώση για ένατο συνεχόμενο τρίμηνο σε σύγκριση

με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (28,3% η ανεργία των γυναικών και 21,6% η ανεργία των ανδρών). Σε σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσοστά ανεργίας στο σύνολο της Ε.Ζ.-19, η ανεργία των ανδρών στην Ελλάδα το β' τρίμ. του 2016 ήταν 9,8 ποσοστιαίες μονάδες έναντι της Ε.Ζ.-19 (9,8%). Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ήταν κατά 17,2 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σύγκριση με το αντίστοιχο στην Ε.Ζ.-19 (10,4%).

Αναφορικά με την **ηλικιακή διάρθρωση της ανεργίας**, το β' τρίμ. του 2016, στις ηλικιακές ομάδες που είναι οι πιο παραγωγικές, δηλαδή στα άτομα ηλικίας 20-24, 25-29 και 30-44 ετών η ανεργία παρουσιάζει πτώση. Πιο συγκεκριμένα, στις ηλικίες 20-24 ετών η ανεργία κατήλθε το β' τρίμηνο φέτος στο 48% από 48,7% πέρυσι. Ευρύτερη είναι η μεταβολή στην ηλικιακή κατηγορία 25-29 ετών όπου η ανεργία υποχώρησε στο 32,6%, περίπου τρεις ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το β' τρίμ. του 2015 (35,7%), ενώ στα άτομα 30-44 ετών μειώθηκε στο 21,5% από 23,8% ένα χρόνο νωρίτερα. Τέλος, στις ηλικιακές κατηγορίες 45-64 ετών και άνω των 65 ετών η ανεργία είναι χαμηλότερη του εθνικού ποσοστού (19,1% και 11,9%, αντίστοιχα), ενώ η ηλικιακή ομάδα 15-19 ετών παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας ανάμεσα σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, (57,2%, από 56,3% το β' τρίμ. του 2015).

Σε ότι αφορά τη **μακροχρόνια ανεργία**, αυτή βρίσκεται – με διακυμάνσεις – σε πτωτική τροχιά. Το β' τρίμηνο φέτος διαμορφώθηκε στο 72,2%, δηλαδή 0,9

ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015 (73,1%).

Αναφορικά με το **επίπεδο εκπαίδευσης**, σε όλες τις κατηγορίες παρουσιάζεται πτώση στην ανεργία η οποία κυμαίνεται από τις 0,1 (άτομα με Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακό Τίτλο) μέχρι τις 20,9 ποσοστιαίες μονάδες (άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο). Τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας εμφανίζονται στα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο (31,6% το β' τρίμ. του 2016 από 52,5% το β' τρίμ. του 2015) και στα άτομα που έχουν απολυτήριο Γυμνασίου (27,4% από 27,9%). Σημαντική μείωση της ανεργίας σημειώθηκε στα άτομα που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού, η οποία κατήλθε στο 25,1% το β' τρίμ. φέτος από 32,6% ένα έτος νωρίτερα. Τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας ως προς το μορφωτικό επίπεδο σημειώθηκαν στα άτομα με Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακό Τίτλο (11,8% από 11,9% το β' τρίμ. πέρυσι) και στα άτομα με πτυχίο ανωτάτων σχολών (17,3% από 18,5%).

Από τη σκοπιά της **περιφερειακής διάρθρωσης** της ανεργίας, σε εννέα από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας το ποσοστό της παρουσιάζει μείωση. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας σημειώθηκε στην Δυτική Ελλάδα, όπου ανήλθε αισθητά σε σύγκριση με πριν ένα χρόνο, στο 31,3% από 27,8%. Ακολουθεί η Δυτική Μακεδονία, όπου το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 30,6%, ποσοστό ελαφρώς υψηλότερο από το β' τρίμ. του 2015 (30,1%). Στον αντίποδα, τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας παρουσιάζονται στα Ιόνια Νησιά και στο Βόρειο Αιγαίο. Στην πρώτη περιφέρεια

η ανεργία διαμορφώθηκε στο 11,7%, από 19,8% πέρυσι, ποσοστιαία πτώση που ήταν η ευρύτερη μεταξύ των περιφερειών, ενώ στο Βόρειο Αιγαίο το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε 2,1 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα έναντι του β' τρίμ. του 2015, στο 17,3% από 19,4%. Στις περιφέρειες Αττική και Στερεά Ελλάδα το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε κατά 2,4 (από το 25% στο 22,6%) και 0,9 (από το 25,3% στο 24,4%) ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα.

Σε επίπεδο **βασικών οικονομικών τομέων**, στον Πρωτογενή Τομέα η απασχόληση είναι σε συνεχή πτώση από β' τρίμ. του 2014. Το β' τρίμ. φέτος συρρικνώθηκε οριακά, κατά 0,3%, με αποτέλεσμα ο αριθμός των απασχολούμενων να διαμορφωθεί στους 471,2 χιλ. από 472,4 χιλ. το ίδιο τρίμηνο πέρυσι. Στο Δευτερογενή και τον Τριτογενή Τομέα η απασχόληση παρέμεινε σε ανοδική τροχιά για έκτο και δέκατο συνεχόμενο τρίμηνο αντίστοιχα, με αποτέλεσμα οι απασχολούμενοι να διαμορφωθούν σε 571,3 χιλ. (από 538,8 χιλ., αύξηση 6%) και 2.660 χιλ. (από 2.614,4 χιλ., άνοδος 1,7%), αντίστοιχα.

Προχωρώντας στα στοιχεία για τους **επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας**, σε πέντε από αυτούς παρατηρείται μείωση της απασχόλησης (Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία, Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών και Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών), όμως στην πλειονότητά τους (16) σημειώνεται αύξησή της. Η μεγαλύτερη ποσοστιαία ενίσχυση στην

απασχόληση το β' τρίμ. φέτος σημειώθηκε στον κλάδο Ορυχείων και Λατομείων, κατά 44,2% (από τους 9,5 χιλ. στους 13,7 χιλ. απασχολούμενους), με τον κλάδο Δραστηριοτήτων ετερόδικων οργανισμών και φορέων να έπεται σε άνοδο, της τάξης του 28,6% (από τους 2,1 χιλ. στους 2,7 χιλ. απασχολούμενους). Στον κλάδο των Κατασκευών η απασχόληση παρουσίασε αύξηση κατά 3,5% (από τους 149,4 χιλ. εργαζόμενους το β' τρίμ. του 2015 στους 154,7 χιλ. εργαζόμενους το β' τρίμ. του 2016), σε συνέχεια διεύρυνσης 2,9% το προηγούμενο τρίμηνο. Στο σημαντικό για την ελληνική οικονομία κλάδο Υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 5,5% στο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, από τους 333,7 χιλ. στους 351,9 χιλ. εργαζόμενους, ενώ στον κλάδο Δημόσιας διοίκησης και άμυνας διευρύνθηκε κατά 8,3%, με αποτέλεσμα οι απασχολούμενοι να ανέλθουν από τους 304,9 χιλ. στους 332,6 χιλ. Επίσης, στον κλάδο της Μεταποίησης, η απασχόληση ανήλθε κατά 5,5%, με αποτέλεσμα οι απασχολούμενοι να αυξηθούν από τους 332 χιλ. το β' τρίμ. πέρυσι στους 350,1 χιλ. ένα χρόνο μετά. Αντιθέτως, στο Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, το οποίο πρωτοστάτησε στην αντιστροφή της ανοδικής τάσης της ανεργίας, η απασχόληση περιορίστηκε από έξι τρίμηνα συνεχούς αύξησης, κατά 1,1%

(από τους 657,3 χιλ. εργαζόμενους στους 650,3 χιλ.).

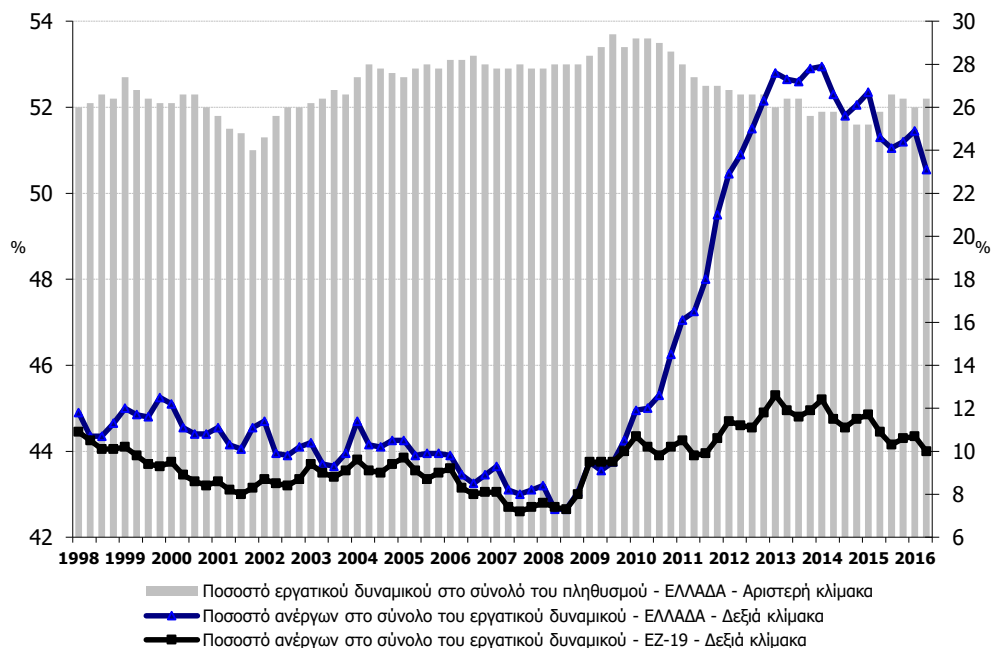
Συμπερασματικά, από τα διαθέσιμα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο προκύπτει ότι η διεύρυνσή της στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους προήλθε κυρίως από:

- την άνοδο στη Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα (+27,7 χιλ. άτομα ή +9,1%), κυρίως λόγω της υλοποίησης από τον ΟΑΕΔ προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας για ανέργους
- την άνοδο στον Τουρισμό (+18,2 χιλ. άτομα ή +5,5%), παρά τη συνεχή μείωση του κύκλου εργασιών στον τομέα στα δύο πρώτα τρίμηνα του 2016, η οποία πάντως ήταν σαφώς ηπιότερη στο β' τρίμ. σε σύγκριση με το πρώτο (-1,1%, έναντι -11,2%).
- την άνοδο στη Μεταποίηση (+18,1 χιλ. άτομα ή +5,5%), με δεδομένο ότι ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής το β' τρίμηνο φέτος ήταν ενισχυμένος κατά 4,8% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015,

και παρά την εκτεταμένη υποχώρηση της απασχόλησης στις Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (-19,6 χιλ. άτομα ή -9,1%).

Διάγραμμα 3.13

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις, η πτώση της ανεργίας στην Ελλάδα από το δεύτερο τρίμηνο του 2014 οφείλεται κυρίως στην ενίσχυση της απασχόλησης πρωτίστως στον κλάδο του Τουρισμού και δευτερευόντως στο Χονδρικό – λιανικό εμπόριο και τη Μεταποίηση.

Ωστόσο το 2016 έχουν σημειωθεί ορισμένες μεταβολές στους κλάδους από

τους οποίους η υποχώρηση της ανεργίας, Συγκεκριμένα, η τάση την απασχόληση του Λιανικού Εμπορίου έχει μεταστραφεί σε πτωτική. Επιπλέον, ήδη από το τρίτο τρίμηνο του 2015, έχει ενισχυθεί ιδιαίτερα η συμβολή της Δημόσιας διοίκησης – άμυνας - υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, λόγω της ανάκλησης πέρυσι περίπου 7.500 απολύσεων που έγιναν τα προηγούμενα έτη, αλλά κυρίως, μέσω των προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας τα οποία οργανώνονται από τον ΟΑΕΔ για ανέργους.

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος Αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
2005	9.332,4	52,9	4.443,6	90,0	493,6	10,0
2006	9.374,1	53,1	4.527,5	91,0	448,2	9,0
2007	9.412,3	52,9	4.564,1	91,6	418,4	8,4
2008	9.435,1	53,0	4.610,5	92,3	387,9	7,8
2009	9.431,1	53,4	4.556,0	90,4	484,7	9,6
2010	9.399,4	53,5	4.389,8	87,3	639,4	12,7
Α' τρίμ. 2011	9.374,4	53,0	4.165,5	83,9	799,6	16,1
Β' τρίμ. 2011	9.373,1	52,7	4.124,2	83,5	815,6	16,5
Γ' τρίμ. 2011	9.372,2	52,5	4.040,8	82,1	883,5	17,9
Δ' τρίμ. 2011	9.371,7	52,5	3.886,9	79,1	1.028,6	20,9
2011	9.372,9	52,7	4.054,4	82,2	881,8	17,9
Α' τρίμ. 2012	9.364,7	52,4	3.785,0	77,2	1.119,1	22,8
Β' τρίμ. 2012	9.351,2	52,3	3.729,9	76,2	1.163,0	23,8
Γ' τρίμ. 2012	9.338,0	52,3	3.668,0	75,1	1.218,4	24,9
Δ' τρίμ. 2012	9.325,3	52,3	3.597,0	73,8	1.279,9	26,2
2012	9.344,8	52,3	3.695,0	75,6	1.195,1	24,4
Α' τρίμ. 2013	9.316,5	52,0	3.504,2	72,4	1.336,0	27,6
Β' τρίμ. 2013	9.311,7	52,2	3.535,0	72,7	1.327,9	27,3
Γ' τρίμ. 2013	9.307,1	52,2	3.533,7	72,8	1.320,3	27,2
Δ' τρίμ. 2013	9.302,7	51,8	3.479,9	72,2	1.337,2	27,8
2013	9.309,5	52,1	3.513,2	72,5	1.330,4	27,5
Α' τρίμ. 2014	9.295,8	51,9	3.483,7	72,2	1.342,3	27,8
Β' τρίμ. 2014	9.286,6	51,9	3.539,1	73,4	1.280,1	26,6
Γ' τρίμ. 2014	9.277,5	51,9	3.586,9	74,5	1.229,4	25,5
Δ' τρίμ. 2014	9.268,5	51,6	3.535,3	73,9	1.245,9	26,1
2014	9.282,1	51,8	3.536,3	73,5	1.274,4	26,5
Α' τρίμ. 2015	9.259,1	51,6	3.504,4	73,4	1.272,5	26,6
Β' τρίμ. 2015	9.250,7	51,9	3.625,5	75,4	1.180,1	24,6
Γ' τρίμ. 2015	9.242,3	52,3	3.671,1	76,0	1.160,5	24,0
Δ' τρίμ. 2015	9.234,1	52,2	3.641,7	75,6	1.174,7	24,4
2015	9.246,6	52,0	3.610,7	75,1	1.197,0	24,9
Α' τρίμ. 2016	9.226,3	52,0	3.606,3	75,1	1.195,1	24,9
Β' τρίμ. 2016	9.217,2	52,2	3.702,6	76,9	1.112,1	23,1

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Ως αποτέλεσμα, το πρώτο εξάμηνο του 2016, ο δημόσιος τομέας δημιούργησε περισσότερες θέσεις εργασίας από οποιονδήποτε άλλο τομέα. Επίσης, στις Κατασκευές, τον τομέα με τη μεγαλύτερη υποχώρηση της απασχόλησης από το 2008, σημειώθηκε για πρώτη φορά έκτοτε στο πρώτο εξάμηνο του 2016 άνοδος της απασχόλησης επί δύο τρίμηνα. Αυτή η τάση αντανακλά την αναθέρμανση της

δραστηριότητας στα δημόσια έργα, κυρίως στους μεγάλους οδικούς άξονες.

Η συνεχιζόμενη ισχυρή αύξηση της δραστηριότητας στη Μεταποίηση και στην αρχή του τρίτου τριμήνου του 2016 (+9,2% ο δείκτης παραγωγής τον Ιούλιο), η διαφαινόμενη από τα στοιχεία του τζιρου στον Τουρισμό αφομοίωση της σημαντικής ανόδου στον κύκλο εργασιών στα έτη

2013 – 2015, η ανοδική δυναμική στις Κατασκευές, θα αποτελέσουν τις τάσεις οι οποίες θα στηρίξουν την άνοδο της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα και κατά το τρέχον εξάμηνο. Από την άλλη πλευρά, η τονωτική επίδραση του δημόσιου τομέα σε αυτή θα μετριαστεί, ενδεχομένως και να σταματήσει, καθώς οι ωφελούμενοι των υλοποιούμενων σε αυτή την περίοδο προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα μάλλον θα είναι λιγότεροι από ότι πέρυσι. Επιπλέον, οι αλλαγές στην άμεση φορολογία και τις ασφαλιστικές εισφορές στις δραστηριότητες των ελεύθερων επαγγελματιών από 01/01/2017, με το Ν. 4387/2016 θα προκαλέσουν ανακατατάξεις, με επιπτώσεις στην απασχόλησή τους τουλάχιστον προσωρινά, στο τελευταίο τρίμηνο του 2016 και στο πρώτο του 2017. **Συνεκτιμώντας αυτές τις επιδράσεις στην απασχόληση, αναμένεται επιβράδυνση της πτώσης της ανεργίας στο δεύτερο εξάμηνο του 2016. Στο σύνολο του τρέχοντος έτους αυτή θα υποχωρήσει οριακά κάτω από το 24%, περίπου μία ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα από πέρυσι.**

Σε ότι αφορά το 2017, η διεύρυνση της απασχόλησης στους κλάδους του ιδιωτικού τομέα με τη μεγαλύτερη συμβολή στην εξασθένιση της ανεργίας φέτος, μάλλον θα οδηγήσει σε περαιτέρω κάμψη της. Ιδιαίτερη κλιμάκωση της απασχόλησης αναμένεται στον κλάδο των Κατασκευών στο δεύτερο εξάμηνο του ερχόμενου έτους, όταν θα έχουν εκκινήσει οι επενδύσεις σε ιδιωτικοποιήσεις – παραχωρήσεις οι οποίες ολοκληρώθηκαν

το 2016 (π.χ. περιφερειακά αεροδρόμια, Ελληνικό), ενδεχομένως και από μια μικρή αναθέρμανση της οικιστικής οικοδομικής δραστηριότητας, κατόπιν της – μάλλον - οριστικοποίησης των φορολογικών επιβαρύνσεων σε αυτή τον περασμένο Μάιο. Τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την πραγματοποίηση επενδύσεων εκτιμάται ότι θα ευνοήσουν οι επερχόμενες αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας οι οποίες αποτελούν προσαπαιτούμενα για την ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης του τρίτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Ωστόσο οι αλλαγές στην άμεση φορολογία και τις ασφαλιστικές εισφορές των ελεύθερων επαγγελματιών από την αρχή του 2017, τουλάχιστον σε πρώτη φάση θα επενεργήσουν αποτρεπτικά σε επενδύσεις και αρνητικά στην απασχόληση στους κλάδους τους. Η σημαντική δημιουργία θέσεων απασχόλησης από προγράμματα του ΟΑΕΔ θα συνεχιστεί: σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2017, για την προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, μεταξύ άλλων θα δημιουργηθούν βραχυπρόθεσμες ευκαιρίες απασχόλησης για 52.000 μακροχρόνια άνεργους, ενώ θα απασχοληθούν 43.000 άνεργοι σε δημόσια έργα. **Συνεπώς, υφίστανται δυνατότητες διατήρησης της ανεργίας σε πτωτική τροχιά για τέταρτο συνεχόμενο έτος το 2017, με ταχύτητα παραπλήσια με την περυσινή. Ως αποτέλεσμα, αυτή θα διαμορφωθεί ελαφρώς υψηλότερα από 22,5%.**

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, **κατά το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2016 σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου 2016, καταγράφεται επιδείνωση στις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους υπό εξέταση τομείς της ελληνικής οικονομίας.** Πιο συγκεκριμένα:

Οι δείκτες στις προβλέψεις για την απασχόληση παρουσίασαν πτώση κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους συγκριτικά με το προηγούμενο, σε όλους τους τομείς, με την αρνητική μεταβολή να είναι εντονότερη στις Κατασκευές και το Λιανικό εμπόριο. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, σημειώνεται αντίθετα βελτίωση στις προβλέψεις όλων των τομέων, με εντονότερη εκείνη στο Λιανικό εμπόριο, τις Υπηρεσίες, αλλά και τις Κατασκευές. Τα σχετικά μέσα ισοζύγια προβλεπόμενης απασχόλησης παραμένουν αρνητικά σε όλους τους τομείς, με εξαίρεση το Λιανικό εμπόριο, όπου διατηρείται ακόμη θετικό πρόσημο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το μέσο αρνητικό ισοζύγιο των -2 μονάδων των προβλέψεων για την απασχόληση το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου επιδεινώνεται κατά 5 μονάδες. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι υψηλότερος κατά 17 μονάδες. Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το ποσοστό των

βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα διαμορφώνεται στο 6% (από 9%), ενώ αυξάνεται στο 13% (από 10%), το ποσοστό εκείνων που αναμένουν πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (81%) προβλέπει εκ νέου σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις υποδηλώνουν μεγάλη πτώση στο σχετικό μέσο δείκτη, ο οποίος και διαμορφώνεται στις -42 (από -16) μονάδες, κατά 9 όμως μονάδες υψηλότερα σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2015. Το γ' τρίμηνο του 2016, το 48% (από 33%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ διαμορφώνεται στο 7% (από 17%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης.

Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, η μεγάλη πτώση του σχετικού δείκτη στις Ιδιωτικές Κατασκευές (στις -35 από +10) συνοδεύεται από μείωση και στα Δημόσια Έργα (στις -45 από -28 μονάδες κατά μέσο όρο ο δείκτης).

Στις Υπηρεσίες, οι προβλέψεις για την απασχόληση χάνουν οριακά έδαφος σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, αντίθετα με το αντίστοιχο περσινό διάστημα, συγκριτικά με το οποίο έχουν βελτιωθεί. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο των -6 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου, κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο διαμορφώνεται στις -7 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 19% (απο 20%) αναμένει εκ νέου

μείωση της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν αύξηση να κινείται στο 11% (από 14%).

Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι πτωτική σε όλους τους τομείς, με εξαίρεση τις Χερσαίες μεταφορές μέσω αγωγών, όπου καταγράφεται σχετική σταθερότητα.

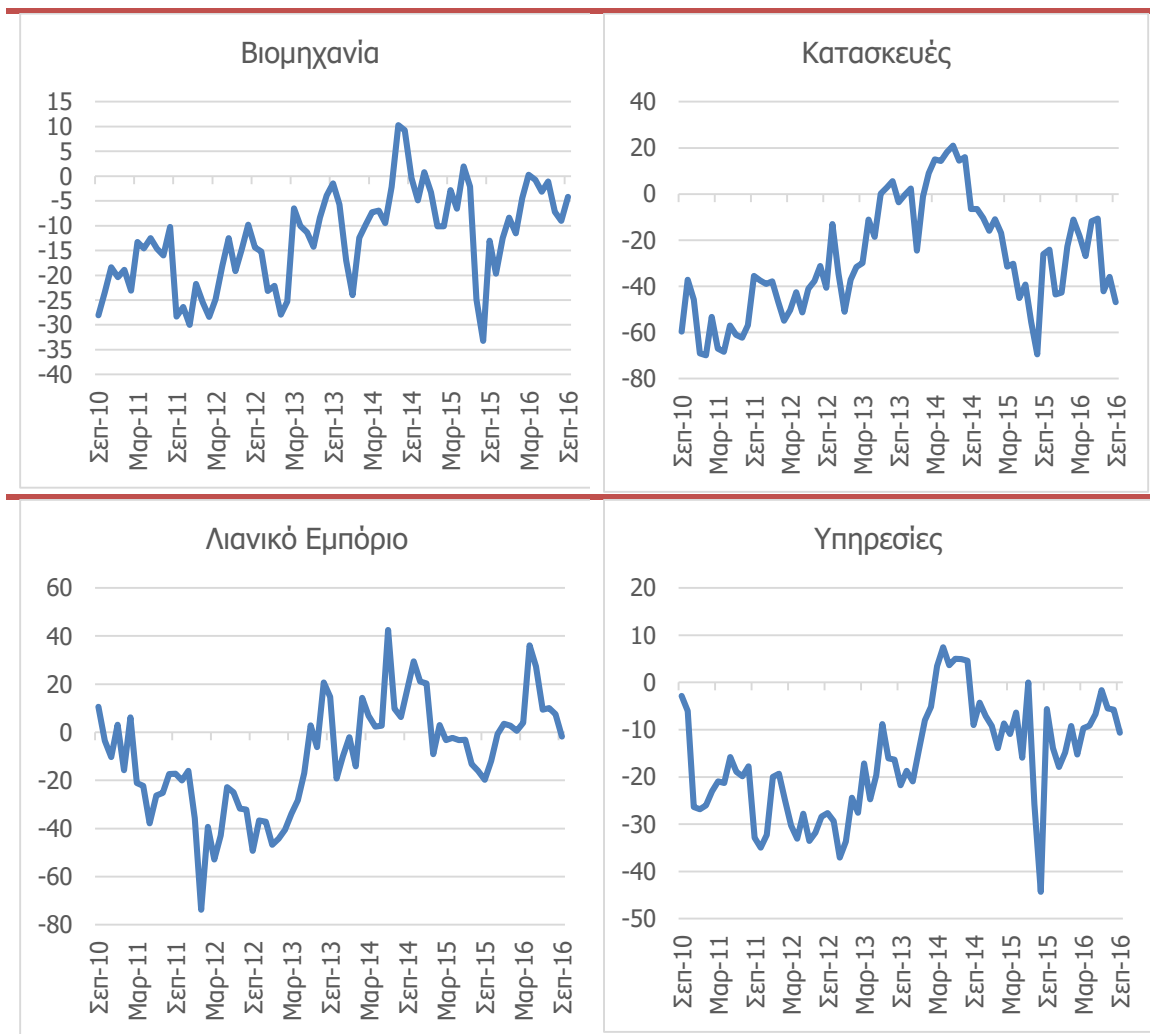
Ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο κινείται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα κατά το γ' τρίμηνο του έτους σε σχέση με το προηγούμενο, στις +5 (από +24) μονάδες. Η επίδοση αυτή βρίσκεται σε ανώτερα επίπεδα σε σύγκριση με την

αντίστοιχη περυσινή (-16 μονάδες). Το 3% των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει και πάλι μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ το 8% (από 27%) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να εκφράζονται από το (89%) (από 70%) του συνόλου.

Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους κατά το γ' τρίμηνο του 2016 σημειώνεται πτώση του σχετικού ισοζυγίου σε όλους, με εξαίρεση τα Είδη οικιακού εξοπλισμού, όπου και καταγράφεται οριακή βελτίωση στο σχετικό δείκτη.

Διάγραμμα 3.14

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων ≡ διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

Η αποπληθωριστική τάση συνεχίζεται στην Ελληνική οικονομία στο τρίτο τρίμηνο του 2016 για τέταρτη διαδοχική χρονιά, ωστόσο με χαμηλότερο ρυθμό από ότι ένα χρόνο νωρίτερα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, η πτώση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) διαμορφώθηκε στο 1,0% στο δίμηνο Ιουλίου – Αυγούστου φέτος, έναντι υποχώρησης 1,8% στην αντίστοιχη περίοδο του 2015. Τη μείωση στο ΓΔΤΚ συνεχίζει να συντηρεί η χαμηλή τιμή πετρελαίου, αλλά και η κατάργηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης για το φυσικό αέριο που χρησιμοποιείται για βιομηχανική χρήση από τον Ιούνιο και έχει μετακιληθεί στα τελικά προϊόντα και υπηρεσίες. Στο σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου – Αυγούστου του τρέχοντος έτους, σημειώθηκε αποπληθωρισμός περίπου 1%, έναντι αποπληθωρισμού 2,2% στο ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι.

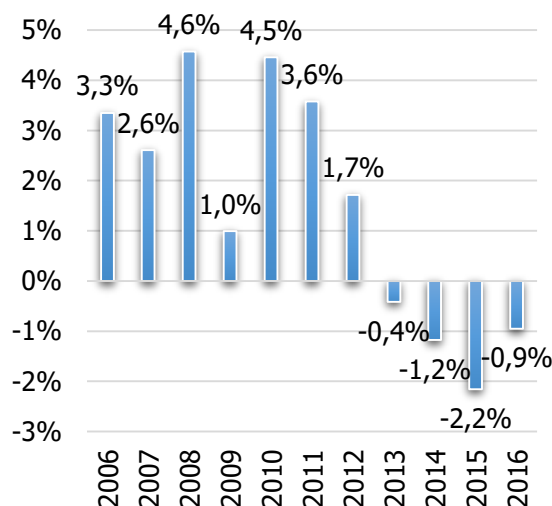
Σε ότι αφορά τις επιμέρους κλαδικές μεταβολές στο οκτάμηνο Ιανουαρίου – Αυγούστου του 2016, παρουσιάζεται άνοδος τιμών σε 4 από τις 12 κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στο Γενικό Δείκτη Τιμών.

Σε τροχιά ανόδου κατόπιν της περυσινής τους πτώσης βρέθηκαν οι δείκτες τιμών στην Υγεία (+2,5%, έναντι -1,4% το 2015), τα Ξενοδοχεία-Καφέ-Εστιατόρια (+2,6%, από -0,3% πέρυσι) και οι Επικοινωνίες (+0,3%, από -0,05% το 2015). Με ανοδικούς αλλά μικρότερους από πέρυσι ρυθμούς συνεχίζουν να κινούνται οι τιμές σε Διατροφή – Μη αλκοολούχα ποτά (+0,4% έναντι 1,1% το

2015) και τα Αλκοολούχα ποτά - Καπνός (+1,4%, από +2,1% πριν ένα χρόνο).

Διάγραμμα 3.15

Μέση μεταβολή ΓΔΤΚ στη ΓΔΤΚ (Ιανουάριος - Αύγουστος, 2006-2016)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

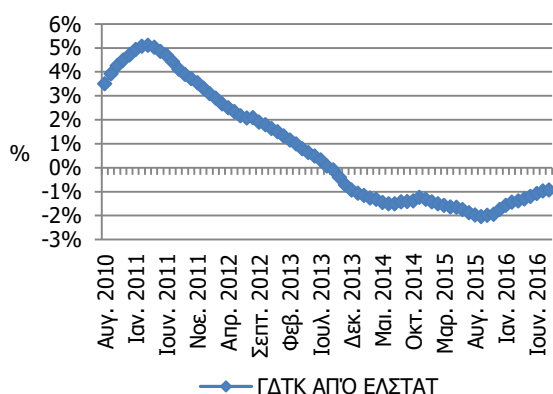
Οι υψηλότερες τιμές στα Ξενοδοχεία-Καφέ-Εστιατόρια και τα Αλκοολούχα ποτά – Καπνός οφείλονται στη νέα αύξηση του ανώτερου συντελεστή του ΦΠΑ, καθώς και στην επιβολή ΕΦΚ στη μπίρα.

Όλοι οι υπόλοιποι κλάδοι παρουσιάζουν εκτεταμένη μείωση τιμών, ωστόσο ηπιότερη από ότι το 2015, εκτός του κλάδου της υπόδησης. Ο τελευταίος εμφανίζει οριακά μεγαλύτερη μείωση τιμών από πέρυσι (3,6% έναντι 3,5%). Αναλυτικά, εκ νέου πτώση τιμών σημειώθηκε στο οκτάμηνο Ιανουαρίου – Αυγούστου του τρέχοντος έτους στη Στέγαση, κατά 4,5% (έναντι -7,1% το 2015), τις Μεταφορές κατά 4% (όσο και πριν ένα χρόνο, -4,3%) και την Αναψυχή (1,5% σε αμφότερα τα έτη). Ακολουθούν σε κάμψη τιμών η Εκπαίδευση, με 1,3% (από 3,2% του 2015) και τα Διαρκή αγαθά, με ρυθμό -0,2% από -2,2% ένα χρόνο νωρίτερα. Η πλέον εκτεταμένη κάμψη τιμών στη Στέγαση και τις

Μεταφορές, αντανακλά τις επιδράσεις της χαμηλής τιμής πετρελαίου και της κατάργησης του ειδικού φόρου κατανάλωσης για το φυσικό αέριο βιομηχανικής χρήσης.

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη ΓΔΤΚ στην Ελλάδα (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία ΙΟΒΕ

Ο εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) στην Ελλάδα παρουσίασε οριακή μείωση στο οκτάμηνο του 2016, κατά 0,06% έναντι υποχώρησης κατά 1,6% στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι. Σε επίπεδο Ευρωζώνης-19, η Ελλάδα κατατάσσεται στο σύνολο των χωρών με μικρή μεταβολή του Εν.ΔΤΚ. Σε αυτές συγκαταλέγονται η Ολλανδία (-0,01%), η Γερμανία (0,11%), η Γαλλία (0,15%), η Φιλανδία (0,22%), η Ιταλία (-0,15%) και η Ιρλανδία (-0,17%).

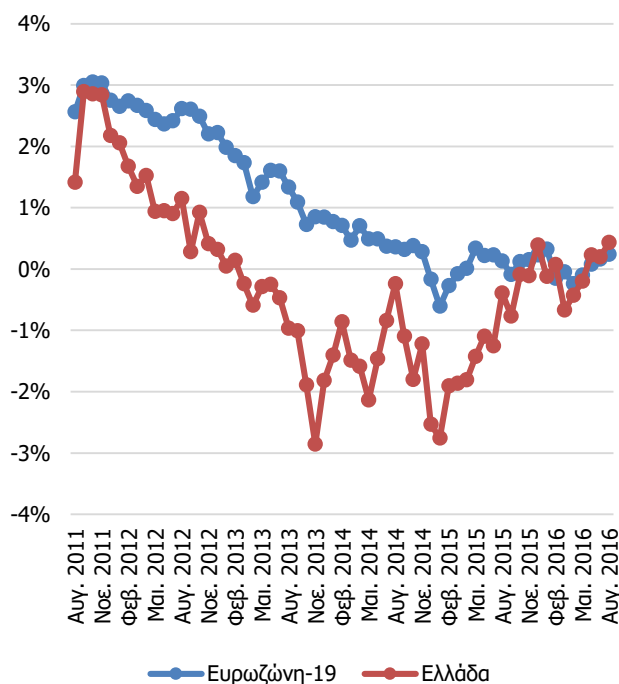
Ήπιες αρνητικές μεταβολές παρουσιάζουν η Ισπανία (-0,8%), η Σλοβακία (-0,6%), η Σλοβενία (-0,5%), η Λετονία (-0,5%) και το Λουξεμβούργο (-0,4%). Τη μεγαλύτερη υποχώρηση τιμών παρουσιάζει για ακόμα μία φορά η Κύπρος (-1,6%).

Στην ομάδα των χωρών που παρουσιάζουν ήπια θετική μεταβολή συγκαταλέγονται η Εσθονία (0,4%), η Λιθουανία (0,5%), η

Πορτογαλία (0,5%), η Αυστρία (0,8%) και η Μάλτα (1,0%). Η μεγαλύτερη θετική μεταβολή σημειώνεται στο Βέλγιο (1,7%).

Διάγραμμα 3.17

Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-19 (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΙΟΒΕ

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχώριας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, υποχώρησε κατά 8,4%, στην περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου του τρέχοντος έτους. Η μείωση αυτή είναι η μεγαλύτερη της τελευταίας δεκαετίας για τη συγκεκριμένη περίοδο του έτους. Η δεύτερη μεγαλύτερη υποχώρηση σημειώθηκε το 2009 (-7,9%).

Αναλυτικά, στους επιμέρους κλάδους οι ισχυρότερες πτωτικές κινήσεις στο πρώτο οκτάμηνο του 2016 σημειώθηκαν στα Προϊόντα οπάνθρακα & διύλισης πετρελαίου (-27%), στο ηλεκτρικό ρεύμα και φυσικό αέριο (-9,8%), λόγω της κατάργησης του

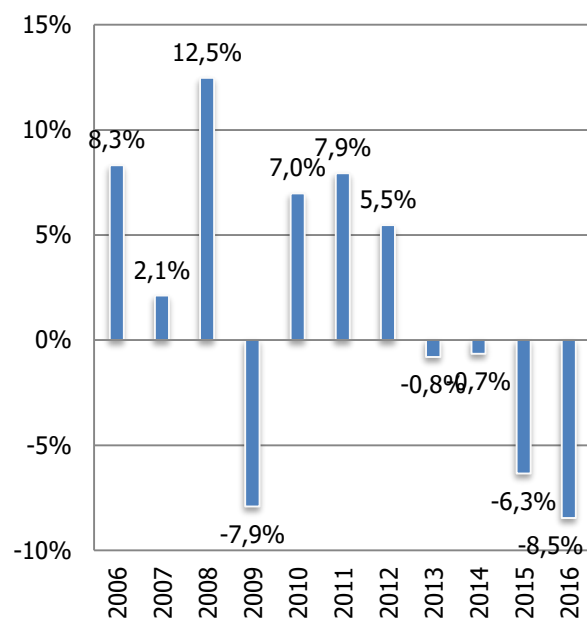
ειδικού φόρου κατανάλωσης για το φυσικό αέριο βιομηχανικής χρήσης, στον Ηλεκτρικό εξοπλισμό (-7,1%) και στα Βασικά μέταλλα (-6,8%). Μικρότερες αρνητικές μεταβολές σημειώθηκαν μεταξύ άλλων στο αργό πετρέλαιο, στο χαρτί, στο δέρμα, στα χημικά προϊόντα, στα προϊόντα από ελαστικό, στα είδη ένδυσης και στα βασικά φαρμακευτικά προϊόντα.

Τη μεγαλύτερη θετική μεταβολή τιμής παρουσίασαν τα Προϊόντα άνθρακα - λιγνίτη και τα Προϊόντα καπνού (κατά 7,8% και 7,7%). Μικρές θετικές μεταβολές σημειώθηκαν επίσης στα λοιπά μεταποιημένα προϊόντα, στα μεταλλεύματα, στις υφαντικές ύλες, στα ποτά, στα λοιπά μεταποιημένα προϊόντα, στα μηχανοκίνητα οχήματα και γενικότερα στις υπηρεσίες.

Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Ιούλιος 2016), σημειώνεται μικρή μείωση του δείκτη τιμών εισαγωγών στην Ελλάδα από την αρχή του έτους, κατά 6,67%. Αρνητικά κινείται ο δείκτης σε όλες τις χώρες της Ευρωζώνης, συνεχίζοντας να αντικατοπτρίζει την επίδραση των χαμηλών τιμών πετρελαίου. Η μεγαλύτερη υποχώρηση παρουσιάζεται στη Λετονία (-8,84%). Ακολουθούν, η Λιθουανία (-8,74%), η Ολλανδία (-6,9%) η Σλοβακία (-6,1%). Έπονται η Γαλλία (-5,87%), η Ισπανία (-5,7%), η Ιταλία (-5,4%), η Γερμανία (-5,08%), η Εσθονία (-4,18%) και η Σλοβενία (-2,2%). Από τις παραπάνω μεταβολές τιμών εισαγόμενων προϊόντων στις χώρες της Ευρωζώνης προκύπτει ότι Ελλάδα παρουσιάζει την τέταρτη υψηλότερη υποχώρηση μεταξύ αυτών.

Διάγραμμα 3.18

Ετήσια εξέλιξη μέσου ΓΔΤΠ Ιουλίου - Αυγούστου στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Παρά τη διαφαινόμενη από τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία άνοδο της κατανάλωσης στο τρίτο τρίμηνο και την αύξηση του ΦΠΑ, ο αποπληθωρισμός δεν εξασθενεί. Η συνέχιση του αποπληθωρισμού στο τρίτο τρίμηνο με τον ίδιο ρυθμό, παρά την αύξηση από την 1^η Ιουνίου του βασικού συντελεστή ΦΠΑ, την κατάργηση της έκπτωσης του ΦΠΑ σε 9 νησιά, αντανάκλα την παραμένουσα χαμηλή ζήτηση. Καθώς η μοναδική αύξηση φόρου που έχει προγραμματιστεί έως το τέλος του 2016 είναι αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης, δεν προβλέπεται ανακοπή της αποπληθωριστικής τάσης σε αυτή την περίοδο. Άλλωστε, οι χαμηλές διεθνείς τιμές του πετρελαίου, που οδήγησαν κατά κύριο λόγο στον αποπληθωρισμό, δεν φαίνεται να ανέρχονται άμεσα μετά την πρόσφατη απόφαση του Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ για μείωση της

ημερήσιας παραγωγής πετρελαίου. Δεδομένου ότι στο τελευταίο τετράμηνο του 2015 η πτώση των τιμών είχε καμφθεί, το επίπεδο του Γενικού Δείκτη Τιμών είναι σχετικά υψηλότερο από τους προηγούμενους μήνες, ευνοώντας μια μικρή κλιμάκωση του αποπληθωρισμού ένα χρόνο μετά. **Κατόπιν αυτής, η πτώση τιμών στο σύνολο του 2016 θα διαμορφωθεί στο 1,1%, 0,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από πέρυσι.**

Ο βασικός παράγοντας που συντήρησε τον αποπληθωρισμό στην ελληνική οικονομία το 2016, η πτώση των τιμών του πετρελαίου, πιθανότατα δεν θα συνεχίσει να υφίσταται στο επόμενο έτος. Η πρόσφατη απόφαση για μείωση της διεθνούς πετρελαϊκής παραγωγής θα οδηγήσει σε άνοδο των τιμών στη διάρκειά του. Ανασχετικά στη συνέχιση του αποπληθωρισμού αναμένεται να επενεργήσουν και οι νέοι έμμεσοι φόροι ή οι αυξήσεις ήδη υπαρχόντων, που προβλέπεται να εφαρμοστούν από την 1^η Ιανουαρίου του 2017 (αύξηση ΕΦΚ στο πετρέλαιο και στο υγραέριο κίνησης, επιβολή τέλους στους συνδρομητές σταθερής τηλεφωνίας, αύξηση του φόρου κατανάλωσης στον καπνό και τα τσιγάρα, επιβολή φόρου στην εισαγωγή καφέ). Η ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης, κυρίως από τη διεύρυνση της απασχόλησης και όχι από την αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, το οποίο θα περιοριστεί από την άνοδο της άμεσης φορολογίας και τις υψηλότερες ασφαλιστικές εισφορές σε σύγκριση με φέτος, επίσης θα αποτρέψει μια νέα πτώση τιμών στην ελληνική οικονομία. **Η προβλεπόμενη άνοδος του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή το 2017 αναμένεται να είναι της τάξης του 1,3%.**

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι μικτές κατά το τρίτο τρίμηνο του 2016 έναντι του προηγούμενου τριμήνου, με τα σχετικά ισοζύγια να συνεχίζουν να λαμβάνουν στην πλειονότητά τους αρνητικά πρόσημα, διατηρώντας την αποπληθωριστική τάση της τελευταίας εξαετίας. Συγκεκριμένα, το ισοζύγιο τιμών το εξεταζόμενο τρίμηνο αυξάνεται οριακά σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο στις Ιδιωτικές Κατασκευές και τις Υπηρεσίες, ενώ μειώνεται οριακά στη Βιομηχανία και περισσότερο στο Λιανικό Εμπόριο, το οποίο είναι και ο μόνος τομέας με θετικό ισοζύγιο και κατά το τρέχον τρίμηνο. Ως προς την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών καταγράφουν αρνητική μεταβολή στη Βιομηχανία και το λιανεμπόριο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις της πορείας των τιμών το γ' τρίμηνο του έτους διαμορφώνονται οριακά χαμηλότερα σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό αρνητικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -3 μονάδες, κατά 6 μονάδες ανώτερα σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 9% (από 10%) κατά μέσο όρο προβλέπει μείωση τιμών το επόμενο διάστημα, με το 85% (από 83%) να αναμένει σταθερότητα και το 6-7% εκ νέου αύξησή τους.

Στο Λιανικό Εμπόριο, ο δείκτης των +16 μονάδων των τιμών των επιχειρήσεων του τομέα κατά το προηγούμενο τρίμηνο υποχωρεί κατά το ήμισυ (από +3 μον. το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο). Το τρέχον τρίμηνο, από τις επιχειρήσεις του τομέα, ένα 8% (από 6%) αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ μειώνεται στο 16% (από 21%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδο τους, με το υπόλοιπο 76% (από 73%) να αναμένει σταθερότητα.

Στους επιμέρους κλάδους του λιανεμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το γ' τρίμηνο του έτους, σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο είναι πτωτικές σε όλους εξ' αυτών, με εξαίρεση τα Πολυκαταστήματα, όπου και σημειώνεται σταθερότητα.

Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες το εξεταζόμενο τρίμηνο αυξάνεται οριακά σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο, κινούμενος στις -3 μονάδες, σε υψηλότερο

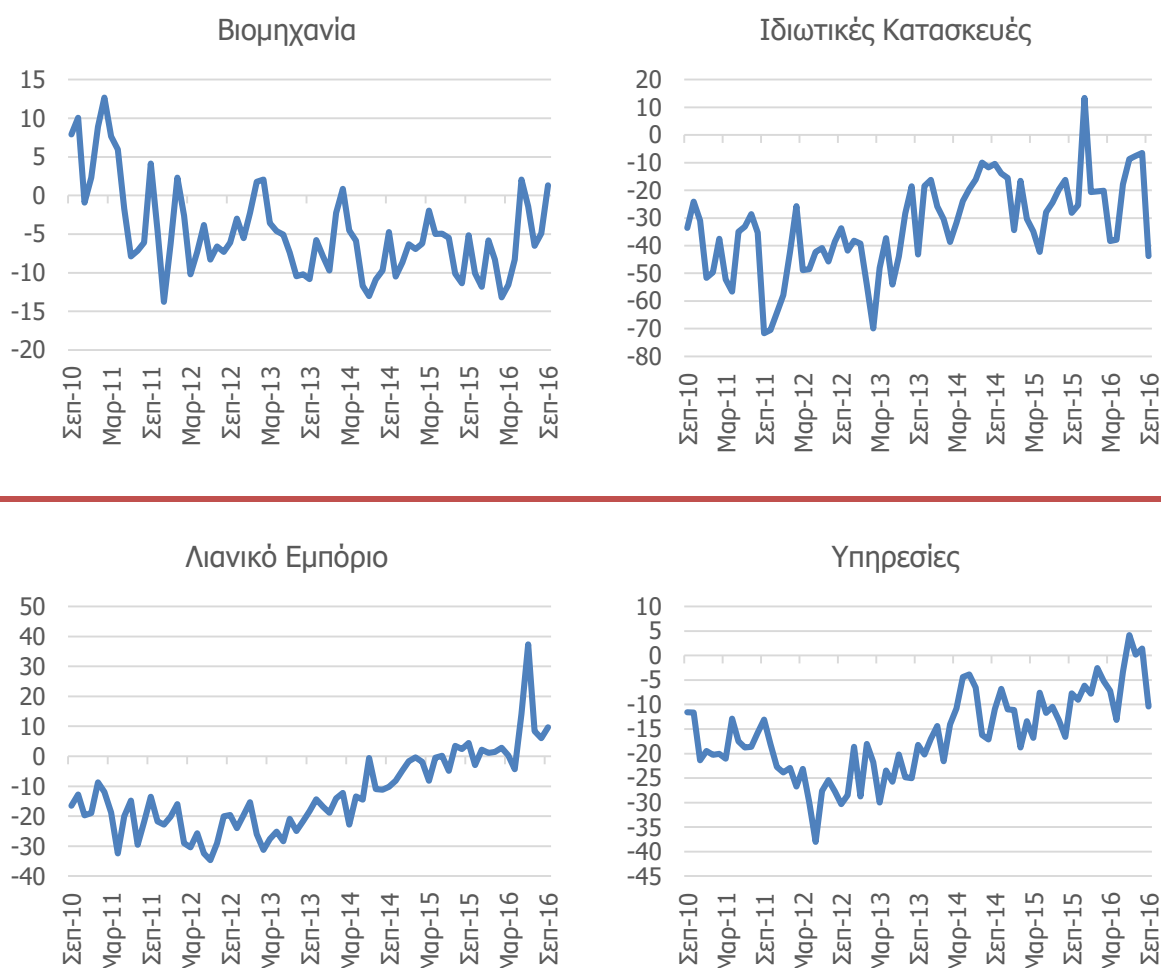
επίπεδο σε σχέση με την αντίστοιχη μέση περυσινή του επίδοση (-13 μον.). Το τρέχον τρίμηνο, το 11% (από 12%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει εκ νέου μείωση τιμών και το 8% προβλέπει εκ νέου άνοδο.

Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης αυξάνεται στους Ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, τις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες και την Πληροφορική.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το αρνητικό ισοζύγιο τιμών του προηγούμενου τριμήνου περιορίζεται κατά 2 μονάδες, στις -19, επίσης υψηλότερα κατά 2 μονάδες και σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά επίπεδα. Το 23% των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου, ενώ το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο είναι οριακό κινείται στο 3% (από 2%).

Διάγραμμα 3.19

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Στο πρώτο επτάμηνο του 2016, το **έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ)**¹³ συρρικνώθηκε κατά 22,3%, σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του

2015. Έτσι, διαμορφώθηκε στα €1,1 δισεκ., έναντι €1,4 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Η σημαντική υποχώρηση του πλεονάσματος στο Ισοζύγιο Υπηρεσιών υπεραντισταθμίστηκε από τη συρρίκνωση του ελλείμματος του Ισοζυγίου Αγαθών αλλά και

¹³ Από τον Ιανουάριο του 2013, η κατάρτιση του ισοζυγίου αγαθών βασίζεται στα στοιχεία εξωτερικού εμπορίου της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), αντί των στοιχείων διακανονισμού τραπεζικών συναλλαγών (settlements data) τα οποία χρησιμοποιούνταν έως και το Δεκέμβριο του 2012. Επίσης, από τον Ιανουάριο του 2015 το Ισοζύγιο Πληρωμών για την Ελλάδα καταρτίζεται με βάση τη μεθοδολογία της 6^{ης} έκδοσης του Εγχειριδίου Ισοζυγίου Πληρωμών (BPM6), το

οποίο δημοσιεύεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις αλλαγές που επέρχονται στο Ισοζύγιο:

Τράπεζα της Ελλάδος
http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/News/PressReleases/DispItem.aspx?Item_ID=4930&List_ID=1af869f3-57fb-4de6-b9ae-bdfd83c66c95&Filter_by=DT

από την αύξηση του πλεονάσματος των Πρωτογενών Εισοδημάτων.

Το έλλειμμα στο **Ισοζύγιο Αγαθών** μειώθηκε στα €9,6 δισεκ., από €10,2 δισεκ. το 2015. Οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν στα €13,8 δισεκ., σημειώνοντας υποχώρηση κατά 7,2% (-€1,1 δισεκ.)¹⁴, με τη μείωση να αφορά κυρίως στις εξαγωγές καυσίμων, κατά €829 εκατ. Οι εισαγωγές υποχώρησαν στα €23,3 δισεκ., (-€1,7 δισεκ.) με την κάμψη να προέρχεται και πάλι από τα καύσιμα, της τάξης των €1,9 δισεκ. Το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία** διογκώθηκε με ρυθμό 8,8% στο επτάμηνο και διαμορφώθηκε στα €8,1 δισεκ., καθώς οι εξαγωγές αγαθών περιορίστηκαν στα €10,5 δισεκ. (€10,7 δισεκ. το 2015), ενώ οι εισαγωγές ενισχύθηκαν στα €18,7 δισεκ. (€18,2 δισεκ. το 2015).

Το πλεόνασμα στο **Ισοζύγιο Υπηρεσιών** υποχώρησε στο επτάμηνο του 2016 κατά 17,5%, στα €7,6 δισεκ., έναντι €9,2 δισεκ. το 2015, καθώς η μείωση των εισπράξεων ήταν διπλάσια από τη μείωση των πληρωμών σε απόλυτα μεγέθη. Οι συνολικές εισπράξεις διαμορφώθηκαν στα €13,1 δισεκ., μειωμένες κατά 20,1% (-€3,3 δισεκ.) σε σχέση με πέρυσι, ενώ οι πληρωμές διαμορφώθηκαν στα €5,5 δισεκ., υποχωρώντας κατά 23,6% (-€1,7 δισεκ.). Τα έσοδα από τουρισμό διαμορφώθηκαν στα €6,8 δισεκ., μειωμένα κατά 4,8%, ενώ οι εισπράξεις από μεταφορές υποχώρησαν σημαντικά, κατά 38% (-€2,6 δισεκ.) και από λοιπές υπηρεσίες κατά 14,3% (-€340 εκατ.). Οι πληρωμές στο ταξιδιωτικό σκέλος ενισχύθηκαν ελαφρώς, κατά €33

εκατ., παραμένοντας κοντά στα €1,2 εκατ., ενώ οι πληρωμές για μεταφορές μειώθηκαν αισθητά, κατά 32,5% στα €2,5 δισεκ. Οι πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες μειώθηκαν κατά 22,6%, στα €1,8 δισεκ.

Το πλεόνασμα στο **Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων** διαμορφώθηκε στα €930 εκατ. στο επτάμηνο του 2016, έναντι €44 εκατ. το 2015, κυρίως λόγω της μείωσης των πληρωμών, κατά 20,5% (-€774 εκατ.). Οι εισπράξεις αυξήθηκαν κατά 2,9% (+€112 εκατ.). Πιο αναλυτικά, οι εισπράξεις από εργασία υποχώρησαν κατά 27,6%, στα €76 εκατ., τα εισοδήματα από επενδύσεις σημείωσαν πτώση 7,2%, στα €1,5 δισεκ., ενώ στα λοιπά πρωτογενή εισοδήματα (επιδότησεις και φόροι επί της παραγωγής), καταγράφηκε μείωση 7,2%, στα €2,4 δισεκ. Οι πληρωμές για εισοδήματα εργασίας μειώθηκαν κατά 57,0%, στα €131 εκατ., για εισοδήματα από επενδύσεις μειώθηκαν 20,4%, στα €2,6 δισεκ., ενώ στα λοιπά πρωτογενή εισοδήματα, σημειώθηκε αύξηση κατά 31,9%, στα €269 εκατ.

Το έλλειμμα στο **Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων** περιορίστηκε στα €60 εκατ., έναντι €437 εκατ. το 2015. Οι εισπράξεις διαμορφώθηκαν εκ νέου στα €1,2 δισεκ., όμως οι πληρωμές μειώθηκαν στα €1,3 δισεκ., έναντι €1,7 δισεκ. το 2015.

Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το **Ισοζύγιο Κεφαλαίων**¹⁵, διαμορφώθηκε στα €642 εκατ., έναντι €609 εκατ. το 2015,

μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον κοινοτικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και από το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

¹⁴ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

¹⁵ Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι 110

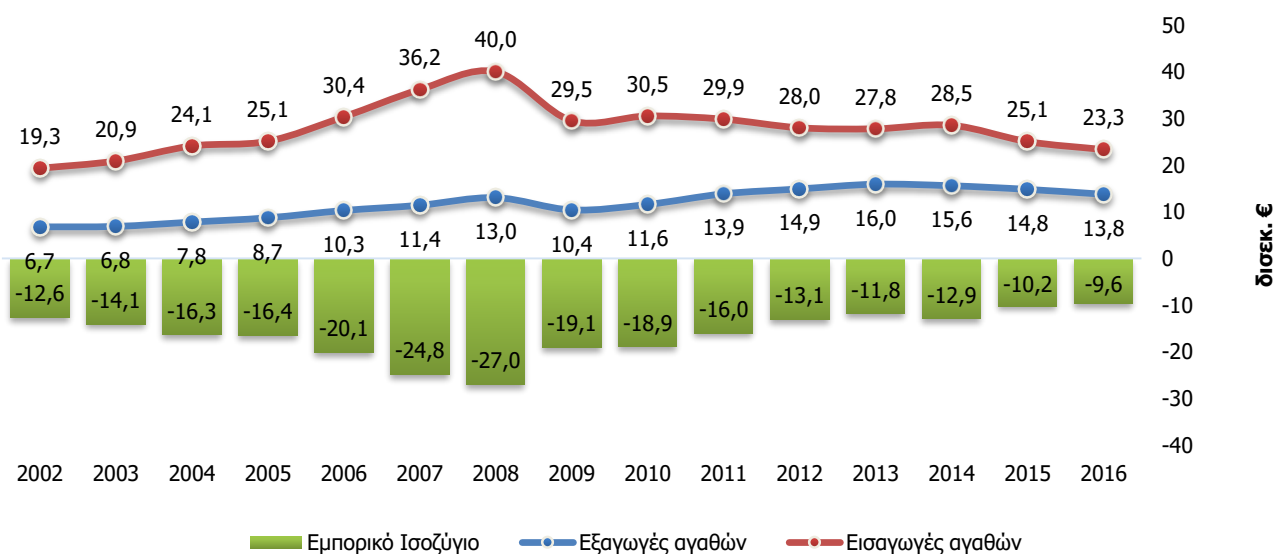
με μείωση των εισπράξεων στα €783 εκατ., ενώ οι πληρωμές μειώθηκαν στα €141 εκατ.

Τέλος, το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων** που

αντανακλά τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό, διαμορφώθηκε ελλειμματικό, στα €428 εκατ., έναντι ελλείμματος €768 εκατ. το 2015.

Διάγραμμα 3.20

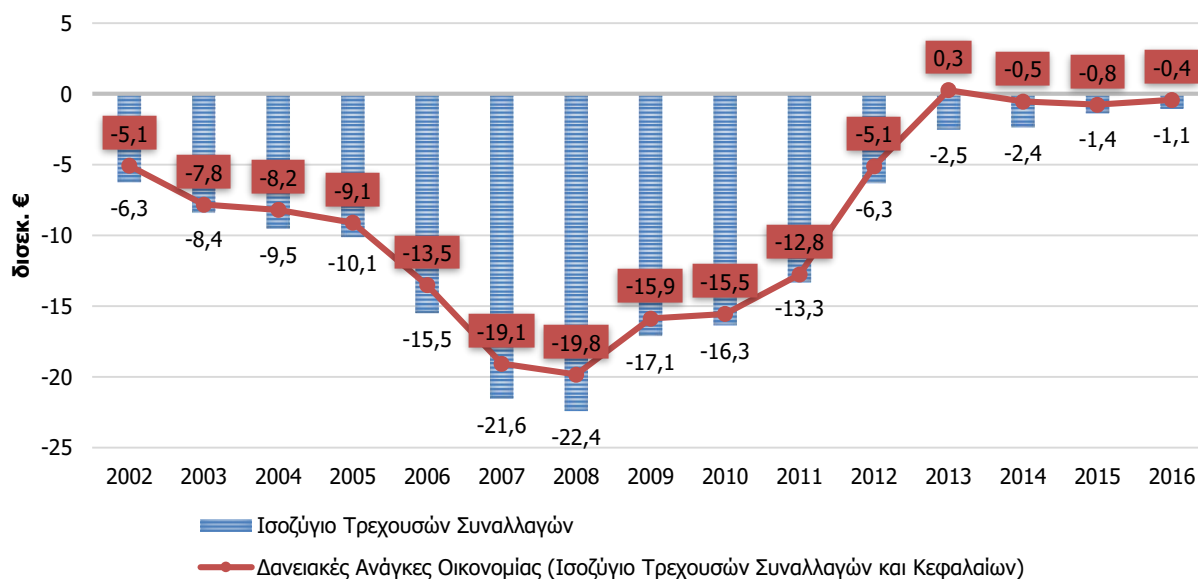
Εισαγωγές-Εξαγωγές (Ιανουάριος – Ιούλιος) 2002-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.21

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών & Κεφαλαίων (Ιανουάριος – Ιούλιος) 2002-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** διαμορφώθηκε στα -€356 εκατ. στο επτάμηνο του 2016, έναντι -€539 εκατ. το 2015.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι καθαρές απαιτήσεις των κατοίκων από **άμεσες επενδύσεις** μειώθηκαν κατά €1,5 εκατ., ενώ οι καθαρές υποχρεώσεις σε μη κατοίκους αυξήθηκαν κατά €134 εκατ.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €5,2 δισεκ., καθώς σύμφωνα με την ΤτΕ, σημειώθηκε αύξηση των τοποθετήσεων κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια κατά €6,5 δισεκ., με ταυτόχρονη μείωση των επενδύσεων σε μετοχές κατά €1,5 δισεκ. Οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους μειώθηκαν κατά €2,3 δισεκ., λόγω της μείωσης των επενδύσεων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια από μη κατοίκους.

Στην κατηγορία των **λοιπών επενδύσεων**, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού περιορίστηκαν κατά €8,8 δισεκ., με μείωση των καταθέσεων και *repos* κατοίκων στο εξωτερικό. Οι υποχρεώσεις επίσης μειώθηκαν κατά €2,0 δισεκ., με μείωση των καταθέσεων και *repos* μη κατοίκων στην Ελλάδα.

Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιουλίου του 2016 στα €6,9 δισεκ., από €5,1 δισεκ. το 2015, λόγω σημαντικής αύξησης του συναλλάγματος κατά €803 εκατ., και κατά €788 εκατ. του νομισματικού χρυσού.

Αποτίμηση

Οι 19 χώρες της Ευρωζώνης αντιπροσωπεύουν το 25,6% των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών παγκοσμίως, ενώ το αντίστοιχο μερίδιό τους το 2009 ήταν 28,8% και το 2004 31,4%. Αυτή η πτώση των μεριδίων μπορεί να αποδοθεί σε πολλούς παράγοντες, μερικοί εκ των οποίων είναι η δυναμική άνοδος αναπτυσσόμενων χωρών, όπως η Κίνα, η Ινδία, η Βραζιλία κ.ά. που κατέλαβαν ένα σημαντικό μερίδιο στο διεθνές εμπόριο, η ενίσχυση της ισοτιμίας του ευρώ έναντι των βασικότερων εμπορικών εταίρων, που μείωσε την ανταγωνιστικότητα, η ενίσχυση του πληθωρισμού αλλά και η αύξηση του εργατικού κόστους, ιδιαίτερα στην περίοδο μέχρι και το 2008-2009. Οι τρεις τελευταίοι παράγοντες αποτυπώνονται από κοινού στις Πραγματικές Σταθμισμένες Συναλλαγματικές Ισοτιμίες (ΠΣΣΙ - *real effective exchange rates*) κάθε χώρας. Η πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία είναι ένα μέτρο της ανταγωνιστικότητας μιας χώρας, το οποίο λαμβάνει υπόψη του το κόστος εργασίας ή τις τιμές σε σχέση με τους κύριους ανταγωνιστές της στις διεθνείς αγορές, καθώς επίσης και τις σχετικές ονομαστικές ισοτιμίες. Μια αύξηση του δείκτη ΠΣΣΙ αντανάκλα απώλεια ανταγωνιστικότητας. Η ΠΣΣΙ μπορεί να εκφραστεί σε σχέση με το μοναδιαίο κόστος εργασίας και τον δείκτη τιμών καταναλωτή.

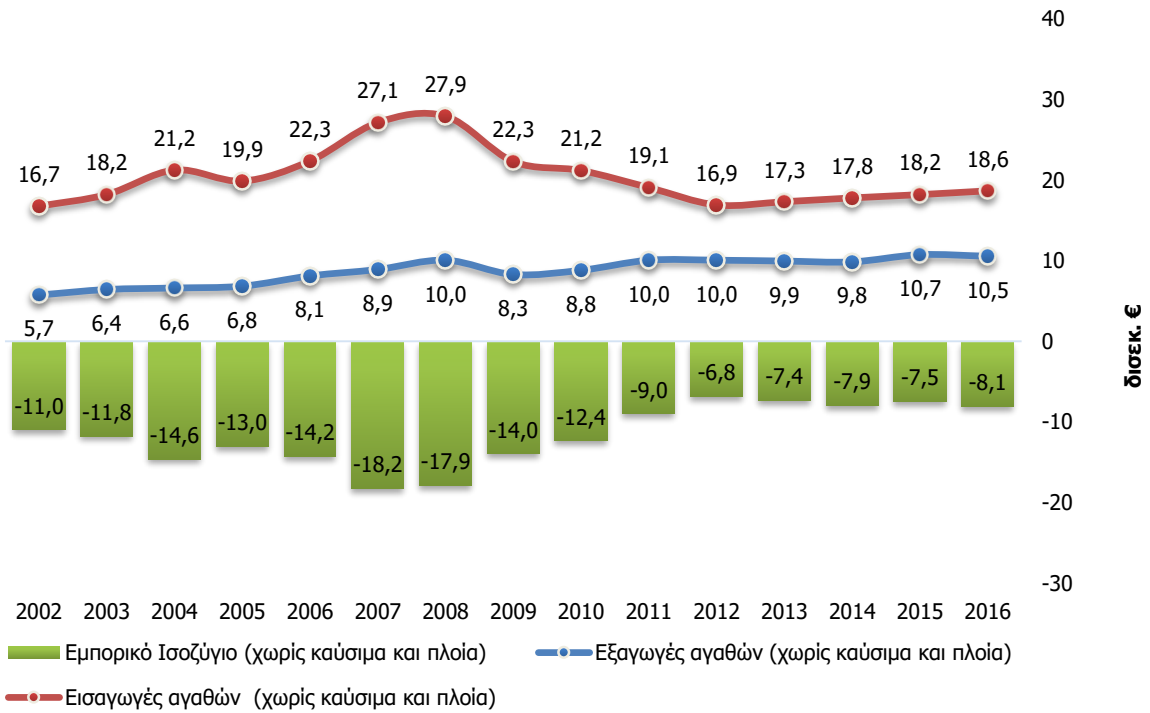
Αναλύοντας τα στοιχεία σχετικά με τη μεταβολή της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας (2005=100), αλλά και του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών για τις χώρες της Ευρωζώνης (ως ποσοστό του ΑΕΠ) την περίοδο 2002-2015, προκύπτει ότι στην περίοδο 2002-2008 παρόλο που σχεδόν σε όλες τις χώρες σημειώθηκε ανατίμηση,

εντούτοις εμφανίζονται μικτά αποτελέσματα ως προς την εξέλιξη του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το διάγραμμα 3.20 για την περίοδο 2002-2008, βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών σημειώθηκε σε χώρες όπως η Γερμανία και η Ολλανδία, παρά την ανατίμηση της ΠΣΣΙ (σε όρους πληθωρισμού). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται από τη σημαντική άνοδο των εξαγωγών τους κυρίως σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, σε αναπτυσσόμενες οικονομίες, λόγω της ανάγκης εκβιομηχάνισής τους. Ωστόσο, μετά το 2009 παρατηρείται η ίδια τάση σε όλες τις χώρες, με εξαίρεση την Εσθονία και την Φινλανδία: η πτώση των τιμών, σε συνδυασμό με την κάμψη της ισοτιμίας προκάλεσε σημαντική υποχώρηση της ΠΣΣΙ. Η πτώση της ΠΣΣΙ που επηρεάζει την ανταγωνιστικότητα και τις εξαγωγές, σε συνδυασμό με την στασιμότητα των εισοδημάτων στις ευρωπαϊκές χώρες και τον επακόλουθο περιορισμό των εισαγωγών, επέτρεψαν τη σημαντική βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών, σχεδόν σε όλες τις χώρες και για αυτό καταγράφεται αρνητική σχέση μεταξύ ισοτιμίας και ισοζυγίου. Στην Ελλάδα, η βελτίωση της ΠΣΣΙ την περίοδο 2009-2015 έφτασε το 7,7%, ενώ η αντίστοιχη βελτίωση στο ισοζύγιο ήταν 8,9 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Επισημαίνεται ότι σημαντικό τμήμα της βελτίωσης του ισοζυγίου δεν προήλθε από τη διόρθωση στη συναλλαγματική ισοτιμία (ΠΣΣΙ) αλλά και από την υποχώρηση των εισοδημάτων, η οποία επέφερε μείωση των εισαγωγών, όπως προαναφέρθηκε.

Σε κάθε περίπτωση, ενώ το 2009 10 χώρες εμφάνιζαν αρνητικό ισοζύγιο αγαθών, το 2015 ο αριθμός αυτών των χωρών υποχώρησε στις 5, από τις οποίες μάλιστα η Ελλάδα και η Λιθουανία εμφάνισαν οριακά αρνητικό ισοζύγιο. Έτσι, η σταδιακή υποτίμηση της ΠΣΣΙ μετά το 2009 επέτρεψε τη βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών, ενώ σημαντική επίδραση στη βελτίωση αυτή είχε η υποχώρηση του εργατικού κόστους, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ΠΣΣΙ σε όρους μοναδιαίου κόστους εργασίας, καθώς σε 16 από τις 19 χώρες σημειώθηκε υποχώρησή της. Η μεγαλύτερη σε εύρος πτώση της ισοτιμίας σε όρους κόστους εργασίας την περίοδο 2009-2015 σημειώθηκε στην Ιρλανδία, κατά 27%, ενώ ακολούθησαν η Ελλάδα με 21,8%, η Ισπανία με 15%, η Κύπρος και η Πορτογαλία με κάμψη 12,9% και 12,5% αντίστοιχα. Επισημαίνεται ότι πρόκειται για τις πέντε χώρες οι οποίες εφάρμοσαν πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής. Από τις παραπάνω χώρες μόνο σε Ιρλανδία και Κύπρο η μείωση του εργατικού κόστους μετακυλίθηκε επαρκώς στις τιμές (στο 60%), με αποτέλεσμα να υποχωρεί και η ΠΣΣΙ σε όρους πληθωρισμού, ενώ στις υπόλοιπες χώρες η διαφορά μεταξύ των δύο ισοτιμιών έφτασε το 35% - 40%. Βεβαίως, επισημαίνεται ότι εκτός από το εργατικό κόστος υπάρχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις τιμές, όπως το κόστος ενέργειας, οι τιμές πρώτων υλών κ.ά.

Διάγραμμα 3.22

Εισαγωγές-Εξαγωγές χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος – Ιούλιος) 2002-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.23

Μεταβολές ΠΣΣΙ (σε όρους πληθωρισμού) και Ισοζυγίου Αγαθών – Υπηρεσιών (% ΑΕΠ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.11

Ισοζύγιο Πληρωμών (εκατ. €)

		Ιανουάριος - Ιούλιος			Ιούλιος		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-2.394,0	-1.376,6	-1.070,3	1.308,9	2.506,8	1.433,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.A + I.B)	-3.602,8	-983,0	-1.940,8	1.235,6	2.541,0	1.758,7
I.A	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ (I.A.1 - I.A.2)	-12.919,3	-10.211,9	-9.558,6	-1.994,0	-633,7	-1.277,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-3.351,1	-2.405,6	-1.348,6	-726,1	-226,9	-234,2
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα	-9.568,2	-7.806,3	-8.210,1	-1.268,0	-406,8	-1.042,8
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-1.637,8	-354,2	-104,1	-83,1	0,0	-21,4
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς πλοία	-11.281,5	-9.857,7	-9.454,6	-1.910,9	-633,7	-1.255,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα και πλοία	-7.930,5	-7.452,1	-8.106,0	-1.184,9	-406,8	-1.021,4
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	15.614,4	14.838,4	13.776,4	2.459,7	2.237,8	2.171,8
	Καύσιμα	5.392,5	3.958,5	3.129,6	806,5	565,8	500,8
	Πλοία (πωλήσεις)	387,3	157,6	114,2	30,4	0,0	6,6
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	9.834,7	10.722,3	10.532,6	1.622,8	1.672,0	1.664,4
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	28.533,7	25.050,3	23.335,0	4.453,7	2.871,4	3.448,8
	Καύσιμα	8.743,5	6.364,1	4.478,1	1.532,6	792,7	735,0
	Πλοία (αγορές)	2.025,1	511,8	218,2	113,5	0,0	28,0
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	17.765,2	18.174,4	18.638,6	2.807,6	2.078,7	2.685,8
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	9.316,5	9.228,9	7.617,9	3.229,6	3.174,7	3.035,7
I.B.1	Εισπράξεις	16.719,7	16.401,9	13.098,1	4.366,0	3.640,2	3.921,4
	Ταξιδιωτικό	6.585,2	7.128,1	6.782,5	2.774,2	2.956,8	2.853,2
	Μεταφορές	7.424,8	6.895,4	4.277,4	1.172,1	470,7	683,0
	Λοιπές υπηρεσίες	2.709,7	2.378,4	2.038,2	419,6	212,7	385,2
I.B.2	Πληρωμές	7.403,2	7.173,0	5.480,2	1.136,4	465,5	885,7
	Ταξιδιωτικό	1.165,9	1.148,2	1.181,2	197,2	182,2	243,3
	Μεταφορές	3.600,7	3.680,2	2.483,3	538,9	208,4	359,2
	Λοιπές υπηρεσίες	2.636,6	2.344,6	1.815,7	400,3	75,0	283,2
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	1.002,3	43,7	930,4	60,6	-19,5	-215,7
I.Γ.1	Εισπράξεις	4.855,5	3.810,9	3.923,4	625,1	258,7	282,9
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	123,6	104,8	75,6	20,8	8,4	12,4
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	1.957,2	1.599,7	1.485,3	284,7	191,9	200,8
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	2.774,7	2.106,4	2.362,5	319,6	58,4	69,7
I.Γ.2	Πληρωμές	3.853,1	3.767,2	2.993,0	564,5	278,2	498,5
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	259,8	305,2	130,7	47,2	3,3	22,0
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	3.367,2	3.258,1	2.593,6	497,7	262,2	449,2
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	226,1	204,0	268,8	19,5	12,6	27,3
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	206,5	-437,3	-60,0	12,7	-14,7	-110,0
I.Δ.1	Εισπράξεις	1.914,1	1.238,3	1.210,5	205,5	75,1	91,0
	Γενική κυβέρνηση	1.227,9	702,1	787,5	106,5	19,5	23,2
	Λοιποί τομείς	686,2	536,2	423,0	98,9	55,6	67,8
I.Δ.2	Πληρωμές	1.707,6	1.675,6	1.270,4	192,8	89,8	201,0
	Γενική κυβέρνηση	1.281,4	1.155,8	968,4	110,7	71,6	154,7
	Λοιποί τομείς	426,2	519,8	302,1	82,1	18,2	46,3
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (II.1 - II.2)	1.852,0	608,8	642,3	10,1	2,4	-3,1
II.1	Εισπράξεις	2.029,3	820,2	783,1	25,6	2,7	5,9
	Γενική κυβέρνηση	1.986,9	786,9	753,3	17,5	0,4	0,5
	Λοιποί τομείς	42,4	33,2	29,8	8,1	2,3	5,3
II.2	Πληρωμές	177,4	211,4	140,8	15,5	0,3	9,0
	Γενική κυβέρνηση	6,7	3,6	1,0	0,5	0,0	0,2
	Λοιποί τομείς	170,6	207,8	139,8	15,0	0,3	8,8
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (I + II)	-542,1	-767,8	-428,0	1.319,0	2.509,2	1.430,0
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (III.A+III.B+III.Γ+III.Δ)	1.358,3	-539,3	-356,3	1.280,5	2.076,1	979,6
III.A	ΑΜΕΣΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-653,1	423,5	-1.681,8	-69,3	158,2	62,4
	Απαιτήσεις	258,0	236,7	-1.548,0	-1,6	75,7	92,7
	Υποχρεώσεις	911,1	-186,8	133,8	67,7	-82,5	30,3
III.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ *	-3.779,3	3.962,1	7.519,8	766,2	4.531,8	6.918,8
	Απαιτήσεις	4.604,5	-2.969,4	5.190,7	1.304,3	1.150,8	4.873,7
	Υποχρεώσεις	8.383,9	-6.931,5	-2.329,0	538,1	-3.381,0	-2.045,1
III.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	5.305,7	-4.825,0	-6.811,8	613,5	-2.829,8	-6.041,6
	Απαιτήσεις	-6.156,4	21.507,9	-8.835,4	-609,6	-1.717,3	-3.578,6
	Υποχρεώσεις	-11.462,1	26.332,8	-2.023,6	-1.223,2	1.112,6	2.463,0
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	6.866,2	413,4	4.274,1	881,0	5.009,1	-566,9
III.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	485,0	-100,0	617,5	-30,0	216,0	40,0
IV	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II - III + IV=0)	1.900,3	228,5	71,7	-38,5	-433,1	-450,4
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ***				5.032	5.119	6.904

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των απαιτήσεων παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των απαιτήσεων με αρνητικό πρόσημο. Αντίστοιχα, η αύξηση των υποχρεώσεων εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των υποχρεώσεων με αρνητικό πρόσημο.

** (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των συν/κων διαθεσίμων παρουσιάζεται πλέον με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των συν/κων διαθεσίμων με αρνητικό πρόσημο.

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συναλλάγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. Οικονομικές επιδράσεις από την ανάπτυξη της περιοχής του Ελληνικού¹⁶

4.1 Εισαγωγή

Βασική προϋπόθεση για να τεθεί η ελληνική οικονομία σε τροχιά σταθερής ανάπτυξης είναι η πραγματοποίηση σημαντικού όγκου επενδύσεων το συντομότερο δυνατό. Κρίσιμη συμβολή στο πλαίσιο αυτό έχει η υλοποίηση του προγράμματος αξιοποίησης της περιοχής του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού. Το πρόγραμμα έχει σαφείς αναπτυξιακούς στόχους, ενώ αναμένεται να έχει σημαντική θετική συμβολή και στη δημοσιονομική προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας.

Το πρόγραμμα αξιοποίησης του Ελληνικού είναι ένα πολυδιάστατο έργο, στο οποίο, με βάση τον προτεινόμενο σχεδιασμό, φιλοξενούνται ποικίλες χρήσεις (κατοικία, τουρισμός – αναψυχή, εμπόριο, γραφεία, περίθαλψη, εκπαίδευση, αθλητισμός, πολιτισμός, πρότυπες αστικές υποδομές, πρόνοια και εγκαταστάσεις κοινής ωφέλειας). Σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας για την αγορά των μετοχών της ΕΛΛΗΝΙΚΟ Α.Ε. από την Hellinikon Global I S.A., προβλέπεται η καταβολή €915 εκατ., τμηματικά, βάσει συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος που καλύπτει την περίοδο 2016-2026. Επιπλέον, η εκτέλεση του σχεδίου ανάπλασης προϋποθέτει τη διάθεση €7,2 δισεκ. για επενδύσεις μέσα σε μια 25ετή περίοδο αναφοράς.

Η μελέτη εξετάζει τις οικονομικές επιδράσεις από την ανάπλαση του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού και του παράκτιου μετώπου του Αγ. Κοσμά σε όλη τη διάρκεια του επενδυτικού προγράμματος, με βάση τους όρους που προβλέπει η μεταβίβαση των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. στην Hellinikon Global I S.A. Η ανάλυση πραγματοποιείται σε δυο επίπεδα – επιδράσεις στην ευρύτερη περιοχή της ανάπλασης (μικροοικονομικές επιδράσεις) και επιδράσεις στο σύνολο της οικονομίας (μακροοικονομικές επιδράσεις).

4.2 Μικροοικονομικές επιδράσεις

Η επένδυση στην ανάπλαση της περιοχής του Ελληνικού οδηγεί στην ανάπτυξη αξιοσημείωτης οικονομικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, τα έσοδα λειτουργίας που αναμένεται να δημιουργήσει η εκμετάλλευση των εγκαταστάσεων του Ελληνικού (κύκλος εργασιών) ανέρχονται σε €2,4 δισεκ. προς το τέλος της 25ετίας (το 2041), ενώ κατά μέσο όρο στη διάρκεια της περιόδου υπολογίζονται σε €1,4 δισεκ. ετησίως. Το μεγαλύτερο τμήμα των επιχειρηματικών εσόδων κατά την 25ετή περίοδο που εξετάζει η μελέτη αναμένεται να προέλθει από τη δραστηριότητα των εμπορικών κέντρων και των γραφείων (76%), ενώ σημαντικό μερίδιο προέρχεται από τις δραστηριότητες αναψυχής (12%), καθώς και από τη λειτουργία των ξενοδοχειακών μονάδων (7%).

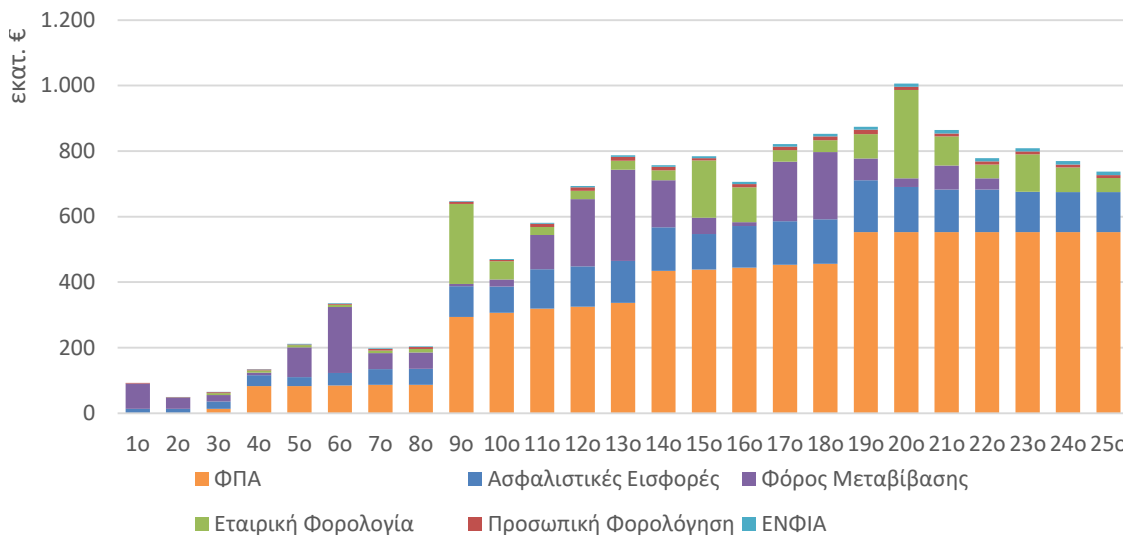
Άμεσα οφέλη θα προκύψουν και από τα δημοσιονομικά έσοδα του έργου, τα οποία δεν περιορίζονται στο τίμημα για τη μεταβίβαση των μετοχών, αλλά επεκτείνονται και σε πόρους

¹⁶ Το πλήρες κείμενο της μελέτης είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του IOBE (http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=131).

από άμεση και έμμεση φορολόγηση της οικονομικής δραστηριότητας και του πλούτου που αναμένεται να δημιουργηθεί. Τα δημοσιονομικά έσοδα αυξάνονται προοδευτικά και αναμένεται να ανέλθουν σε €1,0 δισεκ. το 20ο έτος (€563 εκατ. κατά μέσο όρο στην 25ετία).

Διάγραμμα 4.1:

Εξέλιξη φορολογικών εσόδων την 25ετή περίοδο αναφοράς ανά πηγή

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

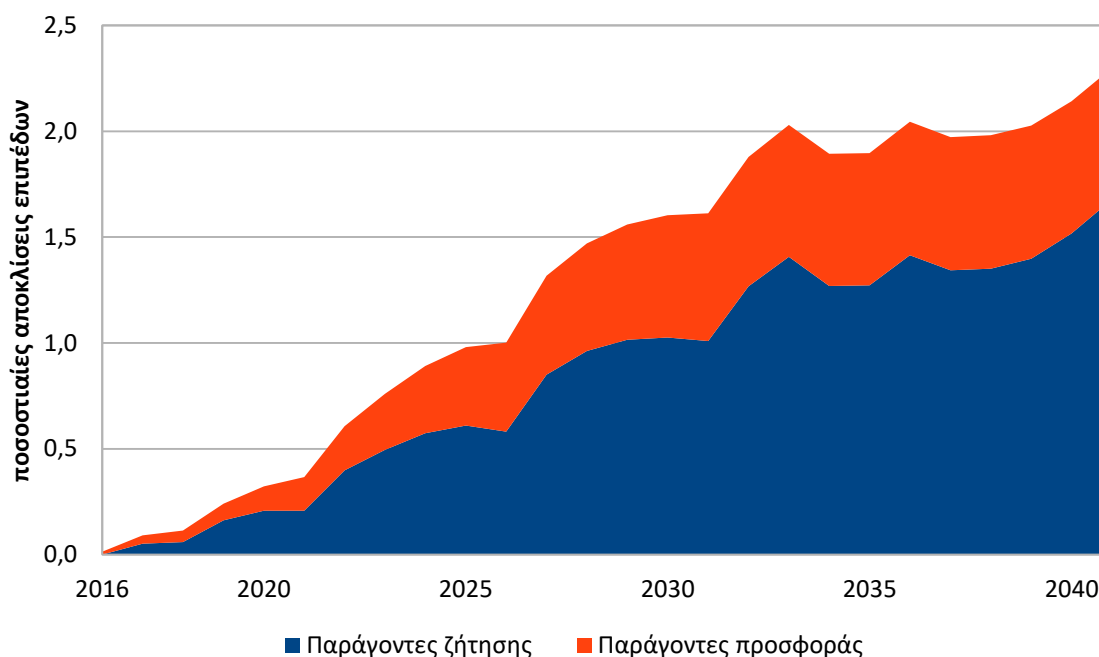
Από τη δυνατότητα των υποδομών να προσελκύσουν επισκέπτες, οι οποίοι εναλλακτικά θα κατευθυνθούν σε προορισμούς εκτός της χώρας, κρίνεται εν τέλει σε μεγάλο βαθμό κατά πόσο τα παραπάνω μικροοικονομικά οφέλη από τη λειτουργία των εγκαταστάσεων θα συνεισφέρουν στην οικονομία στο σύνολό τους ή εν μέρει θα υποκαταστήσουν ήδη υφιστάμενη δραστηριότητα. Η ικανότητα δημιουργίας νέας ζήτησης δεν είναι εφικτό να προσδιοριστεί εκ των προτέρων, ωστόσο η ανάπτυξη εγκαταστάσεων, όπως σύγχρονο συνεδριακό κέντρο, υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, καζίνο και μαρίνα, έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει μέρος του ανεκμετάλλετου δυναμικού της χώρας στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (όπως συνεδριακό, ιατρικό και city break) και με αυτό τον τρόπο να δημιουργήσει τη νέα ζήτηση που απαιτείται για να θεωρηθούν οι παραπάνω μικροοικονομικές επιδράσεις ως καθαρό όφελος για την εθνική οικονομία στο σύνολό τους.

4.3 Μακροοικονομικές επιδράσεις από την κατασκευή και λειτουργία του έργου

Σε μακροοικονομικό επίπεδο, η επενδυτική δραστηριότητα και οι συνέργειες που θα προκύψουν από την αξιοποίηση της περιοχής του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού οδηγούν σε ενίσχυση των υποδομών, της οικοδομικής δραστηριότητας και των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας, σε τόνωση των εισοδημάτων με ενδογενή, αλλά και αυτόνομη, μόνιμη άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης, και τέλος σε θετική επίδραση στο ισοζύγιο πληρωμών από την ανάλογη εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων.

Διάγραμμα 4.2:

Συνολική επίδραση στο ΑΕΠ παραγόντων προσφοράς και ζήτησης

Πηγή: Εκτιμήσεις ΙΟΒΕ

Σημείωση: Το αποτέλεσμα προκύπτει από τη σύγκριση του επιπέδου του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας σε δυο σενάρια – με και χωρίς την επένδυση στο Ελληνικό.

Οι παράγοντες ζήτησης που συνδέονται με την κατασκευή και λειτουργία του έργου (εκτέλεση του επενδυτικού προγράμματος, δημιουργία εισοδημάτων από τη λειτουργία του έργου, ενίσχυση των τουριστικών εισπράξεων από το εξωτερικό) αναμένεται να επιφέρουν υψηλότερο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε όλη τη διάρκεια της κατασκευής του έργου. Στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου (2016-2041), οι παράγοντες ζήτησης εκτιμάται ότι οδηγούν το ΑΕΠ της χώρας σε επίπεδο που θα είναι κατά €5,4 δισεκ. ή 1,7% υψηλότερο σε σύγκριση με το επίπεδο που θα έχει το ΑΕΠ εάν δεν πραγματοποιηθεί το έργο. Επιπλέον, οι παράγοντες προσφοράς που εκφράζονται από την άνοδο της παραγωγικότητας και της δυναμικής παραγωγικής ικανότητας της οικονομίας αναμένεται να ενισχύσουν το ΑΕΠ κατά €2,0 δισεκ. (+0,6%) το 2041. Συνολικά, η επένδυση στο Ελληνικό αναμένεται να οδηγήσει το ΑΕΠ σε σημαντικά υψηλότερο επίπεδο σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Στο τέλος της περιόδου (το έτος 2041) το ΑΕΠ αναμένεται να είναι κατά €7,42 δισεκ. (2,4%) υψηλότερο από αυτό που θα είναι αν δεν πραγματοποιηθεί η επένδυση.

Σε όρους απασχόλησης, ο αριθμός των εργαζομένων που αναμένεται να απασχοληθούν στις δραστηριότητες κατασκευής και λειτουργίας των εγκαταστάσεων του Μητροπολιτικού Πόλου Ελληνικού – Άγιου Κοσμά αυξάνεται διαχρονικά, καθώς τίθενται σε λειτουργία οι εγκαταστάσεις που προβλέπει το πρόγραμμα, ενώ συνεχίζεται η κατασκευαστική δραστηριότητα. Η απασχόληση στην περιοχή αναμένεται να ξεπεράσει τα 25 χιλ. άτομα στα μέσα της δεκαετίας του 2030, ενώ τα επόμενα έτη, με την ολοκλήρωση του κατασκευαστικού έργου, αλλά και με την πληρέστερη ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων,

εκτιμάται ότι σε ετήσια βάση θα συντηρούνται περί τις 21 χιλ. θέσεις εργασίας. Λαμβάνοντας υπόψη τις ευρύτερες μακροοικονομικές αλληλεπιδράσεις, εκτιμάται ότι η επενέργεια της ανάπλασης στην απασχόληση στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας θα ξεπεράσει τις 90 χιλ. πρόσθετες θέσεις εργασίας το 2041, όπου 75 χιλ. προέρχονται από την επίδραση των παραγόντων ζήτησης και 15 χιλ. από την επίδραση των παραγόντων προσφοράς.

4.4 Αποτίμηση των επιδράσεων από την άμεση μείωση του δημοσίου χρέους

Η μεταβίβαση των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. στην Hellinikon Global I S.A. προσφέρει πόρους στο Ελληνικό Δημόσιο, οι οποίοι μπορεί να αξιοποιηθούν για την άμεση μείωση του δημοσίου χρέους (αγορά χρέους). Με τη μεταβίβαση αυτή αποφεύγεται η εφαρμογή ισοδύναμης περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής μείωσης του χρέους που αναγκαστικά θα έχει υφεσιακές επιπτώσεις στην οικονομία, δηλαδή απώλειες προϊόντος και θέσεων εργασίας.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, με τη μεταβίβαση των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. στη Hellinikon Global I S.A. αποφεύγεται η απώλεια 10 χιλ. θέσεων εργασίας καθώς και μια υποχώρηση του ΑΕΠ έως κατά 0,2% (€0,3 δισεκ.) το πρώτο έτος εφαρμογής της συμφωνίας, από την ισοδύναμη περιοριστική δημοσιονομική πολιτική που θα έπρεπε να εφαρμοστεί για την κάλυψη του κενού που θα δημιουργηθεί στο επίπεδο του χρέους. Στη συνέχεια, καταγράφονται μικρότερες, αλλά υπολογίσιμες αρνητικές επιδράσεις σε ορίζοντα δεκαπενταετίας.

Πίνακας 4.1:

Επιδράσεις στην απασχόληση από τη μη μεταβίβαση των μετοχών της «Ελληνικό Α.Ε.»
(ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων από τη βάση)

Έτη	2016	2019	2021	2023	2026	2029	2031
Δημόσια Κατανάλωση	-0,24	-0,04	0,008	-0,03	-0,085	0,002	0,001
Δημόσιες Επενδύσεις	-0,27	-0,11	-0,07	0,01	0,04	0,01	0,0
Άμεσοι φόροι (φυσικά πρόσωπα)	-0,21	-0,11	-0,04	-0,01	-0,01	-0,001	0,0
Φόροι Κατανάλωσης	-0,22	-0,09	-0,03	-0,02	-0,01	-0,02	0,01
Φόροι στις Επιχειρήσεις	-0,18	-0,08	-0,04	-0,03	-0,03	-0,01	0,0
Μέσος όρος	-0,22	-0,09	-0,04	-0,03	-0,01	-0,01	0,0

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Σημείωση: Το αποτέλεσμα προκύπτει από τη σύγκριση των βασικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας σε δυο σενάρια – με και χωρίς τη μεταβίβαση των μετοχών της «Ελληνικό Α.Ε.» στη «Hellinikon Global I S.A.».

Επομένως, το έργο του Ελληνικού αναμένεται να συμβάλει στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, στη δημοσιονομική προσαρμογή και στη μείωση του δημοσίου χρέους. Το έργο στο Ελληνικό, πέραν του ότι βελτιώνει το πρωτογενές πλεόνασμα, ενισχύει παράλληλα και το ονομαστικό ΑΕΠ - και οι δυο αυτοί παράγοντες δρουν προς την κατεύθυνση της μείωσης του λόγου του χρέους προς ΑΕΠ. Ειδικότερα, ο λόγος του χρέους προς ΑΕΠ εμφανίζει επιταχυνόμενη υποχώρηση στο σενάριο της πραγματοποίησης του έργου και είναι μειωμένος κατά 15 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ στο τέλος της περιόδου.

4.5 Συμπεράσματα

Η εισροή πόρων από το εξωτερικό είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την αναπτυξιακή πορεία της χώρας και την οριστική της έξοδο από την κρίση. Επομένως, εκείνο που απαιτείται τώρα είναι η ενίσχυση της αξιοπιστίας της χώρας ως ένας ασφαλής επενδυτικός προορισμός. Η μεταβίβαση των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. στην Hellinikon Global I S.A. και ακολούθως η αξιοποίηση της περιοχής μπορούν να συνδράμουν με καταλυτικό τρόπο προς αυτή την κατεύθυνση, στέλνοντας ένα ισχυρό σήμα ότι η Ελλάδα είναι ένας ασφαλής και ελκυστικός επενδυτικός πόλος.

Η περιοχή του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού, λόγω του μεγέθους της έκτασης, του μήκους του παραλιακού μετώπου, αλλά και της εγγύτητάς της στο μητροπολιτικό κέντρο των Αθηνών, αποτελεί ένα ιδιαίτερα προνομιακό και σπάνιο περιουσιακό στοιχείο σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο. Η αξιοποίηση της περιοχής αναμένεται να έχει πολλαπλές θετικές επιδράσεις στην εγχώρια οικονομία και κοινωνία.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Αυστρία	3,4	3,6	1,5	-3,8	1,9	2,8	0,8	0,3	0,4	0,9
Βέλγιο	2,5	3,4	0,7	-2,3	2,7	1,8	0,2	0,0	1,3	1,4
Βουλγαρία	6,8	7,7	5,6	-4,2	0,1	1,6	0,2	1,3	1,5	3,0
Γαλλία	2,4	2,4	0,2	-2,9	2,0	2,1	0,2	0,7	0,2	1,3
Γερμανία	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,4	0,3	1,6	1,7
Δανία	3,8	0,8	-0,7	-5,1	1,6	1,2	-0,1	-0,2	1,3	1,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,9	5,5	2,7	-4,8	2,3	2,0	-0,9	-0,5	2,0	4,2
ΕΕ (28 χώρες)	3,3	3,1	0,5	-4,4	2,1	1,8	-0,5	0,2	1,4	2,0
Ελλάδα	5,7	3,3	-0,3	-4,3	-5,5	-9,1	-7,3	-3,2	0,7	-0,2
Εσθονία	10,3	7,7	-5,4	-14,7	2,5	7,6	5,2	1,6	2,9	1,1
Ευρωζώνη (19 χώρες)	3,2	3,1	0,5	-4,5	2,1	1,6	-0,9	-0,3	0,9	1,7
Ηνωμένο Βασίλειο	2,7	2,6	-0,5	-4,2	1,5	2,0	1,2	2,2	2,9	2,3
Ιρλανδία	6,3	5,5	-2,2	-5,6	0,4	2,6	0,2	1,4	5,2	7,8
Ισπανία	4,2	3,8	1,1	-3,6	0,0	-1,0	-2,6	-1,7	1,4	3,2
Ιταλία	2,0	1,5	-1,1	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	-0,3	0,8
Κροατία	4,8	5,2	2,1	-7,4	-1,7	-0,3	-2,2	-1,1	-0,4	1,6
Κύπρος	4,5	4,9	3,7	-2,0	1,4	0,4	-2,4	-5,9	-2,5	1,6
Λετονία	11,9	10,0	-3,6	-14,3	-3,8	6,2	4,0	3,0	2,4	2,7
Λιθουανία	7,4	11,1	2,6	-14,8	1,6	6,0	3,8	3,5	3,0	1,6
Λουξεμβούργο	5,1	8,4	-0,8	-5,4	5,7	2,6	-0,8	4,3	4,1	4,8
Μάλτα	1,8	4,0	3,3	-2,5	3,5	1,9	2,8	4,1	3,7	6,4
Ολλανδία	3,5	3,7	1,7	-3,8	1,4	1,7	-1,1	-0,5	1,0	2,0
Ουγγαρία	3,8	0,4	0,8	-6,6	0,7	1,8	-1,7	1,9	3,7	2,9
Πολωνία	6,2	7,2	3,9	2,6	3,7	5,0	1,6	1,3	3,3	3,6
Πορτογαλία	1,6	2,5	0,2	-3,0	1,9	-1,8	-4,0	-1,1	0,9	1,5
Ρουμανία	8,1	6,9	8,5	-7,1	-0,8	1,1	0,6	3,5	3,0	3,8
Σλοβακία	8,5	10,8	5,7	-5,5	5,1	2,8	1,5	1,4	2,5	3,6
Σλοβενία	5,7	6,9	3,3	-7,8	1,2	0,6	-2,7	-1,1	3,0	2,9
Σουηδία	4,7	3,4	-0,6	-5,2	6,0	2,7	-0,3	1,2	2,3	4,2
Φινλανδία	4,1	5,2	0,7	-8,3	3,0	2,6	-1,4	-0,8	-0,7	0,5

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	64,8	68,5	79,7	82,4	82,2	81,6	80,8	84,2	86,2	
Βέλγιο	86,9	92,4	99,5	99,6	102,2	104,1	105,1	106,7	106	
Βουλγαρία	16,2	13	13,7	15,5	15,3	17,6	18	27	26,7	
Γαλλία	64,4	68,1	79	81,7	85,2	89,6	92,3	95,6	95,8	
Γερμανία	63,6	65	72,5	81	78,4	79,7	77,4	74,9	71,2	
Δανία	27,3	33,4	40,4	42,9	46,4	45,6	45	45,1	40,2	
Δημοκρατία της Τσεχίας	27,8	28,7	34,1	38,2	39,9	44,7	45,2	42,7	41,1	
ΕΕ (28 χώρες)	57,8	61	73	78,4	81	83,8	85,5	86,8	85,2	
Ελλάδα	103,1	109,4	126,7	146,2	172	159,4	177	178,6	176,9	
Εσθονία	3,7	4,5	7	6,6	5,9	9,5	9,9	10,4	9,7	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	64,9	68,5	78,3	83,8	86	89,3	91,1	92,1	90,7	
Ηνωμένο Βασίλειο	43,5	51,7	65,7	76,6	81,8	85,3	86,2	88,2	89,2	
Ιρλανδία	23,9	42,4	61,8	86,8	109,3	120,2	120	107,5	93,8	
Ισπανία	35,5	39,4	52,7	60,1	69,5	85,4	93,7	99,3	99,2	
Ιταλία	99,7	102,3	112,5	115,3	116,4	123,2	128,8	132,3	132,7	
Κροατία	37,1	38,9	48	57	63,7	69,2	80,8	85,1	86,7	
Κύπρος	53,9	45,1	53,9	56,3	65,8	79,3	102,5	108,2	108,9	
Λετονία	8,4	18,7	36,6	47,5	42,8	41,4	39,1	40,6	36,4	
Λιθουανία	15,9	14,6	29	36,2	37,2	39,8	38,8	40,7	42,7	
Λουξεμβούργο	7,2	14,4	15,5	19,6	19,2	22,1	23,4	23	21,4	
Μάλτα	62,4	62,7	67,8	67,6	69,8	67,6	69,6	68,3	63,9	
Ολλανδία	42,4	54,5	56,5	59	61,7	66,4	67,9	68,2	65,1	
Ουγγαρία	65,6	71,6	78	80,6	80,8	78,3	76,8	76,2	75,3	
Πολωνία	44,2	46,6	49,8	53,3	54,4	54	55,9	50,4	51,3	
Πορτογαλία	68,4	71,7	83,6	96,2	111,4	126,2	129	130,2	129	
Ρουμανία	12,7	13,2	23,2	29,9	34,2	37,4	38	39,9	38,4	
Σλοβακία	29,9	28,2	36	40,8	43,3	51,9	54,6	53,5	52,9	
Σλοβενία	22,7	21,6	34,5	38,2	46,4	53,7	70,8	80,8	83,2	
Σουηδία	38,3	36,8	40,4	37,6	36,9	37,2	39,8	44,9	43,4	
Φινλανδία	34	32,7	41,7	47,1	48,5	52,9	55,6	59,3	63,1	

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	-1,3	-1,4	-5,3	-4,4	-2,6	-2,2	-1,3	-2,7	-1,2	
Βέλγιο	0,1	-1,1	-5,4	-4,0	-4,1	-4,1	-2,9	-3,1	-2,6	
Βουλγαρία	1,1	1,6	-4,1	-3,2	-2,0	-0,6	-0,8	-5,4	-2,1	
Γαλλία	-2,5	-3,2	-7,2	-6,8	-5,1	-4,8	-4,1	-4,0	-3,5	
Γερμανία	0,2	-0,2	-3,2	-4,2	-1,0	-0,1	-0,1	0,3	0,7	
Δανία	5,0	3,2	-2,8	-2,7	-2,1	-3,6	-1,3	1,5	-2,1	
Δημοκρατία της Τσεχίας	-0,7	-2,1	-5,5	-4,4	-2,7	-4,0	-1,3	-1,9	-0,4	
ΕΕ (28 χώρες)	-0,9	-2,5	-6,7	-6,4	-4,5	-4,3	-3,3	-3,0	-2,4	
Ελλάδα	-6,7	-10,2	-15,2	-11,2	-10,2	-8,8	-12,4	-3,6	-7,2	
Εσθονία	2,7	-2,7	-2,2	0,2	1,2	-0,3	-0,1	0,8	0,4	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	-0,6	-2,2	-6,3	-6,2	-4,2	-3,7	-3,0	-2,6	-2,1	
Ηνωμένο Βασίλειο	-3,0	-5,1	-10,8	-9,7	-7,7	-8,3	-5,7	-5,6	-4,4	
Ιρλανδία	0,3	-7,0	-13,8	-32,3	-12,5	-8,0	-5,7	-3,8	-2,3	
Ισπανία	2,0	-4,4	-11,0	-9,4	-9,5	-10,4	-6,9	-5,9	-5,1	
Ιταλία	-1,5	-2,7	-5,3	-4,2	-3,5	-3,0	-2,9	-3,0	-2,6	
Κροατία	-2,4	-2,7	-5,8	-5,9	-7,8	-5,3	-5,4	-5,5	-3,2	
Κύπρος	3,2	0,9	-5,5	-4,8	-5,7	-5,8	-4,9	-8,9	-1,0	
Λετονία	-0,7	-4,1	-9,1	-8,5	-3,4	-0,8	-0,9	-1,6	-1,3	
Λιθουανία	-0,8	-3,1	-9,1	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7	-0,2	
Λουξεμβούργο	4,2	3,3	-0,5	-0,5	0,5	0,2	0,7	1,7	1,2	
Μάλτα	-2,3	-4,2	-3,3	-3,2	-2,6	-3,6	-2,6	-2,0	-1,5	
Ολλανδία	0,2	0,2	-5,4	-5,0	-4,3	-3,9	-2,4	-2,4	-1,8	
Ουγγαρία	-5,1	-3,6	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,5	-2,3	-2,0	
Πολωνία	-1,9	-3,6	-7,3	-7,5	-4,9	-3,7	-4,0	-3,3	-2,6	
Πορτογαλία	-3,0	-3,8	-9,8	-11,2	-7,4	-5,7	-4,8	-7,2	-4,4	
Ρουμανία	-2,9	-5,6	-9,1	-6,9	-5,4	-3,2	-2,2	-0,9	-0,7	
Σλοβακία	-1,9	-2,3	-7,9	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6	-2,7	-3,0	
Σλοβενία	-0,1	-1,4	-5,9	-5,6	-6,6	-4,1	-15,0	-5,0	-2,9	
Σουηδία	3,3	2,0	-0,7	0,0	-0,1	-0,9	-1,4	-1,6	0,0	
Φινλανδία	5,1	4,2	-2,5	-2,6	-1,0	-2,1	-2,5	-3,2	-2,7	

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας ή του Κοινωνικού Αποκλεισμού

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Αυστρία	17,8	16,7	20,6	19,1	18,9	19,2	18,5	18,8	19,2	18,3
Βέλγιο	21,5	21,6	20,8	20,2	20,8	21	21,6	20,8	21,2	21,1
Βουλγαρία	61,3	60,7	44,8	46,2	49,2	49,1	49,3	48,0	40,1	41,3
Γαλλία	18,8	19	18,5	18,5	19,2	19,3	19,1	18,1	18,5	17,7
Γερμανία	20,2	20,6	20,1	20	19,7	19,9	19,6	20,3	20,6	:
Δανία	16,7	16,8	16,3	17,6	18,3	18,9	17,5	18,3	17,9	17,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	18	15,8	15,3	14	14,4	15,3	15,4	14,6	14,8	14,0
ΕΕ (28 χώρες)	:	:	:	:	23,8	24,3	24,7	24,6	24,4	:
Ελλάδα	29,3	28,3	28,1	27,6	27,7	31	34,6	35,7	36,0	35,7
Εσθονία	22	22	21,8	23,4	21,7	23,1	23,4	23,5	26,0	24,2
Ευρωζώνης (19 χώρες)	22,1	21,9	21,7	21,6	22	22,9	23,3	23,1	23,5	:
Ηνωμένο Βασίλειο	23,7	22,6	23,2	22	23,2	22,7	24,1	24,8	24,1	23,5
Ιρλανδία	23,3	23,1	23,7	25,7	27,3	29,4	30,0	29,5	27,6	:
Ισπανία	24	23,3	23,8	24,7	26,1	26,7	27,2	27,3	29,2	28,6
Ιταλία	25,9	26	25,5	24,9	25	28,1	29,9	28,5	28,3	:
Κροατία	:	:	:	:	31,1	32,6	32,6	29,9	29,3	:
Κύπρος	25,4	25,2	23,3	23,5	24,6	24,6	27,1	27,8	27,4	:
Λετονία	42,2	35,1	34,2	37,9	38,2	40,1	36,2	35,1	32,7	30,9
Λιθουανία	35,9	28,7	28,3	29,6	34	33,1	32,5	30,8	27,3	29,3
Λουξεμβούργο	16,5	15,9	15,5	17,8	17,1	16,8	18,4	19,0	19,0	:
Μάλτα	19,5	19,7	20,1	20,3	21,2	22,1	23,1	24,0	23,8	22,4
Ολλανδία	16	15,7	14,9	15,1	15,1	15,7	15,0	15,9	16,5	16,8
Ουγγαρία	31,4	29,4	28,2	29,6	29,9	31,5	33,5	34,8	31,8	28,2
Πολωνία	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2	26,7	25,8	24,7	:
Πορτογαλία	25	25	26	24,9	25,3	24,4	25,3	27,5	27,5	26,6
Ρουμανία	:	45,9	44,2	43,1	41,4	40,3	43,2	41,9	39,5	37,3
Σλοβακία	26,7	21,4	20,6	19,6	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4	18,4
Σλοβενία	17,1	17,1	18,5	17,1	18,3	19,3	19,6	20,4	20,4	19,2
Σουηδία	16,3	13,9	14,9	15,9	15	16,1	15,6	16,4	16,9	16,0
Φινλανδία	17,1	17,4	17,4	16,9	16,9	17,9	17,2	16,0	17,3	16,8

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)			Ιανουάριος-Αύγουστος (%)			Μεταβολή (%)	
	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	2,1	1,5	0,8	1,6	0,9	0,8	-0,7	-0,1
Βέλγιο	1,2	0,5	0,6	0,8	0,3	1,7	-0,5	1,4
Βουλγαρία	0,4	-1,6	-1,1	-1,6	-1,1	-1,6	0,5	-0,5
Γαλλία	1,0	0,6	0,1	0,7	0,0	0,2	-0,7	0,1
Γερμανία	1,6	0,8	0,1	0,9	0,1	0,1	-0,8	0,0
Δανία	0,5	0,4	0,2	0,4	0,3	0,0	-0,1	-0,3
Δημοκρατία της Τσεχίας	1,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4		
ΕΕ (28 χώρες)	1,5	0,5	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,1
Ελλάδα	-0,8	-1,4	-1,1	-1,3	-1,6	-0,1	-0,3	1,5
Εσθονία	3,3	0,5	0,1	0,6	0,1	0,4	-0,5	0,3
Ευρωζώνης (19 χώρες)	1,4	0,4	0,0	0,5	0,1	0,0	-0,5	0,0
Ηνωμένο Βασίλειο	2,6	1,5	0,1	1,7	0,1	0,4	-1,6	0,4
Ιρλανδία	0,5	0,3	0,0	0,4	-0,1	-0,2	-0,4	-0,1
Ισπανία	1,5	-0,2	-0,6	0,0	-0,6	-0,8	-0,6	-0,2
Ιταλία	1,3	0,2	0,1	0,3	0,1	-0,2	-0,2	-0,3
Κροατία	2,3	0,2	-0,3	0,2	-0,2	-0,9	-0,4	-0,8
Κύπρος	0,4	-0,3	-1,5	-0,3	-1,6	-1,6	-1,3	0,0
Λετονία	0,0	0,7	0,2	0,6	0,3	-0,5	-0,3	-0,8
Λιθουανία	1,2	0,2	-0,7	0,3	-0,8	0,5	-1,1	1,3
Λουξεμβούργο	1,7	0,7	0,1	1,1	0,0	-0,3	-1,1	-0,3
Μάλτα	1,0	0,8	1,2	0,9	1,0	1,0	0,2	-0,1
Ολλανδία	2,6	0,3	0,2	0,4	0,1	0,0	-0,2	-0,1
Ουγγαρία	1,7	0,0	0,1	0,2	-0,1	0,1	-0,3	0,2
Πολωνία	0,8	0,1	-0,7	0,3	-0,8	-0,4	-1,1	0,4
Πορτογαλία	0,4	-0,2	0,5	-0,2	0,4	0,6	0,7	0,1
Ρουμανία	3,2	1,4	-0,4	1,3	-0,1	-1,5	-1,3	-1,5
Σλοβακία	1,5	-0,1	-0,3	-0,1	-0,3	-0,6	-0,2	-0,3
Σλοβενία	1,9	0,4	-0,8	0,6	-0,7	-0,5	-1,2	0,2
Σουηδία	0,4	0,2	0,7	0,2	0,6	1,1	0,4	0,4
Φινλανδία	2,2	1,2	-0,2	1,3	0,0	0,2	-1,3	0,3

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-28=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	123	124	126	126	128	131	131	129	127	
Βέλγιο	115	114	116	119	119	120	120	118	117	
Βουλγαρία	41	44	45	45	45	46	46	47	46	
Γαλλία	107	106	108	108	108	107	108	107	106	
Γερμανία	116	116	115	119	122	124	124	126	125	
Δανία	121	123	122	126	126	126	126	125	124	
Δημοκρατία της Τσεχίας	84	81	83	81	83	82	83	84	85	
ΕΕ (28 χώρες)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Ελλάδα	92	94	95	87	77	74	74	73	71	
Εσθονία	68	68	62	63	69	74	75	76	74	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	108	108	108	108	108	107	107	107	106	
Ηνωμένο Βασίλειο	118	114	112	108	106	107	108	109	110	
Ιρλανδία	147	132	129	130	132	131	131	134	145	
Ισπανία	103	102	101	97	94	92	91	91	92	
Ιταλία	105	105	105	104	103	101	98	96	95	
Κροατία	61	63	62	59	60	60	59	59	58	
Κύπρος	100	105	106	103	96	91	84	82	81	
Λετονία	60	60	53	52	56	60	62	64	64	
Λιθουανία	61	63	56	60	65	70	73	75	74	
Λουξεμβούργο	260	256	248	254	263	258	264	266	271	
Μάλτα	78	81	84	86	84	84	86	86	89	
Ολλανδία	137	139	137	135	134	132	132	131	129	
Ουγγαρία	61	63	64	65	65	65	66	68	68	
Πολωνία	53	54	59	62	64	66	67	68	69	
Πορτογαλία	79	79	81	81	78	77	77	78	77	
Ρουμανία	42	48	49	50	51	54	54	55	57	
Σλοβακία	67	72	71	73	73	74	76	77	77	
Σλοβενία	87	89	85	83	83	81	80	82	83	
Σουηδία	127	126	123	126	127	127	124	123	123	
Φινλανδία	118	120	116	115	117	115	113	110	108	

Πίνακας 7: Μέση Παραγωγικότητα Εργασίας (ευρώ ανά ώρα εργασίας, ΕΕ-28=100)

	Ετήσια στοιχεία									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	112,8	112,8	114,8	113,6	113,1	116,4	116,3	115,9	115,5	
Βέλγιο	136,1	135	136,2	138,5	136,8	129,8	129,7	129,2	128,6	
Βουλγαρία	39,3	40,3	41,4	41,8	42,3	43,3	43	43,7	43,4	
Γαλλία	129,6	128,7	129,9	128,9	128,5	114,5	115,7	115	114,4	
Γερμανία	127,2	126,9	124,9	126,2	127,2	105,7	104,9	106,5	106,6	
Δανία	121,8	123,9	123,6	130,1	128,6	114,3	114,2	113,2	112,6	
Δημοκρατία της Τσεχίας	73	70,4	71,6	69,1	70,5	75,8	76,3	78,4	79,4	
ΕΕ (28 χώρες)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Ελλάδα	77,2	78,6	78,2	75,3	70,8	88,6	90,6	89	85,4	
Εσθονία	55	55,5	58,9	60,7	60,6	72,9	72,3	72,9	69,7	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	111,7	111,8	112,2	111,9	112	107,2	107,3	107,4	107,1	
Ηνωμένο Βασίλειο	113,2	111,4	109,2	104,9	102,5	102,6	102,3	102,2	102,6	
Ιρλανδία	124,2	116,9	123,2	129,1	134,1	144,4	140,7	144,8	180,8	
Ισπανία	98,8	98,9	102,1	99,6	99,1	:	:	:	:	
Ιταλία	103,4	105,2	105,2	103,8	103,3	109,3	108	107,2	106,5	
Κροατία	:	61,5	58,2	56,4	59,3	72	72,7	70,2	68,8	
Κύπρος	81,6	85,5	85,8	84,2	81	89,2	87,2	86,3	85,3	
Λετονία	50,6	47,7	47,7	49,7	51,2	62,6	62,4	64,6	64,3	
Λιθουανία	54,7	56,2	54,4	58,8	62,6	72,6	74,1	74,3	71,8	
Λουξεμβούργο	183,4	176,4	171,9	174,1	179,5	161,2	165,1	167,4	170,9	
Μάλτα	72,2	73,1	74,5	76	74,9	90,9	90	86,7	87,8	
Ολλανδία	137,7	138,6	134,7	132,3	131,4	111,5	113,1	112,7	110,7	
Ουγγαρία	56,5	59,7	61,2	67,4	68	71,7	72,4	71,2	69,8	
Πολωνία	49,4	49,2	51,9	56	58	73,5	73,6	73,6	74	
Πορτογαλία	66,7	66,9	68,5	68,7	68,1	78,8	80,2	79,8	78,7	
Ρουμανία	38	43,5	43,3	43,7	44,1	55,5	55,8	56,6	59	
Σλοβακία	71,3	74,1	73,4	74,9	73,3	81,2	83,1	83,7	82,8	
Σλοβενία	83,5	83,2	78,4	77,7	79,5	79,2	79	81,3	81,2	
Σουηδία	122,9	121,8	118,7	118,2	117,7	115,7	113,1	112,3	113,2	
Φινλανδία	112,9	113,9	111,3	110,1	110,8	109,2	108	107	107	

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών (*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	74,4	74,6	74,2	74,3	74,6	74,2	74,9	-0,4	0,7
Βέλγιο	67,2	67,2	67,3	67,2	67,4	66,7	67,3	-0,7	0,6
Βουλγαρία	63,0	63,5	65,1	67,1	65,0	66,6	68,0	1,6	1,4
Γαλλία	69,4	69,5	69,4	69,5	69,6	69,7	70,2	0,1	0,5
Γερμανία	76,9	77,3	77,7	78,0	77,7	77,7	78,5	0,0	0,8
Δανία	75,4	75,6	75,9	76,5	75,9	76,4	77,7	0,5	1,3
Δημοκρατία της Τσεχίας	71,5	72,5	73,5	74,8	73,3	74,8	76,5	1,5	1,7
ΕΕ (28 χώρες)	68,4	68,4	69,2	70,1	69,2	69,9	71,1	0,7	1,2
Ελλάδα	55,0	52,9	53,3	54,9	53,3	55,1	56,6	1,8	1,5
Εσθονία	72,2	73,3	74,3	76,5	74,8	76,2	77,7	1,4	1,5
Ευρωζώνη (19 χώρες)	68,0	67,7	68,1	68,8	68,2	68,9	70,0	0,7	1,1
Ηνωμένο Βασίλειο	74,1	74,8	76,2	76,9	76,1	76,5	77,6	0,4	1,1
Ιρλανδία	63,7	65,6	67,0	68,8	66,7	68,6	70,0	1,9	1,4
Ισπανία	59,6	58,6	59,9	62,0	59,9	62,0	63,7	2,1	1,7
Ιταλία	60,9	59,7	59,9	60,6	59,9	60,6	62,1	0,7	1,5
Κροατία	58,1	57,2	59,2	60,5	59,4	60,9	62,1	1,5	1,2
Κύπρος	70,2	67,2	67,6	68,0	67,8	68,7	69,8	0,9	1,1
Λετονία	68,1	69,7	70,7	72,5	71,1	72,6	73,5	1,5	0,9
Λιθουανία	68,5	69,9	71,8	73,4	71,3	73,2	75,4	1,9	2,2
Λουξεμβούργο	71,4	71,1	72,1	70,9	72,2	71,9	70,4	-0,3	-1,5
Μάλτα	63,1	64,8	66,4	67,8	66,5	67,9	69,5	1,4	1,6
Ολλανδία	76,6	75,9	75,4	76,4	75,3	76,3	77,0	1,0	0,7
Ουγγαρία	61,6	63,0	66,7	68,9	66,3	68,7	71,4	2,4	2,7
Πολωνία	64,7	64,9	66,5	67,8	66,1	67,4	69,1	1,3	1,7
Πορτογαλία	66,3	65,4	67,6	69,1	67,7	69,5	70,5	1,8	1,0
Ρουμανία	64,8	64,7	65,7	66,0	66,0	66,6	66,6	0,6	0,0
Σλοβακία	65,1	65,0	65,9	67,7	65,7	67,5	69,9	1,8	2,4
Σλοβενία	68,3	67,2	67,7	69,1	68,4	69,4	70,6	1,0	1,2
Σουηδία	79,4	79,8	80,0	80,5	80,2	80,6	81,5	0,4	0,9
Φινλανδία	74,0	73,3	73,1	72,9	74,0	73,2	73,9	-0,8	0,7

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	41,6	43,8	45,1	46,3	45,7	46,1	49,5	0,4	3,4
Βέλγιο	39,5	41,7	42,7	44,0	43,7	43,8	45,6	0,1	1,8
Βουλγαρία	45,7	47,4	50,0	53,0	49,2	51,6	54,8	2,4	3,2
Γαλλία	44,5	45,6	46,9	48,7	46,9	49,1	49,8	2,2	0,7
Γερμανία	61,6	63,6	65,6	66,2	65,3	65,7	68,4	0,4	2,7
Δανία	60,8	61,7	63,2	64,7	62,9	65,3	68,2	2,4	2,9
Δημοκρατία της Τσεχίας	49,3	51,6	54,0	55,5	53,6	55,6	58,2	2,0	2,6
ΕΕ (28 χώρες)	48,7	50,1	51,8	53,3	51,6	53,1	55,3	1,5	2,2
Ελλάδα	36,5	35,6	34,0	34,3	34,0	34,0	35,7	0,0	1,7
Εσθονία	60,5	62,6	64,0	64,5	63,7	62,5	68,1	-1,2	5,6
Ευρωζώνη (19 χώρες)	48,6	50,0	51,7	53,3	51,5	53,2	55,3	1,7	2,1
Ηνωμένο Βασίλειο	58,1	59,8	61,0	62,2	60,8	61,8	63,6	1,0	1,8
Ιρλανδία	49,3	51,3	53,0	55,6	52,6	55,4	57,2	2,8	1,8
Ισπανία	43,9	43,2	44,3	46,9	44,0	46,7	48,8	2,7	2,1
Ιταλία	40,3	42,7	46,2	48,3	45,9	48,6	50,7	2,7	2,1
Κροατία	37,5	37,8	36,2	39,0	36,5	40,8	39,1	4,3	-1,7
Κύπρος	50,7	49,6	46,9	48,2	46,6	48,4	52,9	1,8	4,5
Λετονία	52,8	54,8	56,4	59,4	57,3	59,0	62,1	1,7	3,1
Λιθουανία	51,7	53,4	56,2	60,4	55,5	60,3	64,8	4,8	4,5
Λουξεμβούργο	41,0	40,5	42,5	38,5	43,8	40,1	39,4	-3,7	-0,7
Μάλτα	34,7	36,3	37,8	40,4	38,6	41,8	43,5	3,2	1,7
Ολλανδία	57,6	59,2	59,9	61,7	59,6	61,7	63,2	2,1	1,5
Ουγγαρία	36,1	37,9	41,7	45,3	41,3	45,1	49,8	3,8	4,7
Πολωνία	38,7	40,6	42,5	44,3	41,7	43,0	45,3	1,3	2,3
Πορτογαλία	46,5	46,9	47,8	49,9	47,8	50,4	52,2	2,6	1,8
Ρουμανία	41,6	41,8	43,1	41,1	43,3	42,2	43,5	-1,1	1,3
Σλοβακία	43,1	44,0	44,8	47,0	44,3	46,7	48,8	2,4	2,1
Σλοβενία	32,9	33,5	35,4	36,6	36,7	38,2	39,5	1,5	1,3
Σουηδία	73,0	73,6	74,0	74,5	74,4	74,4	75,5	0,0	1,1
Φινλανδία	58,2	58,5	59,1	60,0	59,4	59,5	61,2	0,1	1,7

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)			β' τρίμηνο (%)		
	2013	2014	2015	2014	2015	2016
Αυστρία	0,4	0,1	0,8	-0,1	0,2	2,2
Βέλγιο	0,1	0,3	0,0	-0,1	-0,7	1,1
Βουλγαρία	-0,2	1,3	1,6	1,0	1,0	0,6
Γαλλία	-0,1	2,3	0,0	2,4	-0,2	0,6
Γερμανία	0,8	0,7	0,7	0,4	0,3	2,5
Δανία	0,0	0,7	1,4	0,0	1,4	3,3
Δημοκρατία της Τσεχίας	0,7	0,8	1,0	0,2	1,4	1,3
ΕΕ (28 χώρες)	-0,3	1,3	1,1	1,1	1,0	1,6
Ελλάδα	-4,9	0,6	2,0	0,0	2,3	2,1
Εσθονία	0,9	0,5	2,3	-0,2	1,4	1,7
Ευρωζώνη (19 χώρες)	-0,6	0,9	0,9	0,8	0,8	1,8
Ηνωμένο Βασίλειο	0,9	2,2	1,6	2,4	1,3	1,8
Ιρλανδία	2,1	1,5	2,3	1,4	2,7	2,8
Ισπανία	-2,7	1,2	2,9	1,2	2,9	2,3
Ιταλία	-1,8	0,2	0,7	0,3	0,7	2,0
Κροατία	-2,3	3,2	1,4	2,3	1,8	1,4
Κύπρος	-4,9	-0,4	-1,4	0,0	-1,0	2,8
Λετονία	1,7	-0,9	1,1	0,1	0,8	-0,4
Λιθουανία	1,6	1,9	1,0	1,0	1,6	1,8
Λουξεμβούργο	1,0	2,8	5,1	3,6	6,0	-0,3
Μάλτα	3,1	2,8	2,4	3,3	2,3	3,3
Ολλανδία	-0,9	-0,9	1,1	-1,4	1,4	1,1
Ουγγαρία	1,8	5,4	2,6	4,9	3,0	3,3
Πολωνία	-0,2	1,8	1,4	1,6	1,4	1,2
Σλοβακία	-2,3	2,3	1,3	2,7	1,8	0,8
Σλοβενία	-0,5	0,9	-0,2	0,4	0,5	-1,3
Σουηδία	0,0	1,4	2,4	1,1	2,5	3,1
Τσεχία	-2,0	0,5	1,0	1,7	0,5	0,1
Φινλανδία	1,0	0,9	1,4	0,8	1,2	2,1

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας – Σύνολο Πληθυσμού

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	4,9	5,4	5,6	5,7	5,6	5,9	6,1	0,3	0,2
Βέλγιο	7,6	8,4	8,5	8,5	8,6	8,7	8,3	0,1	-0,4
Βουλγαρία	12,3	13,0	11,4	9,2	11,3	9,8	8,0	-1,5	-1,8
Γαλλία	9,8	10,3	10,3	10,4	10,2	10,5	9,9	0,3	-0,6
Γερμανία	5,4	5,2	5,0	4,6	5,0	4,7	4,3	-0,3	-0,4
Δανία	7,5	7,0	6,6	6,2	6,4	6,2	6,1	-0,2	-0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	7,0	7,0	6,1	5,1	6,2	5,1	4,0	-1,1	-1,1
ΕΕ (28 χώρες)	10,5	10,9	10,2	9,4	10,3	9,6	8,6	-0,7	-1,0
Ελλάδα	24,5	27,5	26,5	24,9	27,0	25,1	23,5	-1,9	-1,6
Εσθονία	10,0	8,6	7,4	6,2	7,2	6,5	6,6	-0,7	0,1
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,4	12,0	11,6	10,9	11,6	11,0	10,1	-0,6	-0,9
Ηνωμένο Βασίλειο	7,9	7,6	6,1	5,3	6,2	5,5	4,9	-0,7	-0,6
Ιρλανδία	14,7	13,1	11,3	9,4	11,6	9,6	8,4	-2,0	-1,2
Ισπανία	24,8	26,1	24,5	22,1	24,7	22,5	20,1	-2,2	-2,4
Ιταλία	10,7	12,1	12,7	11,9	12,4	12,2	11,5	-0,2	-0,7
Κροατία	16,0	17,3	17,3	16,3	17,1	16,1	13,3	-1,0	-2,8
Κύπρος	11,9	15,9	16,1	15,1	16,2	15,1	12,4	-1,1	-2,7
Λετονία	15,0	11,9	10,8	9,9	10,7	9,8	9,5	-0,9	-0,3
Λιθουανία	13,4	11,8	10,7	9,1	11,1	9,4	8,2	-1,7	-1,2
Λουξεμβούργο	5,1	5,9	6,0	6,4	6,0	6,5	6,3	0,5	-0,2
Μάλτα	6,3	6,4	5,8	5,4	5,8	5,4	4,9	-0,4	-0,5
Ολλανδία	5,8	7,3	7,4	6,9	7,6	6,9	6,3	-0,7	-0,6
Ουγγαρία	11,0	10,2	7,7	6,8	8,1	7,0	5,2	-1,1	-1,8
Πολωνία	10,1	10,3	9,0	7,5	9,2	7,5	6,2	-1,7	-1,3
Πορτογαλία	15,8	16,4	14,1	12,6	14,4	12,4	11,2	-2,0	-1,2
Ρουμανία	6,8	7,1	6,8	6,8	6,8	6,8	6,1	0,0	-0,7
Σλοβακία	14,0	14,2	13,2	11,5	13,4	11,5	9,9	-1,9	-1,6
Σλοβενία	8,9	10,1	9,7	9,1	9,6	9,5	8,0	-0,1	-1,5
Σουηδία	8,0	8,0	7,9	7,4	8,0	7,6	6,8	-0,4	-0,8
Φινλανδία	7,7	8,2	8,7	9,4	8,6	9,3	9,0	0,7	-0,3

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	5,0	5,4	5,9	6,1	5,7	6,2	6,5	0,5	0,3
Βέλγιο	7,7	8,7	9,0	9,1	9,2	9,6	8,1	0,4	-1,5
Βουλγαρία	13,5	13,9	12,3	9,8	12,2	10,7	8,6	-1,5	-2,1
Γαλλία	9,8	10,4	10,5	10,8	10,4	11,0	10,3	0,6	-0,7
Γερμανία	5,6	5,5	5,3	5,0	5,3	5,1	4,5	-0,2	-0,6
Δανία	7,5	6,7	6,4	5,9	6,1	6,0	5,9	-0,1	-0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,0	5,9	5,1	4,2	5,1	4,3	3,5	-0,8	-0,8
ΕΕ (28 χώρες)	10,4	10,8	10,1	9,3	10,2	9,5	8,4	-0,7	-1,1
Ελλάδα	21,6	24,5	23,7	21,8	24,0	22,1	19,8	-1,9	-2,3
Εσθονία	10,9	9,1	7,9	6,2	8,0	6,4	7,6	-1,6	1,2
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,2	11,9	11,5	10,7	11,5	10,9	9,8	-0,6	-1,1
Ηνωμένο Βασίλειο	8,4	8,0	6,4	5,5	6,5	5,7	5,0	-0,8	-0,7
Ιρλανδία	17,7	15,0	12,9	10,9	13,4	10,9	9,6	-2,5	-1,3
Ισπανία	24,6	25,6	23,6	20,8	23,9	21,1	18,4	-2,8	-2,7
Ιταλία	9,8	11,5	11,9	11,3	11,7	11,6	10,6	-0,1	-1,0
Κροατία	16,0	17,7	16,5	15,7	15,9	16,1	13,0	0,2	-3,1
Κύπρος	12,6	16,6	17,1	15,2	17,2	15,2	12,2	-2,0	-3,0
Λετονία	16,2	12,6	11,8	11,1	12,1	11,2	10,4	-0,9	-0,8
Λιθουανία	15,2	13,1	12,2	10,1	12,6	10,5	9,3	-2,1	-1,2
Λουξεμβούργο	4,5	5,6	5,8	5,8	6,0	5,9	5,8	-0,1	-0,1
Μάλτα	5,7	6,5	6,1	5,5	6,0	5,5	4,4	-0,5	-1,1
Ολλανδία	5,5	7,2	7,2	6,5	7,3	6,6	5,9	-0,7	-0,7
Ουγγαρία	11,3	10,2	7,6	6,6	8,0	6,8	5,3	-1,2	-1,5
Πολωνία	9,4	9,7	8,5	7,3	8,7	7,3	6,2	-1,4	-1,1
Πορτογαλία	15,9	16,3	13,8	12,4	14,0	12,4	11,1	-1,6	-1,3
Ρουμανία	7,4	7,7	7,3	7,5	7,3	7,5	6,9	0,2	-0,6
Σλοβακία	13,5	14,0	12,8	10,3	13,2	10,3	8,7	-2,9	-1,6
Σλοβενία	8,4	9,5	9,0	8,1	8,6	8,5	7,3	-0,1	-1,2
Σουηδία	8,2	8,2	8,2	7,5	8,2	7,7	7,2	-0,5	-0,5
Φινλανδία	8,3	8,8	9,3	9,9	9,2	9,8	9,1	0,6	-0,7

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	4,8	5,3	5,4	5,3	5,4	5,5	5,6	0,1	0,1
Βέλγιο	7,4	8,2	7,9	7,8	7,8	7,6	8,4	-0,2	0,8
Βουλγαρία	10,8	11,8	10,4	8,4	10,2	8,9	7,2	-1,3	-1,7
Γαλλία	9,8	10,2	10,0	9,9	10,0	9,9	9,6	-0,1	-0,3
Γερμανία	5,2	4,9	4,6	4,2	4,6	4,3	3,9	-0,3	-0,4
Δανία	7,5	7,3	6,8	6,4	6,7	6,5	6,4	-0,2	-0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	8,2	8,3	7,4	6,1	7,6	6,2	4,8	-1,4	-1,4
ΕΕ (28 χώρες)	10,5	10,9	10,3	9,5	10,4	9,6	8,9	-0,8	-0,7
Ελλάδα	28,2	31,4	30,2	28,9	30,8	28,8	28,1	-2,0	-0,7
Εσθονία	9,1	8,2	6,8	6,1	6,4	6,6	5,5	0,2	-1,1
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,5	12,1	11,8	11,0	11,8	11,2	10,5	-0,6	-0,7
Ηνωμένο Βασίλειο	7,4	7,1	5,8	5,1	6,0	5,3	4,7	-0,7	-0,6
Ιρλανδία	11,0	10,7	9,4	7,7	9,4	8,0	6,9	-1,4	-1,1
Ισπανία	25,1	26,7	25,4	23,6	25,6	24,2	22,0	-1,4	-2,2
Ιταλία	11,8	13,1	13,8	12,7	13,5	13,0	12,7	-0,5	-0,3
Κροατία	16,1	16,8	18,3	17,0	18,5	16,1	13,7	-2,4	-2,4
Κύπρος	11,1	15,2	15,1	14,9	15,0	15,1	12,6	0,1	-2,5
Λετονία	14,0	11,1	9,8	8,6	9,3	8,3	8,7	-1,0	0,4
Λιθουανία	11,6	10,5	9,2	8,2	9,5	8,2	7,1	-1,3	-1,1
Λουξεμβούργο	5,8	6,2	6,4	7,2	6,0	7,3	6,8	1,3	-0,5
Μάλτα	7,3	6,3	5,3	5,2	5,4	5,2	5,6	-0,2	0,4
Ολλανδία	6,2	7,3	7,8	7,3	7,9	7,3	6,7	-0,6	-0,6
Ουγγαρία	10,6	10,1	7,9	7,0	8,3	7,2	5,2	-1,1	-2,0
Πολωνία	10,9	11,1	9,6	7,7	9,9	7,7	6,3	-2,2	-1,4
Πορτογαλία	15,6	16,6	14,5	12,9	14,9	12,3	11,4	-2,6	-0,9
Ρουμανία	6,1	6,3	6,1	5,8	6,1	5,8	5,1	-0,3	-0,7
Σλοβακία	14,5	14,5	13,6	12,9	13,7	13,0	11,3	-0,7	-1,7
Σλοβενία	9,4	10,9	10,6	10,1	10,7	10,6	8,8	-0,1	-1,8
Σουηδία	7,7	7,9	7,7	7,3	7,7	7,6	6,4	-0,1	-1,2
Φινλανδία	7,1	7,5	8,0	8,8	7,9	8,8	8,8	0,9	0,0

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	24,9	24,6	27,2	29,2	28,3	29,2	34,3	0,9	5,1
Βέλγιο	44,7	46,1	49,9	51,7	50,3	52,1	53,1	1,8	1,0
Βουλγαρία	55,2	57,3	60,4	61,2	58,1	63,2	60,4	5,1	-2,8
Γαλλία	40,0	40,5	42,8	42,6	45,4	45,2	47,7	-0,2	2,5
Γερμανία	45,4	44,7	44,3	43,6	45,8	45,5	42,2	-0,3	-3,3
Δανία	28,0	25,5	25,2	26,9	23,1	27,3	21,7	4,2	-5,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	43,4	43,4	43,5	47,3	43,3	46,9	43,6	3,6	-3,3
ΕΕ (28 χώρες)	46,4	49,8	52,6	48,2	50,1	49,4	47,8	-0,7	-1,6
Ελλάδα	59,1	67,1	73,5	73,1	74,3	73,1	72,1	-1,2	-1,0
Εσθονία	54,7	44,5	45,3	38,3	51,6	44,1	30,2	-7,5	-13,9
Ευρωζώνη (19 χώρες)	44,5	47,3	49,5	51,2	53,3	52,5	51,2	-0,8	-1,3
Ηνωμένο Βασίλειο	34,7	36,2	35,8	30,7	36,8	32,0	28,0	-4,8	-4,0
Ιρλανδία	61,7	60,6	59,2	56,2	58,6	57,4	52,9	-1,2	-4,5
Ισπανία	44,4	49,7	52,8	51,6	52,8	52,5	48,9	-0,3	-3,6
Ιταλία	53,2	56,9	61,4	58,1	62,5	60,3	60,0	-2,2	-0,3
Κροατία	63,7	63,6	58,4	63,0	58,0	62,8	53,0	4,8	-9,8
Κύπρος	30,1	38,3	47,7	45,3	50,0	46,8	46,6	-3,2	-0,2
Λετονία	52,1	48,6	43,0	45,3	40,1	43,1	40,6	3,0	-2,5
Λιθουανία	49,2	42,9	44,7	42,9	44,2	45,5	39,1	1,3	-6,4
Λουξεμβούργο	30,3	30,4	27,4	28,4	33,7	31,9	35,7	-1,8	3,8
Μάλτα	48,5	45,7	46,9	43,6	46,4	45,2	37,0	-1,2	-8,2
Ολλανδία	33,7	35,8	40,0	42,9	39,6	44,9	44,3	5,3	-0,6
Ουγγαρία	45,3	48,6	47,5	45,6	47,6	45,9	48,2	-1,7	2,3
Πολωνία	40,3	42,5	42,7	39,3	42,9	40,8	35,6	-2,1	-5,2
Πορτογαλία	48,8	56,4	59,6	57,4	62,3	58,0	56,4	-4,3	-1,6
Ρουμανία	44,2	45,2	41,1	43,9	42,6	43,7	51,4	1,1	7,7
Σλοβακία	67,3	70,2	70,2	65,8	71,6	68,4	60,6	-3,2	-7,8
Σλοβενία	47,9	51,0	54,5	52,3	57,1	51,5	55,2	-5,6	3,7
Σουηδία	18,9	18,5	18,9	19,6	17,7	19,8	18,2	2,1	-1,6
Φινλανδία	21,4	20,7	22,4	24,4	19,3	20,5	23,1	1,2	2,6

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	9,4	9,7	10,3	10,6	9,1	10,2	10,8	1,1	0,6
Βέλγιο	19,8	23,7	23,2	22,1	23,4	20,4	19,2	-3,0	-1,2
Βουλγαρία	28,1	28,4	23,8	21,6	23,3	21,9	14,4	-1,4	-7,5
Γαλλία	24,4	24,9	24,2	24,7	22,7	23,1	22,9	0,4	-0,2
Γερμανία	8,0	7,8	7,7	7,2	7,7	7,0	7,3	-0,7	0,3
Δανία	14,1	13,0	12,6	10,8	12,3	9,7	10,6	-2,6	0,9
Δημοκρατία της Τσεχίας	19,5	18,9	15,9	12,6	15,5	12,0	10,0	-3,5	-2,0
ΕΕ (28 χώρες)	23,3	23,7	22,2	20,4	22,0	20,4	18,7	-1,6	-1,7
Ελλάδα	55,3	58,3	52,4	49,	52,0	49,5	49,1	-2,5	-0,4
Εσθονία	20,9	18,7	15,0	13,1	16,9	11,2	13,4	-5,7	2,2
Ευρωζώνη (19 χώρες)	23,6	24,4	23,7	22,4	23,5	22,3	20,9	-1,2	-1,4
Ηνωμένο Βασίλειο	21,2	20,7	16,9	14,6	16,1	15,0	12,9	-1,1	-2,1
Ιρλανδία	30,4	26,8	23,9	20,9	26,9	22,4	19,0	-4,5	-3,4
Ισπανία	52,9	55,5	53,2	48,3	53,1	49,2	46,5	-3,9	-2,7
Ιταλία	35,3	40,0	42,7	40,3	41,6	41,1	35,5	-0,5	-5,6
Κροατία	42,1	50,0	45,5	43,0	41,3	39,9	29,7	-1,4	-10,2
Κύπρος	27,7	38,9	36,0	32,8	37,2	31,7	26,8	-5,5	-4,9
Λετονία	28,5	23,2	19,6	16,3	21,1	15,2	18,9	-5,9	3,7
Λιθουανία	26,7	21,9	19,3	16,3	21,3	16,7	15,7	-4,6	-1,0
Λουξεμβούργο	18,0	16,9	22,3	17,3	16,9	12,3	17,8	-4,6	5,5
Μάλτα	14,1	13,0	11,7	11,8	12,6	13,4	10,9	0,8	-2,5
Ολλανδία	11,7	13,2	12,7	11,3	12,9	11,0	10,9	-1,9	-0,1
Ουγγαρία	28,2	26,6	20,4	17,3	20,7	17,8	13,3	-2,9	-4,5
Πολωνία	26,5	27,3	23,9	20,8	23,1	19,8	16,9	-3,3	-2,9
Πορτογαλία	38,0	38,1	34,7	32,0	35,6	29,8	26,9	-5,8	-2,9
Ρουμανία	22,6	23,7	24,0	21,7	23,9	20,4	19,4	-3,5	-1,0
Σλοβακία	34,0	33,7	29,7	26,5	29,2	25,3	20,6	-3,9	-4,7
Σλοβενία	20,6	21,6	20,2	16,3	19,0	15,5	13,7	-3,5	-1,8
Σουηδία	23,7	23,6	22,9	20,4	27,6	25,2	22,9	-2,4	-2,3
Φινλανδία	19,0	19,9	20,5	22,4	25,6	29,0	26,3	3,4	-2,7